ROMANUL SECOLULUI XX

ITALO SVEVO

O viață

UNIVERS

ITALO SVEVO

În românește de
MARIA-LUISA COPCEAG

O viață

Editura
Univers

București • 1973

Coperta colecției
Emil Chendea

ITALO SVEVO

UNA VITA

Dell'Aglio, editore
Milano

Toate drepturile asupra acestei versiuni sînt rezervate Editurii *UNIVERS*.

„DRAGĂ MAMĂ,

Abia ieri seară am primit scrisoarea ta plină de bunătate.

Poți fi sigură că pentru mine caracterul tău deosebit nu are secrete ; chiar și atunci cînd nu pot descifra un cuvînt, înțeleg sau mi se pare că înțeleg ceea ce ai vrut să spui mînuind peniţa în acel fel. Recitesc de multe ori scrisorile tale ; atît de simple, atît de pline de bunătate, ele se aseamănă cu tine ; sînt un fel de fotografii ale tale.

Mi-e dragă pînă și hîrtia pe care scrii ! O recunosc ; e hîrtia pe care o vinde bătrînul Creglingi, și, văzînd-o, îmi amintesc de strada principală din sătucul nostru, întortocheată dar frumoasă. Mă văd în locul unde se formează o piaţă în mijlocul căreia se află casa lui Creglingi, joasă și mică, cu acoperișul ei în formă de pălărie calabreză cu boruri late ; prăvălia, o simplă vizuină întunecoasă ! Îl revăd pe el, înăuntru, ostenindu-se să vîndă hîrtie, cuie, băuturi alcoolice de proastă calitate, ţigări și timbre, domol dar cu gesturile repezite ale omului care vrea să facă treaba iute, servind zece oameni deodată, adică mai bine zis, servind pe unul și veghind asupra celorlalți nouă cu privirea îngrijorată.

Te rog să-i transmiți multe salutări din partea mea. Cine ar fi spus că într-o bună zi o să-mi fie atît de dor de ursul acela zgîrcit ?

Să nu crezi, mamă, că pe aici lumea o duce prost ; numai eu sînt cel care o duce prost ! Nu reușesc să mă resemnez să nu te văd, să rămîn departe de tine atîta timp, și durerea mea crește cînd mă gîndesc că și tu te simți probabil singură în hardughia aceea de casă, departe de sat, în care te încăpățînezi să locuiești pentru că mai este încă a noastră. Pe lîngă asta, simt pur și simplu nevoia să respir aerul bun și curat care acolo ne vine direct de la sursă. Aici se respiră un aer greu, îmbîcsit de fum, pe care, la sosirea mea, l-am văzut plutind deasupra orașului, apăsător, sub forma unui con imens, așa cum se întîmplă iarna la noi cu aburii care se condensează deasupra lacului ; dar acolo știi cel puțin despre ce e vorba ; e ceva mai curat. Cei care locuiesc aici dintotdeauna sînt toți sau aproape toți mulțumiți și liniștiți, pentru că nu știu că în altă parte se poate trăi mult mai bine.

Cred că pe vremea studenției am fost mai mulțumit, pentru că era tata cu mine, care avea grijă de toate și mai bine decît aș putea s-o fac eu vreodată. E drept că el dispunea și de mai mulți bani. Camera mea mică ar fi de ajuns să mă facă să mă simt nenorocit. Acasă la noi ar fi bună doar pentru gîște !

Nu ți se pare, mamă, că ar fi mai bine să mă întorc ? Deocamdată nu văd ce mare folos aș avea dac-aș rămîne aici. Bani nu pot să-ți trimit pentru că n-am. Mi-au dat o sută de franci pentru prima lună și ție ți se par bani nu glumă, dar aici sînt o nimica toată. Eu mă trudesc în fel și chip, dar banii nu ajung, adică abia-abia o scot la capăt.

Încep să cred că în comerț e greu, ba chiar foarte greu să ai succes, aproape tot atît cît și dacă te-ai dedica studiilor științifice, după cîte spunea notarul Mascotti. Leafa mea e invidiată și trebuie să recunosc că nu o merit. Tovarășul meu de birou are o sută douăzeci de franci pe lună, e de patru ani în serviciul domnului Maller și execută lucrări pe care eu le voi putea face abia peste cîțiva ani. Înainte de asta nu pot nici să sper nici să doresc vreo mărire de salariu.

N-aş face mai bine să mă întorc acasă ? Te-aş ajuta în treburile tale, aş munci poate şi la cîmp, dar după aceea aş citi liniştit din poeţii mei, la umbra stejarilor, respirînd aerul acela bun şi curat de la noi.

Şi acum să-ţi mai spun ceva ! Mă mai apasă, şi chiar destul de mult, trufia colegilor şi a şefilor mei. Poate că mă privesc de sus şi cu dispreţ, pentru că umblu îmbrăcat mai prost decît ei. Sînt cu toţii nişte domnişori spilcuiţi care-şi petrec jumătate din zi în faţa oglinzii. Oameni fără minte ! Dacă mi s-ar da în mînă un clasic latin l-aş comenta de la un capăt la celălalt, pe cînd ei n-au auzit nici de numele lui.

Acestea sînt necazurile mele şi cu un singur cuvînt tu poţi să le pui capăt. Spune-l, şi în cîteva ore sînt lîngă tine.

După ce-am scris această scrisoare mă simt mai liniştit ; mi-e ca şi cum aş fi obţinut autorizaţia de a pleca şi mă duc să mă pregătesc.

O sărutare de la fiul tău devotat.

Alfonso"

II

La şase punct Luigi Miceni puse tocul jos şi îşi îmbrăcă pardesiul scurt-scurt de tot, după cum cerea moda. I se păru că pe biroul lui nu era totul în ordine. Îndreptă un teanc de hîrtii făcînd ca marginile lui să se suprapună exact peste marginile mesei de scris. Mai aruncă o privire şi i se păru că ordinea era desăvîrşită. Hîrtiile erau aranjate cu atîta exactitate în fiecare despărţitură încît păreau cărticele legate ; tocurile de lîngă călimară erau aşezate toate la aceeaşi înălţime.

Alfonso, aşezat la locul lui, nu mai făcea nimic de o jumătate de oră şi îl privea cu admiraţie. El nu reuşea să-şi pună hîrtiile în ordine. Ici colo era vizibilă încercarea de a le rîndui în cîteva teancuri, dar în di-

versele despărţituri ale biroului domnea dezordinea; una era prea plină de hîrtii îngrămădite la întîmplare, cealaltă în schimb era goală. Miceni îi explicase sistemul de clasare a hîrtiilor după conţinut sau după destinatar şi Alfonso îl pricepuse, dar, din inerţie, după munca din cursul zilei nu mai era în stare să se supună la un efort care nu era neapărat necesar.

Miceni pe punctul de a pleca îl întrebă :

— Şi încă n-ai fost invitat la domnul Maller ?

Alfonso făcu semn din cap că nu ; după ce-şi vărsase focul în scrisoarea aceea către mama lui, invitaţia ar fi însemnat pentru el o plictiseală şi nimic altceva.

Din cauza lui Miceni făcuse Alfonso aluzie la înfumurarea şefilor în scrisoarea către maică-sa ; îi vorbise deseori de invitaţia pe care nu o primise. Era obiceiul ca fiecare nou angajat să fie prezentat în casa Maller şi Miceni regreta că Alfonso nu primise invitaţia cu pricina, deoarece, odată cu această primă omisiune, văzuse pierzîndu-se un obicei la care părea că ţine.

Miceni era un tînăr subţirel cu un cap neobişnuit de mic, înzestrat cu păr negru şi creţ pe care-l purta scurt. Era îmbrăcat ca un om care-şi poate permite un oarecare lux, gătit cu acurateţă de altfel, ca şi masa la care lucra.

Alfonso se deosebea de colegul lui nu numai prin felul de a se îmbrăca. Era corect îmbrăcat, însă începînd de la gulerul cămăşii curat dar îngălbenit şi pînă la jacheta cenuşie pe talie, totul arăta un gust nu prea rafinat şi dorinţa de a ieşi la socoteală cu puţin. Miceni, domnişor vanitos, îi reproşa faptul că unicul său lux consta în cei doi ochi de un albastru intens, cărora însă le strica efectul, tot după părerea lui Miceni, barba castanie prea deasă şi neîngrijită. Înalt şi voinic, în picioare părea prea înalt şi, pentru că-şi ţinea corpul aplecat înainte ca şi cum ar fi încercat să-şi păstreze echilibrul, părea slab şi nesigur.

Intră în fugă Sanneo, şeful corespondenţei. Era un om de vreo treizeci de ani, înalt şi slab, cu părul de un blond decolorat. Fiecare parte a trupului său deşirat

era în continuă mişcare ; în spatele ochelarilor i se mişcau neliniştiţi ochii spălăciţi.

Îi ceru lui Alfonso un registru de adrese, şi, neputîndu-se exprima cu destulă repeziciune, încercă să arate cu mîinile forma registrului, fremătînd de nerăbdare. După ce-l primi, în timp ce-l răsfoia nervos, îl privi pe Miceni zîmbind politicos şi îl rugă să mai rămînă deoarece trebuia să-i mai dea de lucru. Miceni, prompt, îşi scoase pardesiul, îl atîrnă cu grijă, se aşeză şi luă tocul în mînă aşteptînd instrucţiuni.

Lui Alfonso îi era antipatic domnul Sanneo, din cauza bruscheţei lui, totuşi nu putea să nu-l admire. Cu o capacitate de muncă prodigioasă, în ciuda organismului său plăpînd, domnul Sanneo avea o memorie nemaipomenită, cunoştea cel mai mic amănunt al celei mai neînsemnate afaceri, oricît de îndepărtată în timp. Mereu ager, mînuia peniţa cu o repeziciune extraordinară şi cu destulă pricepere. În anumite zile petrecea cîte zece ore în şir la birou, organizînd şi înregistrînd neobosit. Pentru fleacuri — Alfonso o ştia din dosarele de cópii pe care trebuia uneori să le consulte — stîrnea polemici îndîrjite.

— De ce s-o fi sacrificînd în halul ăsta ? se întreba Alfonso care nu înţelegea pasiunea lui pentru acest fel de muncă.

Sanneo avea un defect pe care Alfonso îl aflase de la Miceni. Era inconstant, acorda favoruri la întîmplare şi totdeauna îi persecuta pe cei pe care nu-i iubea. Se părea într-adevăr că la birou nu putea să aibă mai mult de o simpatie odată. Acum îl prefera pe Miceni.

Domnul Maller deschise uşa şi, după ce se încredinţă că Sanneo se afla în cameră, intră. Alfonso nu-l văzuse niciodată pe-aici. Era un bărbat voinic, gras, dar de statură înaltă. Îl auzeai cum răsuflă uneori, dar nu gîfîia. Capul îi era aproape chel, barba o avea deasă, nu prea lungă, de un blond bătînd în roşu. Purta ochelari cu rame de aur. Capul său părea vulgar din cauza pielii de un roşu aprins.

Nu-i privi pe cei doi funcţionari care se sculaseră în picioare şi nu răspunse la salutul lor. Înmînă cu un zîmbet o telegramă lui Sanneo şi îi spuse :

— Vrei să ştii care-i situaţia cu Banca Ipotecară ? Facem parte din consiliul de administraţie !

Acea telegramă venită din capitală, pe care o aşteptau de mai multe zile, îi informa că i se încredinţaseră şi firmei Maller subscripţiile pentru noua Bancă Ipotecară.

Sanneo îşi dăduse seama ce înseamnă asta şi se întunecă la faţă. Acea telegramă îl priva de orele de odihnă pe care contase. Făcînd o sforţare hotărîtă se stăpîni şi ascultă cu atenţie instrucţiunile care i se dădeau.

Emisiunea urma să aibă loc peste două zile, dar casa Maller trebuia să aibă confirmarea celor care-şi dădeau adeziunea în seara zilei următoare. Domnul Maller indică o serie de firme cărora ţinea în mod special să li se adreseze oferta. În rest, adresele urmau să fie trimise aceloraşi clienţi cărora li se mai făcuseră oferte asemănătoare. Chiar în seara respectivă trebuiau să fie expediate vreo sută de telegrame, pregătite de cîteva zile, dar fără să poarte adresă şi fără să indice numărul acţiunilor, care trebuiau să varieze în funcţie de importanţa firmei. Însă munca ce urma să prelungească atît de mult orele de birou consta din copierea şi expedierea imediată a scrisorilor de confirmare.

— Mă întorc la unsprezece — spuse în cele din urmă domnul Maller. Vă rog să-mi lăsaţi pe birou lista firmelor cărora le-aţi telegrafiat, indicînd şi cantitatea acţiunilor oferite ; cînd vin, am să semnez scrisorile.

Ieşi, schiţînd un salut politicos dar din care nu reieşea suficient de clar cui i se adresa de fapt.

Sanneo, care avusese timp să se resemneze, le spuse vesel celor doi tineri :

— Sper că pînă la zece, sau chiar mai devreme, vom termina şi că atunci cînd se va întoarce domnul Maller o să găsească birourile goale. Şi acum, la treabă !

Îl însărcină pe Miceni să comunice noile dispoziţii şi celorlalţi funcţionari de la corespondenţă, iar lui Alfonso îi spuse să-l anunţe pe responsabilul cu expediţia şi ieşi în fugă.

Miceni deschise din nou călimara pe care o închisese, scoase din sertar un teanc de coli de hîrtie de scris şi îl trînti furios pe birou.

— Dac-aş fi plecat mai repede să-mi văd de ale mele, nu mai mă aducea înapoi nici cu patru boi să stau să-mi pierd noaptea pe-aici.

Alfonso porni spre expediţie căscînd. Un mic coridor îngust şi întunecat făcea legătura între camera lor şi coridorul principal. De o parte şi de alta a acestuia erau birourile, toate încă luminate, cu uşi la fel, încadrate de rame negre şi cu geamuri mate. Pe uşile camerelor domnului Maller şi a domnului Cellani, procuristul, se putea citi numele lor gravat cu litere negre pe o plăcuţă aurită. Cu lumina sa uniformă, cu zugrăveala pereţilor imitînd marmura, cu geamurile de la uşi luminate mai puternic, aşa, fără penumbre, coridorul pustiu părea unul din acele tablouri făcute anume în perspectivă, complicate, dar compuse numai din lumină şi linii.

O singură uşă în fundul coridorului era cu un singur canat şi mai mică decît celelalte. Alfonso o deschise şi, sprijinindu-se de uşor, strigă din prag :

— Domnul Sanneo vă face cunoscut că în astă-seară se lucrează pînă la zece.

— Ce anume ? !

O asemenea întrebare echivala cu un răspuns. Alfonso intră şi se trezi faţă în faţă cu un tînăr bondoc, cu părul castaniu ondulat, cu fruntea îngustă dar nu neobişnuită ; se ridicase în picioare, sprijinindu-se cu pumnii încleştaţi de masa la care scria, într-o atitudine sfidătoare.

Domnul Starringer renunţase la orice altă avansare pentru a ocupa postul rămas vacant de şef al expediţiei, obţinînd în felul acesta imediat o leafă mai mare de care avea urgentă nevoie.

— Pînă la zece ? Şi la masa de seară cînd să mă duc ? Am lucrat toată ziua şi am dreptul să plec. Eu unul nu rămîn !

— Trebuie să-l anunţ pe domnul Sanneo ? întrebă timid Alfonso, totdeauna sfios cu persoanele lipsite de această calitate.

— Da... ba chiar o să i-o spun eu însumi !

Da-ul era hotărît, însemna că voia să plece fie ce-o fi ; restul îl pronunţă cu o voce mai joasă. Deodată, după ce-şi dădu seama că nu putea să scape de această nouă plictiseală, se dezlănţui într-o criză de mînie violentă. Spuse că el era convins că din vina funcţionarilor de la corespondenţă îi căzuse pe cap asemenea pleaşcă ; pe vremea lui, zbiera, cînd era el funcţionar (făcea deseori aluzie la acea epocă), se lucra întins în timpul zilei, dar seara oamenii plecau acasă cînd trebuia. În ziua aceea îl văzuse pe Miceni stînd la taifas pe coridor, iar pe Ballina trebăluind la o broască. De ce-şi pierdeau vremea în felul acela ? Roşu la faţă, cu vinele de pe frunte îngroşate, se apropiase de Alfonso. Vorbind de funcţionari făcea semn cu braţul întins şi cu degetul ridicat spre biroul corespondenţei. Alfonso îi spuse că nu din cauza felului cum munceau cei de la corespondenţă trebuiau să rămînă mai tîrziu, ci pentru că în ultima clipă li se încredinţase o nouă sarcină. Mînia lui Starringer nu se domoli, dar încetă să şi-o mai exprime în cuvinte.

— Ah, aşa stau lucrurile ! şi dădu din umeri cu o mişcare iritată care voia să spună multe.

Pe birou zăceau scrisorile făcute în timpul zilei, unele din ele pecetluite. Fără să-l mai ia în seamă pe Alfonso, domnul Starringer luă una dintre ele, se aşeză şi trecu adresa de pe plic într-un registru pe care-l avea în faţă cu mîna tremurînd de mînie.

Pe coridor venise să se aşeze tînărul Giacomo, angajat la bancă o zi după Alfonso. Avea paisprezece ani, dar faptul că era grăsuţ, cu o carnaţie albă şi roză ca de copil, şi de statură mică, îl făcea să nu pară mai mare de zece ani. Deşi îl vedea rîzînd şi glumind cît era ziua de lungă cu ceilalţi oameni de serviciu, Al-

fonso se încăpățîna să creadă că se simte stingher departe de satul său natal, Magnago, şi-i era drag.

— În seara asta stăm pînă la zece, îi spuse luîndu-l de bărbie.

Băiatul îi zîmbi măgulit.

Domnul Maller ieşi din biroul lui. Îşi pusese paltonul şi gluga îi atîrna pe spate. Îmbrăcat în felul acesta părea mai înalt şi mai puţin voluminos. Alfonso salută şi domnul Maller răspunse cu acelaşi semn din cap şi lui şi lui Giacomo. Totdeauna saluta în colectiv.

Servitorul domnului Maller, Santo, porni în urma şefului de-a lungul coridorului ca să-i deschidă uşa de la intrare. Era un omuleţ nu prea bătrîn, cu o barbă mare blondă şi pe-alocuri incoloră, cu capul chel înainte de vreme. O ducea ca în sînul lui Avram, după cîte se spunea, căci nu avea altceva de făcut decît să-l servească pe domnul Maller, pe cînd ceilalţi oameni de serviciu aveau în grijă birourile.

Întorcîndu-se în biroul lui, Alfonso îl găsi pe Miceni scriind de zor. Cum era cam miop, cînd scria aproape că atingea hîrtia cu nasul.

Pe biroul lui Alfonso se aflau telegramele litografiate, cărora le lipseau adresele ; o scrisoare redactată de domnul Sanneo care trebuia copiată, urmînd să servească drept scrisoare de confirmare a telegramei şi, în sfîrşit, o listă cu cinci nume, numele firmelor cărora trebuia să li se adreseze oferta.

— Numai cinci ?

— Da, răspunse Miceni. Scriu şi contabilii. Pînă pe la nouă şi jumătate o să terminăm.

Nu ridicase capul ; peniţa nu încetase să alunece pe hîrtie.

Alfonso trecu o adresă pe o telegramă, apoi o transcrise pe o coală de hîrtie de scrisori. Începu să citească telegrama : arăta pe scurt scopul pentru care lua fiinţă Banca Ipotecară, se referea discret la sprijinul promis de guvern şi făcea aluzie la dificultatea de a face parte din consiliul de administraţie : „e o dovadă a interesului ce vă purtăm faptul că vă oferim...“ şi

urma un spațiu liber, pe care Alfonso îl completă cu numărul acțiunilor oferite. Scrisoarea expunea lucrurile mai amănunțit. Vorbea de necesitatea înființării unor mari bănci în Italia, apoi de certitudinea pe care o avea noua bancă de a găsi un cîmp de acțiune util.

Miceni îi spuse să scrie repede primul exemplar pentru că urma să le servească drept model celorlalți scribi, dar Alfonso nu știa să scrie repede. Fiecare frază trebuia s-o citească de cîteva ori înainte de a o putea transcrie. Între două cuvinte gîndul îi fugea în altă parte și se trezea cu penița în mînă, văzîndu-se nevoit să șteargă cîte ceva neconform cu originalul care-i scăpase în clipele de neatenție. Dar chiar cînd reușea să-și concentreze toată atenția asupra muncii nu lucra cu rapiditatea lui Miceni, pentru că nu știa să copieze mașinal. Fiind atent, mergea totdeauna cu gîndul la semnificația celor ce le copia și asta-l ținea în loc. Timp de un sfert de oră nu se auzi decît scîrțîitul peniței și din cînd în cînd zgomotul pe care-l făcea Miceni întorcînd paginile.

Ușa se deschise brusc și în prag apăru, rămînînd nemișcat cîteva clipe, Ballina, funcționarul care aștepta ca Alfonso să-i dea scrisoarea lui Sanneo pentru a o copia.

— Și scrisoarea de care era vorba ?

Era un bărbat frumos cu o privire inteligentă, puțin cam șireată, niște mustăți gen Victor Emanuel, dar cu barba neîngrijită. Fuma și fumul pe care nu se îndura să-l îndepărteze suflînd — cu dragă inimă l-ar fi înghițit ca să se bucure mai mult de el — i se strîngea în mustăți și se înălța acoperindu-i fața pînă sub ochi. Haina sa de lucru trebuie să fi fost albă cîndva ; acum era gălbuie, cu excepția mînecilor care, fiind folosite pentru a șterge penițele, erau negre de tot la partea inferioară. Lucra într-o cămăruță care dădea în coridorul cel mic, la fel ca și camera lui Miceni.

Miceni înălță capul cu un zîmbet prietenos. Ballina era întîmpinat totdeauna cu bunăvoință, pentru că era un măscărici, măscăriciul băncii. Dar în seara aceea

n-avea chef de glume şi se tînguia. Lucrase pînă în ultima clipă în biroul lui de informaţii, iar acum trebuia să se apuce de altă muncă ; şi apoi nu ştia dacă deseară avea să mănînce. Simula o mizerie mai mare decît cea reală. Odată îl făcuse să înlemnească de mirare pe Alfonso care, după cum se exprima Ballina însuşi, *înghiţea* orice, povestindu-i că spre sfîrşitul lunii se hrănea cu *Emulsie Scott,* dar al unui medic rudă cu el. Avea rude înstărite care probabil îl ajutau, pentru că îi vorbea totdeauna de bine.

Intră Sanneo în fugă, cum îi era obiceiul ; era urmat de Giacomo, cu faţa lui de adolescent serios, ţinînd pe braţe un maldăr de hîrtii asupra cărora — din exces de zel — îşi aţintea şi privirile.

Pe un ton aspru Sanneo îl întrebă pe Ballina de ce nu scria încă.

— Păi..., spuse Ballina dînd din umeri, aştept să primesc scrisoarea pe care trebuie s-o copiez.

— Încă n-ai primit-o ? şi amintindu-şi că Alfonso era cel care trebuia să i-o dea, îl întrebă : N-ai terminat nici măcar una ?

Alfonso se ridicase în picioare, tulburat de privirea piezişă ce-i fusese aruncată. Miceni, care rămăsese aşezat, spuse că nici el nu terminase vreuna. Sanneo îi întoarse spatele lui Alfonso, se uită la scrisoarea lui Miceni şi îl rugă să i-o dea lui Ballina de îndată ce-o va termina. Ieşi cu aceeaşi grabă cu care intrase, precedat de Ballina, care voia să-i arate că se întoarce imediat în cămăruţa lui, şi urmat de Giacomo, ţeapăn şi călcînd apăsat pentru a da mai multă importanţă paşilor săi mărunţi.

Cîteva minute după aceea Miceni îi înmînă lui Ballina scrisoarea ce trebuia copiată şi Alfonso auzi din camera alăturată înjurăturile pe care Ballina le rosti cu vocea plină de mînie văzînd că scrisoarea era de patru pagini.

Cam într-un ceas Miceni îşi termină treaba. Cu calmul cel mai desăvîrşit se îmbrăcă din nou, îşi puse şi pălăria pe cap, cu atîta grijă de parcă n-ar mai fi tre-

buit să şi-o scoată niciodată, luă cu sine scrisorile copiate de el şi telegramele pe care voia să le lase în trecere la domnul Sanneo ; pe lîngă acestea luă, amabil, două scrisori copiate de Alfonso şi ieşi fredonînd.

În liniştea totală care urmă munca merse mai uşor. Ca să-şi fixeze atenţia asupra muncii pe care o făcea şi, deoarece de interesat nu-l interesa, cînd era singur Alfonso obişnuia să declame cu voce tare scrisoarea, şi aceasta se preta la declamare fiind încărcată de vorbe răsunătoare şi cifre enorme. Citind cu voce tare fraza şi repetînd-o în timp ce-o transcria, obosea mai puţin, pentru că amintirea sunetului în ureche îl ajuta să mînuiască peniţa.

Se trezi dintr-o dată cu treaba terminată şi se duse imediat la domnul Sanneo, temîndu-se că şi aşa zăbovise prea mult. Acesta opri telegramele şi îi porunci să depună scrisorile pe biroul domnului Maller.

Iarna podeaua camerei domnului Maller era acoperită cu covoare cenuşii. Şi mobila era tapisată cu ceva cenuşiu închis, iar rezemătorile pentru mîini şi picioarele mobilei erau de lemn negru. Numai unul dintre cele trei găituri ale lămpii cu gaz era aprins arzînd cu flacără mică. Slab luminată, camera părea şi mai apăsătoare. Alfonso se simţea totdeauna prost cînd intra aici. Puse scrisorile deasupra unui alt teanc de pe birou, care aşteptau să fie semnate, şi ieşi cu băgare de seamă fără să facă zgomot, ca şi cum şeful ar fi fost de faţă.

Acum ar fi putut să plece, dar o oboseală cumplită îl făcu să mai rămînă. Îşi propuse să facă ordine pe birou, dar se aşeză şi rămase nemişcat, pierdut în visare. De cînd era funcţionar, organismul său generos, care nu-şi mai putea consuma energia fizică prin oboseala braţelor şi a picioarelor, ca omul care trăieşte la ţară, şi nici nu-şi găsea o întrebuinţare pe măsura lui în neînsemnata şi plicticoasa muncă de birou, se împlinea punînd creierul să dea viaţă unui univers întreg. În centrul visurilor sale se afla el însuşi, stăpîn pe fiinţa lui, bogat, fericit. Avea ambiţii de care nu era

conștient pe deplin decît atunci cînd visa. Nu se mulțumea să se imagineze în chip de persoană deosebit de inteligentă și de bogată. Își înlocuia tatăl — pe care nu-l făcea să învie — schimbîndu-l cu unul nobil și bogat care se căsătorise din dragoste cu mama lui, pe care și în vis o lăsa așa cum era, atît o iubea de mult. Pe tatăl lui îl uitase aproape de tot și profita de aceasta pentru a-și face rost prin intermediul lui de sîngele albastru de care visul lui avea nevoie. Cu sîngele acesta în vine și stăpîn pe bogățiile imaginate se întîlnea în vis cu Maller, Sanneo, Cellani ; desigur rolurile erau cu totul schimbate. Nu mai era el cel timid, acum erau ei timizi ! Dar el se purta blînd cu ei, într-un mod cu adevărat nobil, nu așa cum îl tratau ei pe el.

Santo îl anunță că domnul Maller voia să-i vorbească. Uimit și cam alarmat, Alfonso se întoarse în camera unde fusese cu puțin înainte. Acum era puternic luminată și în lumina compactă capul chel și barba roșie a șefului străluceau.

Era așezat la birou sprijinindu-se cu mîinile de el :

— Îmi face plăcere să constat că mai ești încă aici ; aceasta îmi dovedește sîrguința dumitale, de care de altfel nu m-am îndoit niciodată.

Alfonso, amintindu-și de accesul de furie pe care i-l provocase lui Sanneo cu puțin înainte, îl privi temîndu-se că-l ironizează, dar fața trandafirie a șefului avea o expresie serioasă ; ochii albaștri fixau colțul cel mai îndepărtat al biroului.

— Mulțumesc, murmură Alfonso.

— Fă-mi plăcerea și vino mîine seară la mine la ceai.

— Mulțumesc, repetă Alfonso.

Deodată Maller, ca și cum ar fi trebuit să-și ia inima în dinți, vorbi cu mai puțină nepăsare și privindu-l în ochi :

— De ce-o aduci la deznădejde pe mama dumitale scriindu-i că ești nemulțumit de mine și eu de dumneata ? Nu te mira ! Am aflat-o dintr-o scrisoare adresată de mama dumitale domnișoarei. Biata de ea se

plînge de mine, dar și de dumneata și încă destul de mult. Citește ca să te convingi !

Îi întinse o foaie de hîrtie pe care Alfonso o recunoscu ca provenind din prăvălia lui Creglingi. Aruncă o privire și constată că era chiar scrisul maică-si. Se înroși la față ; îi era rușine de scrisul acela urît și de stilul necioplit. Se simțea jignit din cauza acelei scrisori pe care o văzuseră și alții decît persoana căreia îi fusese adresată.

— Acum mi-am schimbat părerea... bîigui, sînt mulțumit ! Știți... depărtarea de casă... nostalgia...

— Înțeleg, înțeleg ! dar ce Dumnezeu, sîntem oameni ! și repetă de cîteva ori această frază. Apoi îl asigură din toată inima pe Alfonso că la birou toți îl iubeau și că, începînd cu el și cu domnul Cellani, procuristul, pînă la șeful corespondenței, domnul Sanneo, toți doreau să-l vadă făcînd progrese rapide. Lăsîndu-l să plece, repetă :

— Sîntem oameni ! și îl salută cu un semn din cap prietenos ; Alfonso ieși tulburat peste măsură.

Trebuia să recunoască față de sine însuși că domnul Maller avea o înfățișare de om cumsecade, și, cum era ușor de impresionat, i se păru că situația lui la bancă se îmbunătățise ; în sfîrșit cineva se îngrijea de el !

Dar regretă că nu se comportase cu mai mult curaj și mai multă sinceritate ; de ce se dezisese de acel adevăr pe care-l mărturisise mamei ? Ar fi trebuit să răspundă la bunăvoința șefului printr-o expunere curajoasă a dorințelor sale și ar fi avut poate norocul să-i fie satisfăcută una sau alta din ele, și în orice caz ar fi avut privilegiul de a fi stabilit relații amicale cu șeful, pentru că nu e nici o rușine să ceri protecție. Se liniști hotărîndu-se să fie mai curajos cu altă ocazie, căci după ce se prezentase prima ocazie nu putea să nu apară și alta.

Deocamdată, pentru ca să nu existe contradicție între ceea ce îi spusese domnului Maller și ceea ce îi scrisese maică-si, se apucă să-i scrie din nou mamei,

spunîndu-i de data aceasta că perspectivele lui în cadrul băncii erau mai bune şi că renunţa pentru moment la aerul curat, la stejari şi la odihnă. Se va întoarce acasă bogat sau nu se va mai întoarce niciodată.

III

Familia Lanucci, la care Alfonso stătea cu chirie, locuia într-un mic apartament dintr-o casă din partea veche a oraşului, înspre San Giusto. Aşa că îi trebuia mai mult de un sfert de oră ca să ajungă pe jos de acasă la birou.

Doamna Lucinda Lanucci stătuse timp de o vară, puţin înainte de a se mărita, în satul lui Alfonso, împreună cu o familie la care era guvernantă. În epoca aceea făcuse cunoştinţă cu mama lui Alfonso, care i-l încredinţase pe fiul ei. Poate că scrisoarea doamnei Carolina nu ar fi avut cine ştie ce ecou, dacă soţii Lanucci nu ar fi fost în căutarea unui chiriaş pentru o cămăruţă care depăşea nevoile modestei familii. Alfonso nimeri deci la momentul oportun şi fu bine primit.

În ultimii ani, lăsîndu-se tîrît de ambiţia de a fi independent, domnul Lanucci abandonase o slujbă — nu grozavă dar cu ajutorul căreia îşi putuse hrăni familia — şi se apucase să facă pe agentul comercial, să reprezinte tot felul de firme, în toate domeniile posibile. Bietul de el scria toată ziua oferte către firme ale căror adrese le lua din pagina a patra a ziarelor, dar cîştiga de fiecare dată mai puţin decît pe vremea cînd fusese funcţionar, şi de aceea în casă domnea tristeţea, situaţia lor materială fiind şubredă după ce fusese destul de bună.

Această tristeţe sporise dorul de casă al lui Alfonso, deoarece oamenii trişti sînt cei care fac ca locurile să pară triste.

Se purtau afectuos cu el, dar în inima lui Alfonso domnul Lanucci trezea o compătimire îndurerată, mai ales cînd îl vedea silindu-se să fie politicos, să-i zîmbească, să participe la necazurile lui, în timp ce, dimpotrivă, își dădea seama că nu putea fi socotit decît drept o sursă de venit.

Doamna Lanucci, deprinsă de multă vreme să-și consoleze soțul de inutilitatea sforțărilor sale, își luase același rol și față de Alfonso și sfîrșise prin a participa cu atîta zel la tot ce i se întîmpla tînărului încît vorbea de necazurile lui ca și cum ar fi fost ale ei. Invitația domnului Maller, de care îi vorbise Alfonso, trezise în ea cele mai mari speranțe ; vorbea de ea ca și cum acea invitație ar fi fost o garanție pentru succesul lui în viitor. Era atît de puțin obișnuită cu întîmplările favorabile, încît atunci cînd îi apăreau în cale, o uimeau.

Lucinda putea să aibă vreo patruzeci de ani, dar, fiind mică și grasă și cu părul în mare parte cărunt, părea mai în vîrstă. Nu fusese niciodată frumoasă. Adusese în căsnicie o mică zestre, care însă fusese înghițită de o speculă nenorocită cu lozuri turcești. Era inteligentă, vioaie, îi plăcea să vorbească mult și fața ei palidă de ființă suferindă o făcuse să cîștige de la început simpatia lui Alfonso.

Părea că își iubește soțul ; pe fiul ei de optsprezece ani, Gustavo, *derbedeul*, cum îi spunea ea, zicea că nu-l iubește prea grozav ; sentimentele cele mai profunde le nutrea pentru fiica ei de șaisprezece ani, Lucia, care lucra croitorie în case particulare. Mama cîștiga mai mult decît toți ceilalți, ca învățătoare la o școală populară, dar fără ceea ce cîștiga Lucia mijloacele de trai ale familiei nu ar fi fost suficiente. Doamna Lucinda era mîhnită văzîndu-și fiica nevoită să-și petreacă tinerețea aplecată deasupra mașinii de cusut, în timp ce ea o dusese mai bine, căci, fiind înstărită, studiase și avusese parte de distracții. În sărăcia lor nu putuse să facă nimic pentru educația Luciei, dar de asta nu se plîngea, pentru că nu-și dădea seama că rezultatul era pe măsura cheltuielii făcute. Doamna

Lucinda era inteligentă şi nu băga de seamă că fata era mărginită, că n-avea nici un haz. O vedea frumoasă, în timp ce Lucia era slabă, anemică — de altfel ca toţi membrii familiei — blondă, de un blond bătînd în roşu, şi, din cauza slăbiciunii, cu o gură care-i ajungea pînă la urechi. Mama, în urma unei hotărîri bine chibzuite — era o democrată convinsă — adoptase o atitudine de femeie din popor, ba chiar înjura ; fata deprinsese cu uşurinţă, în casele burgheze pe care le frecventa, maniere de domnişoară care nu se potriveau cu atmosfera casei părinteşti. Gustavo, necioplit şi ignorînd manierele distinse, îşi bătea deseori joc de ea ; prin aceasta îşi atrăsese antipatia mamei mai mult decît prin trîndăvia lui.

Alfonso găsi hainele sale negre pe pat, aranjate cu grijă. Doamna Lanucci se gîndise la toate, de la cravată pînă la cizmele lustruite, pregătite la picioarele patului. Şi Alfonso se simţea tulburat de vizita pe care trebuia s-o facă. Nu-şi făcea iluzii ca doamna Lanucci, dar se molipsise de la ea şi era mai tulburat decît ar fi meritat să fie. Îşi scoase haina de toate zilele şi o aruncă pe pat ca şi cum nu ar fi trebuit s-o mai îmbrace vreodată.

Cînd intră în mica sufragerie unde modesta familie îşi lua masa, putu să-şi facă o clipă iluzia că era foarte bine îmbrăcat. Domnul Lanucci îl privi şi vru să se arate surprins de aspectul lui Alfonso. Gustavo, murdar, cu gura plină, se apropie de el cu un zîmbet într-adevăr binevoitor. Lui, domnişorul nu-i trezea sentimente de invidie, pentru că avea cu totul alt gen de dorinţe : să aibă un ban în buzunar ca să-şi poată petrece seara la circiumă şi nimic altceva. În clipa aceea Gustavo era om de serviciu la un club şi se părea că e pe punctul să-i vină mintea la cap, căci se menţinea în noul post, unde, din păcate, nu putea cîştiga mare lucru, dar nici nu prea trebuia să se ostenească.

Cu cămaşa albă, cu gulerul înalt, cu părul des şi castaniu, pieptănat, îmbrăcat în negru, Alfonso era un tînăr frumos. Ţinea în mînă mănuşile de culoare deschisă, pe care le cumpărase în ziua aceea la sfatul lui

Miceni. Un ochi mai versat ar fi observat că haina aceea neagră avea porțiuni lustruite, uzate și, în afară de asta, croiala nu era modernă, era prea răscroită la gît, și după toate nici stofa nu era de bună calitate, așa încît ceda sub presiunea cămășii scrobite. În familia Lanucci ochii nu erau deprinși să observe aceste mărunțișuri.

Tînăra Lucia terminase de mîncat și se depărtase puțin de masă, rezemată de spătarul scaunului, cu mîinile încrucișate. Nu spuse nici un cuvînt care să arate că observase ținuta specială a lui Alfonso. Raporturile ei cu tînărul erau foarte bune și cînd era acasă îl servea bucuros. Îi plăcea să-i fie de folos într-un fel sau altul, căci pentru fiecare pas pe care îl făcea pentru el, Alfonso îi mulțumea totdeauna cu aceeași vivacitate. De altfel, la un moment dat felul lor delicat de a se purta unul cu altul începu chiar să întreacă măsura, deoarece Lucia găsise în sfîrșit persoana cu care să se poarte în felul acela pe care-l observase pe furiș în casele burgheze și pe care-l încurajase mama ei. Gustavo spunea că ea cu Alfonso își da drumul în materie de bune maniere.

Domnul Lanucci părea trecut de cincizeci de ani. Își cănea părul căci vopseaua o avea gratis primind eșantioane de la firmele pe care se oferea să le reprezinte ; iar părul său era negru acolo unde vîrsta nu-l albise și gălbui acolo unde fără ajutorul vopselii ar fi fost alb. Avea o barbă lunguiață, care în privința culorii prezenta aceleași caracteristici ca și părul de pe cap. Seara, ca să citească, își punea pe nas niște ochelari de proastă calitate, prea mari pentru distanța dintre cei doi ochi mici, cenușii, care aproape că se sprijineau de nas.

Îl felicită pe Alfonso pentru felul cum arăta și îl rugă să se așeze lîngă el, onoare nemaiacordată lui Gustavo după ce pierduse o slujbă destul de bună de care-i făcuse rost cu multă greutate. Era singura pedeapsă pe care se pricepea să i-o impună, neavînd nici energie, nici minte pentru a inventa altceva.

Gustavo, fără să scoată un cuvînt — îi făcea mutre lui taică-su ca răspuns la supărarea pe care acesta i-o arăta — îi înmînă lui Alfonso o scrisoare. Alfonso nu o deschise cu prea mult interes. Era atît de preocupat încît nu avu răbdare să descifreze scrisul nesigur al maică-si ; după ce o parcurse în grabă o puse în buzunar.

— Ce repede ! remarcă doamna Lanucci cu o ușoară nuanță de dojană.

— E foarte scurtă ! răspunse Alfonso roșind. Vă trimite multe salutări !

Bătrînul începuse să povestească despre munca lui de peste zi. Era aceeași poveste în fiecare seară. Pentru a se justifica în ochii soției istorisea cîtă osteneală își dăduse ca să pună pe roate niște afaceri. În concluzie, în ziua respectivă cîștigase o testea mare de ace pe care o mică fabrică i-o trimisese în chip de comision în natură ca răsplată pentru o afacere încheiată de el. În timpul dimineții se dusese în diverse case particulare, prezentîndu-se cu o scrisoare de recomandare pe care i-o dăduse un prieten procurist, considerat de el ca avînd trecere în regiune. Oferise coniac, dar fără succes. Pe masă era expus în toată splendoarea lui eșantionul. La prînz Lanucci primise poșta, adică testeaua de ace și o scrisoare din partea unei Societăți de asigurare care-i încredința reprezentanța. Imediat după masă pornise în căutarea unor persoane dornice să se asigure. Cu lista cunoscuților, pe care o purta totdeauna la el, bătrînul colindase orașul. Prietenii îi explicaseră de ce nu voiau să se asigure, argumentînd, fie că erau deja asigurați, fie că nu-și puteau permite o cheltuială atît de mare ; ceilalți, ori nu-l primiseră — lui Lanucci îi plăcea să se ducă la oameni unde intrarea era păzită de slugi, — ori îl expediaseră fără prea multă vorbă, ca pe un cerșetor. Această ultimă observație nu-i aparținea lui Lanucci ; el povestea cu liniștea omului perseverent, gata s-o ia de la început a doua zi. Dar în ziua aceea realizase totuși ceva : scrisese Societății de asigurări, comunicîndu-i că încă nu încheiase nici un contract, dar că avea

speranţe şi că procentul oferit de ei nu-i era suficient, dat fiind că nu era uşor să faci afaceri.

— Păcat de banii pentru timbre ! murmură doamna Lanucci, făcîndu-i cu ochiul lui Alfonso, căruia îi vorbise despre speranţele şi maniile soţului.

El urmărise totuşi cu mare atenţie povestirea faptelor şi ochii îi străluceau de mînie auzind de atîtea strădanii zadarnice. Domnul Lanucci povestea lent ; în timp ce vorbea continua să mănînce, punea furculiţa jos după fiecare îmbucătură şi scanda silabele pentru a face să iasă în evidenţă mai bine strădaniile şi viclenia lui. Enumera toate argumentele folosite de el pentru a convinge. Cu unul vorbise în genere de avantajele asigurărilor şi de greşeala pe care o comite cel ce nu se asigură ; cu altul — un prieten sau un filantrop cunoscut — de nevoia pe care o simţea el personal de a fi încurajat ; faţă de toţi ridicase în slăvi Societatea pe care o reprezenta. Doamna Lanucci îl asculta îndepărtîndu-se puţin de masă şi ronţăind cu îndîrjire bucăţele de pîine.

Orice cuvînt rostit în discuţiile din familie ducea cu uşurinţă la ceartă.

— Păcat de bani ? ! De ce ? Ai un fel curios de a judeca lucrurile ! Ca şi cum ar fi cu neputinţă să fac şi eu o afacere !

Mînia care se strînsese în el în timpul zilei se dezlănţui. Rămăsese nemişcat pe locul lui, fără să gesticuleze, dar îi tremurau buzele. Gustavo rîdea cu nasul în farfurie.

Alfonso îl linişti ; dat fiind că şi lui i se întîmpla uneori să fie în criză financiară, înţelegea suferinţa bătrînului. Îi spuse că doamna a vrut să glumească, nu să-l jignească, şi că desigur nimeni nu dorea mai mult decît ea ca afacerile lui să meargă bine.

Cuvintele lui Alfonso îl făcură pe Lanucci să treacă la altele ; îşi aminti că tînărul care-l consola putea să devină clientul său şi îl întrebă dacă nu avea intenţia să se asigure. Eventual împotriva accidentelor ?

Doamna Lanucci protestă :

— Ei ! Ia mai lasă-l în pace cu afacerile tale !

Lanucci se opri înmărmurit ; la fel de jenat se simți și Alfonso, mîhnit de tulburarea lui Lanucci care — își închipuia el — probabil se și căia de lipsa lui de delicatețe.

— Lăsați-l să vorbească, îi spuse el doamnei, e interesant și n-am nimic de pierdut !

Găsise modul de a reduce totul la o simplă chestiune academică.

— Păi, sigur ! răspunse răspicat Lanucci, eu nu-l oblig nicidecum să se asigure prin intermediul meu ! O s-o facă unde o să creadă el de cuviință. Dar e destul de rău să nu te asiguri dacă poți s-o faci. Poate să-i cadă o cărămidă în cap ; dacă nu e asigurat nu cîștigă nimic prin faptul că trebuie să stea la pat, în timp ce dacă e asigurat face o afacere bună.

Pentru a ieși din încurcătură, Alfonso îl lămuri asupra situației lui financiare. Doamna Lanucci protesta, bătrînul în schimb încerca cu cel mai mare calm să-i aducă obiecțiuni spunînd însă și el că refuzul n-avea nevoie să fie motivat.

În fiecare seară, familia Lanucci ieșea după cină să respire puțin aer curat, după cum ziceau. Acesta nu era singurul scop al plimbării. Doamna introdusese acest obicei pentru a o despăgubi pe Lucia de ceasul de plimbare pe Corso în tovărășia celorlalte midinete la care o obligase să renunțe. Și Gustavo le ținea tovărășie, dar nu se întorcea odată cu ei. Uneori mergea și Alfonso, care deși se plictisea, se prefăcea atît de bine că se distrează încît pînă la urmă credea și el.

Doamna Lanucci se ridică de la masă și, punînd pe ea o haină jerpelită dar groasă, așteptă în picioare ca Lucia să-și termine toaleta ei infinit mai complicată. Bătrînul, cu paltonul lui prea mic pe care soția îl ajutase să și-l pună, continua să vorbească, sperînd încă să-și termine ziua cu o afacere ; dar Alfonso, care pentru o clipă fusese cît pe ce să cedeze, își aminti deodată de toate greutățile dureroase ale situației sale financiare și cu vocea cam alterată îi expuse în cifre care erau veniturile și care erau cheltuielile lui, ajungînd la concluzia că în nici un caz nu putea să-și per-

mită nici prin vis un spor de cheltuieli. De teamă să nu se vadă aruncat în noi încurcături financiare folosi cuvinte tăioase ; nu voia să mai audă alte argumente, neavînd încredere în propria sa fermitate. Apoi i se păru că domnul şi doamna Lanucci îl salutau mai rece ca de obicei, deşi doamna nu omise să-i ureze noroc. Lucia îl salută cu un semn din cap şi, dorindu-i petrecere frumoasă, îi întinse mîna delicată cu un gest studiat.

Rămas singur, Alfonso reciti scrisoarea de la maică-sa, pentru a lăsa să mai treacă puţin timp înainte de a se duce la familia Maller care, poate, încă nu terminase masa de seară.

În scrisoare, bătrîna Nitti vorbea mult de nădejdea pe care şi-o punea în el ; spunea că-i scrisese domnişoarei Francesca Barrini, menajeră în casa Maller, pentru a i-l da în grijă. Apoi, toată scrisoarea era presărată cu salutări de la diverşi prieteni din sat, cărora bătrîna doamnă le înşira numele şi prenumele cu nesfîrşită răbdare, adăugînd : „îţi trimite multe salutări" ; apoi urmau două rînduri de sărutări şi îmbrăţişări şi semnătura — „mama ta, Carolina."

Dedesubt însă, precedată de un P.S., scrisese fraza : „De două zile mă simt cam rău ; azi totuşi sînt ceva mai bine"

IV

Alfonso îşi închipuia că e spiritual şi era într-adevăr cînd vorbea în sinea lui. Dar nu avusese niciodată ocazia să facă spirite cu persoane pe care să le fi considerat demne de această osteneală, şi, ducîndu-se în familia Maller, se gîndea că unul din visurile sale era pe punctul de a se realiza. Meditase mult asupra modului de a se comporta în societate şi îşi alcătuise cîteva norme sigure, suficiente ca să înlocuiască o experienţă oricît de îndelungată. Trebuia să vorbeşti puţin, con-

cis şi, pe cît posibil, bine ; trebuia să-i laşi mai mult pe ceilalţi să vorbească, să nu întrerupi niciodată, în sfîrşit, să fii degajat fără să laşi să se ghicească sforţarea pe care-o depui în acest scop. Voia să demonstreze că poţi să fii născut şi crescut la ţară şi totuşi graţie unui bun simţ natural să nu ai nevoie de experienţă pentru a te comporta ca un orăşan şi chiar ca un om de spirit.

Casa domnului Maller era situată în via dei Forni, o stradă din oraşul nou, formată din case lipsite de eleganţă în exterior, cenuşii, cu cinci etaje şi cu magazine spaţioase la parter. Nu era prea bine iluminată, iar seara, de îndată ce înceta circulaţia vehicolelor ce aduceau marfă, trecea puţină lume pe ea.

Plouase în timpul zilei şi Alfonso, ca să nu se murdărească de noroi, se strecura pe lîngă ziduri. Odată găsită casa, se opri oarecum mirat în holul de la intrare. Era atît de puternic luminat, încît ţi se părea că eşti în plină zi. Vast, împărţit în două de o scară monumentală, avea aspectul unui amfiteatru în miniatură. Era cu desăvîrşire pustiu şi, urcînd scările, în care timp nu auzi decît sunetul şi ecoul propriilor săi paşi, Alfonso îşi închipui că este eroul unei poveşti cu zîne.

Prima persoană care-i ieşi în cale pe scări fu un bătrînel vioi, cu barbă albă îngrijită, care cobora fredonînd.

— Pe cine căutaţi ? îl întrebă, şi tonul acelei voci fu de ajuns ca să-l facă pe Alfonso să înţeleagă că, în ciuda hainei sale negre, în casa aceea oricine l-ar fi întîlnit trebuia să recunoască în el, de la prima vedere, pe omul sărac.

— Aici locuieşte domnul Maller ? întrebă timid.

Faţa bătrînului deveni şi mai gravă ; era imposibil ca un om de societate să nu ştie unde locuieşte domnul Maller ; începea să-i miroasă a cerşetorie.

Se aflau pe ultima treaptă înainte de a ajunge la etajul întîi : de pe palier, Santo scoase capul zbîrlit ca un scaiete :

— E un funcţionar, strigă ; poftim, poftim, domnule Nitti.

— Oh ! Santo ! exclamă Alfonso bucuros că dăduse de o figură cunoscută, şi urcă scările în grabă.

Portarul îşi netezi barba :

— Ah ! asta era ! şi fără să salute, continuă să coboare ; după cîţiva paşi începu din nou să fredoneze.

Santo, rezemat neglijent de balustradă, îl aşteptă pe Alfonso fără să-şi modifice poziţia, şi cînd acesta fu lîngă el, îi spuse :

— Vă introduc eu, dar continuă să rămînă nemişcat ; apoi, gînditor : Aţi fost invitat de domnul Maller ? întrebare care-l făcu pe Alfonso să creadă că există o cameră specială menită să primească pe funcţionarii invitaţi de domnul Maller.

Pe neaşteptate, Santo o porni cu paşi repezi spre o uşă din dreapta.

— Iertaţi-mă o clipă, strigă, şi, lăsîndu-l în prag, pătrunse în vestibul cu paşi grăbiţi, deschise prima uşă şi o trînti după el. Rămas singur, Alfonso se trezi în semiobscuritatea vestibulului tapetat în culori palide, cu cîte două uşi pe fiecare latură şi una la capăt, toate mici, vopsite în negru lucios. Auzea din dreapta vocea lui Santo şi ca răspuns la ea vocea şi rîsetele unei femei ; cuvintele nu reuşea să le înţeleagă, răsunau confuz ca rostite într-un spaţiu gol.

Santo ieşi rîzînd să se înăbuşe ; avea gura plină. Prin uşa întredeschisă, Alfonso zări o bucătărie ticsită de vase de aramă strălucitoare, o plită şi lîngă ea o femeie grasă şi blondă, luminată de flacăra focului din sobă ; cu o lingură în mînă îl ameninţa pe Santo. Santo continuă să mai rîdă un timp pe sub mustaţă. Se îndreptă către uşa de la capătul vestibulului.

Ajunseră într-o cameră pătrată cu mobile micuţe-micuţe de tot, făcute parcă pentru nişte fiinţe cum desigur nu există şi nici n-au existat vreodată. Mică şi graţioasă, semăna cu un cuib. Era tapisată cu o ţesătură azurie, care lui Alfonso i se păru a fi atlaz, iar covoarele erau atît de groase şi de moi încît îţi venea să te tolăneşti pe ele.

— E odăiţa de primire a domnişoarei Anetta, spuse Santo ; dar nu se intră pe partea asta. Aici e intrarea pentru servitori. V-am adus pe aici ca să vă pot arăta cu ocazia asta cîteva camere ; e partea cea mai frumoasă a casei.

Îl privi cu un zîmbet protector, aşteptîndu-se ca Alfonso să-i mulţumească.

Pe măsuţă se aflau mici bibelouri chinezeşti. Părea că domnişoarei Anetta îi plăceau lucrurile orientale. La lumina lumînării din mîna lui Santo, Alfonso văzu că pe tapet erau pictaţi pe un fond albastru doi chinezi mititei ; unul aşezat pe o frînghie prinsă de două bîrne dar atîrnînd moale, dînd impresia că chinezii ar fi imponderabili, celălalt, căţărîndu-se pe o pantă abruptă invizibilă.

— Aici doarme domnişoara, spuse Santo cînd pătrunse în cealaltă cameră şi ridică lumînarea mai sus pentru ca lumina să ajungă în toate colţurile.

Îngrijorat, Alfonso întrebă :

— E voie să intri în camera asta aşa ca în orice cameră ?

— Nu ! răspunse Santo cu îngîmfare e interzis pentru toţi afară de mine.

Obrazul îi strălucea de mîndrie în timp ce arăta toate acele lucruri frumoase. Îl îndemnă să admire tapetul catifelat ; se îndreptă chiar spre pat şi era pe punctul de a da la o parte perdelele subţiri, trandafirii, care formau baldachinul, dar Alfonso îl opri.

— Oh, zise Santo cu un gest care ar fi vrut să însemne dispreţ faţă de dorinţele stăpînilor, dar care nu se potrivea cu cuvintele sale. Giovanna mi-a spus că sînt încă dincolo, în sufragerie, cu toţii.

Totuşi, tulburat de teama lui Alfonso, se îndreptă spre ieşire. În ciuda agitaţiei sale, patul acela îl emoţionă pe Alfonso, şi rămase cu privirea la el pînă ce ieşi pe uşă. Aşa cu perdeluţele trase părea într-adevăr virginal. Lîngă pat se afla un scăunel de rugăciune din lemn întunecat.

Se miră cînd văzu că în cealaltă cameră era biblioteca. Dulapuri mari pline de cărţi ocupau aproape

în întregime pereții. Mobilierul era simplu : în mijloc, un birou mare acoperit cu postav verde, și de jur împrejur scaune comode și două canapele.

Pe neașteptate intră domnul Maller.

Nu auziseră zgomotul pașilor săi. Il întrebă morocănos pe Santo ce caută acolo.

— Am vrut să-i arăt domnului Nitti biblioteca, răspunse Santo bîlbîindu-se.

Își pierduse dezinvoltura de stăpîn ; stătea țeapăn, în poziție de drepți, ținînd lumînarea foarte jos. Mințind în mod vădit, adăugă :

— Am intrat pe aici, și arătă spre ușa din mijloc.

Alfonso păși înainte.

— Venisem să vă deranjez... și se întrerupse crezînd că își exprimase în întregime gîndurile.

— Domnule Nitti ! și domnul Maller, cu un gest de aleasă politețe, îi întinse mîna, bine ai venit ! Vorba îi era prietenoasă, dar nu prea vioaie. Îmi pare rău că nu pot să rămîn cu dumneata așa cum aș fi dorit ; trebuie să verific ceva aici și apoi trebuie să plec. În sufragerie o vei găsi pe fiica mea și pe domnișoara pe care o cunoști ; la revedere ; și pe jumătate întors deja cu fața spre birou, îi întinse mîna.

Santo, țeapăn lîngă ușa din mijloc, îl întrebă :

— Să las lumînarea aici ?

— Nu, aprinde gazul.

Se întinsese pe divanul cel mai apropiat și luase un ziar în mînă.

Alfonso se trezi pe coridorul prin care intrase ; cu ajutorul lui Santo își scoase pardesiul. În timp ce-l introducea în sufragerie, acesta avu timp să exclame :

— Ce păcat că l-am întîlnit pe domnul Maller ; făcea să-i vezi camera de culcare. Rămîne pentru altă dată, și îi făcu cu ochiul în semn că-l ia sub oblăduirea lui.

Sufrageria era luminată de un lampadar cu gaz cu trei lumini. Nu era nimeni în ea. Santo intră pășind circumspect, se uită împrejur cu o grimasă de surpriză comică, fugi spre masă, ridică un colț al feței de masă ce o acoperea, se uită dedesubt :

— Nu-i nimeni.

Văzînd că Alfonso, plictisit de felul în care era primit, nu se arăta dispus să zîmbească de gluma lui, se îndreptă spre uşă :

— Domnişoarele desigur că au urcat la etajul doi ; mă voi duce să le anunţ. Luaţi loc pînă una alta.

Alfonso rămase în picioare, ştiind cîtă valoare avea invitaţia lui Santo. Era intimidat de bogăţiile văzute şi nu se mai visa în postură de persoană spirituală. Dorea să se vadă scăpat de acolo, sentiment nu tocmai plăcut. În casa aceea trebuia să te comporţi modest, ca subaltern ce erai. O privire mai avizată şi-ar fi dat seama că în tot acel lux exista ceva ce depăşea măsura bunului gust, dar în ce-l priveşte pe Alfonso, era pentru prima oară că vedea asemenea minunăţii, şi fireşte îi luau ochii.

Sufrageria, mai mult decît camerele Annettei, se vedea că e locuită. Pianul era deschis, iar pe suportul de note erau partituri ; şi pe un scaun de lîngă instrument se aflau note muzicale. Mobila era de diverse tipuri ; pe lîngă scaune de paie erau şi altele tapisate. Se simţea chiar un uşor miros de mîncare.

Un mare număr de fotografii era aranjat în formă de evantai deschis pe peretele de deasupra pianului ; tablourile, patru sau cinci, erau atîrnate prea sus şi asta pentru a lăsa loc spătarelor înalte ale mobilelor.

Alfonso nu se pricepea de loc la pictură, dar citise cîteva cărţi de critică artistică şi ştia în mod abstract ce înseamnă şcoala modernă. Rămase înmărmurit în faţa unui tablou care nu reprezenta altceva decît un drum lung de abia marcat de-a curmezişul unui teren pietros. Nu se vedea nici o fiinţă. Numai pietre, pietre şi iar pietre. Coloritul tabloului era rece şi drumul părea că se pierde în zare. O lipsă de viaţă dezolantă.

Pierdut în contemplare, mai mult uimit decît în admiraţie, nu-şi dădu seama că se deschisese uşa ; apoi, din jenă, şovăi un timp să se întoarcă în clipa cînd îşi dădu seama că intrase cineva în cameră.

— Domnul Nitti ! exclamă o voce suavă, în mod suav.

Roşu ca şi cum pînă atunci ar fi stat cu capul în jos Alfonso se întoarse. Era *Domnişoara*, cum i se spunea, prietena mamei lui, nu domnişoara Maller ; aceea trebuie să fi fost mai tînără. Domnişoara Francesca părea să aibă vreo treizeci de ani, deşi Alfonso n-ar fi putut să spună de ce i se părea că trebuie să-i atribuie această vîrstă. Avea un ten palid, dacă nu de om sănătos, în orice caz de om tînăr, ochii limpezi şi albaştri ; culoarea blondă aurie a părului făcea ca acea fizionomie cu trăsături neregulate să pară deosebit de delicată. Era mică de statură, prea mică dacă n-ar fi fost atît de perfect proporţionată încît să-ţi treacă cheful să o modifici în vreun fel oarecare. Îi întinse mîna albă durdulie :

— Fiul doamnei Carolina ? Deci bunul meu prieten ? Nu-i aşa ?

Alfonso se înclină :

— Ce-i de-acasă sînt toţi bine ?

Întrebă de cîteva persoane, bunii ei prieteni, de care nu mai auzise de ani de zile ; le spunea pe nume, folosind la unii porecla, caracterizîndu-i pe toţi, menţionînd cîte o calitate specială a fiecăruia. Apoi întrebă de locuri ; le numea cu nostalgie, vorbind de clipele frumoase pe care le petrecuse pe-acolo. Întrebă de un deal situat la capătul satului şi ascultă îngrijorată răspunsul ca şi cum s-ar fi temut să trebuiască să afle că între timp acesta se prăbuşise.

Lui Alfonso, domnişoara Francesca i se păru dintr-o dată adorabilă. Pînă în clipa aceea nimeni nu-i trezise atît de puternic dorul de casă ; amintirile îndepărtate şi cam lipsite de viaţă ale doamnei Lanucci nu trezeau nici un dor. El trăia singur, cu dorul sfîşietor după ţinutul său natal şi tot gîndindu-se la el parcă îl transformase în mintea sa. Domnişoara, vorbindu-i despre el, îi corectase viziunea şi i se părea că îi dă din nou viaţă. Şi ea era mişcată evocînd acele amintiri.

După cum află Alfonso mai tîrziu, acela fusese anul cel mai fericit din viața ei. Fusese bolnavă și, în urma unei prescripții medicale, biata familie din care făcea parte o trimisese cu mari sacrificii la țară. Acolo profitase timp de un an de o absolută libertate.

Îi luă pălăria din mînă și îl pofti să ia loc.

— Domnișoara Annetta vine imediat. Așteptați de mult timp ?

— De jumătate de oră ! spuse Alfonso sincer.

— Cine v-a introdus ? întrebă domnișoara încruntînd sprîncenele.

— Domnul Santo.

Îi spunea lui Santo domn, ca omagiu pentru persoana cu care vorbea.

Deodată intră domnișoara Annetta și Alfonso se sculă în picioare jenat ; îl tulburase mult lunga perioadă de pregătire pentru acest eveniment.

Era o fată frumoasă, deși, după cum îi mărturisi Alfonso lui Miceni, fața ei latră și trandafirie nu-i fu pe plac. Înaltă de stat, cu o rochie de culoare deschisă care-i punea și mai mult în evidență formele pline, nu putea să placă unui sentimental. Lui Alfonso i se păru că, în comparație cu formele atît de perfecte, ochii nu erau destul de negri și părul nu era ondulat. Nu putea să spună de ce, dar ar fi vrut ca părul să fie ondulat.

Francesca îl prezentă pe Alfonso. Annetta se înclină ușor în timp ce se pregătea să se așeze. Era evident că nu avea nici măcar intenția să-i adreseze vreun cuvînt. Începu să citească un ziar pe care-l adusese cu sine. Lui Alfonso i se păru că nu citea și că fixa mereu același punct de pe foaia pe care o ținea în mînă. Își făcu iluzia că și ea era tot atît de încurcată ca și el și că voia să iasă din încurcătură făcîndu-se că citește. Dar pe fața ei nu se vedea decît o liniște zîmbitoare.

Mai puțin degajată, Francesca vru să reia discuția întreruptă.

— Și mai locuiți încă în casa aceea atît de departe de sat ?

Alfonso de abia apucă să răspundă afirmativ. Lăsînd să-i apară pe față un zîmbet de satisfacție pe care abia îl reținuse pînă în clipa aceea, Annetta îi spuse Francescăi :

— Am fost la tata. Plecăm poimîine ; a consimțit și a promis.

Francesca păru plăcut surprinsă. Vocea Annettei îl uimi pe Alfonso ; se aștepta să fie mai puțin dulce, ținînd seama de corpul ei atît de robust.

Cele două femei vorbeau cu glas scăzut. Alfonso își dădu seama că Annetta trebuie să fi smuls prin vreo șiretenie oarecare un consimțămînt domnului Maller. Ignorat cu desăvîrșire, se simți jenat. Se uită la un tablou din dreapta lui ; portretul unui bătrîn cu trăsături grosolane, cu ochii mici și capul chel.

Francesca păru că ghicește sentimentul neplăcut de care era el cuprins și vru să dreagă nepoliteța Annettei care începuse să vorbească pe șoptite. Îi povesti că plănuiseră să facă o călătorie la Paris și că, după ce se opusese mult timp, domnul Maller consimțise în sfîrșit să le însoțească și să-și părăsească pentru opt sau zece zile ocupațiile într-o perioadă cînd afacerile erau în toi. Se întoarse din nou către Annetta.

— Și a spus clar că eu vă voi însoți ?

Probabil că și ea își dorea mult acea călătorie.

— Bineînțeles, răspunse Annetta cu un zîmbet pe care Alfonso fu nevoit să-l recunoască drept un zîmbet blînd.

Pentru un timp care lui i se păru că durează o oră cel puțin, fu silit să asiste pasiv la vorbele celor două femei, cînd prefăcîndu-se că ascultă atent, cînd întorcînd modest ochii într-altă parte și anume atunci cînd Annetta vorbea mai încet și își apropia gura de urechea Francescăi. Se simți ușurat cînd intră Santo și îl anunță pe avocatul Macario.

— Să intre, să intre ! strigă Annetta bucuroasă ; o să ne facă să rîdem.

Avocatul Macario, un bărbat frumos de vreo patruzeci de ani, îmbrăcat cu multă grijă, înalt și ro-

bust, cu o față oacheșă plină de viață, o salută pe Annetta imitîndu-l pe Ferravilla :

— Azi ești mai frumoasă ca de obicei... vai ! Strînse mîna Francescăi, care i-l prezentă de îndată pe Alfonso și în loc să spună numele avocatului, zise :

— Cele mai frumoase mustăți din oraș !

— Dac-ai ști cîte eforturi trebuie să depun ca să le mențin în. formă ; v-o spun eu, căci altminteri și treaba asta v-ar povesti-o domnișoara.

Alfonso încercă să zîmbească ; se simțea și mai prost decît înainte. Dezinvoltura lui Macario nu-l scotea din încurcătură, ci dimpotrivă, îl făcea să o resimtă cu și mai multă acuitate.

Annetta pusese ziarul jos. Își sprijinea cu indolență brațele de masă :

— Am o noutate pentru tine, dragă vere ! o să te uimească !

Părea că-l ia în derîdere.

Macario se prefăcu supărat :

— Știu ce noutate. Într-adevăr un lucru pe care nu-mi vine să-l cred. Unchiul părăsește orașul într-o perioadă cînd munca e în toi ! Zidurile acestea trebuie să fie tare solide de vreme ce nu cad de uimire ! L-am întîlnit pe scări și mi-a povestit noutatea, dar cu o expresie destul de deosebită pe față de cea pe care o arborezi tu acum !

Gesticula în vreme ce vorbea ; făcea pauze în timpul cărora își ridica mîinile la înălțimea urechilor, ca și cum ar fi făcut aluzie cu degetele întinse la lucruri cu subînțeles pe care Alfonso nu le pricepea.

— Te înțeleg că nu ești bucuros, spuse Annetta. Totuși, cînd aici se naște o dorință, și își atinse fruntea cu degetul arătător, s-a terminat.

Macario afirmă că în timpul iernii Parisul e mai plicticos decît vara. Părea că vrea să se răzbune măcar puțin pentru o înfrîngere pe care o suferise ; se vedea că încercase să împiedice această călătorie.

— Iarna totdeauna parizienilor le umblă prin minte ceva care face din ei oameni insuportabili. În fiecare an Parisul se ocupă de o singură problemă care

îi preocupă pe toți, dar știi, pe toți fără excepție. Într-o zi îi preocupă căderea guvernului, în altă zi discursul unui deputat, a treia zi un asasinat. Mereu plicticoși ! conchise.

Annetta, care în această descriere recunoștea Parisul din romane, exclamă :

— Mereu simpatici !

Căutase în zadar Parisul acela cu ocazia unei călătorii anterioare.

— E o chestiune de gusturi. Te duci la un prieten, nu-ți vorbește decît de atentatul asupra lui Gambetta ; vorbești cu unul de afaceri și clientul e preocupat de atentat și de Gambetta ; te duci la cizmar și el tot numai de Gambetta îți vorbește, dar măcar într-un mod mai interesant decît ceilalți.

Alfonso rîse zgomotos la auzul acestei glume, pentru că nu-i venea în minte nici un cuvînt și credea necesar să dea dovadă în vreun fel că participă la conversație.

— La teatru e bine iarna la Paris ; merită să faci călătoria pentru o premieră franceză.

Nu se mai vedea la el intenția de a discuta victoria Annettei și vorbea mai serios, adresîndu-i-se lui Alfonso, poate pentru a-i mulțumi pentru rîsul lui.

— Vom asista la premiera piesei *Odette*, strigă veselă Francesca.

A doua zi urmau să telegrafieze pentru a-și rezerva locurile.

Macario se adresă lui Alfonso întrebîndu-l dacă era angajatul unchiului său și de cît timp era în serviciul lui. După ce obținu răspunsul dorit, îi povesti că, întîlnindu-l pe scări, unchiul său îl prevenise că în tovărășia Annettei se afla un funcționar al lui, corespondent în mai multe limbi. Alfonso răspunse monosilabic. Cînd auzi de cuvintele de laudă ale lui Maller se înclină uimit și le atribui unei neînțelegeri. Și totuși, Maller trebuie să fi vorbit chiar de el. Macario știa că vine de la țară și îl întrebă dacă suferea de nostalgie.

— Oarecum, răspunse Alfonso.

Vru să completeze cuvîntul său printr-o expresie a feței și reuși.

— O să vă treacă, veți vedea ! îi spuse Macario. Te obișnuiești cu toate în lumea asta. Și mai ales să locuiești la oraș cînd vii de la țară. Te obișnuiești foarte ușor, cred.

Pe Annetta n-o prea amuza conversația aceasta și o întrerupse fără nici o jenă. Auzindu-i vocea, Alfonso înălță capul crezînd că și ea vrea să-l întrebe ceva, dar, dîndu-și seama imediat de eroarea lui, încercă să mascheze motivul pentru care făcuse acea mișcare, prefăcîndu-se că ascultă cu deosebită atenție.

— Știi că am învățat cîntece care sînt la modă la Paris pentru a mă comporta ca un *Gavroche* pe stradă, în compania lui Federico !

Federico era fratele Annettei. Miceni, care îl cunoștea, i-l descrisese lui Alfonso ca pe o persoană foarte orgolioasă. Se pregătea pentru cariera de consul și era viceconsul într-un port francez.

— Am putea să auzim și noi unul din aceste cîntece ? întrebă Macario.

— De ce nu ? și se ridică de pe scaun. Vrei să mă acompaniezi ? Haide, să începem ! Macario e atît de plictisitor în astă-seară încît cred că acesta este felul cel mai potrivit de a ne petrece timpul.

— Asta rămîne să judecăm noi, răspunse cu impertinență Macario. Nu crezi ?

Alfonso zîmbi forțat. Permanenta tensiune în care se afla pentru a încerca să pară degajat îl obosea. Dacă ar fi găsit vreo scuză potrivită ar fi plecat imediat.

Francesca, așezată în fața pianului, ținea pe genunchi un maldăr de partituri și îi citea Annettei titlurile bucăților. Annetta refuza cu un gest din cap. Își sprijinea obrazul pe o mînă, într-o atitudine meditativă. În sfîrșit, izbucnind în rîs, strigă :

— Asta ! Asta !

După cîteva acorduri introductive, domnișoara trecu la un acompaniament rudimentar dar vioi.

Cu vocea ei dulce, puternică, Annetta începu să cînte şi spre marea surprindere a lui Alfonso, se porni să ţopăie pe loc, în ritmul muzicii, prefăcîndu-se că fuge. Francesca se strica de rîs, rîdea şi Macario şi nici măcar cîntăreaţa nu reuşi să se abţină în dauna cîntecului care fu ciuntit pe ici pe colo. Dar redeveni foarte curînd serioasă şi Macario se făcu şi el foarte serios ; în ceea ce-l priveşte pe Alfonso, el nu rîsese decît pentru a-i imita pe ceilalţi.

În timp ce cînta, Annetta se prefăcea că e obosită, îşi încrucişa braţele pe piept pentru a putea să fugă mai uşor, evita un obstacol pe care îl sugera cu dibăcie, cerea scuze unei persoane pe care o lovise în fuga ei.

Alfonso cunoştea limba franceză, dar pentru că urechea nu-i era suficient de obişnuită cu sunetele limbii, înţelegea greu. Macario, uitîndu-se mereu la Annetta, urmărind-o cu privirea neclintită şi vorbind rar, sacadat, pentru a întrerupe cît mai puţin posibil cîntecul, îi spuse :

— E un cîntec cîntat de un bărbat... un bărbat care aleargă să prindă un *omnibus*. Se întrerupse şi murmură admirativ :

— O interpretare excepţională !

Annetta era acum într-adevăr obosită ; tot mai fugea, dar ţopăind mai puţin. Îşi ţinea o mînă pe piept şi vocea îi era răguşită de oboseală.

— Nu mai pot, spuse şi se opri.

Francesca, rîzînd, începu să cînte acompaniindu-se, dar după cîteva clipe, rămînînd nemişcată, Annetta reîncepu să cînte. Vocea ei răsuna veselă şi limpede. Cînta mai puţin vioi şi se oprea la cîte o notă lungind-o sentimental, astfel încît lui Alfonso, care nu pricepuse textul, cîntecul îi păru în cele din urmă trist.

Sunetele acelea dulci îi dezvăluiră motivul indispoziţiei sale. Dorinţa pe care i-o treziseră de a auzi un cuvînt prietenos din partea acelei minunate făpturi care avea o voce atît de frumoasă, îl făcu să-şi dea seama că ea încă nu-i adresase nici un cuvînt. Fusese

primit nepoliticos, cînd începuse să vorbească fusese întrerupt cu mojicie, nu i se adresase nici un cuvînt. De ce ? Annetta nu-l mai văzuse niciodată înainte de asta. Era vorba probabil pur şi simplu de dispreţul faţă de un subaltern, faţă de o persoană prost îmbrăcată, pentru că acum îşi dădea seama cît de prost îmbrăcat era : comparaţia cu Macario îl făcuse atent la acest fapt.

Cînd Annetta termină, Macario aplaudă cu entuziasm şi Alfonso se asocie la aplauze, dînd dovadă de acelaşi entuziasm. Exagera. Şi puţin după aceea, reflectînd la reacţiile sale, îşi dădu seama, dar nu voia să lase să se înţeleagă că se simţea jignit. Suferea mult pentru că trebuia să simuleze şi pricepu că pierduse definitiv acel minimum de îndrăzneală cu care venise. Macario, entuziasmat, reţinu mult timp în mîinile sale mîna pe care Annetta i-o abandonase.

— Domnişoara vorbeşte minunat franţuzeşte ! spuse aproape pe un ton de întrebare Alfonso.

Nimeni nu se grăbi să-i răspundă şi el tăcu recunoscînd că era prost şi plicticos.

Ajutată de cameristă, Annetta servi ceaiul. Pe lîngă Macario stărui să mai servească şi altceva ; o însărcină pe cameristă să-i ofere o ceaşcă lui Alfonso şi în ochii lui sclipi mînia. Începu să simtă nevoia de a reacţiona ; ceea ce-l preocupa cel mai mult era teama ca Macario că nu-l dispreţuiască văzînd că suferă atît de supus asemenea obrăznicii. Şi-ar fi dat viaţa ca să găsească un cuvînt potrivit, usturător.

— Nu beau niciodată ceai, spuse pe un ton politicos, aproape cerîndu-şi scuze, iritat că nu găseşte altă frază şi că nu se pricepe să-i dea altă intonaţie.

— Doriţi coniac ? întrebă Annetta fără să-l privească.

— Nu ! şi nu vru să spună mai mult, dar printr-o plecăciune involuntară făcu să pară politicoasă şi această monosilabă.

Macario i se adresă de mai multe ori şi Alfonso se gîndi că fusese frapat de purtarea ciudată a Annettei şi că voia să-l despăgubească cu atenţiile sale.

Lui Macario, Alfonso îi răspunse mai liniştit, dar tot monosilabic.

— Cîntaţi la vreun instrument ?

— Nu !

Macario îl felicită ; nimic mai groaznic decît un zdrăngănitor diletant.

— Să cînţi cum face verişoara mea, mai merge. Nu înţelege tot ce cîntă, dar are o voce agreabilă şi place. Îmi place pînă şi mie ; entuziasmul de acum cîteva clipe era sincer.

Annetta mulţumi ironic, totuşi se vedea că reproşul o jignise mai mult decît ar fi vrut să arate, lucru pe care-l înţelese şi Alfonso şi simţi o profundă satisfacţie ; şi ea încerca acum în zadar să găsească un răspuns pentru a răni sau pentru a se apăra.

Un timp vorbi glumind uşor, însă dat fiind că Macario continua să-i facă complimente în legătură cu frumuseţea şi cu graţia ei, dar nu-şi retrăgea cuvintele, sfîrşi prin a-i arăta mai deschis supărarea. Serioasă şi cu faţa chiar ceva mai palidă, strigă :

— Vorbeşte mai răspicat ; unde am greşit ? Ca să critici, şi voia să-l înţepe, nu e suficient să iei în derîdere.

Macario începu să rîdă cu atîta poftă încît Alfonso îl invidie.

— Ţii atît de mult la renumele tău de artistă ? Iartă-mi observaţia, o retrag !

Alfonso fu primul care se ridică de pe scaun. Francesca se sculă şi ea în picioare şi îl rugă să-i transmită salutări doamnei Carolina. Annetta continua să rămînă aşezată, discutînd cu vărul ei. Acesta însă se ridică, hotărît să plece şi el, şi-i trigă lui Alfonso :

— Dacă mă aştepţi vin cu dumneata.

Măgulit, Alfonso aşteptă.

Macario, continuînd să fie foarte vesel, îi strînse mîna Annettei şi îi spuse :

— Data viitoare, dragă verişoară, fără îndoială critica mea va fi mai precisă !

Pe un ton glumeț dar îngîmfat, Annetta îi răspunse :

— Nu mă interesează ; dacă e ceva de îndreptat voi găsi mijlocul de a mă îndrepta singură.

Îi întinse mîna și lui Alfonso ; cele două mîini se atinseră ambele inerte și căzură din nou de-a lungul corpului. Văzînd-o că pălește, Alfonso se sperie, dar după aceea se simți satisfăcut că găsise mijlocul de a-i arăta și el indiferența lui.

Pe stradă cei doi bărbați se opriră.

— Mergeți într-acolo ? întrebă Macario arătînd spre mare.

— Nu, răspunse Alfonso, merg spre Corso.

— Faceți-mi plăcerea și țineți-mi de urît o bucată de drum.

Își încheie încet nasturii de la haina de blană în timp ce Alfonso, înfiorîndu-se de frig, își băgă mîinile în buzunarele paltonului său prăpădit. Fără să aștepte un răspuns la invitația sa, Macario se îndreptă încet către malul mării.

— Ați întîlnit-o pe verișoara mea pentru prima oară, nu ? și auzind răspunsul afirmativ al lui Alfonso : și pentru ultima, presupun ? întrebă cu un rîs ușor ironic, care în întuneric înlocuia perfect gestul său obișnuit.

Alfonso își închipui că dă dovadă de mare curaj răspunzînd cu sinceritate :

— Da ! Sper !

— Dar nu face să te superi pentru niște toane femeiești ; verișoara mea e o proastă.

— Nu-mi face impresia ! răspunse Alfonso tulburat.

Era limpede că Macario avea interesul să șteargă pe cît posibil impresia proastă pe care i-o făcuse lui Alfonso purtarea Annettei.

— Știți de ce ați fost tratat cu atîta răceală ? Un funcționar al unchiului meu, de îndată ce a fost prezentat, s-a apucat să-i facă curte Annettei. Se pare că s-a și lăudat că sentimentele lui sînt împărtășite astfel că unchiul meu a aflat și s-a distrat cîtva timp

bătîndu-şi joc de fiica lui. Nu era prost funcţionarul acela, un brunet cu părul scurt şi creţ. De-atunci Annetta n-a mai vrut să audă de funcţionari, pentru că ea se ghidează totdeauna după maxime generale.

Ajunseseră la mal. Dinspre marea agitată venea zgomotul valurilor care se lovesc de dig. În întunericul nopţii fără lună, dincolo de vapoarele înşiruite lîngă mal, marea părea un vid enorm, negru. Numai raza mobilă a farului se reflecta în apă şi-i dezvăluia existenţa.

Macario îl trase după sine pe Alfonso spre dreapta, către gară.

— Aş fi preferat să nu fi fost invitat. De altminteri, puteţi fi sigur că nu mă voi plînge nimănui.

Îi venise în minte gîndul că Macario voia această promisiune.

Macario începu să rîdă :

— O, din partea mea puteţi să povestiţi la toată lumea. Credeţi într-adevăr că-mi iubesc atît de mult rudele ? N-aţi văzut cîtă plăcere mi-a făcut s-o scot din fire pe scumpa mea verişoară ? Ce încrezută, nu-i aşa ?

Apoi în mod vădit nu se mai gîndi la purtarea Annettei faţă de Alfonso. Vorbea în numele lui şi era cam agitat.

— Cum oi fi putut s-o laud după ce-am auzit-o lungind sentimental sunetele acelui cîntec de *Gavroche* de parcă ar fi fost vorba de o romanţă de Tosti ? Peste cîtva timp voi putea să mint pentru că nu-mi voi mai aminti de acele note, ci doar de minunata făptură tulburată de oboseală. Nu vi se pare că în mod obişnuit faţa verişoarei mele nu e suficient de vioaie ? Uite ! Aşa cum Napoleon nu era în plină posesiune a facultăţilor sale mintale decît pe cîmpul de bătaie, aşa şi verişoara mea nu e într-adevăr frumoasă decît cînd e tulburată ! Dar e greu să reuşeşti s-o tulburi.

La lumina unui felinar Alfonso văzu că lipsea gestul obişnuit.

Cu naivitatea sa de țăran îl întrebă dacă într-adevăr nu o iubește pe verișoara lui.

— În ce privește dragostea... Macario se opri vrînd să arate că se căia de gluma făcută și cu o voce profundă și serioasă continuă : Îmi plac fetele care sînt altfel croite. Verișoara mea nu e o fată, e o femeie și chiar mai mult... rîse scurt și ironic ; o femeie plăcută de altfel, frumoasă, învățată și chiar prea, așa încît uneori pare lipsită de educație. Știe matematică, știe filozofie, citește de preferință cărți serioase și asta n-ar fi chiar așa de mirare, dar le înțelege, pe cuvînt de onoare, le înțelege ! Cu obișnuita ei precizie meticuloasă ar putea să spună pe dinafară conținutul lor. Dar artistă nu va fi niciodată... poate în vreo clipă de puternic clocot al sîngelui... și cu mîinile făcu o serie de gesturi viguroase care te făceau să presupui că voia să vorbească de o revoluție. E o demnă fiică a tatălui ei, nu a mamei, care era o ignorantă, cu o minte superficială, dar grațioasă, totdeauna simpatică, chiar atunci cînd spunea prostii. Annetta are o memorie de fier, calități matematice foarte pronunțate, mintea ageră în ce privește lucrurile concrete, solide, ca și tatăl ei. Nu se pricep la caractere, nu se pricep la muzică, nu pot să deosebească un tablou original de o copie proastă. Acum Annetta se ocupă de obiectele chinezești, ea a fost prima care le-a introdus în oraș, dar știe despre ele cît i-au spus autorii lor și nu le înțelege deloc pentru că nu le simte. Singurul tablou bun care există în casa lor l-am cumpărat eu, un drum de-a curmezișul unui ținut pietros.

— L-am văzut, e minunat ! exclamă Alfonso, și pentru a-și da importanță, întrebă :

— Cine e autorul ?

— Nu-mi aduc aminte de numele autorului, îmi aduc aminte de tablou, răspunse Macario. Eu sînt un demn urmaș al mătușii mele.

Alfonso rîse, dar Macario nu rîdea. Chiar atunci cînd observațiile sale păreau glumețe, erau spuse pe un ton de profundă ranchiună și Alfonso nu reușea să se convingă că era firesc să-i vorbească așa lui, unui

străin. Începuse să se gîndească cînd oare putuse Macario să se amețească după ce în casa Maller se stăpînise în mod atît de abil.

Dar apoi urechile îi auziră ceva și mai rău :

— Desigur că un om cu mintea la cap nu s-ar căsători cu Annetta. Cunoști nuvelele lui Franco Sacchetti ? Merită să fie citate, dacă nu toate, cel puțin una, de neuitat : Un călugăr e găzduit într-o casă unde vede pe soția gazdei lui maltratîndu-și bărbatul prea slab de înger. Călugărul, mîniat, se jură că se va căsători cu acea femeie dacă împrejurările i-o vor permite, pentru a putea s-o pedepsească. Într-adevăr, se întîmplă pe neașteptate nenorocirea, moare bărbatul și mor toți ceilalți călugări din mînăstire, care se desființează. Călugărul își împlinește jurămîntul, se căsătorește cu femeia aceea și după cum își propusese, o ciomăgește așa cum merita. Cînd o vezi pe Annetta îți vine cheful să faci un jurămînt de acest fel cu unicul scop de a-i frînge trufia care plictisește, care jignește. Dar cel care ar face asemenea jurămînt ar greși, pentru că ajungînd la fapte ar termina prin a fi ciomăgit.

Poate că Macario își propusese să spună adevăruri pe un ton care să le facă să pară spuse în glumă și abandonase acest ton fără nici o intenție precisă. Așa se gîndi Alfonso văzînd că Macario, poate căindu-se, începu să explice motivele care-l făcuseră atît de vorbăreț.

— Să nu crezi că obișnuiesc să fac asemenea confidențe primului venit. Dumneata îmi ești simpatic ; fie că mă crezi, fie că nu, așa e.

Alfonso, încurcat, murmură cîteva cuvinte de mulțumire :

— Mi-a plăcut faptul că ai simțit o dorință atît de puternică de a te răzbuna pe Annetta și totodată că n-ai fost în stare să ți-o satisfaci. O, eu am spirit de observație, e inutil să tăgăduiești față de mine ! Nu este o dovadă de prostie dacă nu reacționezi pe loc printr-o replică mai mult sau mai puțin jignitoare. Dimpotrivă ! — Crezînd că se justificase îndeajuns,

adăugă o altă observație crudă, însă rîzînd : Cînd dau de asemenea femei atît de active și atît de agresive, atît de neliniștitoare pe scurt, mă gîndesc la acel englez care îi aminti unei amante focoase că plătea pentru a săruta nu pentru a fi sărutat !

În piața Gării îi strînse mîna lui Alfonso și, cu un cuvînt de salut rostit cu voce înceată, îl părăsi și se îndreptă spre cafenea. Alfonso care era înghețat, porni spre casa lui în fugă.

V

În anul acela, încă din mai începură căldurile zăpușitoare și ținură cîteva săptămîni ; de pe cerul fără nori soarele trimitea raze arzătoare, care nu mai aveau desigur nimic primăvăratic.

— E o nedreptate, spunea Ballina, că după ce că sîntem prost plătiți trebuie să mai și asudăm atît, încă din mai !

Volumul muncii încă nu scăzuse. Teancuri enorme de scrisori sosite ieșeau din biroul domnului Cellani, treceau prin acela al lui Sanneo și ajungeau în cele din urmă la corespondență. Bombănea pînă și Giacomo care, în fond, n-avea altceva de făcut decît să le transporte dintr-un loc în altul.

Abia în iunie începea să fie mai puțin de lucru și Miceni, cu obișnuitul său spirit metodic, îi explicase lui Alfonso legea care reglementa scăderea aceasta a volumului de muncă :

— În iunie se retrag la țară cei mai bogați bancheri, învățații din lumea băncilor, promotorii tranzacțiilor de bursă. Munca noastră zilnică rămîne aceeași pentru că ea nu depinde de aceștia, dar dispar „asalturile" neașteptate, atît de neplăcute pentru subalterni, încetează emisiunile și conversiunile. În iulie scade deja ritmul de muncă în bănci, nu pentru că

s-ar fi întîmplat ceva nou, ci pentru că pleacă la rîndul lor în concediu negustorii cei mai bogaţi. În august, luna cea mai frumoasă a anului, se duc la odihnă preşedinţii de bancă, directorii şi, ceea ce-i mai rău, şi comercianţii. Nu rămîne acasă decît numărul necesar de funcţionari.

În casa Maller nu se respecta această regulă. În mai şi în iunie îşi luau concediu cîţiva funcţionari şi şefii, în iulie, domnul Cellani, procuristul, şi abia în august domnul Maller.

Primul care plecă fu Sanneo, care-şi luă cincisprezece zile de concediu, deşi ar fi avut dreptul la treizeci. Printre funcţionari circula părerea că domnul Sanneo nu putea să se lipsească prea mult timp de pîinea sa zilnică, corespondenţa şi polemica.

În prezenţa lui Alfonso care se afla, din întîmplare, acolo, Sanneo dădu instrucţiuni lui Miceni, care în lipsa lui urma să îndeplinească funcţia de şef al corespondenţei. Camera lui Sanneo se afla lîngă aceea a domnului Celliani, dar era mai întunecată deoarece o casă mare drept în faţă îi stătea în lumină. Iarna, şi în camera aceasta erau covoare, dar cu excepţia biroului de lemn negru, lat şi comod, pe care i-l cedase procuristul atunci cînd îşi luase unul nou, mobila era la fel cu cea din birourile celorlalţi funcţionari : două dulapuri de lemn vopsite grosolan în galben, un scaun de paie şi, alături de singura fereastră, un alt birou fără rafturi.

Sanneo, stînd pe scaun, îi preda lui Miceni care stătea la dreapta lui în picioare, bucată cu bucată, un teanc mare de scrisori, arătîndu-i exact ce trebuia să facă într-o zi anumită sau după ce va primi altă scrisoare. Punea deoparte cîte o scrisoare chiar după ce dăduse toate explicaţiile, remarcînd cu o strîmbătură a feţei că mai era timp destul şi că voia să răspundă el cînd va fi necesar. Se vedea că îl plictisea faptul de a-i preda lui Miceni toată gestiunea sa.

Miceni se întoarse în biroul său cu capul sus, cu trăsăturile feţei încordate şi cu mersul ţeapăn. Se aşează şi cu un zîmbet dispreţuitor, bombăni :

— Atîtea explicații de parcă aș fi venit abia ieri la bancă.

Rămînînd pe gînduri, își aminti diverse amănunte din discuția cu Sanneo și rîse :

— Vrei să pui pariu cu mine că în ultima clipă se răzgîndește și rămîne ?

Dorința cea mai fierbinte a lui Alfonso era aceea de a pleca ; de aceea nu putea să creadă că altul ar fi putut să vrea să rămînă.

Puțin după aceea veni Sanneo să anunțe că-și amînase plecarea pentru a doua zi. Miceni se uită la Alfonso și cînd ieși Sanneo, exclamă mînios :

— Chiar și merita să mă țină acolo la el un ceas și să-mi dea instrucțiuni de care nu voi avea nevoie !

— Îți vor prinde bine mîine, răspunse Alfonso, care nu înțelegea să se supere pentru chestiuni de serviciu.

— Mîine o să plece așa cum a plecat și astăzi.

Totuși Sanneo plecă. Seara trecu prin toate birourile pentru a-și lua rămas bun de la funcționari. Îi întinse mîna lui Alfonso care, bîlbîindu-se, îi ură petrecere frumoasă, și îi mulțumi cu un zîmbet într-adevăr binevoitor. În ciuda celor auzite, lui Alfonso i se păru că vede strălucind în ochii aceia neliniștiți bucuria pentru cele cincisprezece zile de libertate.

Miceni se instală în biroul lui Sanneo pentru a fi în apropierea directorilor. Primea ordine direct de la domnul Maller sau de la domnul Cellani și Alfonso îl invidia pentru dezinovoltura cu care discuta cu asemenea personalități înalte.

Pentru Alfonso, fu o perioadă în care putu să se odihnească de munca de contopist la care-l punea Sanneo și mai tîrziu avu deseori prilejul să regrete aceste cincisprezece zile. Pe Miceni nu-l prea interesa să expedieze multe oferte ; pentru a-și respecta angajamentul luat, era suficient ca munca obligatorie să fie făcută în întregime și fără erori. Avu inteligența de a renunța imediat la sistemul urmat de Sanneo. Acesta nu încredința corespondența curentă decît lui

Miceni şi la alţi doi funcţionari ; toţi ceilalţi făceau o muncă inferioară de contopist şi de revizie a calculelor. „E preferabil să ai un singur funcţionar care să se priceapă decît zece imbecili", obişnuia să spună Sanneo. Miceni apelă la toţi să-l ajute şi lui Alfonso îi reveni sarcina de a scrie mici scrisori italieneşti, muncă mai variată şi de mai mici dimensiuni decît aceea pe care o făcuse pînă atunci.

Rămas singur în biroul său, găsi timpul de a citi cărţi pe care şi le aducea de acasă. Romane nu citea, căci îi rămăsese dispreţul de băiat de şcoală pentru literatura aşa-zisă uşoară. Îi plăceau cărţile lui de şcoală, căci îi aminteau de epoca cea mai fericită din viaţă. Pe una din acestea o citea şi o recitea fără să obosească ; era un mic tratat de retorică ce conţinea o scurtă antologie explicată a autorilor clasici. În aceasta se vorbea pe larg de stilul înflorit sau mai puţin înflorit, de limba pură sau impură, iar Alfonso odată cu partea teoretică, pe care şi-o însuşea, visa să ajungă divinul autor care ar fi reunit în persoana sa toate valorile, fiind scutit de toate defectele.

Seara, în biroul lui Alfonso, care era cel mai izolat, se adunau cîţiva corespondenţi să pălăvrăgească. Cînd era domnul Sanneo, toţi erau mereu în gardă pentru că pica pe neaşteptate, ca o bombă, cu pasul său veşnic grăbit ; nici nu apuca să intre bine şi, oricît ar fi fost ceasul, striga : „Nu pierdeţi timpul, nu pierdeţi timpul !" Nimeni nu îndrăznea să-i răspundă şi grupul se împrăştia ca o turmă risipită de un cîine furios.

Miceni, în schimb, venea şi acum cîteodată seara să petreacă o jumătate de oră liniştită în acel birou. Stătea tăcut, întins pe vechiul divan, obosit dar mulţumit de ziua care trecuse, tulburat de importanţa muncii sale.

Ballina îl trata în batjocură cu un respect afectat. Într-o zi, cînd munca era în toi, Miceni îi reproşase încetineala sa, lucru pe care nu i-l ierta. Miceni încercă să-şi justifice acea observaţie severă, dar Ballina îi rîse în nas :

— Ca şi cum treburile băncii ar fi treburile tale personale. Mai înţeleg, deşi foarte greu, ca domnul Maller, ca domnul Sanneo să ne trateze cu îngîmfare, dar nu un şef al corespondenţei pe o durată de cincisprezece zile.

Desigur că Ballina era o fiinţă fericită ; era atît de evident că marea cantitate de muncă mecanică pe care o executa îi provoca o stare de beatitudine, încît pînă şi Alfonso, căruia nu prea îi venea să creadă asemenea lucruri, o înţelese. Se considera din lăudăroşenie şef al biroului de informaţii, dar în realitate era unicul component al acestui birou. El cerea informaţiile şi tot el le copia şi le aşeza în ordine alfabetică într-un dulap mare. Nu avea lucrări în suspensie pentru că munca lui nu o cerea şi avea obiceiul să rămînă la birou mult mai mult timp decît era obligat s-o facă. Curăţa porttigarete de os cu care se aprovizionase în mari cantităţi, repara broaştele şi încuietorile, îşi ascuţea briciul de ras, se bărbierea la birou, atunci cînd binevoia să se bărbierească. Mare fumător, avea totdeauna în sertar o enormă cantitate de tutun pus grămadă pe o foaie de hîrtie translucidă ; era un amestec de diverse soiuri, parfumat cu ajutorul unei rădăcini, care făcea ca biroul să capete un miros puternic de răşină. Acel birou era de fapt adevărata lui locuinţă ; realizase un anumit confort în ea, printre altele fixînd pe scaunul de paie o bucată de piele pentru a putea să şadă mai comod. Un sertar al mesei sale era destinat exclusiv proviziilor : pîine, cîteodată unt, deseori o sticlă de bere, totdeauna o sticluţă de rachiu prost din care obişnuia să ofere prietenilor care veneau să-l viziteze. Cealaltă cameră a lui, adevărata locuinţă, nu trebuie să fi fost prea confortabilă. Povestea că odaia în care dormea era atît de mică încît pe lîngă pat şi dulap nu mai încăpea nici un scaun, căci acesta ar fi oprit trecerea. Totuşi, neputîndu-se lipsi de el, descoperise un mecanism ingenios :

— Am legat scaunul de o sfoară pe care am agăţat-o de partea de sus a uşii, după ce am făcut-o să

treacă printr-un cîrlig care ieşea afară din zid. Cînd deschizi uşa, scaunul se ridică şi lasă intrarea liberă; odată uşa închisă, găseşti scaunul lîngă tine şi poţi să te aşezi pe el fără să mai faci nici un pas.

Poate că era cam exagerată descrierea aceasta, dar desigur că avea în ea un sîmbure de adevăr. Într-o zi, de faţă cu Alfonso, încredinţă unui hamal cheile de la camera sa, însărcinîndu-l să-i găsească o nouă locuinţă şi să-i transporte puţina sa mobilă. Dar casa lui, aceea care beneficia de sentimentele lui afectuoase, era biroul.

Ballina, cu tot aspectul său aşezat, risipise o mică avere care-i fusese încredinţată, cum spunea el, atunci cînd încă nu cunoştea valoarea banului. De dragul unui scurt an de plăceri petrecuse mulţi ani în mizerie şi mai avea să petreacă mulţi alţii, „pînă la moarte, probabil", spunea, pe cînd dacă ar fi avut la dispoziţie ceva bani, ingenios cum era, ar fi ştiut cum să iasă din încurcătură. Aşa, în schimb, lucrase mereu pentru alţii, într-o fabrică de portţigarete, într-una de oţet, ca prezentator la o expoziţie, la un negustor de bastoane şi aşa mai departe, totdeauna foarte prost plătit. În sfîrşit, nimeri la Maller, unde se ataşă atît de mult de munca pe care o avea de făcut, încît se mulţumi cu un salariu destul de mizer.

Corespondentul pentru franceză, White, era de obicei acela care întreţinea conversaţia. Provenind dintr-o familie engleză transplantată în Franţa, fusese obligat să plece de la Paris de către rudele sale care se temeau să nu-şi irosească toată averea la masa de joc şi cu viaţa comodă şi distinsă pe care-i plăcea s-o ducă. Intrase la bancă în calitate de corespondent pentru franceză, mai întîi sub ordinele lui Sanneo, apoi de sine stătător după o ceartă violentă cu şeful său. Maller recunoscu că cei doi nu puteau să se înţeleagă şi îi despărţi, nevrînd să-l constrîngă pe White să se supună. White era protejat de către un vechi prieten al lui Maller, un bancher. Munca lui consta aproape în totalitatea ei din tranzacţii de bursă pe

care se părea că le cunoaşte perfect. Era, de altminteri, un bun funcţionar, lucra repede, deşi dezordonat. Totdeauna elegant îmbrăcat, avea totuşi o statură bondoacă, pasul nesigur şi era adus de spate. Îmbrăcămintea de lion [1] asociată cu înfăţişarea de bătrîn îi dădea un aspect foarte original. Obrazul lui, în schimb, avea trăsături foarte regulate ; ochelarii îl făceau să pară mai frumos, conferind seriozitate feţei sale oacheşe. În acest oraş care, pentru el, era un oraş de provincie, prinsese pasiune pentru vînătoare şi pielea lui purta urmele îndelungatelor ceasuri petrecute la soare. Lucra cu mare repeziciune şi cînd nu avea nimic de făcut îndrăznea să facă ceea ce alţi funcţionari n-ar fi îndrăznit, şi anume nu venea deloc la birou.

Blagueur [2] cu inteligenţă, conversaţia lui era interesantă ; citea toate romanele franţuzeşti noi şi vorbea despre ele dintr-un anumit punct de vedere care făcea ca observaţiile sale să fie originale. Nu-i plăceau romanele prea moderne ; după cît putea Alfonso să judece, le înţelegea toate calităţile, dar nu-i plăceau totdeauna. Ba găsea că spuneau prea mult, ba le lipsea ceva, dar în cele din urmă le critica. Jignea fetişismul lui Alfonso vorbind cu o familiaritate dispreţuitoare despre scriitorii cei mai celebri. Unul dădea un anumit titlu romanului său pentru a atrage cumpărătorii, altul scria porcării cu acelaşi scop, al treilea, considerat bun, scriitor citat de domnişoare, era un derbedeu care o ciomăgea pe maică-sa.

Îi oferi lui Alfonso să-i împrumute cărţi şi, deoarece uita mereu să le aducă, într-o seară îl luă cu sine să şi le ia singur. Locuia în centrul oraşului, într-un apartament spaţios de la primul etaj. După ce trecură printr-o mică anticameră, pătrunseră într-o odaie mare mobilată numai cu o masă şi cîteva scaune ; la ferestre nu atîrnau perdele. Cu atîta lumină şi atîta spaţiu, camera părea prea goală.

---

[1] Vestimentaţie extravagantă.

[2] Glumeţ (fr.).

O femeie blondă, cu trăsături prea regulate, îmbrăcată cu un halat de casă roz, era așezată lîngă una din ferestre și lucra la un gherghef.

— *Ma femme,* spuse White făcînd prezentările, și apoi : *Mon ami, Monsieur Nitti.*

Doamna se ridică de pe scaun cu greutate, împiedicîndu-se de bucata de pînză care spînzura de gherghef. Cei doi se priviră, el îngăimînd un cuvînt de omagiu, ea așteptînd pur și simplu să plece ca să-și reia lucrul. White intrase în grabă în camera alăturată, și Alfonso, jenat de mutenia lui și a femeii, îl urmă după ce se înclină și ea îi răspunse cu un semn ușor din cap.

În camera de culcare se aflau două paturi unul lîngă altul, un dulap și cîteva scaune. Cărțile lui White, vreo douăzeci, zăceau în dezordine pe dușumea, sub singura fereastră și aceasta fără perdele. Nici un tablou pe pereți ; nimic mai mult decît strictul necesar ; păreau două camere mobilate pentru a fi locuite vremelnic, nu o locuință propriu-zisă.

Ieși în tovărășia lui White și cu soția lui se repetă aceeași scenă. Ea se ridică de pe scaun cu aceeași grabă, cu fața liniștită și indiferentă și pentru a doua oară bucata de pînză fu cît pe ce s-o facă să cadă.

Alfonso îl întrebă uimit pe White :

— De cînd sînteți căsătorit ?

La auzul acestui lucru, White izbucni într-un hohot de rîs homeric :

— Căsătorit ? De mult timp, dar fără cununie ! și ridică mîna stîngă.[1]

O femeie cu un copil în brațe intră în casă.

— Fiul meu ! strigă White, atingînd copilul cu bastonul. Îmi seamănă puțin ; are șira spinării arcuită ca și a mea.

Copilul se sprijinea cu mînuțele de umărul femeii care-l ținea prea sus și-l silea în felul acesta să se aplece.

---

[1] In fr. *„etre marié de la main gauche"* — a fi căsătorit fără cununie.

— Noi sîntem mai sinceri decît voi ; eu nu-mi ascund legăturile cu diverse femei şi rudele pe care le am aici îmi poartă pică din cauza asta ; dar mie puţin îmi pasă.

Vorbea italieneşte cu dezinvoltură, dar se vedea că traduce din franceză.

Într-o zi, în biroul lui Alfonso, pe cînd se afla şi White acolo, intră Annetta cu o prietenă căreia îi arăta banca. Îl salută cu mare amabilitate pe White, îl prezentă prietenei ei şi apoi începu cu el o discuţie vioaie în franceză. Luîndu-şi rămas bun, îi spuse lui Alfonso cu un zîmbet politicos :

— Şi dumneata... îmi va face plăcere !

Alfonso se înclină dar nu înţelesese.

Annetta era îmbrăcată în doliu pentru că îi murise o rudă îndepărtată pe care ea nici măcar nu o cunoscuse. Culorile închise îi veneau mai bine decît cele deschise pentru că o făceau să pară mai slabă ; pînă şi ochii păreau mai expresivi.

— Ce mi-a spus ? îl întrebă Alfonso pe White.

— M-a invitat pe mine la ea acasă şi totodată te-a invitat şi pe dumneata, răspunse White cu nepăsare. Eu nu mă voi duce !

— Nici eu ! afirmă Alfonso hotărît.

La întoarcere, Sanneo îi salută pe funcţionari mai rece decît la plecare. Revenind la bancă, redevenea imediat şeful, pe cînd la plecare avusese timp să-i salute în calitate de colegi.

Prima zi, Miceni o petrecu în biroul lui Sanneo pentru a-i preda lucrările în curs. Apoi totul reintră în normal şi numai Miceni nu-şi mai găsea rostul. Umbla pe coridoarele băncii, mai slab ca de obicei, neavînd ce face pentru că, deprins cu munca lui Sanneo, nu mai reuşea să-şi ocupe timpul cu munca lui. Regreta cele cincisprezece zile de cvasi-suveranitate, elogia atitudinea directorilor faţă de el, dar mai presus de oriçe preamărea genul de muncă al lui Sanneo.

— Asta-i cu totul altceva ! exclama cu dispreţ arătînd cu degetul scrisorile lui. Nici un pic de variaţie, nici un pic de iniţiativă !

În biroul lor, el era singurul acum care se plîngea de viața de funcționar umil. Alfonso n-avea de lucru pentru că Sanneo nu-i dăduse încă să facă oferte și profita citind poeziile lui Musset.

Foarte curînd toți cei de la bancă aflară că relațiile dintre Miceni și Sanneo deveniseră încordate și toți dădeau vina pe Miceni.

Sanneo avea obiceiul să însemne cu un NB (Nota bene) scrisorile pentru al căror răspuns voia să dea dispoziții speciale, obligînd astfel pe funcționarii respectivi să meargă la el să-l consulte înainte de a răspunde. Ballina, care avea specialitatea de a forma neologismele necesare obiceiurilor speciale ale băncii, stabili că *andare a notabenarsi* (a te duce la notabenat) însemna să mergi la șeful serviciului corespondență și să-i ceri să-ți lămurească semnele făcute de el.

Dar Miceni, fie că socotea că nu mai avea nevoie de atîtea explicații, fie din lene, neglija deseori să facă treaba astfel denumită de Ballina ; și încă și mai des, după ce primea instrucțiunile, le modifica preferînd ideilor lui Sanneo propriile sale idei. Sanneo socotea toate aceste nerespectări ale dispozițiilor lui drept neatenție și nu-l pedepsea decît trimițîndu-i înapoi scrisorile cu dispoziția de a le schimba, iar Miceni, la rîndul său, nu găsea alt mod de a se răzbuna decît scriind scrisorile cu o caligrafie neîngrijită și bombănind :

— Pînă la urmă am să-l pun să le refacă el !

Această dușmănie ar fi putut să rămînă latentă mult timp dacă Miceni, într-un moment de mînie, nu i-ar fi arătat limpede lui Sanneo toată reaua sa credință.

Era seara, în orele cînd munca e în toi, și Sanneo găsi o scrisoare a lui Miceni concepută cu totul altfel decît ar fi vrut el ; își mai aminti și faptul că pentru acea scrisoare, Miceni nu venise să se *notabeneze*.

Intră în biroul lui Miceni în goană, foarte agitat, pentru că bănuia că greșeala fusese făcută cu bună știință.

— Această scrisoare nu poate să plece aşa, şi o scutura cu un gest nervos. Voiam să fie scrisă altfel, n-ai văzut un *notabene* însemnat pe ea? Ia arată-mi scrisoarea originală.

Văzînd că Miceni, care voia să cîştige timp, se mişca prea încet, luă el teancul de scrisori, le împrăştie pe masă şi trase afară corpul delict.

— N-ai văzut acest *notabene*? strigă furios.

Într-adevăr, ar fi fost greu să nu-l vezi. Era însemnat cu creion roşu; primul picior al lui N se întindea în diagonală de-a curmezişul paginii, al doilea era mai scurt, dar numai pentru că după ce se separase de primul rămînea paralel cu acesta şi spaţiul nu mai era suficient; B-ul, mai mic, ieşea din oglinda paginii şi îi lipsea o cocoaşă.

— L-am văzut, strigă Miceni furios pentru că i se ţinea o predică de faţă cu Alfonso şi White. Dar cerusem deja instrucţiuni pentru celelalte scrisori şi, cînd mi-a căzut asta în mînă, mi s-a părut că-i prea obositor să alerg pînă la dumneavoastră pentru a vă cere explicaţii care, presupuneam, urmau să fie, ca de obicei, inutile.

Vocea lui avea inflexiuni stridente; furia ce mocnise în el atîta timp, odată izbucnită, îl făcu să spună tot ce gîndea.

— Ah! Aşa stau lucrurile! urlă Sanneo după o clipă de uimire faţă de atîta aroganţă şi rupse scrisoarea în bucăţele. Dumneata crezi că eu scriu aceşti *notabene* pentru că aşa îmi place mie? Refă imediat această scrisoare!

Cu voce tremurătoare, gîtuită de emoţie, îi dădu instrucţiuni.

— Dar, de vreme ce nu mai pot să am încredere în dumneata, adăugă ţipînd din nou, îmi vei preda totdeauna odată cu scrisoarea dumitale şi scrisoarea primită şi ţine minte că, dacă mai faci treburi din astea, mă voi adresa domnului Maller pentru ca să-ţi facă cunoscute argumentele mele.

Miceni începuse să scrie, dar la auzul acestor cuvinte ridică din umeri cu o mişcare aproape imperceptibilă.

tibilă, dar completată cu un zîmbet care era de-a dreptul o provocare.

Se zicea că Sanneo ţipă atîta timp cît nu i se opune nici o rezistenţă şi sigur era că nu-i plăceau certurile şi în măsura în care depindea de el, le evita. Se făcu că nu observă gestul lui Miceni şi plecă.

Miceni era atît de roşu la faţă încît sub mustăcioara neagră strălucea pielea aprinsă ; se auzea cum peniţa lui scîrţîia mai tare ca de obicei pe hîrtie. Terminînd scrisoarea, zvîrli cu violenţă tocul pe masă şi strigă :

— Vrea să fac şi eu ce-a făcut White !

După ce îi duse scrisoarea lui Sanneo, îi explică lui Alfonso că şi el ar fi putut să se elibereze de sub tutela lui Sanneo, pentru că acestuia îi era de ajuns corespondenţa cu Viena şi cu Italia şi putea să-i cedeze lui exclusiv corespondenţa cu Germania !

— Domnul Maller îmi cunoaşte posibilităţile !

Se înţelege că Sanneo, în zilele următoare, se comportă cu o discreţie premeditată, pentru că nu refuză nici una din scrisorile lui Miceni, care de altfel mergea să-i ceară toate instrucţiunile cerute de puţinii *notabene* ai lui Sanneo.

Ballina striga :

— Deci aşa trebuie să te porţi cu el ca să-l îmbunezi !

White îl felicita pe Miceni şi îi cerea să admită că nu făcuse altceva decît să-l imite şi încă în mică măsură.

— Restul nu se va lăsa aşteptat prea mult ! răspunse Miceni triumfător şi le spuse care era ţinta către care năzuia.

Ballina protestă în numele dreptăţii :

— Acum, dacă se poartă bine cu dumneata, ar fi vina dumitale dacă ai mai căuta prilej de ceartă.

Temîndu-se să nu-şi piardă slujba, nu avusese niciodată curajul de a se răzvrăti împotriva vreunui superior ; era cel mai prost tratat dintre funcţionarii de la corespondenţă şi îi invidia pe aceia care puteau să-şi expună propriile lor argumente. Şi White în-

cerca să-l calmeze pe Miceni ; nu-i era prea plăcută propria lui acțiune văzută la altul.

Dar Miceni nu vru să asculte de ceilalți. Nerăbdător în dorința lui de a-și duce rebeliunea pînă la capăt, nu fu în stare să aștepte prilejul favorabil, deși știa că nu poate să întîrzie prea mult, deoarece Sanneo avea periodic zile cînd era deosebit de iritat și cînd lăsa să-i scape cuvinte pe care și cei de la direcție ar fi fost nevoiți să le dezaprobe. Vina fu numai a lui atunci cînd Sanneo obținu atît de ușor victoria.

Într-o duminică, un funcționar tot de la corespondență, îl însărcină, în scris ca de obicei, să scrie de îndată unui client pentru a-i cere în mod energic să depună imediat acoperirea pentru niște diferențe rezultate din tranzacții de bursă. Deși știa că ordinul fusese dat de Sanneo, pentru că avea chef să plece, Miceni nu-l îndeplini și declară că el duminica nu lucra. Funcționarul raportă răspunsul lui Sanneo care se mînie cumplit. Se duse repede la Miceni și fără să ceară explicații, strigă cu spume la gură :

— Scrie imediat scrisoarea aceasta ! și aruncă avizul pe masă.

— Azi e duminică, răspunse Miceni palid și tremurînd ; curajul lui era voit, iar firea lui era de om fricos. Duminica eu nu lucrez.

Sanneo era acela care impusese secției corespondență să lucreze și duminică dimineața, dar lucrările urgente trebuiau să fie executate chiar și înainte ca el să devină șef ; anumite lucrări nu puteau fi amînate.

— Ah ! Deci asta era ! spuse Sanneo pe un ton potolit. De la o clipă la alta își recăpătase calmul și plecă grăbit ca și cum nu ar fi vrut să-i lase lui Miceni timp să-și modifice răspunsul.

Puțin după aceea îl chemă la el pe Alfonso.

— Te rog, domnule Nitti, ocupă-te dumneata de scrisoarea aceasta.

Îi vorbi cu o blîndețe neobișnuită și cu o voce emoționată. Pentru o scrisoare de cîteva rînduri îl reținu pe Alfonso un sfert de oră și mai bine. În primul rînd

îi expuse scopul scrisorii, apoi i-o dictă cuvînt cu cuvînt.

— Așa, acum trebuie s-o fac eu ! îi spuse Alfonso lui Miceni.

Miceni se mînie :

— Dacă găsește cu atîta ușurință cine să-i lucreze duminica, acela care refuză s-o facă va sfîrși totdeauna prin a fi vinovat.

Plecă pentru ca mai tîrziu să poată susține că nu putuse lucra fiindcă trebuise în mod excepțional să respecte un angajament luat față de cineva din afară ; după ce făcuse ceea ce de atîta timp își propusese să facă, se simțea evident neliniștit și preocupat.

Sanneo reciti scrisoarea făcută de Alfonso, puse cîteva virgule pe care nu le indicase și pe care Alfonso, cu precizia sa de copist, nu îndrăznise să le adauge, și cu un zîmbet aprobator îi spuse :

— Foarte bine ! Te rog pune-o pe masa domnului Cellani.

Nu fusese niciodată atît de politicos.

Luni dimineața, la nouă, Miceni fu chemat la domnul Maller. Scena care a avut loc la direcție i-a fost povestită lui Alfonso în parte de White, în parte de Miceni.

Miceni intrase cu un salut zgomotos și o reverență care se adresa și domnului Cellani prezent în birou. White care era pe punctul de a ieși, se oprise pentru a asculta.

— Domnul Sanneo s-a plîns de dumneata, domnule Miceni, spuse Maller foarte serios. De ce ai refuzat ieri să scrii acea scurtă scrisoare ?

— Credeam că e ceva ce se poate face și luni, răspunse Miceni.

În ultima clipă se hotărîse să dea o formă dubitativă răspunsului său.

— Dar dacă domnul Sanneo hotărăște că e ceva ce trebuie făcut duminică — și Maller ridică tonul — înseamnă că e ceva ce trebuie făcut duminică.

Repetarea parțială a frazei lui Miceni făcea ca răspunsul să pară și mai dur.

— Oricum, obiectă Miceni pe un tot care apela la bunătatea adversarului său, cerîndu-i să ia drept bun argumentul său, e urît din partea domnului Sanneo să mă pună să lucrez într-o zi de sărbătoare.

— Eu dădusem ordin să fie făcută şi expediată chiar ieri scrisoarea, răspunse sever domnul Maller.

Miceni scoase cîteva sunete nearticulate ; nu mai avea ce răspunde.

Lui White i se făcu milă şi ieşi.

Cealaltă parte a scenei îi fu povestită de către Miceni, care ieşi din biroul lui Maller vesel de parc-ar fi fost sigur de succesul său.

Se lăsa admirat. I se spusese că a greşit în chestiunea scrisorii şi poate că altul ar fi abandonat partida considerînd-o pierdută, dar el ştiuse cum s-o întoarcă. Vorbise de nişte istorii vechi, cunoscute deja de direcţie şi pentru care se ştia că Sanneo fusese dezaprobat ; apoi vorbise cu dispreţ — o nouă lipsă de respect faţă de şeful său nu mai putea să-i dăuneze — de acei notabene care nu aveau alt scop decît să murdărească scrisorile şi să-i pună pe drumuri pe funcţionari.

— Atitudinea domnului Sanneo faţă de funcţionari nu e deloc aşa cum ar trebui să fie şi eu nu pot să mă supun la toanele lui.

Îşi recăpătase toată siguranţa de sine.

Totuşi fu chemat din nou în biroul domnului Maller şi ieşi cu o expresie cu totul schimbată, aşa încît Alfonso nu-l mai întrebă nimic pentru că înţelesese ce se întîmplase. Miceni arbora un surîs care voia să fie sarcastic ; cu mişcări mai hotărîte puse pe masă pălăria şi haina de lucru şi spuse :

— Asta-i ceva cu totul neaşteptat.

White care intra în clipa aceea îl privi pe Miceni cu o curiozitate rece.

Văzîndu-l pe cel care fusese mai norocos decît el, Miceni îşi pierdu puţina stăpînire de sine care-i mai rămăsese. Nu e nimic de rîs, spuse, deşi White nu rîsese. Dacă el ar fi avut tot atîţia sfinţi ca White, chestiunea ar fi luat cu totul altă întorsătură. White nu se

apără şi cît se poate de rece, surîzător, îi răspunse că ştia că se bucură de protecţie şi că nu-i părea rău că şi alţii o ştiau ; îl făcu pe Miceni să se înfurie şi mai mult. Părea că vrea să se răzbune pentru atacul care-l lăsase atît de indiferent.

— Cine fuge după doi iepuri nu prinde nici unul.

Atunci Miceni, în marea lui supărare, se înduioşă.

— Ce iepure ? Ce e exagerat în ceea ce doream să obţin ? Dreptate ! E prea mult ? Să fii tratat omeneşte ? E oare prea mult ?

Nu plîngea, dar după vocea lui se simţea că e gata să plîngă şi White deveni mai binevoitor ; nu fu însă în stare să-l cruţe de ultima înţepătură pentru a pune lucrurile la punct :

— Totuşi spuneai că vrei să fii independent.

Miceni negă cu hotărîre ; spuse că ar fi vrut să fie independent numai în caz că Sanneo nu s-ar fi priceput să se poarte mai frumos. De abia acum îşi dădea seama de dificultatea sarcinii pe care şi-o asumase şi îi era ruşine că fusese înfrînt în acel fel.

White îi explică apoi lui Alfonso gravitatea situaţiei lui Miceni. Fusese mutat la contabilitate şi pe un post inferior, deoarece practica de corespondent nu era suficientă pentru a face din el un bun contabil.

— La asta se mai adaugă şi plictiseala normală pentru cel obişnuit cu o muncă mai variată. Acolo n-o să aibă de-a face toată ziua decît cu cifre, cifre şi iar cifre.

Ballina intră şi îl felicită în mod ironic pe Alfonso ; venea din biroul lui Sanneo unde auzise că Alfonso fusese desemnat drept urmaşul lui Miceni. Alfonso îl privi neîncrezător, dar de pe acum speriat ; se temea de munca lui Miceni, socotind-o grea şi prea multă, ameninţînd să-l lipsească de acele puţine momente de inactivitate care-i rămîneau pentru lecturile sale. White încercă să-l liniştească ; ceea ce nu ştia să facă urma să i se arate şi chiar dacă nu reuşea să facă totul, pămîntul ar fi continuat totuşi să se învîrtească, iar el ar fi continuat să trăiască. Era desigur un bun înce-

put de carieră şi dacă avea minte, trebuia să se bucure.

— Doar în ultimul timp a început Miceni să-şi dea aere, îi povesti Ballina. Mai înainte nu-şi dădea atîta importanţă, deoarece domnul Sanneo a trebuit să-i explice totul de la *a* la *z*.

În sprijinul afirmaţiei sale menţionă şi faptul că odată l-a văzut pe Miceni cu ochii ieşiţi din cap din cauză că-i era greu să rezolve o treabă uşoară şi simplă pentru alţii.

— Cu ochii ieşiţi din cap ? întrebă Alfonso, care se bucura mai puţin de nenorocirea ce i se întîmplase rivalului său cît se temea de cea care putea să-l lovească pe el.

De abia la trei după-masă îi fu confirmat oficial anunţul lui Ballina. Sanneo trimise după el, după ce-şi rezolvase treburile cu ceilalţi funcţionari. Îi spuse cu nepăsare că domnul Miceni abandonase serviciul corespondenţă şi că el, Sanneo, se hotărîse să-i dea lui în grijă o parte din corespondenţa italiană, treburile pur bancare, pe lîngă munca de înregistrare, adăugă cu dispreţ. Alfonso îşi propusese să-i expună stadiul cunoştinţelor sale, dar nu avu curajul s-o facă ; ar fi fost ruşinos să arate că şovăie să primească o muncă atît de uşoară. În puţine minute Sanneo îi puse în braţe vreo cincisprezece scrisori cu cîteva cuvinte explicative pentru fiecare. Vorbi de stornare, de depunere în depozit, de ţineri în suspensie, termeni al căror sens nu-i era încă prea limpede lui Alfonso.

Redactă cu uşurinţă răspunsul la două-trei scrisori, cele pe care i le dăduse Sanneo la sfîrşit şi la care îşi amintea explicaţiile ; la celelalte n-ar fi reuşit să răspundă fără ajutorul lui White.

— Cui o să-i încredinţeze oare restul muncii lui Miceni ? întrebă White după ce-i dădu lui Alfonso cu mare amabilitate o adevărată lecţie de corespondenţă bancară. De aici mai lipsesc tranzacţiile de bursă şi apoi cele cinci sau şase scrisori de polemică ; genul

acesta de corespondență crește pe zi ce trece. E de fapt în stare să facă el totul.

Într-adevăr, ieșind de la bancă seara tîrziu, Alfonso văzu că mai ardea încă lumina în camera lui Sanneo și că pe lespezi cădea umbra șefului corespondenței, uscățivă, aplecată deasupra mesei.

White îl însoți pe Alfonso la casierie pentru avizarea unei cambii. Era o cămăruță împărțită în jumătate printr-un perete subțire de lemn, îndărătul căruia stătea la biroul său, citind un ziar, domnul Jassy, un bătrîn cu capul plin de numeroase bubulițe cu puroi care nu lăsaseră loc decît pentru un păr rar albicios.

Pe o foaie de hîrtie liniată pe care i-o oferi White, Alfonso înscrise datele cambiei; i-o dădu apoi lui Jassy care o puse lîngă ziar fără să spună un cuvînt.

Tocmai atunci se prezentă la ghișeu un tînăr cu o poliță. Jassy luă foaia de avizare, o privi, se uită la poliță, apoi, rămînînd nemișcat, strigă pe un ton de protest:

— E chiar asta, avizată în clipa aceasta. Dar de ce nu le dați la semnat din timp domnului Cellani? Aici nu mai am acum pe nimeni care să poată merge la el și între timp oamenii așteaptă.

Aruncă foaia cu un gest violent înaintea lui White. Acesta, iute la mînie, îi răspunse:

— N-am avizat eu această cambie, e un lucru care nu mă privește; de altfel, cambiile nu pot fi avizate înainte de primirea scrisorilor de aviz. Ce părere ai?

Bătrînul se adresă lui Alfonso și, de astă dată mai blînd, îi spuse:

— Vă rog să arătați această cambie domnului Cellani. Știți unde e biroul lui, nu?

— Vino cu mine, îi spuse White și o porni într-acolo.

Alfonso îl urmă după ce se oprise să-l privească pe Jassy care, în timp ce vorbea cu persoana ce venise să încaseze polița, se îndrepta cu pași șovăitori spre ghișeu. Avea picioarele moi de parcă ar fi fost de cîrpă

şi ţinea mîinile întinse înainte ca şi cum s-ar fi temut să nu cadă.

— Acesta e casierul ? îl întrebă Alfonso pe White.

— Da, un biet bătrîn care ar fi mai potrivit pentru contabilitate... sau pentru pensionare.

Domnul Cellani era un om care-şi cucerise postul cu greu, pas cu pas ; se zicea că are cincizeci de ani, dar cu înfăţişarea sa uscăţivă şi zveltă, cu tenul său uscat şi fără riduri, nu părea să aibă mai mult de treizeci.

— Noroc ! îi ură el cu mare politeţe lui Alfonso, care venea pentru prima oară în chestiuni de birou la el. Îţi recomand să fii foarte atent la forma scrisorilor ; n-am fost prea mulţumit nici de forma în care se prezentau scrisorile domnului Miceni. Dumneata eşti inteligent şi îţi vei da desigur seama cîtă importanţă are forma pentru o scrisoare bancară.

Trecu iniţiala numelui său alături de suma înscrisă pe cambie.

Între timp mai veniseră şi alte persoane la casierie şi Giuseppe, omul de serviciu al domnului Cellani, îl ajuta pe Jassy, care se mişca încet între casă şi ghişeu, mereu şovăitor, nefiind în stare măcar să se lase ajutat, poate din motive de neîncredere. Alfonso, pradă zelului deosebit pe care i-l deşteptaseră cuvintele frumoase ale lui Cellani, vru să-i predea avizul lui Jassy personal. Acesta se îndrepta spre ghişeu cu bancnote în ambele mîini ; îi aruncă lui Alfonso o privire piezişă şi, fără să se oprească, îi strigă lui Giuseppe :

— Ia-i odată din mînă hîrtia aceea !

Spre seară Sanneo îi mai dădu să redacteze două-trei scrisori şi drept ultimă obligaţie trebui să expedieze nişte poliţe. White îl ajută şi la treaba asta, pentru că Alfonso se temea să manevreze acele hîrtii atît de preţioase.

După ce i se potoli zelul începutului, în timp ce copia sumele acelea considerabile, Alfonso începu să calculeze ce mică părticică din fiecare din ele i-ar fi fost de ajuns pentru a trăi liniştit în satul său.

VI

Chiar din ziua următoare, volumul muncii lui Alfonso crescu. Sanneo, care nu știa nimic despre ajutorul pe care i-l dăduse White, găsi că scrisorile lui Alfonso nu lăsau nimic de dorit și se crezu îndreptățit să-i dea mai mult de lucru și chiar lucrări mai grele. În aceeași zi sosi lichidarea de la Paris pe care White trebuia s-o revizuiască și Alfonso fu lăsat singur, de capul lui. La prînz îi veni o primă admonestare din partea lui Sanneo ; seara, Sanneo povestea prin birourile băncii că două zile de lucru fuseseră de ajuns pentru a-l face pe Alfonso să se tîmpească. Îl chemă, ordonîndu-i să refacă jumătate din scrisorile pe care el le corectase, iar Alfonso fu nevoit să-i mărturisească că în zilele precedente fusese ajutat de White. Sanneo se potoli, dar de atunci începu să-l trateze mai aspru.

Munca lui deveni astfel mai neplăcută. Îi era interzis să recurgă la ajutorul lui White, față de care Sanneo nutrea o oarecare ranchiună, și, în loc să-i dea instrucțiuni clare, Sanneo îi indica adesea ziua în care fusese redactată o scrisoare identică, îi ordona s-o caute în dosarul de cópii și s-o copieze. Nu era lucru ușor să găsești dosarul de cópii în banca Maller ! Dat fiind că atîția funcționari îl utilizau, trebuia să alergi de la contabilitate pînă la casă, și nu o singură dată, ci de mai multe ori, căci nimeni nu-ți dădea o mînă de ajutor ; fiecare își vedea de treburile lui și trebuia să scotocești cu mîinile tale prin orice colțișor, pentru a te convinge că obiectul căutat nu era acolo. La început, Alfonso obișnuia să strige în fiecare încăpere ; „Domnilor, vă rog, dosarul de cópii din cutare sau cutare zi". Renunță la acest obicei, căci își pierdea pînă și răsuflarea. Nimeni nu-i răspundea, și cîte unul zîmbea. Alergînd din birou în birou, Alfonso găsea pînă la urmă dosarul pe masa vreunui funcționar, care ar fi putut să-și dea osteneala să-i spună că e la el și să-l scutească de o alergătură inutilă. Odată găsit dosarul

de cópii, mai rămînea truda de a găsi în el scrisoarea dorită. Dacă Sanneo ar fi putut să-i indice şi de cine era scrisă, ar fi fost o mare uşurare, căci n-ar fi trebuit, întotdeauna, s-o citească pentru a o recunoaşte. Scrisul gros al lui Sanneo înnegrea întreaga foaie pe care fusese copiată : acela al lui Miceni era de la început pînă la sfîrşit frumos şi clar ca în original ; trăsăturile largi şi mari ale lui White apăreau în copie ca nişte pete nedesluşite.

La contabilitate, Alfonso îl saluta pe Miceni şi stătea uneori să schimbe cîteva cuvinte cu el. Se silea s-o facă împotriva voinţei sale, căci simţea că Miceni nu-l iubeşte. Noul birou al lui Miceni căpătase înfăţişarea celui vechi : călimară, condei, creion dispuse în aceeaşi ordine, registrul mare în care scria, aşezat perpendicular pe linia marginală a mesei. Îşi făcea calculele pe foiţe mici de hîrtie, pe care le umplea cu cifre microscopice.

Alfonso nu se prea bucura de avansarea lui. Fusese, într-adevăr, avansat, căci, chiar dacă toţi făceau haz de el amintindu-i că era departe de a avea postul lui Miceni, plecase de la serviciul de oferte şi copiatură, muncă imbecilizantă de sclav care mînuieşte condeiul în loc de mătură. Dar cînd, seara, îi veneau înapoi, jumătate din scrisorile lui, cu adnotări făcute de Sanneo, îl cuprindea desperarea şi ar fi luat bucuros primul tren pentru a se întoarce acasă, lăsînd baltă toate acele scrisori, să le refacă domnul Mallet însuşi. Totuşi e drept că dacă puţin după aceea Sanneo îşi aplica semnătura pe o scrisoare şi dădea din cap în semn de aprobare, Alfonso, oricît ar fi fost de obosit, îşi relua munca plin de energie.

Oboseală ? Părea să fie mai curînd silă. Pe nesimţite munca lui creştea ca volum pe zi ce trecea, dar în ce priveşte calitatea nu se schimba decît puţin sau chiar deloc. În decursul unei zile întregi trebuia să construiască una sau două fraze ; în schimb, trebuia să copieze nenumărate cifre, să repete de nenumărate ori una şi aceeaşi frază. Spre seară mîna, singura parte a corpului său într-adevăr obosită, se oprea, atenţia ne-

stimulată de nimic lăsa să-i fugă gîndurile în altă parte și uneori trebuia să arunce tocul și să lase totul baltă, cuprins de greață ca un om care e sătul să înghită mereu același fel de mîncare. Nu era niciodată la zi cu lucrările și la indispoziția sa se adăuga neliniștea.

White îi spusese că toate scrisorile pur formale puteau fi lăsate cîteva zile — și chiar săptămîni — fără răspuns și această posibilitate îi ușurase mult munca din primele zile ; dar în curînd, odată cu creșterea numărului scrisorilor lăsate în suspensie, munca lui deveni și mai complicată, pentru că multe scrisori abia sosite se refereau la altele ale aceluiași client care-și așteptau răspunsul, iar Alfonso, datorită slabei atenții pe care se pricepea să o acorde muncii sale și datorită unei memorii refractare la numele proprii, nu știa de unde să le ia. Seara i se restituiau din partea lui Sanneo scrisori adnotate în felul următor : „Dar scrisoarea sosită anterior, ce s-a întîmplat cu ea ? N. B. Domnul Nitti". Bietul păcătos se ducea la Sanneo, care-i ținea o predică lungă despre dezordine, predică ce nu-i ajuta la nimic, deoarece ceea ce-i lipsea nu era bunăvoința, ci aptitudinea pentru munca respectivă ; cusurul lui era un cusur organic.

Atîta timp cît îl însuflețise încă zelul de la început pentru noua sa muncă, plictiseala fusese mai mică. Atenția pe care trebuia să și-o concentreze neîncetat pentru a termina un număr cît mai mare de scrisori în cel mai scurt timp posibil, intensitatea însăși a muncii îl amuzau, îl oboseau de parc-ar fi fost vorba de o muncă mai puțin mecanică. Dar acest zel al începutului nu renăștea decît în împrejurări independente de voința sa ; în rest, munca mergea așa de încet încît o bună parte din zi și-o petrecea citind scrisorile sosite — pentru a extrage pe cele pe care le putea pune la o parte — și examinînd scrisorile pe care le lăsase pe masă în zilele precedente.

Sanneo spunea că este uimit de faptul că un tînăr care dă dovadă că vrea să muncească nu reușește să facă mai mult ; pica pe neașteptate în biroul lui Alfonso, crezînd că-l va surprinde citind vreun ziar

sau că-l va găsi plecat să stea de vorbă cu alți funcționari, dar îl descoperea mereu la locul lui cu tocul în mînă și cu ochii pironiți pe hîrtie. Îngăduitor, îi micșoră volumul lucrărilor, dar cele cincisprezece sau douăzeci de scrisorele pe care i le dădea de făcut nu erau niciodată gata toate pînă seara și contribuiau la menținerea depozitului de scrisori lăsate în suspensie.

Alfonso își imagina că starea generală proastă de care suferea se datora nevoii organismului său de a obosi, de a se istovi. Își formase chiar o concepție plastică despre acest organism și cum survenea o senzație nouă, cum o modifica. Seara, după o zi petrecută între cifre sau fugind de colo-colo prin bancă sau cu penița pe hîrtie și cu gîndul aiurea, își imagina că prin corpul său circulă o mare cantitate de substanță nevoită să treacă prin vase moi, incapabile să-i reziste sau să-i regleze debitul. Atunci dacă putea, făcea plimbări lungi și indispoziția dispărea. Plămînii respirau în voie, își simțea încheieturile mai flexibile, corpul i se supunea mai iute și el își imagina că substanța aceea fusese absorbită și că în felul acesta ajuta la refacerea organismului în loc să-i împiedice buna funcționare. Dacă se apuca să studieze, de îndată ce punea cartea jos își simțea capul obosit, cu o senzație ciudată în regiunea frunții ca și cum volumul creierului din interior ar fi vrut să se mărească, să dilate craniul. Se simțea liniștit, de parc-ar fi obosit fugind ; avea judecată limpede și visurile fie că erau voite, fie că lipseau. În curînd și timpul dedicat plimbărilor începu să fie înghițit de studiu ; avea nevoie de mai puțin timp pentru a se calma cu ajutorul studiului decît cu ajutorul plimbărilor. Un singur ceas petrecut în compania unui dificil text critic îl liniștea pentru o zi întreagă. Pe lîngă aceasta, după puțin timp, i se trezise ambiția și studiul devenise mijlocul de a și-o satisface. Ascultarea oarbă pe care i-o datora lui Sanneo, dojenile aspre pe care era silit să le suporte zi de zi, îl umileau. Studiul era o reacție la această umilire. În fața unei cărți serioase avea visuri de megaloman și asta nu pentru că așa ar fi fost structura cre-

ierului său, ci datorită împrejurărilor ; se afla la o extremitate a vieții și se visa în mod fatal la cealaltă extremitate.

Fiecare clipă liberă în afara biroului sau chiar la birou — unde într-un ascunziș ținea cîteva cărți — o consacra lecturii. În genere era vorba de cărți serioase de critică sau de filozofie, deoarece poezia și arta îl oboseau mai puțin. Scria, dar puțin ; stilul său, încă nu destul de format, cuvîntul impropriu care spunea prea mult sau prea puțin și care nu-și atingea niciodată ținta, nu-l satisfăcea. Credea că studiul îi va ajuta să-și amelioreze stilul. Nu era grăbit și puținul pe care-l făcea era făcut pentru a duce la îndeplinire un program pe care și-l fixase mai înainte în munca sa benevolă. După ce obosise bine la bancă și la bibliotecă, arunca pe hîrtie cîte o idee, cîte o efuziune romantică destinată numai lui însuși și pe care nimeni altul n-o citea. Important în aceste efuziuni era faptul că tînărul părea să sufere de o anumită boală mondială ; suferințelor sale reale, nostalgiei de care încă mai era chinuit, nu le dădea glas aici. Socotea ceea ce scria drept un fel de notițe rudimentare de care voia să se servească într-un viitor îndepărtat pentru opere majore, drame, romane și chiar mai rău.

Nu citise încă în întregime nici un clasic italian, dar cunoștea istorii literare și studii critice din belșug ; mai tîrziu se apucă să citească lucrări de filozofie germană traduse în franceză.

Descoperi biblioteca publică și acele secole de cultură puse la dispoziția sa îi permiseră să-și cruțe finanțele atît de reduse. Biblioteca, cu orele sale fixe, îl obliga la disciplină, dădea studiilor sale caracterul de regularitate pe care-l dorea. O frecventa asiduu și pentru că odaia lui din casa Lanucci nu prea era potrivită pentru studiu. Mică, pe jumătate ocupată de pat, rareori vizitată de soare, era neplăcută și nu era ușor să meditezi așezat în fața unei măsuțe rotunde ale cărei picioare nu atingeau niciodată în același timp podeaua.

Atunci cînd reușea să-și petreacă ziua conform programului, se ducea la bancă în ziua următoare încă

vlăguit de efort şi lucra mai prost ca de obicei. Depozitul de scrisori amînate creştea, iar seara se trezea în faţa unui morman de scrisori venite din toate oraşele Italiei ; i se părea atunci că toată lumea complotează împotriva lui şi îi impune acea muncă.

La bibliotecă făcu puţine cunoştinţe. Intra în lunga sală de lectură ocupată în întregime de mese aşezate paralel, ocupa un loc oarecare şi pentru cîtva timp stătea cu capul în mîini atît de cufundat în lectură încît nu vedea nici pe cel ce şedea lîngă el. După un ceas cel mult, lectura obositoare îi repugna, se mai forţa să continue un timp şi înceta să citească atunci cînd mintea nu mai prindea sensul cuvintelor pe care ochiul le vedea ; ieşea de îndată ce dădea cartea înapoi şi după ceasul acela petrecut în tovărăşia idealiştilor germani i se părea pe stradă că lucrurile îl salută.

VII

Alfonso venise la oraş aducînd cu sine un mare dispreţ pentru locuitorii săi ; pentru el, a fi orăşean echivala cu a fi o fiinţă fără vlagă din punct de vedere fizic şi decăzută din punct de vedere moral şi dispreţuia ceea ce socotea el a fi obiceiurile lor sexuale, dragostea lor faţă de femei în genere şi uşurinţa în dragoste. Credea că nu va putea nicicînd să se asemene cu ei şi se simţea şi chiar era pe atunci foarte deosebit. Nu cunoscuse senzualitatea decît ca o exaltare a sentimentului. Femeia era pentru el dulcea tovarăşă a bărbatului, făcută mai curînd pentru a fi adorată decît îmbrăţişată şi în singurătatea satului său, unde organismul îi ajunsese la maturitate, i se trezise dorinţa de a se păstra pur pentru a pune la picioarele unei zeiţe întreaga sa fiinţă. La oraş acest ideal îşi pierdu foarte curînd orice influenţă asupra vieţii sale pentru a continua să trăiască doar în hotă-

rîrea sa, o hotărîre lipsită de contururi precise care nu avea putere decît atunci cînd nu era nevoie de luptă.

Dar ca teorie ţinea la ea chiar după ce-şi dăduse seama că părea ridicolă în ochii celor cărora le-o expunea. Nu ştia cu ce s-o înlocuiască ; abandonînd-o, ar fi creat un gol în viaţa sa. Renunţă doar s-o mai enunţe, aşa că Miceni degeaba se lăuda că îl convertise.

La douăzeci şi doi de ani simţurile sale aveau delicateţea şi lipsa de fermitate a adolescenţei. Avea dorinţe pe care nu le putea înăbuşi decît cu preţul unor mari suferinţe. Aceste dorinţe îi erau trezite — grea batjocură la adresa visului său — de apariţia unei fuste sau chiar numai de gîndul la o fustă şi erau suficient de puternice pentru a-l smulge brusc din citit cînd se aşezase mai bine şi pentru a-l face să umble pe străzi, împins de o agitaţie vagă, de nedesluşit, dacă nu i-ar fi cunoscut originea. În stări de felul acesta nu putea să se consacre decît unei singure ocupaţii, aceea de a urmări pe distanţe lungi cîte o delicată figură de femeie, admirînd-o timid şi ruşinos. Destul de tîrziu îi veni în minte să împingă lucrurile mai departe. Pînă atunci aşteptase ca idealul să-i vină în întîmpinare.

Într-o seară, în timp ce umbla pe străzi, se trezi în spatele unei femei care trecînd pe lîngă el îl privise. Îmbrăcată în negru, îşi ţinea fusta foarte ridicată, lăsînd să se vadă un picioruş, încălţat cu eleganţi pantofiori lucitori, un ciorap negru, încheietura piciorului foarte delicată faţă de corpul sprinten dar nu slab. Alfonso îi mai văzu gîtul cu pielea foarte albă ; din obraz nu zări nimic.

O urmări hotărît, o depăşi, apoi o aşteptă ca un căţeluş. I se păru că doamna rîde privindu-l în treacît şi, prinzînd curaj, îşi propuse s-o abordeze. Pentru prima oară se afla în asemenea încurcătură. Şovăi, ceea ce îl obligă apoi să grăbească pasul. Ea traversă bulevardul şi apucă pe strada Cavana ; trebuia să treacă prin faţa bibliotecii. „În cel mai rău caz mă

duc la bibliotecă", se gîndi Alfonso pentru a da plimbării sale un scop precis.

Sosi înaintea ei și se opri la ușa bibliotecii. Ea trecu în timp ce lumina unui felinar făcea să iasă în evidență albeața gîtului ei și să strălucească pantofiorii de lac, dar nu-l privi, ceea ce îi tăie lui Alfonso pentru un timp cheful de a o urmări. Ea urca încet panta abruptă a străzii Sfinții Martiri pe lîngă Tribunal, în timp ce, sprijinit de o bornă, el se mulțumea s-o urmărească din ochi. Apoi, cînd ea aproape terminase de urcat panta, el înaintă pînă la Tribunal. Văzu mica siluetă profilîndu-se pe fondul cerului, contururile ei precise ca și cum le-ar fi văzut mai de aproape. Încă o clipă de ezitare și ar fi pierdut-o din vedere ; nu era timp de gîndit și dorința sa se făcu auzită limpede și imperioasă, împingîndu-l să alerge din răsputeri, astfel că o ajunse înainte ca ea să fi atins capătul urcușului. Era agitat, dar atît de obosit încît era cît pe ce să abandoneze hotărîrea luată cu puțin înainte. Dar în minte avea același gînd care-l făcuse să fugă de la Tribunal în sus. Se apropie : „Doamnă..." îi spuse și își scoase pălăria, dar respirația devenită mai grea din clipa în care se oprise îl împiedică să continue. Niște ochi albaștri îl priviră cu o răceală glacială și el, dat fiind că era puțin pregătit să vorbească, deoarece se gîndise numai să fugă, se dădu pur și simplu la o parte pentru a o lăsa să treacă, și răsuflă ușurat, bucuros, ca și cum s-ar fi temut să nu-l împiedice cineva s-o facă. Dorințele care-l cuprindeau cu atîta iuțeală îl părăseau tot atît de repede ; pentru a le uita era de ajuns să fie tulburat de teamă sau de oboseală.

Un timp fugea în fiecare seară după cîte o femeie, dar numai după cele bine îmbrăcate, pentru că obiectul visurilor sale era departe de a fi zdrențăros și de fiecare dată putea să-și facă iluzia că-l va găsi. Aceste străduințe de căutare a dragostei aveau totdeauna același rezultat. Timiditatea sa biruia intențiile cele mai hotărîte și era suficient un gest de refuz al persoanei atacate sau, și mai puțin, o privire

indiscretă a vreunui trecător, pentru a-l face să renunțe.

Dar îi fu dat să facă experiența că nu numai sfiala sa îi interzicea accesul la dragoste, dar și îndoielile sale, ezitările sale și chiar acel ideal al său adus cu sine de la țară și alungat într-un ungher al inimii, dar nu dispărut. Acesta ieșea pe neașteptate la iveală în clipa cînd Alfonso părea să-l fi uitat cu desăvîrșire și prin strălucirea sa îl făcea să disprețuiască realitatea vrednică de milă care-i era la îndemînă.

Avu cîteva aventuri de dragoste, dar de abia începute, le curma prin abandonări neașteptate datorită unei treziri a conștiinței sale morale sau pur și simplu pentru a nu trebui să sacrifice orele de studiu pentru dragoste.

Își aminti cîțiva ani în șir cu părere de rău de Maria, o tînără cu părul de un blond pur, culoarea aurului curat, cu o siluetă fină, ce nu părea să-și dea seama de greutatea acelei mari cantități de metal pe care o purta pe cap. O acostă într-o seară și foarte îndrăzneț, cum sînt toți timizii cînd se forțează să fie curajoși, îi făcu de îndată o declarație de dragoste. Maria care, după cîte îi spuse ea, era doamnă de companie pe lîngă o bătrînă, se afla probabil într-o stare sufletească asemănătoare cu a lui, deoarece, spre marea lui surprindere, primi declarația care era sinceră și fără conținut, o revărsare de sentiment acumulat, cu seriozitate și oarecare emoție. Trebuia să plece peste cîteva zile, dar mai înainte, ca urmare a rugăminților lui insistente, îi acordă o întîlnire la care el nu se duse. Între timp, orele de studiu seara deveniseră evenimentul cel mai important al zilei pentru el. Întîlnirea fusese fixată pentru una din acele ore și în ultima clipă se hotărîse să nu se ducă. După aceea avu remușcări fierbinți gîndindu-se la ce făcuse, dar nu mai putu s-o dreagă pentru că nu o mai văzu pe Maria.

Dar asta nu constitui un motiv ca să renunțe la goana după fuste. Umblînd așa pe străzi, reușea să-și facă visuri mai frumoase. Se rușina de acest obicei

şi suferi mult în ziua cînd îşi dău seama că Gustavo i-l ghicise.

Pînă atunci el fusese mentorul acestuia. Vrînd să fie de folos familiei Lanucci, încercase să-l readucă pe tînăr pe drumul cel bun. Gustavo asculta cu seriozitate poveţele lui Alfonso, dar îi opunea maximele sale simple şi sigure : Munca era în genere grea şi destul de prost retribuită ; de aceea prefera să trăiască sărac şi liber decît puţin mai bogat şi sclav.

Deodată Alfonso se trezi că a devenit şcolar şi Gustavo educator :

— Ce plăcere găseşti în treaba asta ? îl întrebă Gustavo, făcîndu-l să întrerupă urmărirea unei femei.

Era vulgar, dar vorbea cu mult calm despre o serie de lucruri care pe Alfonso îl emoţionau şi îl tulburau profund, lucru pentru care acesta îl invidie. Era mai în vîrstă şi mai inteligent, dar în această chestiune foarte importantă îi era inferior. Forţa sa dezordonată însemna boală şi slăbiciune, în timp ce faţa anemică şi slabă a lui Gustavo strălucea de sănătate şi linişte interioară.

Şi totuşi nu se simţea nenorocit ! Îşi găsea fericirea, pe de o parte, chiar în studiul său plin de sîrguinţă, pe de alta, în ambiţia devenită uriaşă, în foamea sa de glorie. Se simţea superior celorlalţi şi deşi încă nu ştia cum avea să dobîndească această glorie, speranţele îi erau întărite de dragostea pentru studiu care devenise pasiune. Îşi completa orele de studiu în bibliotecă prin încă pe atîtea ore acasă şi tot nu-i era de ajuns. Studiul îi invada orele de birou, orele de prînz şi de cină şi începuse să-i răpească cîteva ore de somn în fiecare zi.

Într-o epocă de maximă activitate îi propuse Luciei să-i dea lecţii de italiană. Nu putea fi o treabă neplăcută să înveţi tu însuţi predînd.

Propunerea îi făcu pe bătrînii Lanucci să cadă în extaz şi tatăl îşi exprimă dorinţa ca şi Gustavo să participe la lecţii. Pînă şi acesta se înflăcără. Vru să dea dovadă de mare hărnicie. Îl rugă pe Alfonso să-i dicteze definiţiile părţilor de vorbire şi avea intenţia

să le învețe pe de rost, deoarece din cauza lipsei de pregătire și nu de inteligență, nu reușea să le înțeleagă. Apoi nu se mai arătă și numai primele două dăți își aminti că trebuie să se scuze, dar de fiecare dată cu multă amabilitate și afirmînd că prima lecție îi făcuse o enormă plăcere.

Doamna Lanucci i-o încredință în mod solemn pe Lucia lui Alfonso. Primele lecții le făcură în sufragerie, celelalte în camera lui Alfonso, pentru că în sufragerie la anumite ore nu era destulă liniște.

Alfonso își luă sarcina în serios și entuziasmul doamnei Lanucci sfîrși prin a-l face și pe el să creadă că-i face un bine Luciei dîndu-i lecții.

Începuseră cu Puoti, dar curînd își schimbară programul, amîndoi plictisiți de moarte. Lucia nu pricepuse nimic și Alfonso știa lucrul acesta.

De un timp încoace Alfonso obișnuia să citească sinonimele lui Tommaseo. Se hotărî s-o pună pe Lucia să învețe sinonimele în loc de gramatică.

— Cel puțin n-ai de-a face cu un sistem, îi spuse. Oricît ai fi de rămas în urmă, nu-ți dai niciodată seama de aceasta, pentru că nu există un punct de plecare, fiecare pagină și fiecare articol fiind părți de sine stătătoare. Înveți aceste părți și într-o bună zi descoperi cu surprindere că ai ridicat un edificiu, că ai învățat limba italiană.

Ceea ce îi plăcea cel mai mult la aceste lecții era să țină discursurile introductive. Mai încolo, nu numai ignoranța Luciei, ci și amănuntele legate de predare îl plictiseau și îl oboseau. În primele două lecții Lucia îl făcu să creadă că e capabilă și inteligentă, pentru că pricepu subtilele și nu puținele deosebiri dintre *abbandonare* și *lasciare*. Luă cu sine cartea cea groasă și învăță articolul pe de rost. La lecția a treia, văzînd că fata îl urmărise cu atîta ușurință pînă la acel punct, Alfonso declară că puteau să meargă mai departe într-un ritm mai rapid ; aproximativ un sfert din lucrare îi era cunoscut și voia să ajungă mai repede la partea unde avea și el de învățat ceva. Ea nu dorea nimic altceva, voind și ea să ajungă repede cît mai

departe. Îl iubea sau cel puțin credea că el o iubește, ceea ce o mișca în cel mai înalt grad. În ce-l privește pe Alfonso în acea epocă era în relații foarte bune cu Lucia ; nu găsise pe nimeni care s-o înlocuiască pe Maria și Lucia îi servea drept surogat. Luciei nu-i povestea necazurile sale, ci pur și simplu îi dădea lecții, iar dogmele și teoriile pe care le introducea între un sinonim și celălalt erau suficiente ca să-l smulgă din descurajarea sa. Mutrița Luciei, nu inteligentă dar atît de atentă încît părea că ascultă mai curînd în chip de omagiu decît din interes pentru lecție, îl făcea să uite privirile neliniștite și vorba aspră a lui Sanneo.

Uneori ignoranța Luciei îl îngrijora și devenea violent atunci cînd era nevoit să-și dea seama că explicațiile sale nu erau înțelese, iar cele precedente erau uitate. Ici și colo pătrundeau pînă și noțiuni subtile în acel creier, care nu era totuși un loc potrivit pentru ele, așa că dispăreau după o foarte scurtă existență. Dacă apărea pentru a doua oară o noțiune deja lămurită, era nevoit s-o explice din nou în toată regula și tot nu era suficient, pentru că a doua oară mînia care-l făcea ca turbat pe profesor o împiedica pe elevă să aibă calmul necesar pentru a gîndi. Cînd Alfonso îi cerea să repete explicațiile primite, ea ridica năsucul ; zîmbitoare, dar foarte palidă, spunea exact contrariul celor spuse de Alfonso, sau lega în grabă fraze care îi rămăseseră în auz, fără să se gîndească prea mult la înțelesul lor. Ca să nu-și piardă răbdarea, Alfonso își repeta mereu maxime de bunătate și se hotărî să nu jignească o ființă mai puțin inteligentă.

— Poți fi îngăduitor față de o inteligență mai redusă, striga Alfonso după o săptămînă, dar față de lipsa de hărnicie, nu !

Într-adevăr, fata nu-și mai dădea osteneală. Cu o sforțare imensă, creierul ei înaintase pînă la un anumit punct și apoi se oprise pentru că era obosit, aproape saturat. Atunci cînd începuseră lecțiile, mama, obișnuită cu sistemul de la școală și pentru a-i da fetei posibilitatea de a avea timpul necesar pentru

noua ocupație, îi făcuse un program conform căruia o oră pe zi era destinată pregătirii. Dar regulat fata, în loc să-și petreacă această oră în camera ei cu învățătura, o petrecea la masă împreună cu ceilalți ascultînd poveștile lui taică-su. Rămînea în sufragerie neliniștită, plictisită de maică-sa care o rechema la ordine, chinuită de propria ei dorință de a face figură bună față de Alfonso, în sfîrșit chinuită de teama de a fi certată de el, dar rămînea! Rămînea biruită de inerție, resemnîndu-se chiar să suporte observațiile tăioase ale lui Alfonso, deși ar fi preferat să fie ciomăgită, numai ca să nu fie nevoită să se războiască singură cu noțiunile acelea expuse pe scurt. Chiar dacă le-ar fi învățat pe de rost asta nu era suficient pentru Alfonso; pentru că, dacă din întîmplare uita un cuvînt, Alfonso susținea că tocmai acela reprezenta esențialul.

Ceea ce îi lipsea lui Alfonso pentru a fi un bun profesor era capacitatea de a aprecia așa cum meritau micile sforțări ale elevei sale. Rareori o lăuda și aceasta numai atunci cînd, părîndu-i rău de un cuvînt mai brutal, voia să evite lacrimile pe care fata de-abia și le mai reținea, dar niciodată pentru un răspuns aproape corect. Își făcuse iluzii în ce privește vocația lui pentru învățămînt și dacă-i plăcea să dea lecții nu era nicidecum din afecțiune pentru elev. Progresele Luciei nu-l interesau decît puțin sau chiar deloc. Se simțea jignit de faptul că ea nu învăța mai mult profitînd de preceptele lui și devenea violent vărsîndu-și năduful care i se strîngea în suflet ca urmare a zilelor plicticoase, cînd era nevoit să suporte și el furiile altora.

Era de mirare că Lucia nu-și pierdea definitiv răbdarea și nu căuta să întrerupă acele lecții care-i pricinuiau atîtea neplăceri și-i aduceau atît de puțin folos. Dar nu dorea așa ceva! Dimpotrivă, la sfîrșitul fiecărei lecții, cînd Alfonso dîndu-i drumul de la oră, devenea mai blînd și o trata prietenește cu respectul său obișnuit, ea își propunea să fie harnică, să învețe,

pentru a merita să fie tratată în felul acesta şi în timpul lecţiilor. Ar fi fost atît de frumos dacă ar fi putut să petreacă împreună ca prieteni buni şi ora aceea, admirîndu-se reciproc, lucru care ei îi venea uşor! După ora de învăţătură forţată, studiul i se părea mai uşor şi mai plăcut decît înainte de lecţie. Aceasta îi înlătura parţial de pe creier rugina care se depunea în timpul zilei petrecute muncind cu acul. Îşi propunea chiar ca în dimineaţa următoare să se scoale mai devreme pentru a se apuca de învăţat, dar nu era nevoie de altceva decît de o noapte pentru a o face să recadă în obişnuita ei inerţie.

Nu avea de gînd să întrerupă lecţiile dar faptul că nu-i plăceau se vedea din graba cu care profita de orice pretext pentru a scăpa de ele. Într-o seară trebuia să se ducă la o prietenă, în multe alte seri, în lipsa unei scuze mai bune, nu se simţea tocmai bine. Într-o seară Gustavo, văzînd-o că de cum venise Alfonso se prefăcea că e tristă şi fără chef şi necunoscînd scopul bolii, o întrebă :

— Atît de brusc te îmbolnăveşti ?

Alfonso nu avea nevoie de această observaţie ca să afle cîtă dragoste de învăţătură reuşise să-i inspire elevei sale, dar nu-i displăcea să se ştie temut.

Odată Lucia avu curajul să refuze să facă lecţia fără să invoce nici un pretext. Se duse chiar ea să-i deschidă uşa lui Alfonso şi cu un hohot de rîs zgomotos, imitat după cel al unei prietene, îl anunţă pur şi simplu că în seara aceea nu voia să facă lecţie.

— De ce ? întrebă Alfonso încruntînd sprîncenele. Lui nu-i venea să rîdă ; era surprins şi nu într-un mod plăcut.

— Hai mai bine să stăm împreună şi să rîdem, decît să facem lecţie, răspunse Lucia cu îndrăzneală.

— N-ar fi mai bine să încetăm cu totul aceste lecţii care se pare că nu-ţi plac prea mult ?

Lucia păli brusc, înspăimîntată. Mama îi veni în ajutor şi-i explică lui Alfonso că fata nu voia să facă lecţia deoarece nu avusese timp să înveţe şi nu voia să meargă mai departe înainte de a fi stăpînă pe ma-

teria pe care o făcuseră împreună pînă în clipa aceea. Apoi şi Alfonso se distră în seara aceea mai mult decît dacă ar fi rămas să facă lecţia cu Lucia. Flecări mult şi fu ascultat cu religiozitate.

La lecţia următoare el fu mai brutal decît de obicei şi ajunse chiar s-o facă pe Lucia ignorantă. Îi lăsase timp jumătate de oră ca să dea un răspuns pe care fata nu reuşea să-l dea şi privea ca pe un delict faptul că în acest interval ea nu putuse să-şi adune gîndurile ; uita că de unde nu-i, nici Dumnezeu nu cere. El declară, negăsind alte cuvinte mai jignitoare, că sosise momentul să întrerupă lecţiile acelea care nu duceau la nici un rezultat şi se ridică în picioare pentru a întrerupe deocamdată lecţia respectivă. Pînă în clipa aceea fata nu îndrăznise să declare pur şi simplu că nu putea să spună ceva ce nu ştia. Se uita în tavan parcă ar fi aşteptat să găsească răspunsul acolo, scotea sunete de nerăbdare pentru a micşora nerăbdarea lui Alfonso şi arbora un zîmbet afectat dar atît de forţat încît inspira milă. Cînd Alfonso declară răspicat că lecţiile nu-şi mai au nici un rost, ea izbucni într-un hohot de plîns, se ridică, ieşi trîntind uşa şi se aruncă în braţele mamei ei care era singură în sufragerie. Alfonso fu înspăimîntat de efectul pe care-l obţinuse şi ar fi oprit-o cu dragă inimă ca să-i ceară scuze.

Merse în urma ei şi fu săgetat de privirea de ură intensă a doamnei Lanucci, care privea spre camera lui, ţinînd-o la piept pe Lucia atît de sufocată de suspine încît nu putuse încă să-i explice nimic. Văzîndu-l, îl privi cu multă seriozitate şi-l întrebă :

— Ce ţi-a făcut biata fată ?

Foarte încurcat, Alfonso răspunse :

— Am certat-o pentru că n-a învăţat nimic !

— Cum n-a învăţat ! Am văzut-o eu învăţînd.

Ca la toate fiinţele slabe din fire, mînia Luciei izbucni cu mare violenţă deoarece fusese îndelung înăbuşită. În ciuda suspinelor, îi aruncă lui Alfonso în faţă cu voce perfect inteligibilă trei obrăznicii :

— Imbecilule, prostule, măgarule !

În clipele de emoţie uita de bunele maniere deprinse cu greu în ultimii ani şi se rezuma din nou la cuvintele, intonaţia şi gesturile lui Gustavo. Alfonso se simţea jignit, dar nu ştia ce să spună şi nici dacă e cazul să se apere sau să fugă de acea izbucnire de mînie refugiindu-se în camera sa.

Doamna Lanucci, mîhnită pentru că îşi dădea seama că se destrămase armonia pe care ar fi vrut s-o vadă domnind între cei doi, se înfurie pe Lucia :

— Tu eşti o proastă şi o imbecilă ; taci din gură odată ! şi o împinse la o parte.

Lucia se lăsă să cadă pe un scaun, dar părîndu-i-se că nu-şi vărsase tot focul, continuă :

— Crede că e un savant...

— Nu vrei să taci odată ? o întrerupse doamna Lanucci ameninţătoare.

Lucia continuă să plîngă în hohote încă jumătate de oră.

Doamna Lanucci nu voia să arate că acordă vreo importanţă faptului şi încercă să rîdă de el cu Alfonso, care însă nu reuşi s-o imite.

— Dar vreau ca în casa mea să domnească armonia şi îmi dau seama că singurul mijloc pentru a o restabili e să încetăm cu aceste lecţii ; păcat !

Putea vorbi despre părerea ei de rău fără a trebui să se teamă că va trezi bănuieli în sufletul lui Alfonso, deoarece atunci cînd începuseră lecţiile îi explicase cîte speranţe îşi punea în cunoştinţele lui şi în folosul pe care avea să-l tragă Lucia. Bărbaţii, mai ales aceia care au un adevărat entuziasm pentru studiu, spunea doamna Lanucci cu o reverenţă linguşitoare la adresa lui Alfonso, sînt mai apţi pentru a preda lecţii decît femeile, cărora le plac lucrurile mici şi se pierd în detalii inutile şi deci dăunătoare pentru înţelegerea întregului. Bărbaţii însă, acum îşi dădea seama, au alte defecte tot atît de dăunătoare. În ciuda acestor defecte, ea continuă să fie atît de amabilă cu Alfonso încît îl uimi.

Lucia, în schimb, mai puţin. Timp de opt zile nu-i adresă nici un cuvînt. Îl servea la masă după cum îi

poruncea maică-sa, dar fără să scoată un cuvînt. Doamna Lanucci, pentru a-l consola, îi făcea cu ochiul, rîdea și adresîndu-se Luciei spunea în mod ironic :

— Oferă domnului Alfonso din mîncarea aceea. Îl urăști așa de rău încît vrei să-l lași să moară de foame ?

Lucia asculta cît se poate de serioasă ; tot atît de serios, cu un rece cuvînt de mulțumire, Alfonso se lăsa servit.

Într-o seară, intrînd în sufragerie pe neașteptate, deoarece venise în tovărășia lui Gustavo care avea cheile casei, îi găsi pe bătrînul Lanucci și pe soția sa încruntați și pe Lucia cu ochii roșii de plîns. Era limpede că cei doi bătrîni îi ținuseră împreună o predică. Se așeză la masă prefăcîndu-se că nu-și dă seama de nimic.

Se căia amarnic pentru felul cum se purtase, dar nu era în stare să ceară scuze. Seara cînd era singur sau la birou, reflectînd la cele petrecute, revedea în gînd privirile mute prin care biata fată își cerea iertare și trebuia să-și mărturisească faptul că izbucnirile sale de mînie fuseseră prostești și brutale. Ajungea la concluzia să trebuia să meargă în întîmpinarea Luciei, să-i ceară iertare și s-o elibereze de o amărăciune care, bineînțeles, o făcea nefericită. Dar cînd vedea în fața ochilor figura aceea neghioabă, lipsită de expresie, cu pomeții ieșiți în afară, atît de hotărîtă în îmbufnarea ei, cuvintele frumoase pe care avea de gînd să i le spună îi rămîneau în gît.

După o lungă ezitare, fără să se uite în ochii lui, Lucia se apropie de el și întinzîndu-i mîna îi spuse :

— Iartă-mă, domnule Alfonso, n-am avut dreptate ; să facem pace !

Alfonso, emoționat, îi strînse mîna cu vivacitate :

— În bună parte vina a fost a mea. Iartă-mă dumneata !

Lucia îi aruncă o privire recunoscătoare care o făcu să pară mai puțin urîtă ; apoi avu o comportare liniștită, degajată, de ființă care uită neînțelegerile.

Rîdea des şi îşi reluă imediat manierele ei afectate şi amabile.

El fu mai puţin degajat ; îi părea rău că fusese învins în materie de generozitate. Ar fi trebuit să cedeze primul, în calitate de persoană cultă, de profesor. Această părere de rău, deşi nu profundă, continuă să-l agite şi după ce se duse la culcare. Lucrurile acestea neînsemnate îl nelinişteau mereu în viaţa lui de altfel lipsită de evenimente importante şi în fiecare seară medita asupra cîte unui cuvînt spus prea în grabă sau asupra vreunui cuvînt al altcuiva, al cărui adevărat înţeles îl descoperea abia atunci, regretînd că nu se răzbunase pentru vreo înţepătură sau pentru că răspunsese prea aspru, fără motiv.

În sufragerie se vorbea şi el asculta în mod maşinal. Erau doamna Lanucci şi soţul ei ; nu se distingea decît sunetul vocilor şi doar cînd, pentru a se duce în camera lor, trecură prin faţa uşii sale, o auzi limpede pe doamna Lanucci care exclama, probabil în chip de concluzie la ceea ce discutaseră pînă atunci, rîzînd maliţios şi bine dispusă :

— Astea nu sînt altceva decît certuri de îndrăgostiţi.

Avusese şi pînă atunci bănuieli în ce priveşte scopurile doamnei Lanucci, dar pînă în clipa aceea i se păruseră nu atît scopuri cît mai curînd speranţe care n-aveau de ce să-l alarmeze ci care aveau darul să-l măgulească. Cele cîteva cuvinte care ajunseseră întîmplător la urechile lui i se părură însă că dovedeau nu doar o speranţă, ci faptul că se complota împotriva lui, că se complota împotriva libertăţii sale. Atitudinea mamei şi a fiicei fusese conformă cu acest scop. Mama îi încredinţase, lui, care în nevinovăţia sa vroia să predea doar lecţii, nu o elevă ci o soţie.

Îşi amintea de anumite cuvinte de recomandare care ar fi putut să aibă dublu sens. Apoi fata suportase orice numai să nu fie întrerupte lecţiile aşa cum o ameninţase el că va face. Acum înţelegerea restabilită între ei făcea ca speranţele lor să prindă viaţă din nou.

Trebuia oare să se înfurie ? Era cazul s-o facă, deoarece un asemenea atentat la libertatea lui, dacă ar fi reuşit, ar fi însemnat o imensă înrăutăţire a situaţiei sale.

Totuşi situaţia în care se găsea familia Lanucci cu cei doi bărbaţi incapabili să ajute la îmbunătăţirea condiţiilor de viaţă ale familiei era îngrozitoare ! Se simţea atît de mult la adăpost de cursa pe care i-o întindea doamna Lanucci, încît putu să se elibereze de preocuparea pentru propria sa soartă şi să vadă limpede că nici dac-ar fi trăit o sută de ani de-acum înainte nu ar fi putut să i se ivească prilejul de a face o faptă atît de bună cum ar fi fost aceea de a se căsători cu Lucia. Ce viitor o aştepta pe aceasta ? Probabil va rămîne fată bătrînă şi va păstra inutil pînă la sfîrşitul vieţii acele maniere de societate, cum le numea mama ei. În visurile sale se simţea capabil de acţiunile cele mai eroice, dar în ziua următoare atitudinea lui fu mai puţin degajată ca deobicei dar nu mai puţin afectuoasă. Cînd era singur vedea situaţia cu alţi ochi decît atunci cînd era în prezenţa Luciei. În absenţa ei o scuza, o ierta, ajunsese chiar să se căiască pentru faptul că nu era în stare de o acţiune nobilă, îşi amintea de dragostea Luciei care se manifestase atît în răbdarea cu care suportase brutalităţile lui, cît şi în violenţa durerii ei atunci cînd fusese nevoită să se recunoască incapabilă de a-şi atinge scopul. În prezenţa Luciei îi vedea pomeţii ieşiţi în afară. Era în gardă ! Nu simţea nici o dorinţă ! Era liber şi voia să rămînă liber.

— Sînt bolnav !

Pentru a ajunge la această concluzie trebuise să se observe îndelung pe sine însuşi. Adînca lui tristeţe care făcea ca totul să i se pară cenuşiu, fără viaţă, pînă atunci o socotise o consecinţă naturală a nemulţumirii sale, insomnia era cauzată de agitaţia provocată în creierul lui de cititul pînă seara tîrziu şi, în sfîrşit, starea anormală, febrilă pe care uneori o observa în organismul său era, aşa cum crezuse totdeauna, nevoia de oboseală fizică şi de aer curat pe care muşchii şi

plămînii săi continuau s-o resimtă. Altădată, îi era de ajuns să fie liber cîteva ore pentru a-şi recăpăta vioiciunea şi liniştea. Acum, în schimb, era dominat în permanenţă de o stare de spirit apăsătoare, care-l făcea să-şi piardă facultatea de a lua parte la prezent, de a auzi şi de a examina cuvintele celorlalţi. Sanneo, după ce-i dădea lungi instrucţiuni, îl întreba cu vocea schimbată : „Ai înţeles ?“ Acea schimbare de voce îl smulgea pe Alfonso din visările lui şi spunea da pentru ca să fie lăsat repede în pace şi să se scufunde din nou în nălucirile lui. Dar nu înţelesese nimic. Nu auzise nimic şi nu era nici măcar în stare să-i pese de asta. Se îndrepta încet către biroul lui cu paşi mici pentru a cîştiga timp şi pentru a-şi întrerupe visările iubite cît mai tîrziu posibil. Se încăpăţîna totuşi să-şi petreacă serile la bibliotecă, dar ieşea aşa cum intrase, fără idei noi deoarece creierul lui rămînea refractar la ideile noi. Nu reuşea decît să-şi reamintească lucruri vechi şi asta cu scopul de a completa cîte un vis de megaloman în care se vedea etalîndu-şi cunoştinţele faţă de terţe persoane. Nervii îi erau atît de slăbiţi încît îi dădeau apucături de nebun. Se temea de semenii lui şi îi evita atunci cînd nu-i cunoştea, şi seara era suficient să treacă un om pe lîngă el pentru a-l face să tresară de spaimă. Se simţea rău pe întuneric şi cel mai mic zgomot îl făcea să tresară. Ghemuit în pat, cu capul sub pătură, stătea ceasuri întregi fără să reuşească să adoarmă. Era într-adevăr greu ! Cum să facă să nu se gîndească la nimic ? Uneori se culca frînt de oboseală crezînd că o să adoarmă îndată ce va închide ochii. Dar de cum se trîntea în pat somnul îl părăsea şi, cînd după cîteva ore reuşea să-şi găsească liniştea într-o poziţie oarecare, trebuia să se mulţumească să doarmă iepureşte, căci creierul lui îşi continua activitatea, o activitate surdă, confuză, dar nu mai puţin obositoare.

— Mi se pare că nu te simţi prea bine, îi spuse Cellani văzîndu-l palid şi cu privirea rătăcită. Ia-ţi cîteva săptămîni de concediu dacă ai nevoie.

Alfonso nu acceptă imediat, dar seara trebui să se ducă să-i solicite lui Cellani ceea ce refuzase dimineața.

— Puțin cam încruntat Sanneo îi acordă însă concediul cerut. De un timp încoace trebuise să-i dea drept ajutor lui Alfonso pe un anume Carlo Alchieri, locotenent de artilerie, pensionat pentru o boală de plămîni. Se angajase la Maller pentru că nu-i ajungea mica pensie ce-i fusese acordată. Era tînăr dar cu fața îmbătrînită și barba de o culoare nehotărîtă ; în rest, era robust cel puțin în aparență. Fu singurul care bombăni atunci cînd află de concediul lui Alfonso. Era speriat pentru că știa că toată munca făcută în doi îi va reveni acum lui. Sanneo nu era omul care să-i ia pe ceilalți corespondenți de la ocupațiile lor obișnuite pentru a da ajutor unei persoane copleșite în mod trecător de muncă, — pe cale firească — după cum spunea Sanneo, adică fără vina șefului, prin simplul fapt că funcționarul pe capul căruia cădea această pacoste era locțiitorul, în calitate oficială, al funcționarului care lipsea.

Posibilitatea de a se plimba în aer liber cu conștiința că poate să-și permită să rămînă mai mult timp pentru a-și reface sănătatea fu de ajuns pentru a-l smulge pe Alfonso din inerție. Dorea cu tot dinadinsul să-și recapete sănătatea. Pînă atunci nu-i păruse rău de slăbiciuna sa, considerînd, ca și anumiți filozofi din India, că nimicirea materiei are drept rezultat în mod necesar o creștere a inteligenței. Dar nu era o treabă de om inteligent starea aceea de plictiseală în care lucrurile îi apăreau monotone și cenușii.

De abia răsărise soarele și Alfonso făcînd un violent efort de voință, sări din pat. Nu știu încotro s-o ia și se hotărî să se lase mînat de întîmplare ; erau destui munți în jurul orașului.

Înainte de toate își propuse să meargă pe urma unei companii de soldați care ieșeau la instrucție. Dar sunetul pasului lor greoi și egal pe pavaj îl plictisi. Urcă pe strada Stadion aproape în fugă pentru a se îndepărta de soldați. Voia să ajungă la podiș. Pentru

prima zi era suficient. Dar nici nu trecuse încă de ultimele case din oraş, case joase, cu înfăţişarea rustică unele cu fineţe, spoite în culori vii, deşi nu tocmai elegante, şi se şi răzgîndise. Îl atrăgea verdele colinei care se ridica la dreapta lui şi nu peisajul dezolant al podişului. Trecu pe un pod de lemn peste un torent cu albia întinsă, dar aproape secat; doar o vinişoară de apă limpede îşi urma calea sa capricioasă printre pietrele albe. Ajuns pe partea cealaltă traversă un bulevard larg şi în sfîrşit simţi sub picioare pămîntul gol şi iarba plină de sevă cedînd sub greutatea paşilor săi. Obosit şi gîfîind, se aruncă pe jos. Se afla într-un crîng de copaci tineri cu trunchiuri zvelte, dar cu coroane destul de bogate, care fremăteau la adierea vîntului de dimineaţă. Foşnetul acesta era însoţit de murmurul unei mici căderi de apă într-un rezervor lîngă o căsuţă joasă la o depărtare de cîţiva paşi de el.

Îl apucă din nou dorinţa de a fugi, ambiţia de a ajunge departe. Pe măsură ce urca, copacii deveneau tot mai deşi şi mai puternici. Din loc în loc arbuştii împiedicau trecerea şi el îşi făcea drum fugind cu o nerăbdare febrilă. Nu-i mai era familiar pasul liniştit al omului puternic. Traversă un nou drum larg şi un nou crîng urcînd mereu fără nici o ţintă. Sîngele îi clocotea în cap şi i se tăia răsuflarea, dar nu se dădu bătut şi nu făcu decît pauze foarte scurte. Se lăsă biruit de oboseală doar în faţa unui zid înalt care-i închidea drumul. Urca de mai puţin de o oră şi se trînti la pămînt sfîrşit de puteri; acum i se părea că-şi merită pe deplin odihna.

Oboseala îngrozitoare care-l sperie prin violentele bătăi de inimă şi zvîcnirea tîmplelor ţinu cîteva minute. Îşi scoase haina, şi-o puse sub cap şi se culcă lîngă un stejar. Puţin după aceea, deşi mai resimţea agitaţia din sînge, respiră uşurat pînă în adîncul plămînilor. De mult nu mai respirase atît de adînc. Privi la mica pajişte din jurul său şi văzînd-o atît de liniştită, verde, plăcută se bucură de ea de parc-ar fi fost proprietatea lui, destinată să-i servească drept locuinţă.

Din locul acesta se vedea o bucăţică de oraş. Vreo douăzeci de case îngrămădite una în alta, apoi altele răsfirate pe colina din faţă. În fund se vedea o bucată de mare albastră, cu bărci nemişcate. Cerul limpede şi fără nori pînă departe în zare, verdele cîmpiei, casele acelea parcă aruncate la întîmplare îl făceau să se gîndească la o cromolitografie ale cărei culori ar fi fost uniformizate de maşină, ideea pictorului fiind mutilată din cauza reproducerii şi odată cu ea dispărînd şi viaţa, mişcarea.

Adormi ca un copil, zîmbind şi cu pumnii strînşi.

O văzu în vis pe Maria. O recunoscu după o anumită rochie imprimată în culori vii. Îi spunea că ştia că el nu putuse veni la întîlnire din motive de forţă majoră. Îl ierta şi îl iubea.

VIII

Alchieri, agitat şi înnebunit, se îndreapta fugind spre casierie, cu un maldăr de scrisori în mînă, cînd îl văzu pe Alfonso cu pălăria în mînă intrînd în biroul lui Sanneo pentru a-l anunţa că se întorsese la serviciu. Scoase un strigăt de bucurie, vru să-l oprească din drum pe Alfonso care trecu pe lîngă el fără să-l observe, apoi, liniştindu-se ca prin minune, se aşeză lîngă Giacomo, care supraveghea coridorul în timp ce cu o mină foarte concentrată silabisea cu jumătate de glas un ziar. Negăsind pe altcineva, Alchieri îi povesti acestuia că era prima oară după cincisprezece zile că putea să se aşeze pentru a se odihni şi nu pentru a scrie.

Sanneo îl primi pe Alfonso cordial şi, întorcîndu-se la un enorm registru pe care continuă să facă însemnări cu scrisul său mare, îl întrebă dacă se simţea bine. Fără să aştepte răspunsul, prin fraze întrerupte de lucrul care din cînd în cînd îi reclama întreaga

atenție, îi vorbi de o serie de scrisori rămase în suspensie la care era nevoie să se răspundă cît mai rapid posibil. Apoi îi încredință cîteva scrisori însoțite de explicații, pe care Alfonso nu le pricepu decît pe jumătate. Sanneo se referea la lucruri întîmplate înainte de absența lui, epocă ce i se părea lui Alfonso mult mai îndepărtată în timp decît cele cincisprezece zile. La despărțire îi dădu o veste bună :

— Vei continua să fii ajutat de către domnul Alchieri care lucrează binișor... mi se pare.

Alchieri îl opri pe coridor. Voia să-l îmbrățișeze și să-i mulțumească pentru faptul că se întorsese în ziua stabilită, după cum promisese :

— Nu mai puteam.

Apoi începu și el să-i vorbească de lucrul în curs și chiar acolo, pe coridor, îi dădu toate scrisorile pe care le avea în mînă, scrisori privind soldurile conturilor sau avizarea cambiilor. De-abia aștepta să scape de ele.

Cu scrisorile acelea într-o mînă, cu pălăria în cealaltă, Alfonso se duse să-i spună buna ziua lui Cellani.

Îl găsi ocupat cu deschiderea corespondenței. Înarmat cu niște foarfeci enorme deschidea, cu o singură tăietură, plicul, scotea conținutul pe care îl punea de o parte și, înainte de a arunca plicul, din prudență, îl privea în contra luminii. Și el continua să lucreze în timp ce vorbea cu Alfonso, dar cînd acesta, cu timiditatea lui obișnuită, îi mulțumi amintind că lui îi datora concediul, se ridică de pe scaun, și cu un zîmbet prietenos pe fața palidă se îndreptă spre Alfonso și îi strînse mîna. S-ar fi zis că silueta lui înaltă de *sportsman* în retragere, elegantă dar fragilă, era mai curînd purtată pe sus decît că se mișca de la sine, atît de puțină energie se vădea în mișcările lui și atît de precis, fără vreo ezitare, trecu prin spațiul îngust dintre masă și scaun.

— Ai o înfățișare excelentă, îi spuse lui Alfonso examinîndu-i aproape cu invidie fața arsă de soare. Era grăbit să se întoarcă la locul lui. Îi strînse încă

o dată mîna şi îi spuse rîzînd : Acum... şi cu tocul în mîna stîngă schiţă gestul de a scrie cu mare iuţeală.

Alfonso descoperi că Alchieri reuşise să micşoreze cantitatea de scrisori rămase în suspensie şi, aşezîndu-se la masa lui, însufleţit de amabila primire făcută de Cellani, se hotărî să le lichideze şi să nu mai lase să se adune altele. Numai în cincisprezece zile, Alchieri care venea de la cazarmă, introdusese un stil de muncă mult superior celui al lui Alfonso şi astfel lui Alfonso îi fu uşor, cel puţin la început, să i se conformeze. Liniştea pe care o resimţea acum, în organismul său călit de viaţa în aer liber, îl făcea să fie în stare de o atenţie mai mare, deşi era nevoit să depună sforţări pentru aşa ceva.

Chiar după ce începu munca la birou continuă cura sa de aer curat, cum o numea el. În fiecare dimineaţă făcea o plimbare de cîteva ore, de obicei în direcţia podişului, pentru că simţea nevoia să obosească urcînd. Cu pasul său măsurat pe care-l recăpătase, parcurgea toată strada Opicina, largă şi comodă, care, fiind foarte lungă şi urcînd în pantă dulce, îl ducea dintr-un singur ocol, enorm semicerc în jurul oraşului, pînă la podiş. Alfonso se oprea să se odihnească acolo unde din această stradă se despărţea o cărare care ducea spre Longera.

De aici vedea vastul podiş mut şi pustiu, cu nenumăratele sale mici măguri de stînci, de toate formele, ascuţite, rotunde, turtite, grămezi de stînci căzute de sus şi aşezate la întîmplare, întîmplare care făurise şi muntele Re ce se vedea în zare, cu spinarea sa întinsă şi panta dulce pe de o parte, cu peretele aproape perpendicular de cealaltă parte.

Alfonso nu trecea niciodată de acel punct şi aceasta nu numai pentru că îi lipsea timpul. De aici vedea şi oraşul cu casele sale albe, şi marea, de obicei atît de liniştită dimineaţa de parcă puţinele ore ale zilei nu reuşiseră încă s-o trezească din somn. Verdele promontoriilor din stînga oraşului şi culoarea mării contrastau în mod ciudat cu stîncile cenuşii ale podişului.

Se întorcea în oraş liniştit, aşa cum altădată nu era decît cînd ieşea de la bibliotecă. Trecea fără să intre în sat, pe lîngă Longera, o aşezare răsfirată de-a lungul unei văi, care se lipea de munte, ca şi cum ar fi căutat adăpost pe lîngă el, cu casele înghesuite una în alta, deşi ar fi găsit uşor aer şi spaţiu dacă s-ar fi răspîndit pe cîmpiile din jur. Pe uliţele satului la ora aceea începea mişcarea şi de departe se vedeau semnele exterioare ale activităţii şi destinelor umane, indicate prin puţinele fiinţe care umblau pe străduţele micii aşezări. Un băieţel fugind iute dintr-un capăt la celălalt al satului, şi pe care Alfonso putea să-l urmărească cu privirea, un ţăran ieşind din casă cu pălăria pe cap şi care, înainte de a o porni la drum examina cu cea mai mare seninătate cerul poate pentru a vedea dacă era cazul să-şi ia umbrela ; pe o străduţă mai îndepărtată un bărbat şi o femeie care vorbeau spunîndu-şi poate chiar la ora aceea matinală cuvinte de dragoste ; într-o curte se treiera grîu şi era atîta mişcare acolo încît putea fi luată drept veselie. Apoi Alfonso trecea prin plăcutul San Giovanni cu casele sale răsfirate, cu bisericuţa sa albă, pustie şi părăsită în timpul săptămînii, dar duminica atît de plină încît credincioşii nu mai încăpeau în ea, iar ţărăncuţele îmbrăcate cu haine de lînă neagră, tivite cu benzi late de mătase albastră sau roşie, umpleau mica piaţă şi-şi făceau rugăciunea în aer liber.

Noua metodă de viaţă a lui Alfonso era dăunătoare pentru studiile sale, deoarece primul rezultat al acestor dese plimbări fu nevoia imperioasă de aer curat şi incapacitatea de a suporta mult timp aerul închis. Uneori, ieşind de la birou, se îndrepta spre bibliotecă, dar rareori reuşea să-şi înfrîngă repulsia şi să stea mai mult de o jumătate de oră ; îl cuprindea o nelinişte copleşitoare care-l mîna la loc deschis şi rămînea vrăjit pe cîte un dig, fără gînduri şi fără visuri, unica lui preocupare fiind aceea de a respira cît mai mult din acel aer de mare ale cărui efecte binefăcătoare i se părea că le simte pe loc.

Apoi se ducea acasă şi la cină îşi mai propunea uneori să-şi petreacă noaptea citind cîte ceva, dar oboseala îl biruia şi dormea cîte nouă, zece ore de somn liniştit, binefăcător, aşa că nu reuşea să simtă remuşcări pentru ceea ce făcea.

Şi totuşi, tocmai atunci ambiţia sa luă forma concretă a unui vis cu şanse de succes. Îşi găsise menirea lui în viaţă ! Voia să pună bazele filozofiei moderne italieneşti traducînd o lucrare germană de valoare şi în acelaşi timp întocmind o lucrare originală. Traducerea rămase doar în stadiul de proiect, dar începu să se ocupe de lucrarea originală. Pentru moment îi stabili titlul : *Ideea morală în lumea modernă*, şi începu să scrie prefaţa în care expunea scopul lucrării. Era un scop teoretic fără vreo intenţie de utilitate practică şi chiar lucrul acesta i se păru să constituie o noutate pentru filozofia italiană. Voia, aceasta era pe scurt conţinutul cărţii şi pînă în clipa aceea Alfonso însuşi nu ştia mai mult, voia să demonstreze că ideea morală în lume nu are altă bază decît injoncţiunea necesară pentru binele colectivităţii. Ideea nu era prea originală, dar felul în care avea s-o dezvolte putea să fie original, dacă urmărea exclusiv cercetarea adevărului fără să se preocupe cîtuşi de puţin de consecinţele posibile pentru viaţa practică. Curajul şi sinceritatea nu-i lipseau. Atunci cînd scria era pătruns de tot acel curaj de care ducea lipsă în viaţă şi nu era posibil să-şi fi pierdut sinceritatea în decursul studiilor sale făcute cu unicul scop de a învăţa. Nu cunoştea elementele care constituie cheia succesului literar şi prea puţin îi păsa de ele. Voia să facă o treabă, să facă o treabă bună şi succesul urma să vină de la sine.

Muncea bine, dar muncea puţin. Se întorcea cu gîndul prea des la operă ca întreg în timp ce frazele pe care le construise se puteau număra pe degete. Astfel, în vis, valoarea acestei opere creştea, căci ea nefiind încă scrisă nu puteau să-i dăuneze eventualele obstacole opuse de lipsa de inspiraţie. După cîteva luni, văzînd că rezultatul sforţărilor sale se reducea la cele trei-patru păginuţe de prefaţă în care

promitea că va face şi va demonstra, dar în care nu făcuse şi nu demonstrase nimic, fu cuprins de o cumplită descurajare. Acele pagini reprezentau munca lui de luni de zile, pentru că altceva nu făcuse în acel interval de timp. Nu-şi obosise creierul nici măcar o singură dată studiind şi acele pagini constituiau singurii paşi pe care-i făcuse în drumul spre ţinta lui. Era atît de puţin încît echivala cu o renunţare tacită la orice ambiţie.

Totul căpăta cu atît mai justificat aspectul de renunţare prin faptul de netăgăduit că el se simţea mai bine la bancă şi că detesta mai puţin munca pe care de la bun început o considerase ca fiind în antagonism cu munca intelectuală căreia voia să i se consacre. Ajutorul şi exemplul lui Alchieri făcuseră ca aceasta să i se pară mai puţin odioasă, dar totodată, credea el, contribuise şi încetarea aproape totală a unei activităţi mai inteligente.

Mult timp încercă în zadar să-şi reia lectura la biblioteca comunală, chiar dacă trebuia astfel să lase la o parte deocamdată munca sa filozofică. Într-o seară, Sanneo îl certă pentru o greşeală pe care o făcuse. Deşi trebui să recunoască faptul că merita să fie mustrat, se supără pentru felul în care fusese mustrat, pentru cîteva cuvinte mai aspre. Altădată, îşi aminti el, se elibera de deprimarea pe care i-o pricinuiau asemenea accidente din viaţa de funcţionar, depunînd mai mult zel în studiile sale, care trebuiau să-l scoată din poziţia de subaltern. Acest fapt îl făcu să-şi îndrepte paşii din nou, după o lungă absenţă, către bibliotecă.

Se cufundă în lectura unui periodic bibliografic italian. Era nevoit să se rezume exclusiv la lecturi în italiană. Citi aproximativ timp de un ceas cu atenţie spontană — efect al brutalităţii lui Sanneo — o discuţie asupra autenticităţii anumitor scrisori ale lui Petrarca şi cînd termină rămase mulţumit, regretînd trecutul de care îi amintea oboseala creierului ; era un regret profund ca şi cum de atunci încoace viaţa i s-ar fi schimbat în mare măsură.

În clipa cînd înălță capul își dădu seama că în fața lui stătea Macario care-l privea nehotărît.

— Domnul Nitti ! spuse acesta pe un ton mai curînd întrebător. Probabil avea o memorie slabă. Totuși, după ce-l recunoscu, îi întinse mîna prietenește. Ieșiră împreună.

— Veniți des la bibliotecă ? întrebă Macario ocupat și de data aceasta cu aranjarea pardesiului său, o haină cenușie lungă cu nasturi mari de os.

Alfonso îi răspunse cu dezinvoltură că venea în fiecare seară și se hotărî în tăcere să transforme pe viitor minciuna în adevăr.

— Eu vin de opt zile și e păcat că ne vedem pentru prima oară, spuse Macario amabil. Îl întrebă ce studia.

— Literatură ! mărturisi Alfonso ezitînd.

Era bucuros că poate să i-o spună lui Macario, dar șovăia cunoscîndu-i spiritul clevetitor și temîndu-se de el. Îi spuse că obișnuia să studieze în fiecare zi cîteva ore pentru a se recrea după munca din timpul zilei.

— Și ce citiți ? îl întrebă Macario privindu-l uimit.

I se părea că Alfonso, în ciuda obrazului bronzat, avea o înfățișare mai puțin rustică decît cu cîteva luni înainte. Vorbea cu mai multă dezinvoltură și, pe lîngă aceasta, faptul că tăgăduia importanța unor studii făcute cu regularitate denota o anumită superioritate și Macario era destul de inteligent ca să-și dea seama de aceasta.

Știind cît dispreț manifestau unii oameni pentru filozofi și filozofie, Alfonso nu vorbi de autorii săi preferați ci doar de cîțiva critici. Dar Macario fu nevoit să observe că avea de-a face cu o persoană care-și permitea luxul unor judecăți personale și fu surprins cînd constată că Alfonso e destul de ironic. Entuziasmul, Alfonso și-l rezerva pentru autorii de care nu-i pomeni lui Macario.

Alfonso, la rîndul său, își dădu seama curînd de calitatea culturii lui Macario. Își dădu seama cu sa-

tisfacție că stima lui Macario pentru el era atît de mare încît îl determinase să se supună unei osteneli ascunse cu stîngăcie de a aduce vorba despre lucrurile pe care le cunoștea mai bine pentru a face figură bună față de el. Îi vorbi despre romancierii naturaliști moderni. Alfonso citise cîteva romane de ale lor, precum și cîteva recenzii și își făcuse o idee proprie despre ei cu imparțialitatea cercetătorului obiectiv. Unele lucruri îi stîrneau admirația, pe altele le dezaproba. Macario era un adept hotărît al lor și acest lucru îi fu de ajuns lui Alfonso pentru a cîntări cîte parale făcea inteligența acestuia. Astfel, în timp ce Macario îl privea cu un zîmbet cam batjocoritor, care voia să insemne „Studiile mele reduse au tot atîta valoare ca ale tale mai întinse pentru că am un fler deosebit", înfățișarea serioasă, atentă, de elev care primește o lecție a lui Alfonso, ascundea satisfacția de a se simți superior. Acesta evita o discuție din care nu putea spera să iasă învingător dată fiind ușurința cu care se exprima Macario. Totuși, rolul de ființă indiferentă era imposibil de continuat față de un vorbitor de asemenea calibru și, aproape fără voia lui, Alfonso se trezi făcînd semne de aprobare pe care, pentru a-și împăca propria conștiință, le destina unor fraze izolate ale lui Macario și nu ideii sale în întregime. Unele fraze erau atît de frumoase încît Alfonso îl bănui că le furase de pe undeva. Vorbea de creația omului care, în ceea ce privește rezultatele, nu rămînea cîtuși de puțin în urma celei biblice, a lui Dumnezeu. În materie de metodă erau oarecum diferite, dar ambele creații ajungeau pînă la urmă să producă organisme cu o viață proprie, care nu mai păstrau nici o urmă a faptului că fuseseră create.

Macario povesti că venea la bibliotecă pentru a-l citi în liniște pe Balzac, pe care naturaliștii îl socoteau drept părintele lor. Nu era deloc adevărat sau cel puțin el, Macario, nu recunoștea acest lucru. Îl considera pe Balzac drept un scriitor emfatic oarecare, demn de a fi trăit la începutul acestui secol.

Ajunseseră în piața Delle Legna, mergînd atît de încet încît făcuseră jumătate de oră. Pe drum, Macario găsise timpul să admire mutrița nostimă a unei midinete și s-o facă pe o domnișoară să roșească zgîindu-se la ea cu ochi mirați. Alfonso în schimb, nu reușise să facă altceva decît să asculte.

— Unde locuiți ? întrebă Macario sprijinindu-se de brațul său.

— În partea aceea, răspunse Alfonso indicînd vag zona orașului vechi.

— Am să vă însoțesc o bucată de drum.

Cum era posibil să nu te simți măgulit de atîta amabilitate și cum puteai oare să te pui la discuție încercînd să-l aperi pe Balzac de acuzarea ce i se aducea de a fi emfatic ? Ca răspuns la amabila propunere, Alfonso se hotărî să-l sacrifice pe Balzac :

— E deseori emfatic, bineînțeles !

Nu pătrunseră în partea veche a orașului, ci se întoarseră pe Corso.

— Știți că acum ar trebui să vă simțiți minunat în casa unchiului meu ? A devenit cu totul altă casă ; Annetta se ocupă cu literatura. Nu vreți să mergem să-i facem o vizită ? S-a întors de la țară de opt zile și aproape în fiecare seară vin prieteni la ea ; e pe punctul de a se emancipa și mai mult decît în trecut.

— Într-adevăr ? spuse Alfonso arătîndu-se surprins.

Căuta să găsească răspunsul potrivit pentru a refuza invitația.

Macario se purtă ca și cum Alfonso ar și fi acceptat. Urmat de el, traversă Corso-ul și o apucă pe strada Ponte Rosso. Alfonso era încă nehotărît.

— O s-o vedeți ! E foarte frumoasă așa. Își petrece jumătate din zi la masa de scris. Iată cel puțin o înclinație care nu irită pe nimeni ; peste cîteva luni nu va mai vorbi de ea. Cred că a tulburat-o faima cucerită în Italia de alte femei. Ce ți-e și cu femeile astea ! Una începe și celelalte o urmează, ca oile. Exemplul bărbaților n-are valoare pentru ele. O

imită pe una, o imită pe cealaltă, şi nu-şi dau seama niciodată că imită deoarece creierul lor de pasăre pricepe aşa de bine ce înseamnă originalitate încît o confundă cu exactitatea, exactitatea copiei. Originală pentru ele este aceea care imită prima pe bărbaţi.

Alfonso rîse.

— Şi domnişoara Annetta ?

— Despre domnişoara Annetta ca scriitoare nu ştiu nimic, pentru că e atît de prudentă încît pînă ce nu va fi imitat ceva cu mare acurateţă nu va arăta nimănui nimic ; deci trebuie să aşteptăm pentru a ne forma o părere valabilă, căci e nevoie să ştim pe cine s-a hotărît să imite. Dumneavoastră ştiţi ce părere am eu despre Annetta. Calităţile matematice foarte dezvoltate... şi făcu gestul său obişnuit pentru a accepta subînţelesul. Acum însă, haideţi să mergem să-i facem curte.

O luase pe Via dei Forni ; Alfonso îl opri.

— Nu vin, nu pot să vin. Mă aşteaptă acasă şi pe urmă, aşa cum sînt îmbrăcat...

Era roşu ca focul la faţă şi vorbea cu mai multă pasiune decît era necesar pentru a refuza invitaţia lui Macario.

— Eu n-am să vă silesc, bineînţeles. Dar e păcat, totuşi ! Dacă vă aşteaptă cineva, aveţi, firește, dreptate să refuzaţi, dar dacă vă gîndiţi la îmbrăcăminte, greşiţi. În primul rînd, e curată şi apoi Annettei de cînd e literată chiar îi plac fiinţele mai boeme. Veniţi deci, să mergem !

Dar Alfonso nu cedă ! Înţelesese de pe acum, din ceea ce-i spusese Macario, că Annetta îl va trata cu amabilitate, dar voia să fie rugat. Nu avea posibilitatea să obţină alt gen de satisfacţie pentru jignirea care-i fusese adusă şi avea de gînd să pretindă măcar atît.

— Încă vă mai gîndiţi la răceala cu care v-a primit Annetta acum cîteva luni ? Şi deşi Alfonso protesta şi afirma că nu-şi mai amintea, despărţindu-se de el, Macario îl dojeni prietenește spunîndu-i că e un copil.

În seara următoare se întîlniră din nou la bibliotecă. Alfonso se dusese mai bucuros. Conversaţia lui Macario îl amuza şi îl măgulea tovărăşia lui.

Spiritul lui Macario ieşea totdeauna învingător din confruntarea cu ştiinţa lui Alfonso şi Macario era convins că îi dă lecţii. În privinţa aceasta se înşela. Alfonso învăţa de la el ceva doar observîndu-l ca pe un obiect de studiu.

Între timp înţelesese de ce calibru era inteligenţa lui Macario. Îşi dădea seama de erorile sale, nu-i scăpa faptul că uneori umfla cîte o idee pentru a o pune mai uşor în evidenţă, şi în sfîrşit, dacă uneori îşi manifesta admiraţia faţă de el era pentru că admira într-adevăr dezinvoltura cu care Macario nega sau afirma chiar în acele probleme în care minţi superioare lui ezitau.

Macario se contrazicea deseori, dar niciodată în aceeaşi zi. Era supus impresiei momentului. După dispoziţia în care se afla în ziua respectivă, împrumuta idei care nu erau ale sale şi se lăsa impregnat de ele ca şi cum i-ar fi aparţinut şi n-ar mai fi trebuit să se despartă de ele niciodată. Lucrul acesta îi venea uşor graţie culturii sale superficiale destul de vaste pentru a trage folos din ea şi pentru a-şi crea un tip de persoană cultă şi extravagantă, dar nu suficient de profundă pentru a-şi putea forma o convingere proprie fermă, la care să nu poată renunţa nici în glumă.

În seara aceea se legă de presă. Zicea că cei ce scriu la o publicaţie periodică simulează totdeauna, nu sînt niciodată perfect sinceri. În public se consideră nou ceea ce e vechi, vrednic de laudă ceea ce e blamabil şi aşa mai departe. Pînă la acest punct argumentele sale erau slabe, dar începea să se însufleţească şi argumentele sale să prindă putere. La ce slujea ştiinţa? În afară de cei care se consacră cercetărilor originale într-un anumit domeniu, ceilalţi greşesc dacă-i dau prea multă importanţă. Îşi obosesc creierul şi nu au nici un folos, pentru că acel ce

a înțeles bine o parte are mintea tot atît de cultivată ca și acel ce a studiat mai mult. Deci, hîrtia tipărită mai mult îi strică creierului în loc să-i ajute. Acel *deci* nu era chiar direct, dar Alfonso se făcu că nu-și dă seama și Macario fu satisfăcut de propriul său raționament.

— Minunat! exclamă Macario într-o seară la bibliotecă și puse pe masă în fața lui Alfonso o cărticică pe care tocmai o terminase de citit: *Louis Lambert* de Balzac.

O citi și Alfonso în două sau trei zile și fu și el entuziasmat. Cu excepția unei scrisori de dragoste care vădea o pasiune profundă și atît de senzuală încît aproape că-și pierdea această calitate, el nu admiră atît însușirile artistice ale operei cît originalitatea unui întreg sistem filozofic expus pe scurt dar complet, avînd indicate toate părțile componente, și pe care autorul îl dăruia protagonistului său cu măreția unui mare boier. [1]

Macario îl întrebă cum îi plăcuse cartea și Alfonso era pe punctul să-și spună părerea cu sinceritate. Dar Macario, ca și cum s-ar fi temut să nu-i fie furate ideile, îi spuse și îi impuse părerea sa:

— Știi de ce e o carte frumoasă? E singura carte a lui Balzac într-adevăr impersonală și a ajuns să fie astfel din întîmplare. Louis Lambert e nebun, tot anturajul său e compus din nebuni și, din amabilitate, autorul se prezintă în această ocazie ca nebun pe sine însuși. Astfel avem aici o mică lume care se prezintă intactă, de la sine, fără cel mai mic amestec din afară.

Alfonso rămase uluit de această critică pe cît de originală pe atît de falsă. Fusese făcută probabil cu ajutorul unei metode pe care Alfonso se feri s-o sugereze, numai pentru că se temea că va fi situat și el în acea mică lume care se prezenta singură.

---

[1] Personajul romanului îl reprezintă pe autor în tinerețe, iar tratatul de filozofie care i-l atribuie a fost scris chiar de Balzac (N. tr.).

Societatea lui părea să-i placă lui Macario. Îl aştepta deseori ; în cîteva seri avu chiar amabilitatea de a merge să-l ia de la birou.

Lui Alfonso nu-i scăpă cauza acestei afecţiuni neaşteptate. Se datora docilităţii sale precum şi, reflectă el, situaţiei sale sociale modeste. Era atît de mic şi de modest, încît alături de el Macario se simţea bine. Totuşi îi făcea plăcere această prietenie. Amabilitatea face plăcere chiar dacă e cumpărată la un preţ ridicat. Nu-i lipsea stima pentru Macario. Pentru anumite calităţi îl admira pe acest tînăr atît de elegant, artist fără să-şi dea seama, inteligent chiar şi atunci cînd vorbea despre lucruri pe care nu le cunoştea.

Macario poseda un mic cuter şi deseori îl invită pe Alfonso să facă plimbări matinale pe apele golfului. În viaţa sa tristă, aceste plimbări fură un prilej de adevărată sărbătoare pentru Alfonso. Stînd în barcă îi era mai uşor să aprobe cele afirmate de Macario şi în bună parte nici nu auzea tot ce spunea. Încă mai dorea să dobîndească o sănătate solidă de care avea nevoie, după cum credea, pentru a suporta viaţa de muncă aspră căreia hotărîse să i se supună, iar efluviile marine urmau să-l ajute în scopul urmărit.

Într-o dimineaţă sufla un vînt puternic şi, la extremitatea digului unde se aflau pentru a aştepta barca ce urma să vină să-i ia, Alfonso îi propuse lui Macario ca în acea dimineaţă să renunţe la plimbarea care-i părea periculoasă. Macario începu să-l ia peste picior şi nici nu vru să audă de aşa ceva.

Cuterul se apropia. Aplecat din cauza pînzelor albe umflate de vînt, părea gata să se răstoarne în fiecare clipă şi se redresa doar în ultimul moment scăpînd de primejdia inevitabilă. Pe uscat Alfonso se simţi cuprins de acel tremur nervos care te apucă atunci cînd vezi că cineva e gata să cadă şi numai de teama ironiilor lui Macario nu-l lăsă să plece singur.

Conducea barca Ferdinando, un hamal care fusese marinar. Îi cedă locul la cîrmă lui Macario, care se

așează după ce-și scoase haina ca și cum s-ar fi pregătit pentru o trudă deosebită :

— Și acum toate pînzele sus ! îi strigă lui Ferdinando.

Ferdinando coborî pe uscat și trase cuterul după sine, ținîndu-l de catargul de la prova, de la un capăt al digului la celălalt ; apoi cu un picior proptit pe pămînt și cu celălalt pe cuter, îl împinse spre larg.

Alfonso îl privea tremurînd ; se temea să nu-l vadă căzînd în apă și oricît ar fi fost de puțin probabil, iminența acestui pericol îl făcu să tresară.

— Cît ești de agil ! îi spuse lui Ferdinando.

I se părea că viața lui e în mîinile omului acesta și de aceea simți dorința aproape inconștientă de a-i cîștiga prietenia. Ferdinando înălță capul cu trăsături tinerești în ciuda bărbii cărunte și a cheliei destul de avansate, și îi mulțumi. Nefiind aceasta meseria lui, ținea foarte mult să pară abil. Dar înțelese greșit scopul recomandării făcute. Trase cu putere spre sine pînza și o fixă ; apoi o întinse ajutîndu-se cu toată greutatea corpului. De îndată, vîntul care părea că atunci se pornise umflă pînza și barca se aplecă violent tocmai în partea unde stătea Alfonso.

Acesta se hotărîse să dea dovadă de mult sînge rece, dar intențiile sale bune nu fură de-ajuns cînd îl cuprinse spaima pe neașteptate. Reuși să nu strige, dar se ridică în picioare și sări în partea cealaltă sperînd să readucă barca la o stare de echilibru cu ajutorul greutății sale. Se liniști oarecum așezîndu-se mai departe de apă și prinzîndu-se cu putere cu mîinile de banchetă.

Macario îl privi cu un zîmbet ușor. Se simțea bine, în liniștea lui, alături de Alfonso și pentru a face și mai evidentă deosebirea dintre ei menținu cuterul sub puternica acțiune a vîntului. Alfonso observă zîmbetul și vru să ia aerul unui om calm. Îi arătă lui Macario în zare crestele albe ale unor munți ale căror poale nu se vedeau.

Trecînd pe lîngă far putu să măsoare iuțeala cu care despicau valurile ; și făcu o mișcare pentru că

i se părea că barca avea să se sfărîme lovindu-se de stîncile care o înconjurau.

— Ştii să înoţi ? îl întrebă Macario liniştit. În cel mai rău caz ne vom întoarce acasă înot. Dar, şi se prefăcu a fi foarte liniştit, chiar dacă simţi că te duci la fund nu te agăţa de mine, pentru că atunci sîntem pierduţi amîndoi. Ne gîndim noi la dumneata, eu şi Nando. Nu-i aşa, Nando ?

Acesta promise, rîzînd într-un mod vulgar.

Cu mania sa de gînditor, Macario începu să facă tot felul de consideraţii asupra efectelor fricii. La fiecare zece cuvinte îşi ridica mîna aristocratică, o rotunjea, şi toate subînţelesurile pe care acel gest le marca şi care-şi găseau locul în golul creat de mîna lui — Alfonso o ştia — erau destinate să lovească în el şi în frica lui.

— Mult mai mulţi sînt cei care mor din cauză că le-a fost frică. Frica face mai multe victime decît curajul. De exemplu, toţi cei care au obiceiul să se agaţe de tot ce le vine la îndemînă mor dacă se întîmplă să cadă în apă. Şi zicînd acestea făcu cu ochiul, îndreptîndu-şi privirea spre mîinile lui Alfonso, care se încleştau cu nervozitate pe banchetă.

Şi trecură pe lîngă verdele Sant'Andrea fără ca Alfonso să-şi poată stăpîni teama. Se uita, dar nu se bucura de cele ce vedea.

Cînd revăzu la întoarcere oraşul, i se păru trist. Se simţea foarte prost, atît de obosit de parcă cu mult timp înainte ar fi pornit la un drum nesfîrşit, şi de atunci nu mai fusese lăsat să se odihnească niciodată. Trebuie să fi fost senzaţia de rău de mare. Cînd i-o spuse lui Macario, acesta începu să rîdă :

— Pe marea asta ?

Într-adevăr, pe marea biciuită de vîntul dinspre uscat nu se ridicau valuri. Se vedeau fîşii late, încreţite de vînt, altele parcă scobite, dar netede-netede tocmai pentru că erau bătute de vîntul care părea să le fi distrus suprafaţa. Lîngă dig era o rumoare veselă, asemănătoare cu aceea produsă de spălătoresele care-şi spală rufele la rîu.

Alfonso era atît de palid, încît lui Macario i se făcu milă de el şi îi porunci lui Ferdinando să mai strîngă pînzele.

Ajunseră în port, dar pentru a ajunge la punctul de plecare trebuiau să treacă pe dinaintea lui de două ori.

Se auzeau micile strigăte ale pescăruşilor. Ca să-i abată atenţia lui Alfonso, Macario îl făcu să observe zborul păsărilor, atît de senin şi de echilibrat ca şi urcuşul pe o şosea, precum şi căderile lor iuţi de parc-ar fi fost vorba de nişte obiecte de plumb. Apăreau singuratici, zburînd fiecare pe cont propriu, cu aripile lor mari şi albe întinse, cu corpuşorul disproporţionat de mic acoperit de pene uşoare.

— Sînteţi făcuţi doar pentru a pescui şi a mînca, filozofă Macario. Cît de puţină minte e necesară pentru a prinde peşte ! Corpul e mic. Cît de mare o fi capul şi, mai ales, cît de mare o fi creierul ? Cantităţi neglijabile ! Nenorocirea peştelui care-şi sfîrşeşte viaţa în burta pescăruşului sînt aripile, aripile acelea, ochii aceia şi stomacul, pofta aceea formidabilă pentru a cărei satisfacere căderea în picaj, de la înălţime, e o nimica toată. Dar creierul ? Ce amestec are creierul, ce nevoie e de el pentru a prinde peşti ? Şi dumneata care studiezi, care-ţi petreci ceasuri întregi la masa de lucru pentru a hrăni o fiinţă inutilă ! Celui care nu are aripile necesare atunci cînd se naşte, n-o să-i mai crească niciodată. Cel pe care nu l-a învăţat instinctul să se năpustească la timpul potrivit asupra prăzii nu va învăţa s-o facă niciodată şi zadarnic se va uita să vadă cum fac alţii, niciodată nu va reuşi să-i imite. Omul moare exact în starea în care se naşte, mîinile sale fiind organe pentru a apuca sau nefiind în stare nici măcar să ţină ce li se pune în ele.

Pe Alfonso îl impresionă acest discurs. Se simţea foarte nenorocit din cauza agitaţiei ce-l cuprinsese pentru un motiv atît de futil.

— Şi oare eu am aripi ? întrebă schiţînd un zîmbet.

— Pentru a întreprinde zboruri poetice, da ! răspunse Macario şi îşi rotunji mîna, deşi fraza lui nu avea nici un subînţeles care să fi făcut necesar acel semn.

IX

Annetta se întorsese în oraş cam cu o lună mai devreme decît tatăl ei, care după vilegiatură plecase în capitală în interes de afaceri. În timpul acelei luni trecură prin mîinile lui Alfonso diverse scrisori oficiale din partea lui Maller, pagini întregi, redactate neglijent, neîngrijit. Alfonso nu vru să se supună de bună voie la truda de a citi aceste scrisori. Ultima scrisoare i-o arătă Starringer, expeditorul, prin mîinile căruia treceau toate documentele şi care le citea pe toate. Scrisoarea lui Maller se termina prin cuvintele : „Anunţaţi familia mea că sosesc mîine dimineaţă. Să vină trăsura să mă ia de la gară."

Domnul Maller trebuie să fi venit de douăzeci şi patru de ore şi Alfonso încă nu-l văzuse. Se aştepta să se pomenească în fiecare clipă faţă în faţă cu el şi umbla cu paşi mai sfioşi ca de obicei pe coridor.

Miceni veni să-l anunţe că tocmai ieşise din biroul domnului Maller, unde fusese să-i ureze bun venit. Domnul Maller îl primise foarte politicos şi îi strînsese mîna de două ori. De obicei, vorbind despre superiori, Miceni era veninos de democratic, dar în ziua aceea, sub impresia celor două strîngeri de mînă, era mai blînd şi se părea că-l făcuseră să uite eşecul suferit cînd se certase cu Sanneo. Nu numai că-l lăuda pe domnul Maller pentru politeţea sa, dar chiar îl făcea pe funcţionarul afectuos, bucurîndu-se de aspectul înfloritor al şefului.

— Mă sfătuieşti să mă duc şi eu să-i urez bun venit ?

— Aproape toţi se duc ; poţi să faci cum crezi tu că e mai bine.

Alchieri fusese, dar exemplul lui nu conta, pentru că Sanneo îl trimisese la direcţie pentru nişte chestiuni de serviciu şi cu ocazia aceasta îl salutase şi pe Maller. White putea şi mai puţin să-i servească drept exemplu lui Alfonso, deoarece birourile directorilor erau aproape şi birourile lui, căci el îşi petrecea acolo jumătate din zi.

Ballina nu vru să se ducă. El nu stătea la îndoială :

— Pe Isus nu-l iei în derîdere ca pe locţiitorii lui. Cînd s-a întors Sanneo m-am dus să-i dau bună ziua, pentru că ştiam că ţine la asta şi că nu e atît de şiret încît să-şi dea seama că eu nu fac altceva decît un gest diplomatic. Dar domnul Maller trebuie să aibă totuşi ceva în capul lui pentru a putea fi stăpînul nostru al tuturor şi eu nu-mi permit să glumesc cu el.

Alfonso rămase în dubiu toată ziua. Uitase să ceară sfatul lui Macario care, cu un singur cuvînt, l-ar fi eliberat de orice nesiguranţă. Tot ce era îndoială, nesiguranţă sfîrşea prin a deveni important pentru Alfonso. Dacă se ducea, se temea să nu-l plictisească pe Maller şi ca acesta să nu-şi manifeste proasta dispoziţie ; dacă nu se ducea, se temea ca absenţa lui să nu fie luată drept o lipsă de respect.

Era pe punctul de a părăsi banca amînînd pentru a doua zi dificila hotărîre, cînd aceasta îi fu uşurată prin faptul că o serie de funcţionari aşteptau pe coridor să poată intra la Maller ca să-i ureze bun venit. Hotărîndu-se rapid, li se alătură şi el.

Bătrînul Marlucci, un toscan care vorbea mereu de domnia Marelui Duce de Toscana regretînd-o, ieşi din biroul şefului. Om de şaizeci de ani, care-şi petrecuse viaţa de vreo douăzeci de ani încoace în spatele unui registru, era prin forţa lucrurilor prietenul lui Jassy. Veneau şi plecau împreună, uniţi prin aceeaşi nenorocire, slăbiciunea picioarelor ; dar în timp

ce Jassy avea şi mintea şovăitoare iar mîinile slabe şi nervoase, toscanul avea ochi negri cu privirea sigură, vorba totdeauna clară şi precisă. Înşira zi de zi în registru o anumită cantitate de cifre precise, ordonate şi în registrul său nu existau alte corecturi decît cele devenite necesare din cauza erorilor comise de alte secţii.

Alfonso, urmînd impulsul pe care i-l inspira preocuparea sa, îl întrebă :

— Şi ce trebuie să-i spun domnului Maller ?

— Dacă nu ştii ce să-i spui, taci din gură ! îi răspunse Marlucci rîzînd şi plecă mai departe.

Înăuntru se afla White în faţa lui Maller care-i dădea instrucţiuni. În golul ferestrei stătea o femeie ; fără să o privească, Alfonso ghici că era Annetta şi simţi cum îi năvăleşte sîngele în obraz.

Domnul Maller întrerupse pentru o clipă discuţia sa cu White. Îi întinse mîna lui Alfonso şi cu un zîmbet rece îl întrebă dacă se simţea bine. Retrăgîndu-şi mîna începu din nou să discute cu White.

Alfonso se îndreptă spre ieşire, dar o voce blîndă, feminină, care parcă distona în acea cameră, îl opri :

— Domnule Nitti !

Se opri şi se întoarse. Era Annetta. Îmbrăcată cu o rochie cenuşie, cu voaleta cenuşie a unei pălăriuţe rotunde ridicată pe fruntea albă. O siluetă castă, dar de matroană.

Îi întinse mîna.

— Ai ceva cu mine de nu vrei să mă vezi ?

Alfonso protestă, explicîndu-i că n-o observase. Se bîlbîia, dar folosi mai multe cuvinte decît ar fi fost necesar.

— Nu-ţi fac cîtuşi de puţin un reproş, îi spuse cu o voce mai înceată şi atît de confidenţial încît Alfonso tresări, plăcut surprins, dar şi preocupat, căci se temea de ce-ar fi putut să gîndească celelalte persoane din cameră. Dimpotrivă, dumneata ai dreptate. Dă-mi mîna şi ceva mai prietenește decît ultima oară.

Zîmbea privindu-l fix, aşteptînd ca el să-i răspundă imediat cu aceeaşi amabilitate. Făcînd un efort,

Alfonso îi zîmbi recunoscător. Se simţea măgulit de faptul că ea îşi amintea de amănuntele acelei seri.

Annetta se uită la mîna ei prinsă în mîna lui Alfonso. Alfonso îi dete drumul şi se uită şi el. Mînuţa albă şi durdulie a Annettei, acoperită pe jumătate de mănuşă, se afla în mîna lui aspră, degetul ei inelar alături de arătătorul lui, negru de cerneală.

— Te întîlneşti des cu vărul meu ?

— Aproape în fiecare seară !

— Mi-a vorbit aşa de mult de dumneata !

— Mulţumesc ! murmură Alfonso.

Acel mulţumesc îi era adresat de fapt lui Macario.

— N-ai vrea oare să vii uneori şi pe la mine ? Ai să vezi că te vei plictisi mai puţin decît ultima dată.

Alfonso îngăimă cîteva cuvinte nu prea desluşite. Dar după cum sunau, Annetta îşi dădu seama că el se punea la dispoziţia ei.

— Vino mîine seară. Probabil că vor mai fi cîţiva prieteni. Fără mofturi şi ceremonie, căci dumitale, după cît mi s-a spus, nu prea îţi plac treburile astea. Casa mea e totdeauna deschisă pentru dumneata.

Rîzînd, Maller se sculă în picioare :

— Dragii mei, biroul acesta e o încăpere în care se discută afaceri. Dacă vreţi să staţi de vorbă, mergeţi în biroul domnului Nitti.

Annetta nu se arătă impresionată de această întrerupere. Îi răspunse tatălui său poftindu-l să-şi rezolve mai repede treburile, căci altfel era nevoită să plece fără să-l mai aştepte. Îşi luă rămas bun de la Alfonso cu o voce mai blîndă, zîmbindu-i politicos, poate şi puţin înduioşată văzîndu-l că roşeşte pînă în vîrful urechilor.

Puţin după aceea, White veni la Alfonso în birou şi, dat fiind că era şi Alchieri, din delicateţe, îi vorbi în şoaptă :

— Felicitările mele pentru sentimentele prieteneşti pe care ai reuşit să le inspiri domnişoarei Annetta. E un lucru frumos, dar periculos. Bagă bine de seamă să nu te îndrăgosteşti.

În seara următoare, Macario îl luă cu sine la Annetta. Intrînd în vestibulul acelei case, Alfonso își aminti de starea sufletească în care ieșise cu cîteva luni mai înainte și acea vizită i se păru că are o mare importanță în viața lui. Într-adevăr, la începuturile vieții sale în oraș fusese jignit de Annetta și această jignire își lăsase pecetea pe tot ceea ce întreprinsese el mai tîrziu. Îi mărise timiditatea sa firească și făcuse mai dificile relațiile sale cu Maller, cu Sanneo, cu toți superiorii săi. În sfîrșit, acum i se îngăduia să se comporte altfel decît în calitate de subaltern umil și în altă parte decît în sînul familiei Lanucci.

Pe drum, Macario îi prezenta persoanele pe care era de presupus că le vor întîlni la Annetta.

În primul rînd Spalati, profesorul de limbă și literatură italiană care îi preda lecții Annettei. Judecînd după felul cum îl descria, Macario probabil că nu prea îl iubea. Dacă era să-i dai crezare, zicea Macario, se considera verist, dar cînd era vorba să-și dea părerea asupra vreunui scriitor italian, cerceta în mod pedant dacă respectivul folosea sau nu cuvinte admise de Petrarca. De altminteri e un tînăr foarte frumos, mărturisi Macario, și era limpede că aceasta era calitatea care-l făcea antipatic celui care-i povestea biografia.

În dorința de a se înconjura cît mai repede de persoane potrivite cu noile sale preferințe, Annetta strînsese în jurul ei persoanele cele mai inteligente dintre cunoscuți. Printre altele pe Fumigi, un om de vreo patruzeci de ani, rudă cu Maller. Macario povestea că, după cît se auzise, la început ambiția acestuia fusese să se elibereze de munca sa obișnuită pentru a se consacra în întregime studiilor preferate care erau matematicile. Era comerciant, șeful unei firme importante și gurile rele susțineau că posibilitatea acestei eliberări exista deja, iar Macario era de aceeași părere. Era firesc ca munca îndîrjită de fiecare zi să-i fi potolit lui Fumigi orice altă dorință.

— Cred că nu se mai simte înclinat decît către acel soi de matematică, al cărei rezultat se poate pi-

păi. Își păstrează înfățișarea de matematician, pentru că îmi închipui că nu e neplăcut să fii considerat drept viitorul descoperitor al cvadraturii cercului.

Recepțiile Annettei mai erau frecventate de un tînăr medic, un anume Prarchi, de abia ieșit de pe băncile universității, unul din puținii oameni din această lume pasionat de propria lui meserie și nu de a altuia, spunea Macario. Era o cunoștință făcută într-o stațiune balneară și Annettei, grație acelei fărîme de bun simț artistic pe care mi-l datorește mie, îi place să audă vorbindu-se despre lucruri reale și deci despre medicină. Tînărul are însă un defect, exagerarea calităților sale. Vorbește cu atîta plăcere de medicină, încît uneori vorbește și de doze. Annetta mi-a mărturisit — dar asta trebuie să rămînă între noi — că toată această societate de persoane cumsecade o plictisește. Anul trecut, cînd era în strînsă prietenie cu alte persoane, de mai puțină valoare, dar care știau mai bine să trăiască, în casa lor, trebuie s-o mărturisesc, domnea mai multă veselie.

Cînd ajunseră pe palier, auziră pe cineva cîntînd la pian. Macario îl întrebă pe Santo cine cînta.

— Domnișoara Annetta ! și răspunzînd, ca de obicei, mai mult decît fusese întrebat : De aproape o oră !

— Oh ! Grozavă răbdare mai au domnii aceștia ! exclamă Macario, adresîndu-se lui Alfonso. Îl întrebă pe Santo cine mai era la domnișoara.

— Nu e nimeni !

— E miercuri azi ? întrebă Macario nedumerit.

— Da, domnule. Dar domnișoara l-a anunțat pe profesorul Spalati să nu vină pentru că are o durere cumplită de cap. O știu pentru că m-am dus chiar eu să-l anunț.

— Atunci întreab-o pe domnișoara dacă e dispusă să ne primească, pentru că poate că migrena e valabilă și pentru noi.

Sunetele pianului încetară și Annetta le ieși în întîmpinare în ușa sufrageriei.

— Intrați fără grijă, le strigă. Mi-a trecut migrena.

Macario trecuse înaintea lui Alfonso. Se opri din drum hotărît:

— Cu condiția să nu ne provoci tu nouă dureri de cap. Trebuie să ne promiți că nu mai cînți la pian.

— Știi bine că dacă vrei să mă asculți e nevoie ca tu să mă rogi în mod special.

Intrară. Annetta nu se ocupă decît de Alfonso și îl lăsă pe Macario să se descurce singur.

Lui Alfonso i se părea că nu mai simte nici o jenă, deoarece purtarea afectuoasă a Annettei ar fi fost firesc să-i elibereze de asemenea senzații. Într-adevăr, se gîndea cu sînge rece la niște fraze frumoase de parc-ar fi fost singur în cameră, dar cînd vru să le spună își pierdu calmul și stîlci cuvintele bîlbîind ceva.

Șopti că lui i-ar fi făcut plăcere s-o asculte pe Annetta cîntînd la pian și își propuse să spună, oprindu-se asupra ironiei lui Macario, că dacă pe el l-ar fi durut capul, ascultînd-o pe Annetta i-ar fi trecut. Annetta îi mulțumi, după ce îl ajută să-și completeze fraza și Alfonso se gîndi că e ușor să faci figură bună față de oameni care n-au intenția să te pună într-o situație proastă.

Tocmai migrena, povesti Annetta, o împinsese să cînte la pian. Macario nu vorbea și cei doi care discutau pentru prima oară împreună continuau pe aceeași temă ca și cum s-ar fi temut că dacă o abandonează, nu vor mai găsi alta. Annetta mai spuse că ea înțelegea că muzica poate să pricinuiască altora dureri de cap, dar că atenția pe care trebuia să și-o fixeze asupra ei cel ce o executa îi abătea gîndurile de la orice preocupare și de la orice durere.

Alfonso admiră adevărul acestei observații și ar fi vrut să o confirme citînd pe unul din filozofii săi, care compara durerile cu grijile și care sugera ca remediu pentru amîndouă relele abaterea atenției. Dar tăcu înclinîndu-se cu un zîmbet de aprobare. În ultima clipă începuse să se teamă de frazele acelea simple dar înlănțuite logic și, în mod eroic, renunțase să le

spună mai bine decît să se expună primejdiei de a se încurca.

Examinarea atentă a propriilor sale sentimente contribuise să-l facă mai puțin degajat. Începuse să se analizeze de îndată ce trecuse pragul camerei. Femeia aceasta nu-i era indiferentă. Se simțise chiar mîhnit timp de luni de zile pentru că ea îl jignise. Acum, în schimb, se simțea neobișnuit de indiferent, de o indiferență prostească. Își dădea seama că pentru a păstra prietenia Annettei ar fi trebuit să pară puțin îndrăgostit, și nu reușea.

Annetta se sculă în picioare pentru a-i întinde lui Macario partitura după care cîntase la pian și Alfonso își dădu seama cu bucurie că i se trezește în suflet o dorință bruscă, făcîndu-l să tresară. Annetta stătea atît de aproape de el, încît ridicîndu-se, el nu putea s-o vadă cu totul. Vedea un piept plin și o talie elegantă, deși nu subțire, strînsă puternic în stofa cenușie care-i plăcea atît de mult Annettei.

Fata cîntase o simfonie de Beethoven adaptată pentru pian.

— Cine știe cum ai cîntat-o !

— Nu bine ! spuse Annetta zîmbind.

— Trebuie să fie grea ! remarcă Alfonso contemplînd o pagină plină de note.

— Imposibilă ! îl corectă Annetta. Îi povesti că puțin timp înainte o auzise executată de o orchestră. Era imposibil să te declari satisfăcut auzind-o executată la pian. De altminteri, eu mă mulțumesc cu lucruri care nu țintesc perfecțiunea. Din notele acestea, de exemplu, omit jumătate.

— Totuși, spuse Alfonso, cred că-i suficient pentru a-ți face plăcere... mai ales pentru cel care a auzit-o... notele pe care le omiți îți răsună în minte.

— O, da, în imaginație !

— Cînd ai o imaginație care se simte datoare față de executant ! observă liniștit Macario.

— Dumneata te ocupi cu niște studii speciale, după cît am auzit ? întrebă Annetta serioasă.

— Puțin ; atît cît pot !

— Dimpotrivă, am auzit că te ocupi foarte serios. Aş dori să te pot imita ! Scrii ceva ? Vei publica în curînd ceva ?

— Pentru moment nu !

În momentul acela delicat se gîndise la studiul său asupra moralei şi ar fi vorbit de el dacă măcar primul capitol ar fi fost terminat.

— Femeile vor să vadă imediat rezultatele ! spuse Macario rîzînd.

Îl apăra şi îl trata cu mai mult respect decît atunci cînd erau singuri. Părea că ar fi vrut ca Annetta să-l preţuiască şi de abia mult mai tîrziu Alfonso îşi dădu seama că Macario îl adusese în casa Maller nu ca să-i facă lui un bine, ci pentru a o amuza pe Annetta, dorind ca aceasta să-i fie recunoscătoare.

Dinspre partea în care, după cum ştia Alfonso din explicaţiile lui Santo, trebuia să se afle camera de primire a lui Maller, apăru Francesca. Alfonso se sculă repede în picioare. Voia să-şi arate recunoştinţa faţă de vechea lui prietenă, singura care-l primise bine de la început în casa Maller.

Din atitudinea domnişoarei se vedea că nu avea intenţia să rămînă în încăpere. Răspunse printr-o înclinare a capului la salutul lui Alfonso.

— Nu te deranja !

Nu-l salută pe Macario şi adresîndu-se Annettei îi spuse :

— Dacă ai nevoie de mine, sînt în camera mea.

Avea un fel de a se purta cu totul deosebit de cel obişnuit, mai puţin degajat, mai rezervat, şi era foarte palidă şi îmbrăcată mai neglijent. Silueta ei pe lîngă cea a Annettei era lipsită de forme. Numai culoarea luminoasă a părului blond îi însenina obrazul suferind. Ieşi imediat şi Alfonso văzu că Macario o privea curios pe Annetta care, după ce ieşi Francesca, îi aruncă o privire mînioasă ca şi cum ar fi vrut să-l facă să se mire de absurditatea acelui fel de a se purta.

— De ce nu publici cît mai curînd o lucrare pentru a-ţi face un nume ? Există tineri care din dra-

goste pentru exactitate devin pedanți înainte de vreme ; preferă să finiseze decît să scrie și sfîrșesc prin a nu face nimic. Știu lucrul acesta pentru că mi-a fost descris în mai multe ocazii. Pentru a folosi pila ca instrument de cizelat e nevoie, nu numai de mult talent, ci și de mult simț critic. Atunci cînd creezi ești artist, dar atunci cînd cizelezi trebuie să fii și artist și om de știință.

Figura Annettei, foarte serioasă după ieșirea Francescăi, se lumină în clipa cînd își exprima ultima idee. Se simțea desigur foarte satisfăcută de ea. Era de altfel o idee de care și Alfonso s-ar fi simțit mîndru. Ea manevra cu mare ușurință acele mici noțiuni critice.

— Dumneavoastră care mă sfătuiți pe mine să public, dați sfaturi, dar nu dați exemple.

Scurtă, scurtă, fraza fusese însă spusă fără ezitări.

— Pentru noi femeile mai există și alte considerente. Totuși, adăugă ea rîzînd, sper că peste cîteva luni nu vei mai putea să-mi faci un astfel de reproș.

Alfonso o felicită. Macario scoase un strigăt de uimire și vru să afle cîte ceva despre lucrarea pe care o pregătea Annetta și despre care nu spusese nimic pînă atunci. Cunoscînd calitățile literare ale Annettei numai din descrierea hazlie pe care i-o făcuse Macario, Alfonso se gîndi că, de vreme ce pînă în clipa aceea ea nu vorbise de lucrare, aceasta se afla probabil într-un stadiu și mai embrionar decît a lui și că nu pomenise de ea decît pentru a-și satisface orgoliul zgîndărit.

În sfîrșit, conversația luă altă întorsătură și asta datorită chiar Annettei. Se vorbi despre iminenta stagiune teatrală, dar mai mult de felul de a se comporta al publicului din loji și stal decît de jocul actorilor de pe scenă și Alfonso rămase tăcut. Macario și Annetta se amuzară numind și descriind cîțiva tinerei nelipsiți din stal și, din clipa în care Annetta începu să facă spirite, întovărășindu-și ironiile cu ho-

hote de rîs prelungi şi zgomotoase, care o făceau să se contorsioneze, punînd în evidenţă gîtul ei alb, grăsuţ, pe care din cauza tensiunii deveneau vizibile cîteva riduri uşoare, Alfonso se simţi jenat. I se părea că o vede din nou cîntînd acel cîntec bizar şi ţopăind în faţa lui cu o lipsă de pudoare asemănătoare cu cea a matroanelor romane faţă de sclavii lor.

Apoi se vorbi din nou despre artă sau oarecum despre artă, cum spuse Annetta zîmbind în clipa despărţirii. Alfonso, care oricît de puţin ar fi frecventat teatrele îşi dăduse totuşi seama cît de mult pierdea spectacolul din cauza flecărelii spectatorilor, propuse să se introducă în teatru sistemul teatrelor germane : să se impună tăcere şi să se stingă lumina în sală. Îi păru rău că nu putu să-i dea dreptate Annettei pentru simplul motiv că ea adoptă o părere contrarie, după ce el îşi expusese deja părerea sa. La teatru pe Annetta o interesa mai puţin spectacolul de pe scenă decît cel din stal. Spunea că-i place mai mult să-şi examineze semenii decît să-i urmărească pe nişte omuleţi care întruchipează alţi omuleţi.

— Arta pierde, recunosc, dar arta teatrală este oare o artă ?

Făcu o strîmbătură de dispreţ, care-l lăsă din nou pe Alfonso uluit. El nu era în stare să îmbrăţişeze atît de orbeşte ideile altora.

La plecare, Alfonso zări pe palierul etajului de deasupra o femeie, care văzîndu-l pe Macario, se retrase în grabă. Avea statura Francescăi, dar Alfonso nu putu să-i vadă faţa.

Vizita aceea îl apropiase mai mult de Macario decît luni întregi de relaţii zilnice. Îşi permise imediat o indiscreţie :

— E ciudat că domnişoara Francesca nu a rămas să ne ţină companie. Data trecută mi se păruse expansivă şi veselă. Ce i s-o fi întîmplat de a devenit atît de sălbatică ?

— O durere de cap probabil, răspunse Macario şi schimbă vorba. Ai văzut că verişoara mea nu e atît de rea cum îi merge vorba şi cum îţi închipuiai dum-

neata că e. Ai priceput invitaţia ei. De azi aparţii clubului zilei de miercuri, cum îi spune Spalati. Caută să devii prieten bun cu verişoara mea, căci e o prietenie care ar putea să-ţi fie utilă.

Vorbea serios. Utilul la care făcea aluzie era protecţia Annettei în ce priveşte serviciul. Lui Alfonso aluzia nu i se păru prea delicată şi roşi, dar nu protestă ci, dimpotrivă, îşi luă rămas bun cu o strîngere de mînă foarte prietenească. Putea să-i pară rău că este considerat drept o persoană care încearcă să ajungă pe căi ocolite la ceea ce e avantajos pentru el ; i se păru totuşi că trebuie să fie cu atît mai recunoscător aceluia care voia să-l ajute, deşi îşi dăduse seama că e mai puţin scrupulos decît ar fi trebuit să fie.

X

Doamna Carolina îi scria lui Alfonso cu mare regularitate. Din scrisorile ei se vedea cît o plictiseşte faptul că scrie şi doar înalta părere pe care şi-o făcuse despre maternitate o determina să-i expedieze cu regularitate feciorului cele două păginuţe mîzgălite cu scrisul ei neciteţ. Doar pentru oamenii culţi a scrie e aproape totuna cu a vorbi. De obicei pline de sfaturi, de salutări din partea ei şi a altor persoane, scrisorile deveneau mai interesante doar atunci cînd aveau de consemnat vreun eveniment mai de seamă, o căsătorie între persoane cunoscute din sat sau o moarte, şi e lesne de înţeles că aceasta uşura mult sarcina celei care scria. Atunci cele două păginuţe deveneau trei sau patru.

În ziua următoare vizitei la Annetta, Alfonso primi o scrisoare de la mama lui şi cu toată tulburarea de care se simţea cuprins, conţinutul ei îl interesă în mod deosebit. Era o scrisoare de patru pagini, din care primele două erau cele obişnuite, evident pentru că

expeditoarea nu știuse că va trebui să mai adauge altele două. În ultima parte, doamna Carolina povestea că domnișoara Francesca îi scrisese cerîndu-i o cameră. Scrisoarea domnișoarei Francesca trebuie să fi fost foarte afectuoasă și probabil că-i scăpaseră și cîteva cuvinte triste. Doamna Carolina, care nu era lipsită de inteligență, rămăsese foarte surprinsă și presupunea că domnișoara Francesca trebuie să se fi simțit foarte nenorocită ca să scrie cu atîta afecțiune unei persoane aproape cu totul necunoscută. „De altfel, vorbește despre această venire la noi cu tristețe. Eu i-am rezervat camera pe care mi-o cere, dar aș avea nevoie de o tovarășă mai veselă."

Desigur, cauza care o determina pe domnișoara Francesca să părăsească familia Maller era aceeași care o făcuse să-și schimbe felul de a se purta. Probabil că avusese loc o ceartă mai violentă între ea și Annetta, după care cea mai slabă fusese nevoită să abandoneze cîmpul de luptă.

Poate că Macario i-ar fi spus ce se întîmplase, văzîndu-l că știa oricum atîtea lucruri. Seara îl întîlni plimbîndu-se cu un om mai în vîrstă care gesticula povestind ceva ce trebuie să fi fost foarte interesant, deoarece Macario îl asculta cu atenție. Lui Alfonso i se păru că între cei doi există aceleași relații ca între el și Macario.

Nu obișnuia să-l oprească pe Macario, pe care deseori îl vedea împreună cu alte persoane, sau umblînd cu pași iuți cufundat în gînduri, dar, avînd să-i povestească ceva ce nu putea să-i fie indiferent, nu mai ținu seama de scrupulele obișnuite. Se apropie de el :

— Aș avea să-ți spun ceva !

Înainte de a fi auzit cuvintele lui Alfonso, Macario păru că vrea să treacă înainte schițînd un salut politicos. Dar de îndată ce-l auzi, se întoarse spre tovarășul său pentru a se scuza. Apoi, însă, îl întrebă pe Alfonso dacă era vorba de o chestiune mai lungă.

— Numai o clipă ! strigă Alfonso care se și căia că-l oprise.

Tovarășul lui Macario consimți să-l aștepte.

Trebuia să fie cît mai concis, căci altfel se expunea riscului ca Macario să ridice din umeri reproșîndu-i că-l oprise pentru un lucru atît de neînsemnat. Aceasta nu se întîmplă. Dimpotrivă, Macario ascultă atent și făcu un gest de uimire. Alfonso, pentru a face ca lucrul să pară și mai important, lăsă să-i scape și cîteva din observațiile doamnei Carolina asupra tristeții domnișoarei Francesca. Presupunînd că Alfonso îi povestise toate acestea pentru a-i cere un sfat, Macario îi spuse s-o roage pe doamna Carolina s-o ajute pe domnișoara Francesca în măsura în care-i era posibil. Apoi se întoarse la persoana care-l aștepta și Alfonso se trezi că povestise tot fără să fi aflat nimic.

Cîteva zile după aceea fu chemat de către Maller. Nu fusese niciodată așa de amabil cu el și îi vorbi cu sinceritate, fără să-și întoarcă privirea spre un colț sau altul al mesei, așa cum făcea atunci cînd se încăpățîna să nu-l privească în față pe interlocutorul său. Îi spuse că, dat fiind că domnișoara Francesca nu putea să-i scrie personal deoarece nu se simțea bine, îl ruga pe el să-i scrie doamnei Carolina să o scuze și să considere drept nulă și neavenită cererea pe care i-o făcuse cu cîteva zile mai înainte. Alfonso declară că va scrie imediat.

Maller zîmbi, se înclină în semn de mulțumire și cerîndu-i să-și dea cuvîntul că va face așa cum i se ceruse, îi spuse că dorea ca doamna Carolina să fie de îndată anunțată de schimbarea ce intervenise în hotărîrea domnișoarei Francesca tocmai pentru a o cruța de deranjul unor preparative inutile. Trebuie să fi existat însă și alt motiv pentru care cerea atîta grabă, deoarece se umili să-l roage încă o dată ca și cum n-ar fi fost de ajuns un singur cuvînt pentru ca Alfonso să se execute.

— Pot deci să fiu sigur că dumneata vei scrie chiar azi ?

— Bineînțeles ! îl asigură Alfonso mirat.

Într-adevăr, îi scrise imediat mamei sale, comunicîndu-i că domnișoara Francesca renunțase la ideea de

a se retrage la țară. Deoarece, în grija de a executa cît mai repede ordinul lui Maller, nu se mai putuse gîndi la altceva, scrisoarea deveni foarte seacă. Din această cauză, imediat după aceea mai scrise una, în care îi trimitea veşti despre sine şi o asigura de dragostea lui neţărmurită, aşa cum doamna Carolina dorea să afle în fiecare scrisoare.

Îi dusese scrisoarea lui Starringer pentru ca acesta s-o expedieze imediat. Întorcîndu-se în biroul său, se întîlni cu Maller care ieşea. Din dorinţa de a-i arăta zelul său şi pentru a-l elibera de orice grijă în legătură cu executarea ordinului, îi spuse zîmbind :

— Am şi expediat scrisoarea !

— Mulţumesc ! spuse Maller, care pentru moment rămase uimit ca şi cum nu şi-ar mai fi amintit despre ce era vorba. Şi tonul vocii era mai rece decît cel folosit cu jumătate de oră mai înainte.

Fu suficient pentru a-l tulbura pe Alfonso. Comisese o greşeală oprindu-l cu atîta familiaritate pe şeful său de faţă cu oamenii de serviciu şi greşise şi mai mult vorbindu-i de un serviciu pe care i-l făcuse, cerîndu-i parcă să-i mulţumească.

În biroul său nu-l găsi decît pe Alchieri, gata de plecare. Agitaţia îl făcea pe Alfonso vorbăreţ. Nu era în stare s-o suporte singur ; cuvintele reci ale unei fiinţe indiferente aveau darul să-l calmeze. Îi povesti lui Alchieri despre scrisoarea primită de la maică-sa şi despre conversaţia avută cu domnul Maller. Alchieri îl ascultă neatent, preocupat de propriile lui necazuri. Aştepta cu nerăbdare rezultatul cererii sale de mărire a salariului, pe care o înaintase chiar în acea zi şefului ; ameninţa că-şi va părăsi serviciul şi dădea de înţeles că îl aşteaptă alt post, cînd de fapt ar fi fost un om ruinat dacă ar fi fost concediat.

— Am făcut rău că l-am oprit pe domnul Maller pe coridor ?

La această întrebare a lui Alfonso, Alchieri, care nu fusese în stare să acorde atenţie decît parţial celor povestite, răspunse :

— Aş pune rămăşag că e amanta lui.

Această presupunere a lui Alchieri era atît de probabilă, încît Alfonso se miră că nu o făcuse şi el mai de mult. Lui Alchieri îi fusese sugerată de maliţiozitatea lui, dar împrejurările pe care Alfonso le cunoştea o făceau să corespundă realităţii. Ce altceva ar fi putut să intervină pentru a schimba în aşa măsură relaţiile dintre Annetta şi Francesca şi felul de a se purta al acesteia din urmă ? Oricît ar fi fost de firesc ca Maller să vorbească cu el în această chestiune, felul în care o făcuse era insolit pentru această bancă, unde oamenii erau obişnuiţi să primească doar ordine şi chiar şi acelea scurte, precise, pe un ton şi în termeni oficiali. I se spusese că Maller era mulieratic, dar nu-i trecuse prin cap presupunerea făcută de Alchieri, pentru că, deşi cunoştea moravurile lui Maller, casa lui i se păruse înconjurată de un nimb care n-ar fi putut lăsa să pătrundă dintre pasiunile omeneşti decît trufia şi orgoliul. Îi fusese greu lui Alfonso să-şi imagineze scene de dragoste în încăperile acelea reci, luxoase, în mare parte nelocuite şi cu atît mai puţin, în camera conjugală a lui Maller unde, după cum îi povestise Santo, se mai afla încă patul soţiei, rămas neatins după ce agonizase în el tînăra doamnă. Totuşi fu de ajuns bănuiala lui Alchieri, un om care nu pusese niciodată piciorul în acea casă, pentru ca să-i răpească nimbul şi fantezia lui Alfonso o populă cu amoruri delictuoase, cărora luxul înconjurător le dădea o nuanţă şi mai sumbră.

Seducerea Francescăi, înlesnită în mare măsură de poziţia ei de subalternă, i se părea un delict. Resimţi ceva asemănător cu gelozia imaginîndu-şi fiinţa aceea fragilă, albă şi blondă, în braţele calculatului Maller, o aventură care ei îi distrugea viaţa, dar care pe el nu-l costa nimic, neavînd pentru el decît valoarea unei distracţii oarecare.

Nu pricepea ce rol îi revenise Annettei în acest mic roman de dragoste. Probabil că încercase s-o îndepărteze pe Francesca şi nu reuşise.

Pentru prima oară visă să devină amantul Annettei. Lucrul acesta i se părea mai puțin imposibil acum, cînd o vedea înconjurată de aventurile de dragoste ale unor oameni care nici măcar nu căutau să le ascundă față de ea ; visul devenea mai ușor realizabil. Totuși nu putu să-și imagineze că și ea la rîndul ei îl va iubi, pentru că nu-și putea închipui obrazul acela calm, rece ca marmura, însuflețit de expresia afecțiunii sau a dorinței. Visul lui era un vis de tînăr vicios. Ea îi ceda cu răceală, din amabilitate sau pentru a se răzbuna pe o a treia persoană, sau din ambiție. Visurile sale începeau totdeauna prin a broda asupra realității pentru a se îndepărta apoi complet de aceasta și își imagina cu ușurință că reprezenta o valoare atît de mare în ochii Annettei încît ea ar fi putut să-l iubească din ambiție.

Singur nu îndrăznea să se ducă la Annetta. Invitația pe care aceasta i-o adresase nu i se părea suficient de concretă și în prima miercuri, după ce îl căutase zadarnic pe Macario o săptămînă întreagă, sperînd ca acesta să-l însoțească, nu se duse la reuniune. Visurile sale în legătură cu Annetta îl făceau și mai timid, căci se temea să nu lase să se observe ceva.

Totuși, dorea să o revadă pe Annetta și mai intens decît prima oară, atunci cînd pentru el nu era vorba decît să intre în grațiile fiicei șefului său. Acum o iubea ! Aceasta trebuie să fie dragostea, dorința de a poseda o singură persoană și pe nimeni altul. Încerca să interpreteze ce-i spuneau simțurile sale tulburate, neputînd să-și analizeze sentimentele, deoarece așa ceva nu exista. În puținele zile cînd încercase în zadar să-și înăbușe dorințele, canalizîndu-le în altă direcție, se simțise devenind bărbat, adult. Dorea o femeie, pe aceea, și toate celelalte, pentru el, pentru simțurile lui nu existau. Își amintea de remarcile pe care le făcuse asupra figurii Annettei și acum se minuna că nu înțelesese de la bun început că originalitatea acelei figuri și frumusețea sa constau tocmai din ceea ce el considerase a fi defecte. Ochii nu suficient de întunecați ! Părul nu suficient de ondulat ! Annetta avea

un cap de Veneră și capul acela cu ochi albaștri, senini, cu părul lins pieptănat, aproape modest, era un cap care reprezenta inteligența. O sărutare pe acele buze, care nu păreau în stare să răspundă la sentimentele cuiva trebuia să fie cu atît mai încîntătoare.

Cînd în miercurea următoare se întîlni cu Macario, care din însărcinarea Annettei îi făcu reproșuri amare pentru că lipsise cu o săptămînă înainte, Alfonso avu un fior de bucurie. Ea îl căuta, îl chema.

Apoi și Annetta îi făcu reproșuri, dar cu o voce blîndă. Îi spuse că Macario o sfătuise să nu-l intimideze :

— Altfel te-aș certa mai rău. Trebuie oare să fii timid și cu mine ? Îți inspir teamă ?

Totuși aceste amabilități îl mișcară mai puțin decît cele pe care ea i le transmisese prin procură. Avînd-o în fața ochilor, își uita visurile. Annetta își concentra tot interesul asupra formării societății sale literare și răceala ei firească, pe care amintirea putea să o transforme în calitate secundară, în realitate era dominantă și nuanța toate celelalte calități ale ei. Nu era femeie cînd vorbea de literatură. Era un bărbat angajat în lupta pentru viață, o ființă musculoasă din punct de vedere moral.

Domnea o atmosferă plăcută în acel salonaș, mai ales pentru că afară se dezlănțuise un vînt cumplit, care în cîteva ceasuri măturase orice amintire a verii.

Alfonso și Macario îl găsiră pe Spalati care venise puțin înainte ; Fumigi și doctorul Prarchi veniră imediat după aceea.

Doctorul Prarchi abătu conversația de la literatură, subiect la care se rezumase pînă atunci, povestind despre sinuciderea unui casier pe care îl cunoscuseră cu toții. Era vorba de un om care dusese o viață foarte modestă și care nu făcuse altă greșeală decît că frecventase persoane mult mai bogate decît el. În ciuda firii sale cumpătate, lucrul acesta fusese suficient pentru a-l ruina. Prarchi își termină descrierea prin cîteva cuvinte sincere de compătimire. Avusese prilejul să și vadă cadavrul sinucigașului.

Annetta ridică din umeri cu dispreț :

— Cu atît mai rău pentru el !

Omul nu-i fusese simpatic ; poate că se temea ca tatăl ei să nu dea de o ființă asemănătoare.

Alfonso se lupta pur și simplu cu Fumigi pentru a-și putea îndrepta atenția asupra conversației generale. Omulețul i se băgase în suflet și îl chestiona în legătură cu studiile lui. Probabil că i se vorbise mult de el, pentru că matematicianul îl admira, îi facea curte. Voia să afle cum își aranjase programul pentru a putea să consacre în fiecare zi una sau mai multe ore studiului. Îi mărturisea că nu știuse niciodată să imprime o asemenea regularitate ocupațiilor sale și că aceasta îl mîhnea, pentru că numai studiul sistematic, nu cel făcut pe apucate, putea să aducă vreun folos.

Întreaga atenție a lui Alfonso se îndrepta asupra Annettei. Deși în prezența ei nu simțea nici o dorință deosebită, totuși ființa ei îl preocupa. Ba chiar era aproape îndurerat că nu simte nimic și căuta să-și provoace simțăminte în mod artificial ; studia figura Annettei pentru a încerca să-și imagineze pe fața ei expresia pasiunii care-i lipsea și să facă astfel din visul său un vis desăvîrșit. Dar își alesese prost momentul pentru așa ceva, imediat după cuvintele crude care-i scăpaseră în legătură cu sinuciderea acelui casier.

Annetta îi impunea, sau cel puțin așa i se păru că trebuie să definească respectul care-l împiedica să remarce cîtă artificialitate, cîtă afectare era în felul ei de a se purta. Atunci cînd Macario i-o descrisese pentru prima oară, acea femeie, care își găsise brusc vocația, îi stîrnise ilaritatea, deși asemenea vocație constituia un avantaj pentru el. Era ridicolă și acea solemnitate, acele pregătiri pentru a forma în jurul ei o societate literară și dacă nu-i venea să rîdă, aceasta nu se datora noului său sentiment. Observa cu ușurință latura ridicolă sau falsă a activității celorlalți, dar deseori i se întîmpla să nu poată să le ia în derîdere, deoarece datorită sfielii pe care i-o in-

spirau persoane de altminteri inferioare lui, termina prin a se îndoi de sine, de justețea propriilor sale sentimente sau ale propriilor sale judecăți. Și în cazul acesta era vorba de același lucru. Annetta îi impunea prin faptul că nu se îndoia niciodată, prin siguranța ei, prin nepăsarea față de impresia pe care putea s-o facă felul ei de a se purta asupra altora, în sfîrșit, prin aspectul ei de superioritate, caracteristic omului care nu se simte micșorat de nici o inferioritate nici măcar în ce privește problemele în care ar vrea să-i depășească pe toți ceilalți, inferioritate de obicei deprimantă.

Prarchi vorbi de un roman al său de factură naturalistă.

— Voi rămîne medic, spunea el, chiar dacă scriu romane. Urmează să studiez dezvoltarea lentă a unui caz de paralizie progresivă. Medicii încep prin a studia boala cînd a ajuns să se pronunțe ; eu însă, în clipa aceea îmi voi abandona eroul. Voi studia cazul în curs de dezvoltare. Caracter de paralitic, organism de paralitic, idei de paralitic, care pricinuiesc tulburări persoanelor care-l înconjoară și... romanul e gata.

— Da, exclamă Annetta, romanul da, dar oare și succesul ?

Lui Alfonso, care se pricepea la treburi de felul acesta, i se păru că din descrierea lui Prarchi putea să conchidă că din acel roman medicul încă nu scrisese nici un cuvînt, ba chiar că de abia atunci îi venise pentru prima oară ideea să-l scrie.

Prarchi era un tînăr robust fără să fie gras. Nu era frumos ; avea un cap mare aproape chel și-o mică mustăcioară de un blond prea deschis pe fața lată.

Fumigi ar fi trebuit să-i fie mai simpatic lui Alfonso, în primul rînd pentru că în seara aceea i se adresase cu precădere lui. Lucrul acesta se întîmpla însă pentru că nu-i făcea plăcere să vorbească tare și prefera să stea tăcut, sprijinindu-și mica siluetă uscată de spătarul scaunului, ascultînd atent și adresînd din cînd în cînd cîte un cuvînt pe șoptite veci-

nului său. Părul de pe cap îi era cărunt, dar mustața și bărbuța mică și rară mai erau încă negre.

Alfonso se chinuia să plaseze și el cîte un cuvînt în discuția generală și nu reușea. Pînă în clipa aceea Annetta îl admisese în calitate de literat pe baza recomandării lui Macario. El nu reușise încă să-și dovedească prin nimic calitățile.

Tocmai cînd era pe punctul de a-și lua rămas bun, apăru Francesca. Era palidă, dar liniștită. Îi strînse mîna cu efuziune lui Alfonso și îl întrebă ce veşti mai are de acasă. Se referi zîmbind, cu un surîs care lui Alfonso i se păru trist, la scrisoarea pe care o trimisese doamnei Carolina. Avea deci cunoștință de însărcinarea pe care i-o dăduse Maller.

Annetta i se adresă cu dumneata și Alfonso încercă să-și amintească dacă mai înainte nu le auzise vorbindu-și cu mai multă familiaritate.

Pe scări, la întrebarea pe care i-o puse Prarchi în legătură cu motivul care ar fi putut s-o determine pe domnișoara Francesca să părăsească familia Maller, Macario răspunse cu mare dispreț.

— Treburi femeiești !...

XI

Începînd din ziua aceea, Alfonso o vizită în mod regulat pe Annetta în fiecare miercuri. Macario îl avertizase că s-ar fi putut întîmpla ca într-una din miercurile acelea să descopere că Annetta își schimbase părerile și gusturile și că abandonase literatura, ceea ce ar fi însemnat încetarea acelor reuniuni. Alfonso se ducea mereu, temîndu-se că se va adeveri prezicerea lui Macario. Ținea mult la acele reuniuni atît pentru plăcerea de a o vedea pe Annetta, cît și pentru că îi satisfăceau vanitatea. La birou se știa că el e un musafir frecvent în casa șefului și de aceea

superiorii îl tratau cu mai mult respect. Pînă şi felul de a se purta al lui Cellani se modifică. Mai amabil n-ar fi putut să devină, dar deveni mai familiar.

Annetta nu părea să fie pe punctul de a îndeplini profeţia lui Macario şi se entuziasma tot mai mult pentru noile sale studii. În fiecare săptămînă era în stare să povestească ce mai gîndise în legătură cu arta sau că citise vreo carte pe care, cu exagerarea caracteristică neofitului, o declara drept cea mai importantă în genul ei, dacă nu cumva, din capriciu sau pentru că îi descoperise o parte mai slabă, o făcea praf, cu obişnuitul ei ton competent, dar deseori folosind cuvinte spirituale sau judecăţi inteligente care nu aveau decît un singur defect, acela de a nu se afla în armonie între ele.

Într-o seară, în chip de musafir neobişnuit veni Cellani. Probabil că apărea pentru prima oară în societatea aceea, căci Annetta trebui să i-l prezinte pe Spalati. După cît putu să judece Alfonso, nu se simţea prost. Nu vorbi deloc, dar ascultă cu mare atenţie. La un moment dat, într-o discuţie, i se ceru părerea. El refuză să răspundă ceva, zîmbind şi spunînd că nu avea nici o părere. Cu Annetta se părea că e în relaţii foarte prieteneşti. În seara aceea ea se ocupă în special de el cu o politeţe atît de atentă, încît devenea o demonstraţie de afecţiune respectuoasă.

Prarchi venea rar la acele reuniuni pentru că era foarte ocupat. Fumigi lipsea rareori, dar cel mai asiduu era Spalati. Aşa cum spusese Macario, era înainte de toate un bărbat frumos, cu o siluetă herculeantă, pe lîngă care Alfonso, deşi înalt şi nu prea slab, era fatal să pălească. Lui Alfonso nu-i era simpatic. Îi reproşa lui Spalati pedanteria, dar îl ura din gelozie. Avea dreptate în oarecare măsură. Spalati se bucura cel mai mult de încrederea Annettei. Timp de aproape un an îi dăduse lecţii de literatură italiană şi reuşise să stabilească între el şi ea raporturile de încredere naturală dintre elevă şi profesor, fără să o plictisească cu prea multă teorie. O lăsa să vor-

bească, o asculta, o aproba sau aducea uşoare modificări, totdeauna bucuros de a fi tratat de la egal la egal.

Simţindu-se mereu inferior cu felul său de a vorbi şovăielnic, Alfonso suferi atacuri violente de gelozie, furtuni într-un pahar cu apă. În exterior nu se observa nimic datorită rezervei lui forţate obişnuite în ce priveşte exprimarea sentimentelor, rezervă care devenea cu atît mai mare cu cît sentimentele erau mai puternice.

Într-o seară plecă mai devreme, spunînd că nu se simte bine. Voia să-şi arate proasta dispoziţie şi se mînie pentru că nimeni nu înţelese, pentru că toţi crezură că se simţea într-adevăr rău.

Hoinări pe străzile oraşului nemulţumit de ceilalţi şi de sine. Avînd obiceiul de a monologa cînd era agitat, era fatal să-şi dea seama cît era de ridicolă mînia lui. Pînă şi din visul cel mai abstract un cuvînt precis te recheamă la realitate. El ajunsese s-o dorească pe Annetta, s-o iubească, să fie gelos ; ea, în schimb, abia dacă ştia cum suna vocea lui. Pe cine trebuia să fie supărat ? Îl jignise mai presus de orice strîngerea de mînă rece pe care ea i-o acordase la despărţire, ţinîndu-şi privirea aţintită spre Spalati, care continua să vorbească. Ar fi vrut oare ca ea să înceapă să mediteze asupra cauzelor neaşteptatei indispoziţii pretextate de el ? În ultimă instanţă, o indispoziţie n-are nici o semnificaţie dacă mai înainte n-ai spus nici un cuvînt pentru a o explica. Putea să i se întîmple şi lui Spalati şi la plecare nici acesta n-ar fi reuşit să obţină altceva decît o urare de sănătate.

Ironizîndu-se pe sine, se văzu meschin şi bolnăvicios, cu dorinţele sale atît de disproporţionate în raport cu posibilul, ţinînd seama de visele sale că Annetta îl va putea iubi !

Avea de gînd să se lase păgubaş ! Era singura cale care-i rămăsese deschisă. Nu voia să mai continue vizitele ! Nu era altceva decît timp pierdut, în

primul rînd cel pe care-l petrecea în acea casă, apoi şi restul timpului, din cauza tulburării pe care i-o pricinuiau vizitele acolo. Îl înjoseau ! Se antrenase într-o luptă în care era fatal să fie înfrînt, el care nu era în stare să vorbească pentru a se face plăcut, ci numai pentru a se face înţeles, şi era fatal să fie înfrînt şi datorită situaţiei în care se afla, prea puţin potrivită pentru a seduce nişte oameni ambiţioşi cum erau cei cu care avea de-a face. Pretextînd o scuză oarecare, ba chiar căutînd s-o facă de necrezut, se va abţine pe viitor să mai pună piciorul în casa Maller. Vizitele acelea îl făcuseră să se abată de la hotărîrea sa fermă pentru o muncă serioasă şi fără să-şi dea seama, ambiţia, care se trezise de cîtva timp în sufletul lui, se transforma încet-încet în orgoliu, în dorinţă de a fi luat drept ceea ce nu era.

I se păru că revenise la seriozitatea hotărîrilor pe care le luase mai de mult, cînd mai frecventa încă asiduu biblioteca municipală, dar cu gîndul se întorcea la casa de unde ieşise şi visa la scene în care era implorat să revină.

Se întoarse fără să fi fost rugat, doar pentru că miercuri dimineaţa Macario, trecînd pe lîngă el, îi strigase :

— Pe diseară !

Cele opt zile i se păruseră foarte lungi, un interval de timp plin de aventuri, deşi în viaţa lui reală nu se întîmplase nimic. Se gîndise doar că-şi dusese la îndeplinire hotărîrea şi visase la miile de consecinţe ale actului său energic. După aceea descoperise că e liber să se întoarcă înapoi sau mai curînd să rămînă acolo unde era şi se simţise fericit. Acele opt zile îi amintiră de aventura lui cu Maria. De data aceasta întîmplarea şi nimic altceva îl împiedicase să facă un pas nesăbuit care ar fi rupt relaţiile sale cu Annetta. Dacă le-ar fi rupt, ce i-ar mai fi rămas ? Ar fi redevenit umilul slujbaş al lui Maller şi nimeni nu ar fi dat nici o importanţă mîniei lui.

Se prezentă în casa Annettei cu jumătate de oră mai devreme ca de obicei şi fu răsplătit pentru ho-

tărîrea lui prin faptul că pentru prima oară o găsi pe Annetta singură. Toți ceilalți își ceruseră scuze anunțînd că nu vin, în afară de Macario care mai era încă așteptat. Annetta spuse că presupunea că nu putuseră să renunțe la o serbare orășenească și se arătă recunoscătoare lui Alfonso, spunîndu-i cu blîndețe în glas că făcuse o greșeală venind să se închidă într-o cameră melancolică.

— Melancolică, nu, hotărît că nu! o asigură Alfonso privind-o îndrăzneț.

Dacă Annetta n-ar fi știut pînă atunci că e frumoasă, privirea lui Alfonso ar fi fost suficientă ca s-o afle. El îi mărturisi cu inocență că auzea pentru prima oară de o serbare orășenească fixată pentru acea zi.

— Atît de singuratic trăiești? îl întrebă Annetta uimită.

Se așezară pe canapea lîngă fereastră, locul cel mai luminos din cameră. Prin perdelele grele pătrundeau, mai potolite, culorile asfințitului.

Pe strada lungă și largă, paralelă cu Via dei Forni, trecea fanfara orășenească. Nu se auzeau decît notele acompaniamentului și bubuitul tobei mari. Stăteau tăcuți ascultînd.

— Cine știe ce-or fi cîntînd? spuse Annetta și deschise larg fereastra. Adierea vîntului făcu să fluture perdelele și sunetul puternic al trompetei făcu să se audă și melodia.

Timp de o clipă auziră și freamătul mulțimii care se luase după fanfară.

Rîzînd, Annetta își întoarse fața către Alfonso, dar rămase aplecată la fereastră:

— Oare în mulțimea asta s-or fi aflînd și serioșii noștri prieteni?

Din lumina care o înconjura nu putea să-l vadă pe Alfonso care o admira fără nici o reținere.

Fata renunțase la îmbrăcămintea ei cenușie, culoarea de semidoliu. Era îmbrăcată într-o rochie de stofă albă și moale cu un cordon negru în talie. În ciuda rotunjimii lor, formele Annettei erau foarte

caste, virginale, cu spatele acela drept, ușor scobit către grumaz și cu fața albă avînd trăsături ce vădeau inteligența și spritul activ.

Îl chemă să vină și el la fereastră, unde se putea respira în voie adierea proaspătă, urmare a vîntului violent care bîntuise cu o săptămînă înainte.

Strada era aproape pustie și numai într-un colț era un grup de persoane care se uitą spre strada cealaltă.

— Aproape că-mi vine chef să mă duc și eu, spuse Annetta.

Alfonso era încordat, căutînd să perceapă cît mai intens contactul dintre brațul său și brațul Annettei, care-i atîța ca de obicei dorința ; făcu o mișcare îndrăzneață pentru a mări dulcea apăsare și această îndrăzneală a lui făcu să i se suie sîngele la cap, nu contactul cu brațul Annettei, căci acesta nu se deosebea prin nimic de un corp fără viață.

Probabil că Annetta nici nu-și dăduse seama de îndrăzneala lui. La început se simțiră stingheriți pentru că se cunoșteau prea puțin pentru a putea găsi cu ușurință o temă care să-i intereseze în mod egal pe amîndoi. Cînd însă găsiră un subiect, vocea lui Alfonso răsună pentru prima oară liniștită și sonoră în acea cameră și Annetta auzi pentru prima oară două fraze legate. Căci dacă nu știa să vorbească într-o societate compusă din mai multe persoane, Alfonso știa cel puțin să întrețină un dialog.

Zîmbind, Annetta îl întrebase :

— Și cum stau lucrurile cu nostalgia dumitale ? Mi s-a vorbit mult de ea !

— Nu mai există !

Spre uimirea sa, vocea era puternică, liniștită. Însă acea primă frază rămase totuși trunchiată, pentru că el ar fi vrut să-i facă un compliment și să-i spună că în momentul acela anume nu mai exista. Cu toată dezinvoltura lui prezentă nu se simțea în stare să spună un lucru îndrăzneț ; mai curînd ar fi putut să-și îngăduie un gest cutezător.

Unul din lucrurile pe care le afecta Annetta de cînd se ocupa cu literatura era că ostenta interes pentru orice şi voia să cunoască motivele tuturor lucrurilor. Îl rugă să-i explice ce era nostalgia.

— E greu ! spuse Alfonso. Dar cîte ceva cred totuşi că aş putea să vă spun.

Îi povesti că în primul rînd era o boală organică, deoarece sufereau plămînii din cauza aerului străin, stomacul din cauza mîncărurilor străine, picioarele din cauza pavajului străin. Ceea ce renunţă însă să-i descrie fu intensitatea dorinţei de a revedea locurile pe care le-a părăsit, un zid negru, o străduţă întortocheată cu un canal în mijloc, în sfîrşit, o cameră incomodă nu prea bine apărată de intemperii ; şi totodată nu fu în stare să-i descrie cum trebuie aversiunea pentru clădirea în care-şi petrecea acum zilele — se referea la clădirea băncii — pentru străzile mari şi spaţioase, ba chiar şi pentru mare :

— Şi în ce priveşte oamenii... se întîmplă acelaşi lucru.

— Şi pe mine mă urai mult ?

— De urît, nu ! Dar aş fi vrut să fiu foarte departe de dumneata, atît de departe încît să fiu acasă la mine şi, nu numai pentru a fi acolo, ci şi pentru a nu fi aici.

Se temu ca acel trecut pe care-l descria cu atita sinceritate să nu pară insuficient de trecut şi adăugă nişte explicaţii. El ura pe toţi acei pe care se credea obligat să-i trateze într-un fel anumit ; îi plăcea libertatea şi chiar pe cei care nu erau egalii lui voia să-i poată trata ca atare.

Doamne ! era atît de frumos să poţi vorbi cu Annetta de la egal la egal. Simţea plăcerea de a-i face confidenţe fără nici o rezervă, ca şi cum ar fi vorbit cu sine însuşi, şi această plăcere colora vorbirea sa care, deşi stingherită, fusese pînă atunci o vorbire de literat, căutată şi rece.

Annetta asculta surprinsă. Tînărul acela ştia deci şi să vorbească nu numai să studieze ?

Ea îi spuse că atunci cînd dorești ceva în viață, trebuie să știi cum să obții ceea ce dorești. Alfonso recunoscu ideea dominantă a lui Macario.

— Prietenia mea nu e greu de cîștigat. De fapt, astăzi vorbești pentru prima oară cu mine. Poate că nu ți-ai dat seama, dar aproape totdeauna ești mut. Și nu era treaba mea să te fac să vorbești.

Rîse și făcu astfel să dispară tot ce-ar fi putut să pară ofensiv în cuvintele ei. Rîse și Alfonso, părîndu-i-se și lui comic omul acela care aștepta ca un altul să-l facă să vorbească.

Acestea fură primele idei care treziră în sufletul Annettei dorința de a scrie un roman împreună cu Alfonso. Caracterul acela care i se dezvăluia cu atîta ingenuitate i se păru vrednic de a fi descris. Povesti cu ingenuitate prima idee care-i venise pe neașteptate și care era desigur mai bună decît modificările ulterioare.

— A fost odată un tînăr care a venit dintr-un sat la oraș și care avea idei destul de curioase despre moravurile de la oraș. Descoperind că în realitate erau deosebite de ceea ce-și imaginase el, se întristează. Apoi trebuie să introducem o poveste de dragoste. Dumneata ai fost vreodată îndrăgostit?

— Eu... și doar de frică începu să-i bată inima mai tare.

Avusese intenția să-i facă o declarație de dragoste.

Annetta îl chemă pe Santo să aprindă gazul și Alfonso fu orbit de lumină și totodată își dădu seama cît de greșit ar fi fost pasul pe care era pe punctul să-l facă. Annetta rămăsese impasibilă; dădea ordine scurte lui Santo care, lucru de mirare, le execută fără să scoată o vorbă.

Annetta îl pofti pe Alfonso să se așeze la masă.

— Ne-ar trebui toc și călimară... dar prefer să-mi încredințez primele idei memoriei. Mai tîrziu le vom așterne negru pe alb. Cum vezi dumneata romanul acesta în continuare?

— Ar trebui să reflectez mai mult timp asupra lui.

— Aşa de mult ţi-ar trebui ? Vom povesti viaţa dumitale — şi pînă aici mai urma încă firul primei idei. Bineînţeles că în loc de slujbaş, te vom face bogat şi nobil, de fapt mai bine doar nobil. Bogăţia o păstrăm pentru sfîrşitul romanului.

Dintr-o singură mişcare, prima idee fusese total abandonată.

— Ar trebui să lăsăm timp imaginaţiei să lucreze !

— Ah ! Da ! spuse Annetta cu mirarea elevului căruia i se aduce aminte un principiu uitat. Ştii ce o să facem ? Fiecare pe cont propriu, total independenţi unul de celălalt, vom aşterne pe hîrtie ideile noastre. Apoi le vom confrunta şi ne vom pune de acord.

Propunerea îi plăcu grozav lui Alfonso şi îşi exprimă bucuria într-un mod atît de ingenuu, încît o făcu pe Annetta să zîmbească satisfăcută. Îi fulgerară prin minte cîteva idei bune pentru roman aşa cum credea el că înţelesese că trebuie să fie pentru a ieşi pe gustul Annettei. Nu vedea decît aceste mici idei bune, nu întregul. De altfel, nu se gîndea la editori şi la public. Deocamdată nu-l interesa decît să facă figură bună faţă de Annetta.

Vorbiră despre lucrările pe care le realizaseră pînă atunci. Annetta îi povesti un roman al ei, biografia unei femei căsătorite cu un om care nu era vrednic de ea. Era vorba de un suflet de artistă care cu timpul făcea în aşa fel încît caracterul soţului ei să se schimbe, cei doi sfîrşind prin a se înţelege şi trăind împreună mulţi ani într-o fericire deplină.

Lui Alfonso subiectul nu-i plăcea, dar Annetta sublinie că nu putea să spună tot ceea ce scrisese, că într-un loc descrisese cu mare exactitate un peisaj, în altul o locuinţă, şi Alfonso începu să admire în mod candid ceva ce de fapt nu cunoştea.

Alfonso îi descrise lucrarea sa asupra moralei. Vorbindu-i de ea, i se păru că e gata făcută şi, folosind un sistem opus celui al Annettei, îi descrise şi

ceea ce nu făcuse încă. Îi indică nucleul operei, în primul rînd negarea moralei așa cum o înțelege toată lumea, bazată pe o lege religioasă sau pe binele individual.

— Dacă într-o societate fondată pe ideile noastre morale, spuse Alfonso, s-ar găsi un individ care să aibă energia să se ridice deasupra tuturor acestor idei, acestuia i-ar merge mai bine decît celorlalți, bineînțeles dacă ar avea inteligența deosebită necesară pentru a acționa cu șiretenie și abilitate în împrejurările anormale în care foarte curînd ar urma să se găsească.

Anneta îl privea minunată de îndrăzneala unei asemenea axiome, expuse de acea voce pe care pînă cu puțin timp înainte nu o auzise decît ca un bîlbîit timid și trunchiat. Apoi, în mai puține cuvinte și cu mai puțină energie, el îi vorbi și de noua bază pe care voia să așeze morala. Expunerea primei părți a lucrării sale făcuse impresie bună și nu putea să spere să obțină același efect cu cealaltă parte, unde nu era vorba de a nimici niște legi, ci de a fabrica altele, lucru foarte plicticos.

Bucuria de a se vedea legat într-un fel de Annetta fu atît de mare încît i se păru că poate să fugă acasă și să aștearnă fără a sta mult pe gînduri tot subiectul romanului, fixîndu-i și capitolele. Era minunat faptul că devenise deodată colaboratorul Annettei și cînd se gîndea la sentimentele pe care i le atribuise cu o săptămînă înainte, i se părea ceva de-a dreptul de necrezut. Dacă s-ar fi întîlnit pe neașteptate cu Macario, l-ar fi îmbrățișat mulțumindu-i pentru marea fericire pe care i-o datora și în efuziunea pe care ți-o dă fericirea, i-ar fi povestit de propunerea Annettei și de valoarea pe care el o acorda unei asemenea propuneri.

Între timp, încă în seara aceea, o parte din entuziasmul lui se spulberă. Redactă subiectul cît mai pe scurt posibil : „Un tînăr nobil scăpătat vine să-și caute norocul într-un oraș... persecutat de șef și de colegii lui... începe să fie iubit de către aceștia

deoarece printr-o acțiune inteligentă evită firmei o mare pierdere... se căsătorește cu fata șefului". Subiectul în sine era departe de a fi original, dar ceea ce îi displăcu cel mai mult fu sfîrșitul romanului, pe care Annetta nici nu se gîndise să-l propună, deși deriva în mod natural din premise. Acea căsătorie ar fi putut să pară o propunere și s-o alarmeze pe Annetta, făcînd-o să-l suspecteze de scopuri similare cu cele ale eroului lor. Pe lîngă aceasta, în clipa în care se trezi cu tocul în mînă, își dădu seama că nu prea știa de fapt ce voia Annetta. Amîndoi se mulțumiseră cu aluzii, el, pentru că în fericirea lui nu-și amintise de un lucru atît de puțin important ca romanul, Annetta, poate pentru că era atît de neexperimentată încît nu știa de ce e nevoie ca să poți compune un roman.

De aceea se adresă lui Macario, rugîndu-l să-i comunice Annettei dubiile lui. Macario avea acces oricînd în casa Maller și putea să vorbească cu ea înainte de miercuri.

Dar se părea că Macario nu prea avea chef. Nu-și ascunse mirarea cînd auzi de intenția lor de a scrie un roman în colaborare. Deși Alfonso se mai temperase înțelegînd că nu era un lucru demn să-și dea pe față bucuria și i se păru chiar că reușise să pară foarte indiferent, Macario îl privi cu un zîmbet răutăcios și ironic, spunîndu-i :

— Felicitările mele !

Alfonso îl însoți pe Macario la biroul acestuia. Macario părea foarte distrat și cînd el îi spuse cu seriozitate că se simțea onorat de propunerea Annettei și că voia să răspundă acelei încrederi printr-o muncă făcută cu grijă, Macario își acoperi gura cu mîna ca și cum ar fi trebuit să ascundă un căscat. Însă Alfonso era un observator prea bun pentru a crede în acel căscat ; văzuse, la adăpostul mîinii, gura deschisă dar inertă, nu contractată de o mișcare instinctivă. Macario era gelos ! Atît distracția cît și căscatul erau afectate ; scopul lor era să ascundă o mînie, o durere.

Alfonso continuă să vorbească cu aceeași căldură, pentru că atunci cînd își dădea seama că interlocutorul lui vrea să-i ascundă ceva, prima lui grijă era să nu arate că-și dăduse seama.

— Fiți așa de amabil și spuneți-i domnișoarei Annetta că sînt dispus să încep lucrul de îndată, dar că ar trebui să știu ceva mai precis ce am de făcut.

— Bine ! spuse Macario, care i se păru lui Alfonso mai palid ca de obicei, cînd voi avea prilejul s-o văd îi voi spune.

Îi păru rău că vorbise cu Macario. Era clar că nu mai putea conta pe prietenia lui. Poate că Macario nu o iubea pe Annetta, Alfonso nu putea s-o știe, dar era gelos pe el chiar dacă aceasta se datora doar firii sale pizmașe. El nu-și dăduse seama pînă atunci de această fire, deoarece acum pentru prima oară putuse să-i dea lui Macario un motiv de gelozie. Prin inteligența lui și prin poziția lui socială, Macario trebuie să se fi simțit totdeauna superior lui și, probabil tocmai pentru a avea mai deseori satisfacția de a simți și de a face simțită această superioritate, căutase să fie în tovărășia lui. Probabil că Macario îl dusese la familia Maller crezîndu-l atît de timid încît nu va putea ajunge niciodată să cîștige încrederea și prietenia Annettei.

Deci făcuse confidențe unui dușman și îi dăduse astfel posibilitatea de a-i face un rău, pentru că probabil Annetta ar fi dorit să nu mai afle și alții de proiectul lor. Oricîtă indiferență ar fi vrut să simuleze, probabil că bucuria lui fusese totuși remarcată și Macario era omul capabil să o descrie cu înfloriturile Annettei. Îl și vedea relatîndu-i vreo frază în timp ce făcea gestul acela caracteristic cu mîna, gest uneori mai maliții decît limba lui, și își imagina că atîta ar fi fost suficient pentru a-l lipsi de prietenia Annettei, cucerită cu atîta greutate. Își amintea cum fusese tratat acel funcționar care-și permisese să-i facă curte Annettei.

Cele opt zile de așteptare fură puțin plăcute, pentru că teama de a fi acuzat de lipsă de delicatețe îi

răpea bucuria prieteniei neașteptate a Annettei. Așteptase zadarnic o zi după alta vești de la Macario ca răspuns la rugămintea pe care i-o adresase ; deci acesta nici nu încerca să-și ascundă reaua voință ! Părea că-l evita, pentru că nu reuși să-l vadă deloc în cursul săptămînii.

Se duse la Annetta nerăbdător să afle cum se comportase Macario ; își va da seama de aceasta după primirea ce i se va face.

În sufragerie se adunase toată societatea compusă din Fumigi, Spalati, Prarchi și Macario și cam jumătate de oră rămase și Maller. Macario îl salută pe Alfonso cu un zîmbet lipsit de răutate, iar Annetta îi strînse mîna cu căldură. Prietenia ei nu scăzuse de miercurea trecută. Gîndurile lui Alfonso se schimbară brusc, dar nu fu în stare nici măcar să se bucure că fusese eliberat de preocupările lui, pentru că prezența lui Maller îl tulbura, deși acesta îi acordase o strîngere de mînă cordială în chip de salut.

Francesca ședea deoparte pe canapea, cu o broderie în mînă. Alfonso o salută apropiindu-se de ea și ea se ridică pentru a însufleți printr-un gest vorba ei ca de obicei seacă și puțin aspră. Nu se afla niciodată în încurcătură domnișoara Francesca. O auzise vorbind prietenește și vesel, o auzise iritată, dar totdeauna vorbea scurt și avea un fel de a fi hotărît, de persoană care nu acceptă să i se poruncească. Maller ședea la dreapta Annettei, Spalati la stînga. Acesta era totdeauna așezat lîngă Annetta și se părea că ține mult la acest loc.

Alfonso, deși era cel mai tulburat de prezența lui Maller, putu să remarce că și ceilalți își schimbaseră felul de a fi din cauza acestei prezențe.

Era epoca în care, atunci cînd se vorbea de literatură, se discuta în mod necesar despre verism și romantism, chestiune literară comodă la care toți puteau să ia parte.

Maller era partizan al verismului, dar, vrînd să pară mai curînd spiritual decît doct, mărturisea că

veriştii îi plăceau mai ales pentru că nu erau moralişti. De altfel se făcea că-i dispreţuieşte, deoarece credea că e uşor să-ţi cîştigi popularitate cu asemenea metode.

Spalati, ale cărui maxime, după cît ştia Alfonso, nu se prea potriveau cu gusturile lui Maller, găsi fără întîrziere punctul de vedere care-i permitea să fie de acord cu părerea lui Maller.

— Da, dumneavoastră care citiţi numai de plăcere, aveţi dreptate să-i iubiţi.

Prarchi sări peste cal. Vru să-i demonstreze lui Maller, care nega acest lucru, că plăcerea pe care o resimţea citindu-i pe acei autori imorali izvora dintr-un simţ artistic inconştient.

— Dumneavoastră credeţi că vă plac din motivele pe care le-aţi expus, dar desigur că, fără să vă daţi seama, calităţile artistice ale acestor cărţi constituie adevărata cauză a plăcerii dumneavoastră.

— O fi cum zici dumneata, răspunse Maller, care părea să nu înţeleagă că cei doi literaţi îşi dădeau toată osteneala ca să-l măgulească, nu înţeleg totuşi de ce anumite pagini, ştiţi bine la ce mă refer, îmi plac cel mai mult. Or fi poate cele cu mai mare valoare artistică ?

Dacă înţelesese că oamenii aceia voiau să-l linguşească, îşi bătea joc în mod amuzant de linguşitori.

Cînd Maller îşi începuse confesiunile literare, Annetta îi spusese cu voce tare lui Alfonso :

— Fii atent pentru că ai să auzi ce n-ai mai auzit.

Alfonso fu însă mai puţin atent tocmai pentru că se simţea tulburat de acea frază care în cadrul discuţiei generale îi parvenise ca un dar neaşteptat.

Maller se sculă curînd de pe scaun şi îi salută pe toţi printr-o plecăciune. Se îndreptă spre Francesca, urmărit de privirea atentă a lui Alfonso. Se părea că Francesca nu-şi dă seama că el se apropia, dar cînd fu lîngă ea, fără să-şi dea osteneala să pară surprinsă, ridică ochii de pe lucru, îl privi liniştită şi îi întinse

mînuța pe care el, tot atît de calm, i-o strînse într-a lui :

— De ce îți distrugi ochii ocupîndu-te cu lucruri de acestea ?

Ea își retrase mîna pe care el ar fi vrut s-o mai rețină :

— Nu-mi face rău.

Cînd Maller mai trecu o dată prin fața mesei ca să iasă, bărbații se ridicară să-l salute. Singura care la plecarea lui nu trebui nici să se simtă ușurată, nici să-și schimbe felul de a se purta fu Annetta.

De abia în clipa despărțirii, Annetta îl întrebă în șoaptă pe Alfonso unde ajunsese cu romanul.

— N-am putut să fac nimic, pentru că, din păcate, nu știu încă ce trebuie să fac.

După ce meditä o clipă, Annetta îi spuse încet :

— Vino mîine la șapte ; poți ?

— Desigur ! și simți că-i bate inima mai tare.

Așa, cu glas încet, se fixau și întîlnirile de dragoste.

XII

Alfonso fu întîmpinat de Santo pe scări.

— Vă așteptam, îi spuse acesta, zîmbindu-i cu multă prietenie.

Îl trata cu respect, lăsîndu-l să treacă înainte pe ușă și făcîndu-i o plecăciune adîncă după ce îi deschisese ușa bibliotecii. Și la bancă profita de orice prilej pentru a-i dovedi stima lui.

În bibliotecă le găsi pe Annetta și pe Francesca. Francesca cu veșnica ei broderie și Annetta scriind.

— Mă apucasem să fac o primă schiță, îi spuse Annetta. Vino să mă ajuți, căci singură nu reușesc.

Îi puse în față hîrtie, hîrtie de scrisori elegantă, de format mic, și un toc.

— Poate că stai cam rău, dar e totuşi destul loc atunci cînd dorinţa de a face o treabă e atît de intensă ca la noi doi.

Masa era prea joasă şi nu era loc, pentru că Annetta nu-şi dăduse osteneala să dea la o parte ziarele. Francesca avu grijă să facă ceea ce uitase Annetta.

— Îmi dau seama că dacă nu vă ajut, singuri nu vă descurcaţi.

Luă un maldăr de ziare şi le aruncă într-un colţ.

Se părea că relaţiile dintre cele două femei se îmbunătăţiseră. Francesca nu mai avea înfăţişarea aceea de suferindă, deşi pe faţa ei, încă palidă, doar buzele erau mai puţin albe şi Annetta nu mai evita să i se adreseze.

— Vezi să nu cauţi să bagi şi ideile tale în roman, pentru că dacă e posibil la rigoare să faci un roman în doi, e de neconceput să colaboreze trei la aşa ceva.

Dimpotrivă, se părea că doresc să-şi vorbească cît mai des ca două fiinţe care în fiecare clipă caută să-şi aducă aminte că nu mai sînt supărate una pe alta.

— Cîteva cuvinte în chip de prefaţă! spuse Annetta cu oarecare gravitate. Aş vrea să-ţi explic metoda pe care cred că ar trebui s-o urmăm pentru ca pecetea celor două minţi ale noastre, a celor două intenţii ale noastre să nu fie prea evidentă. Firește, înainte de toate trebuie să facem în aşa fel încît cele două intenţii să fie cît mai puţin deosebite posibil. Acesta va fi lucrul cel mai greu, dar făcînd cîteva concesii de o parte şi de cealaltă, cred că vom ajunge la o înţelegere. În ce priveşte metoda, vom trebui pur şi simplu să împărţim munca.

Cu gesturi nervoase trase nişte cercuri pe o foaie de hîrtie pe care o avea în faţă pentru a lămuri această idee a diviziunii. Ezită însă, cel puţin aşa afirma ea, cînd fu vorba să explice în ce mod trebuia făcută diviziunea în cazul acela concret, deoarece se temea că partea pe care i-o rezervase lui să nu i se pară prea lipsită de importanţă.

— Spuneți fără grijă, replică Alfonso, roșind, cu un zîmbet. Munca mă interesează destul de mult, dar nu în așa măsură încît să mă facă să uit că e oricum o onoare pentru mine să fiu considerat colaboratorul dumneavoastră.

Complimentul fusese reușit, Annetta îi mulțumi.

— Iată, dumneata ai idei bune, acesta e un lucru știut, deci dumneata vei trebui să propui și să dezvolți ideile. Eu, care cunosc mai bine societatea, mă voi ocupa de dialog și de descrieri. Dumneata ai trăit prea mult printre cărți.

Această observație fusese făcută pentru a-l consola de faptul că-i negase cunoașterea societății. Foarte măgulit, Alfonso acceptă propunerea. Fiecare capitol în parte urma să fie făcut la început de el și apoi refăcut de către Annetta.

— Sper cel puțin să fiu atît de deșteaptă încît să pot recunoaște și lăsa neatinse ideile bune.

Mai modestă nici n-ar fi putut să fie.

— Of ! În sfîrșit, cu asta s-ar chema că am terminat ! și scoase un suspin de satisfacție ca și cum cu asta o parte a romanului ar fi fost terminată.

— Să trecem acum la stabilirea subiectului !

Și în cazul acesta era nevoie de un preambul. Era necesar să aibă în vedere, observă Annetta, că voiau să aibă succes. Vor publica romanul sub pseudonim dar, dacă nu vor avea succes, plăcerea unei asemenea apariții ar fi prea mică. Nu doreau glorie în viitor, nu se gîndeau deloc la posteritate, dar voiau un succes imediat.

— Eu cunosc metoda pentru a atinge acest succes ! Nu e chiar atît de greu, știi ! Am observat timp de cîțiva ani care sînt operele care au cel mai mult succes la teatru și în lumea cititorilor, și am constatat că toate erau făcute după aceeași rețetă : Ursul domesticit. N-are importanță dacă ursul e bărbat sau femeie, e nevoie doar să fie domesticit prin puterea dragostei.

Și Alfonso trebui să admită că i se întîmplase să se lase înduioșat de opere de felul acesta, deși emoția

pe care i-o pricinuiseră nu micşorase disprețul lui pentru operă sau pentru autor. Însă nu era momentul să-şi arate acest dispreț. Niciodată Annetta nu-i plăcuse atît de mult. Aplecată deasupra hîrtiei, cu părul brun, neted, pieptănat simplu, cu tocul în mîna ei grațioasă, o vedea pentru prima oară uitînd de frumusețea ei, nepăsîndu-i de faptul că place sau nu, cu buzele strînse şi fruntea încrețită, cu capul ei distins într-o atitudine distinsă.

Alfonso acceptă totul. Cu o rapiditate fenomenală, Annetta aşternuse pe hîrtie, pe scurt, conținutul primelor zece capitole, apoi, în două cuvinte, ideea generală a celorlalte. Alfonso nu vedea nici o singură teză sau idee originală în ele, dar față de entuziasmul de început al Annettei, orice îndoială oricît de mică ar fi părut jignitoare. De altfel i s-ar fi părut prematur să emită vreo părere ; executarea putea să îmbunătățească subiectul.

Cînd se trezi singur în fața muncii pe care se obligase s-o facă, îi simți cu atît mai puternic vulgaritatea. Ursul era de genul feminin de data aceasta. Annetta propusese romanul unei tinere din nobilime, care din cauză că fusese trădată de un duce, de ciudă, sub impresia momentului, acceptă să se mărite cu un industriaş bogat. Dar nu-l iubeşte şi-l tratează cu dispreț. Calitățile şi mîndria industriaşului, un om de treabă, robust, cu o musculatură puternică rivalizînd cu blîndețea firii sale, sfîrşesc prin a învinge aversiunea soției şi cei doi eroi trăiesc fericiți împreună mulți, mulți ani. În schița Annettei erau indicate „scene“ acolo unde i se părea că se ivesc momente mai de efect şi astfel semăna şi mai mult cu schița unei comedii, comedia din fiecare seară.

Dar primul capitol deşi intra direct în subiect, pentru că Annetta spunea că introducerile prea lungi plictisesc publicul, era indicat prin cuvinte atît de vagi încît Alfonso putu să compună un capitol după gustul său.

„Clara, o tînără contesă, află că ducele se căsătoreşte cu fiica unui prăvăliaş ; desperarea ei“. Trebuia

să povestească antecedentele acestei situații, ceea ce constituia un alt roman, în care Alfonso avea mînă liberă. În cîteva cuvinte expuse starea sufletească a mamei care primește anunțul de căsătorie a ducelui și îl comunică fetei fără să știe ce furtună va stîrni în sufletul bietei fete această veste. Aceasta suportă lovitura cu demnitate și își dă drumul numai cînd e singură în camera ei. Aici însă, pe lîngă că-și potolește durerea, se gîndește cu amărăciune la trecut, la copilăria ei pe care și-o petrecuse împreună cu ducele, verișorul ei, un copil crud, care deseori o bătuse deși știuse să se facă iubit de ea. Și aici îi trase o descriere care lui Alfonso i se păru reușită, dulce ca o idilă. Totul era doar schițat, ca și cum autorul ar fi fost o ființă care datorită unor preocupări mai serioase n-ar fi fost în stare să acorde întreaga sa atenție povestirii și ar fi lăsat penița să alerge pe hîrtie, trasîndu-i din cînd în cînd o direcție, dar nelăsîndu-se prea mult tulburat dacă aceasta o lua din nou în altă parte. Știa că în felul acesta nu putea fi dus la capăt tot romanul, dar deocamdată primul capitol era gata.

Miercuri îl încredință Annettei și Annetta povesti tuturor despre munca pe care ea și Alfonso intenționau s-o facă. Le explică apoi lui Spalati și lui Prarchi de ce nu îi alesese pe ei în locul lui Alfonso. Primului îi spuse că nu-l alesese deoarece cu propriul tău profesor te sfiești să lucrezi ; în schimb, pe Prarchi îl exclusese pentru că era un prea hotărît adept al verismului. Prarchi afirmă că era mai puțin verist decît se credea și că pentru o asemenea ocazie ar fi putut să sacrifice tot ceea ce era exagerat în opiniile lui. Vorbea serios, ca și cum ar mai fi încercat s-o convingă pe Annetta să dea înapoi. Apoi începu să rîdă :

— La nevoie aș fi fost în stare să colaborez și la un roman pur romantic.

Alfonso își notă aceste cuvinte ca un avertisment pentru el.

Fumigi îl însoţi pe Alfonso o bucată de drum. Se informă timid asupra modului lor de lucru şi părea că se interesează de subiectul romanului, dar atunci cînd, afectînd indiferenţă şi uitîndu-se în altă parte, îl întrebă de cîte ori pe săptămînă se întîlnea cu Annetta, Alfonso rămase tot atît de uimit ca atunci cînd observase căscatul lui Macario :

— Oare toţi sînt îndrăgostiţi de Annetta ?

Aşa cum rămăsese stabilit, se duse la Annetta în seara următoare. O găsi în bibliotecă scriind. Văzîndu-l, făcu o mişcare de nerăbdare satisfăcută. Apoi însă împinse manuscrisul la o parte şi încercă să vorbească de altceva, de timpul uimitor de blînd pentru acel anotimp. Alfonso, care nu avea motiv să ezite, o întrebă cu un zîmbet care cerea iertare, cum îi plăcuse capitolul scris de el. Era deja prea puţin măgulitor faptul că nu începuse ea să vorbească despre aceasta.

— Nu mi-a plăcut ! îi spuse Annetta privindu-l prietenos, ca pentru a atenua asprimea vorbelor ei. E frumos, desigur, îi recunosc calităţile, dar e cenuşiu.

Îi povesti că începuse să-l corecteze, dar că nu reuşise şi că trebuise să se hotărască să-l refacă, deoarece trebuia să admită că nu ştia nici în clipa aceea ce anume îi lipsea capitolului scris de el.

— E dintr-o bucată !

Această expresie critică o entuziasmă, pentru că ştia că lucrurile făcute dintr-o bucată merită să fie lăudate, şi Alfonso se mai linişti.

— Totuşi e cenuşiu, e foarte cenuşiu. Cine crezi c-o să citească de bună voie şirurile acestea de gînduri fără întrerupere şi fără vreun ornament ? Şi apoi dumneata povesteşti prea puţin ; descrii mereu, chiar şi atunci cînd crezi că povesteşti. În felul acesta cum vrei să mergem înainte ? Descrierea reprezintă o mie de cuvinte, iar povestirea unul singur, cînd în realitate ar fi fost preferabil să fie invers. Era mai important să expui baza romanului, primele gînduri ale Clarei în clipa căsătoriei cu industriaşul şi vechea lui

dragoste pentru ea, decît să descrii salonul pe care cititorul nu-l va mai revedea și să dai atîtea detalii din copilăria Clarei.

Îi citi ce scrisese ea. Evident, din amabilitate, cîte un cuvînt, cîte o frază a lui Alfonso fuseseră păstrate, dar erau cuvinte și fraze atît de puțin importante, încît el nu putu să-i fie recunoscător ; tocmai acele părți la care ținea el mai mult nu găsiseră trecere la ea.

După ce termină de citit, Annetta îl privi așteptîndu-se la o aprobare entuziastă, în timp ce Alfonso de abia reuși să îngaime cîteva cuvinte de laudă destul de reci. Efectul acestora fu și mai mult micșorat, deoarece nefiind în stare să-și ascundă părerea de rău pentru faptul că lucrase atîta, zadarnic, și neștiind pentru moment cum să-și exprime această părere de rău fără s-o jignească pe Annetta, cînd i se păru că găsește o cale oarecare pentru a o face să înțeleagă, o porni pe ea cu hotărîre, fără să apuce să se gîndească unde o să ajungă urmînd-o pînă la capăt. Nu vorbi despre lucrarea propriu-zisă sau despre Annetta în mod concret, dar după ce spusese că ceea ce scrisese Annetta era fatal să placă mai mult, atacă teoriile, intențiile Annettei. Era foarte adevărat că acele teorii le-ar fi ajutat să cunoască succesul, dar tăgăduia faptul că ar merita să sacrifici orice scop artistic mai înalt de dragul faimei unui succes efemer.

— Iartă-mă ! îl întrerupse Francesca, tăcută pînă în clipa aceea și părînd că nu urmărește firul conversației, după expresia feței dumitale mi s-a părut că nu ți-a displăcut ce a scris Annetta. Deci nu poate fi atît de neartistic cum vrei să faci să se creadă.

Lui Alfonso i se păru că Francesca îi făcuse cu ochiul în timp ce vorbea, ca și cum ar fi vrut să-l îndemne să-și dea consimțămîntul și fu atît de uimit încît nu putu să-și desprindă imediat privirea de a ei. Oare colaborase și Francesca la acel capitol, de-l apăra în felul acesta ? Oricum, era evident că i se impunea să-l admire și el se supuse cu toată amabilitatea de care era capabil. Spuse că-i plăcuse ca-

pitolul respectiv şi că nu combătea decît principiile. În realitate, capitolul i se păruse urît, tern, emfatic şi se simţi umilit de faptul că fusese constrîns să facă acea declaraţie explicită ; renunţase la dreptul de a-şi spune părerea. Se minună văzînd că Annetta nu se îndoia cîtuşi de puţin de sinceritatea declaraţiei sale. Rămînea deci stabilit, îi spuse ea, că acel capitol va rămîne aşa cum era, iar în ce priveşte restul capitolelor, se vor pune de acord în acelaşi fel.

Şi într-adevăr în acelaşi fel, dar mai uşor, se puseră de acord pentru al doilea şi al treilea capitol. Alfonso le compuse încercînd s-o imite pe Annetta şi Annetta le refăcu fără să-i pese prea mult de prima versiune.

În această situaţie exista o parte plăcută pentru Alfonso. Odată cucerită superioritatea pe care Alfonso fusese nevoit să i-o recunoască, Annetta, dîndu-şi seama probabil că supunerea îl costa mult pe tînăr, vru să-l răsplătească arătîndu-i mai multă prietenie, uneori o protecţie înduioşată de persoană superioară, un fel de afecţiune maternă. Rîdea de slăbiciunile lui, îl descria ca pe un mic urs care nu ştia să facă un compliment şi căruia îi lipsea simţul diplomatic ; într-o seară, spuse prietenilor de miercuri, el fiind de faţă, că probabil vor fi fost filozofi mai mari decît Alfonso, dar că nici unul nu e posibil să fi luat mai în serios filozofia şi să fi trăit mai conform cu preceptele sale. De aici luă naştere — aceasta însă cînd rămaseră între patru ochi — porecla de „mormoloc". Mormoloc atunci cînd îngăima cîteva cuvinte şi nu reuşea să-şi termine fraza, mormoloc atunci cînd spunea că o carte care avea succes literar nu făcea două parale pentru că era opera unui ignorant, în sfîrşit mormoloc atunci cînd îi aducea ciorna lui destinată să fie aruncată. Îi spunea cuvîntul acesta cu un zîmbet atît de binevoitor, privindu-l cu admiraţie, ca pe o fiinţă originală, vrednică de a fi studiată... dar nu citită, aşa că el stătea ţeapăn, vorbea puţin, stîlcea cuvintele ca să merite mai des această calificare. Ea îşi menţinu neclintită prima

părere și anume că Alfonso, deși dispunea de un număr mai mare de idei elevate, nu știa să le lege între ele și să scoată un roman bun. Era prea apăsător și prea monoton. Mai devreme sau mai tîrziu ar fi putut să-și facă un nume cu o operă filozofică valoroasă, dar nu cu romane. Era un gen prea ușor pentru el.

Dificultățile muncii nu erau însă mici. În capitolul al doilea se descria o teribilă scenă conjugală între Clara și soțul ei, în odaia lor nupțială, pe cînd în cel de al treilea — și aceasta la dorința expresă a Annettei — ambii soți știau deja că se iubesc, dar o imensă mîndrie îi ținea încă despărțiți. Tot restul romanului urma să trateze despre această mîndrie a lor, care trebuia domolită, căci asta era, în fond, tema cărții. Cel puțin să fi tratat numai despre această mîndrie ; dar Annetta voia să se intercaleze în text o mie de alte istorioare, care n-aveau nici o legătură cu subiectul principal. Apăreau în scenă socrul fostului logodnic, băcanul, soția nobilului, rivala Clarei, apoi și fratele Clarei, precum și o soră a industriașului, care pînă la urmă se căsătoreau ; în fine, diverse alte personaje, care luau parte la o comedioară politică — niște alegeri — special pentru a îngroșa firava nuvelă și a-i da proporții de roman. Alfonso îi propusese să omită toată această umplutură inutilă și să lase numai cele două firi mîndre, pe care le voise Annetta, față în față una cu cealaltă, să tranșeze conflictul între ele ; încă ar fi putut rezulta o bună analiză a mîndriei. Annettei, propunerea i se păru de-a dreptul comică. Capitol cu capitol, cartea trebuia să se compună din interminabile dialoguri, din lupte între cele două femei : Clara și soția nobilului ; fiecare capitol trebuia, apoi, ornat cu cîte o privire drăgăstoasă între soț și soție. Așa se încheiau toate.

Pentru Alfonso, munca începu să semene extraordinar cu cea de la bancă. Seara se apuca de lucru cu un căscat, luptîndu-se cu somnul, atent numai să execute cu strictețe tot ce îi ordonase Annetta, fericit cînd termina. Uneori chinul era atît de mare încît sfîrșea prin a se duce la Annetta fără a fi făcut ni-

mic. Alteori nu lucra, hotărît să trimită pe cineva la ea în ziua următoare ca să-i ceară scuze, numai şi numai să scape de toată treaba aceea. Dar nu putea renunţa s-o vadă şi se ducea la ea, cu vreo altă scuză.

Annetta îl primea întotdeauna amabil şi nu-i făcea nici un reproş. Îl punea să citească ceea ce scrisese ea, apoi îl lăsa să vorbească despre alte lucruri. El nu manifesta decît o timiditate deliberată, căci îşi dăduse seama că anumite timidităţi în prezenţa Annettei era bine să fie întreţinute. Cînd era pe punctul de a renunţa la ele, îşi amintea de avertismentele lui Macario, de semnul acela discret al Francescăi, în sfîrşit, de atitudinea lui Spalati, cel mai vechi prieten al Annettei care, dacă îşi permitea anumite libertăţi, o făcea întotdeauna în aparenţă cu atît mai respectuos, cu cît mai liber îi vorbea. Era atit de abil Spalati, încît manifesta lipsă de respect faţă de ea numai atunci cînd o adula. Adulaţiile sale dădeau impresia de a fi atît de curajoase, încît, prin aceasta el le făcea să pară sincere. Era perfect capabil să-i spună că ea întrebuinţa prea mult adjectivul, ca Victor Hugo. Alfonso înţelesese metoda. Felul lui de a se purta îi era înlesnit de uşurinţa de a simula caracterul care îi era atribuit. Manifestînd dispreţ pentru formele exterioare, îi era îngăduit să treacă peste vreuna din ele ; de altfel cultul unor asemenea forme nici nu intra în exigenţele Annettei. Trebuia să ştii ca, la momentul oportun, să arăţi o fărîmă de admiraţie sau de entuziasm pentru ea.

Cele mai plăcute erau serile în care despre roman nu se vorbea deloc, dar Alfonso îşi dădu seama că dacă această situaţie se prelungea prea mult, încetineala muncii putea să nu-i fie pe plac Annettei. Fu prevenit în acest sens şi de către Francesca ; ea îşi manifestă încă o dată dorinţa de a-i da unele îndrumări în ce priveşte relaţiile lui cu Annetta.

Îl primi într-o seară, cînd Annetta mai era încă în odaia ei.

— N-ați făcut nimic nici astăzi ? îi întrebă ea cu o notă de imputare în glas. Vedeți că Annetta își pierde ușor răbdarea.

Din întîmplare, în seara aceea făcuse ceva. Înțelese importanța avertismentului și se execută întocmai : de atunci înainte, un timp oarecare, aduse în fiecare seară cîte o mostră menită să arate că lucrase sau gîndise la roman.

Reușea s-o facă din ce în ce mai greu. La bancă avea mult de lucru. Ducea acum în spinare aproape toată munca lui Miceni, așa încît zilnic era o avalanșă de lucrări, cărora abia izbuteau să le facă față el și Alchieri. Simțea tot mai tare nevoia de a-și face lungile-i plimbări, apoi să se odihnească.

Prima oară cînd i se întîmplă — după recomandarea făcută de Francesca — să fie nevoit să vină la Annetta fără să aducă o singură pagină scrisă, deși Annetta îl primise cu obișnuitul ei zîmbet amabil, se temu că ea își ascundea mînia de care vorbise Francesca și, încă foarte neliniștit, se temu că va fi poftit să plece imediat și pentru totdeauna. În teama lui i se păru că nu e suficient să aducă o singură scuză, ci începu să vorbească de munca lui copleșitoare, apoi de o durere de cap și chiar de niște vești îngrijorătoare pe care le primise de acasă în legătură cu sănătatea mamei sale, care îi răpeau liniștea necesară pentru a munci. Annetta îl asculta părînd să participe din toată inima la ce-i spunea el, lucru care-l înduioșă profund pe Alfonso. Se simți umilit că trebuia să se scuze ca un elev de școală, cînd ar fi vrut să vorbească altfel și umilirea pe care o resimți fu atît de mare încît i se umplură ochii de lacrimi. Annetta crezu că aceste lacrimi se datoresc îngrijorării în ce privește sănătatea maică-si.

Pentru Annetta prezența lui Alfonso trebuie să fi fost în seara aceea mai plăcută ca de obicei. După ce pomeni toate cauzele care-l împiedicaseră să lucreze la roman, el începu să vorbească despre dorința lui de a se consacra acelei lucrări și apoi afirmă că ocupația lui preferată era să se gîndească, să mediteze

la această minunată operă. Pentru prima oară adula fără să fie constrîns s-o facă, dar în clipa aceea era dispus să fabrice şi monede false pentru a păstra prietenia Annettei. Descrise ocupaţiile lui la bancă şi neavînd curajul să se plîngă de munca la bancă în general faţă de fiica domnului Maller, se plînse de faptul că încă nu i se încredinţa munca la care credea că avea dreptul, mai inteligentă şi mai liberă.

— Ai vrea să-i vorbesc tatii ? întrebă Annetta foarte mişcată. Într-adevăr, dumneata ai fi îndreptăţit să faci lucrări mai complicate.

El nu prevăzuse această ofertă pe care o regretă în cel mai înalt grad. Protestă, spunînd că nu voia să profite de prietenia Annettei pentru a obţine protecţie. Oricum, o recomandare nu era suficientă pentru a schimba ordinea ierarhică în bancă, iar lui i-ar fi răpit o parte din iluziile sale în legătură cu aceşte reuniuni. Annetta vru să afle care erau aceste iluzii.

— Cînd mă aflu aici, răspunse Alfonso, nu vreau să-mi amintesc decît că sînt prietenul dumneavoastră în calitate de literat. Deocamdată nu sînt altceva.

Annetta îi mulţumi.

— Deci îţi face plăcere să vii aici, pot fi sigură de aceasta ?

Trecuse la un ton mult mai superficial, de care Alfonso îşi dădu seama imediat, cu toate că era ocupat s-o asigure că el se simţea totdeauna bine în casa Maller.

Fusese o frază pe care Annetta o spusese de bună credinţă, închipuindu-şi că e foarte politicoasă, dar fu suficientă pentru a-i pricinui lui Alfonso cîteva ceasuri de agitaţie. Era politicoasă, dar atît de repede uitase ea oare că-l văzuse plîngînd pe un bărbat, încît să nu fie în stare să-i spună altceva decît o frază oarecare de circumstanţă ? De fapt nu-şi dădea seama exact de ce fraza aceea i se păruse jignitoare şi pentru a înţelege fu nevoie să se gîndească mult la ea. Pentru moment, se simţea foarte nemulţumit de sine, aproape de parcă ar fi avut remuşcări pentru o acţiune vinovată sau ridicolă. El plînsese şi ea se sim-

ţise obligată să-i spună un cuvînt amabil ! Era o deosebire atît de mare între cele două fapte, încît îi era ruşine că vărsase lacrimi. O femeie care ar fi resimţit pentru el măcar o fărîmă de afecţiune ar fi plîns alături de el !

Era o seară frumoasă, rece dar fără vînt, iar cerul era întunecat şi cu puţine stele. Alfonso hoinări mult pe străzi, nesimţindu-se în stare să-şi regăsească liniştea într-o cameră închisă. Pentru a doua oară simţi dorinţa de a rupe relaţiile sale cu Annetta şi tot din cauza mîhnirii care-l cuprindea, atunci cînd în ciuda marii prietenii pe care o manifesta faţă de el întrezărea imensa ei răceală şi indiferenţă. Erau surprize dureroase care-l trezeau din trăirea lui inertă, conformă mai mult unei obişnuinţe decît unei idei sau unui scop şi analiza atunci acest scop, mirat de faptul că nu mai trăise potrivit cu el sau că îl vedea într-o altă lumină, surprins că e tot atît de departe de a-l atinge cît i se păruse mai înainte că-i era de aproape. Era oare vorba la el de o pasiune fără leac ca să merite să se expună la atîta trudă şi nelinişte ? Nici măcar la începutul relaţiilor sale cu Annetta nu simţise atît de clar că dragostea lui crescuse datorită bogăţiilor aflate în jurul ei, ca un fel de ornament care împodobea frumosul chip aşa cum o montură dă mai multă strălucire unui diamant. Îşi amintea bine acum ! Înainte de a cunoaşte graţia şi frumuseţea Annettei îl impresionase, îl tulburase faptul că era fata lui Maller şi din această emoţie se născuse sentimentul pe care el îl numea dragoste.

Dar la ce-i folosea o asemenea analiză ? El îşi dăduse seama de deosebirea dintre felul lui de a simţi şi acela al oamenilor care-l înconjurau şi credea că în esenţă consta din faptul că lua viaţa prea în serios. Asta era nenorocirea lui ! Merita oare să se necăjească atîta pentru a găsi o ieşire dintr-o încurcătură care se va rezolva firesc, de la sine ? Dacă Annetta îl iubea, ar fi avut, e drept, mult de cîştigat, toată viaţa lui s-ar fi schimbat ; dacă nu-l iubea, n-avea nimic de pierdut.

Vru să-şi impună calm, dar, bineînţeles, raţionamentele nu-l eliberară nici de îndoieli, nici de agitaţie. Îl ajutară doar să nu ia hotărîri pripite, aşa cum l-ar fi îndemnat să facă firea lui atît de zbuciumată în situaţiile neclare, confuze, şi îl salvară de la analiza propriilor instincte, a propriului caracter. Cunoaşterea de sine îl făcea să sufere.

În ziua următoare se întîlni pe Corso cu Macario, care se îndrepta grăbit spre mare. Nu se mai văzuseră de cîteva săptămîni. Macario avu amabilitatea să dea vina pe Alfonso.

— Eşti chiar atît de ocupat cu romanul, îl întrebă, încît nu mai e chip să te vadă omul ?

Macario îi vorbea pentru prima oară de roman şi tonul lui prietenos şi glumeţ îl surprinse în mod plăcut pe Alfonso. Se arăta din nou ca un prieten bun căruia îi plăcea atît de mult să-l instruiască pe Alfonso care, la rîndul său, îşi dădu osteneala, dar fără succes, să revină la atitudinea supusă de odinioară. Nu-şi mai putea reţine cuvintele care-i veneau pe buze spontan pentru a completa sau a corecta opiniile lui Macario. Macario îl invită la o plimbare pe mare, dar Alfonso fu nevoit să-l refuze pentru că se apropia ceasul cînd trebuia să fie la birou. Îl însoţi o bucată de drum pînă la dig.

Macario o salută pe o doamnă trecută de prima tinereţe, grasă şi greoaie, dar elegantă.

— Iată o doamnă, spuse el, al cărui amant se poate deveni cu uşurinţă — după cît se spune — şi nu cred că ar fi atît de neplăcut.

Pornind de la această observaţie, începu să-i vorbească lui Alfonso despre seducere în genere.

— Pentru a şti cum să o iei pe o femeie dispusă să cedeze, nu e nevoie de mare lucru, şi totuşi e atît de greu încît nici omul cel mai şiret nu reuşeşte. Trebuie să ştii cînd s-o faci, pentru că nici o femeie care vrea nu vrea totdeauna. Odată aflat lucrul acesta, trebuie să ştii cînd să ataci prompt, lucru şi mai puţin uşor, deoarece pentru o astfel de hotărîre e nevoie să ai nervi mai tari decît un general care

dirijează o bătălie. Hotărîrea nu devine mai ușoară chiar dacă știi că ești așteptat și în consecință sigur de victorie. Iar cu femeile nehotărîte, pe care trebuie să le faci să adopte o convingere și să respingă alta, e atît de greu, încît eu, care mă pricep la treburile astea nu am încercat niciodată s-o fac. Sînt însă convins că în asemenea cazuri trebuie mai curînd să acționezi decît să vorbești. Poți să vorbești înainte, cu mult înainte, dar numai vorbele nu o împing pe nici o femeie să facă pasul fatal. Cu femeile trebuie să știi să treci la acțiune. Să săruți de exemplu, să săruți o mînă, un obraz, un grumaz, fie și un picior, ce e mai la îndemînă. Vorbitorii buni n-au niciodată noroc la femei.

Părea făcută special pentru el predica aceea, așa credea Alfonso, îndreptîndu-se spre birou. Se gîndea ce s-ar fi întîmplat dacă ar fi luat în serios sfaturile lui Macario și ar fi trecut la acțiune cu Annetta. Vedea mîna ei albă ridicîndu-se amenințător și punînd capăt scenei cu o palmă. Macario poate sperase că el va da urmare sfaturilor lui ; Alfonso îl bănuia capabil de așa ceva. Cu atît mai bine ! Și cursa pe care i-o întinsese Macario îl amuza.

Curînd avu prilejul să se gîndească din nou la sfatul lui Macario. Într-o seară, Francesca îi lăsă singuri. Annetta scria cu scrisul ei frumos și mărunt dar cu trăsături hotărîte ; ținea brațul stîng pe masa pe care-și sprijinea pieptul, iar mîna ei se afla chiar lîngă gura lui Alfonso. Era imposibil să nu te gîndești la sfatul lui Macario și pe Alfonso îl trecură fiorii cînd își dădu seama că perii de pe bărbia lui atinseseră deja mîna aceea pe care totuși Annetta nu o retrăgea. Își aminti că Macario declarase că un bărbat devenea ridicol în ochii unei femei prin simplul fapt că risca mai puțin decît ar fi dorit ea. Nu luase încă nici o hotărîre, cînd printr-o mișcare aproape involuntară își lipi buzele de mîna aceea. Simți atingerea pielii catifelate de care-și aminti mai tîrziu ; pentru moment, speriat de propria lui îndrăzneală și neștiind

cum s-o dreagă, încerca să facă pe indiferentul, ca un copil care vrea ca vina pentru pozna făcută de el să cadă asupra altuia. Trăznetul de care se temea nu căzu! Observă că Annetta roşise şi că tocul se oprise pe hîrtie. Poate că Annetta nu se putea hotărî ce să facă. Mîna se retrase încet, cu o mişcare naturală, ca şi cum ar fi avut nevoie de ea pentru a-şi sprijini capul. Tăcerea dură aproximativ un minut care fu o veşnicie pentru Alfonso. În sfîrşit, Annetta vorbi, dar nu de sărut; vorbi degajată, privindu-l de mai multe ori zîmbitoare şi prietenoasă.

Era salvat! Mai mult decît salvat, fericit! Declaraţia fusese făcută! Cel puţin acum Annetta ştia că nu mai avea în faţa ochilor nici pe slujbaşul umil, nici pe literat. Atunci cînd el suferea din cauza unui cuvînt mai rece, sau din gelozie, putea să spere că ea va bănui ceva. Căuta să fie modest, să nu atribuie tăcerii Annettei altă semnificaţie decît aceea a unei blînde indulgenţe, şi totuşi era fericit. Acesta era doar începutul, dar făcuse un pas uriaş. În seara aceea nu avu îndoieli. El o iubea pe Annetta şi dorea să fie a lui. Era totodată şi bucuros de drumul pe care-l parcursese pentru a ajunge la bogăţie, dar acum nu mai voia să ştie de asta. Un zîmbet din partea Annettei însemna fericirea! I se ceruse să treacă la acţiune şi declaraţia sa fusese un act îndrăzneţ, dar nu brutal; dulce, mai respectos chiar decît ar fi putut să fie orice cuvînt.

Cîteva seri la rînd, Francesca asistă la şedinţele lor, ceea ce nu-l supără pe Alfonso. Acum vorbea din priviri: limbajul privirilor e ca şi cel al muzicii; nu precizează nimic fără cuvinte, dar însoţit de cuvinte sau atunci cînd acestea au fost spuse mai înainte, exprimă mai mult şi mai bine decît cuvintele. Nu erau priviri îndrăzneţe, şi el nici nu încerca să descopere vreun contur al corpului cercetînd cu priviri indiscrete veşmintele ei graţioase, nici strîngîndu-i mîna nu încerca să i-o mîngîie pentru a avea satisfacţia atingerii. Declaraţia aceea, acea ieşire din dorinţa solitară, îi fortificase dragostea, îl făcuse să

respire aer curat. Însă n-ar fi fost în stare să adauge nici un cuvînt la acea sărutare.

Într-o seară cînd erau în bibliotecă, tocmai cînd era conversația în toi, Francesca se îndepărtă în vîrful picioarelor, pentru a nu-i deranja. Lipsi un sfert de oră și cînd se întoarse îi găsi așa cum îi lăsase. Cînd ieșise Alfonso tresărise crezînd, tot conform celor spuse de Macario, că acum era obligat să spună ceva. Rumegă cîteva idei, dar Annetta îl împiedică să le spună, vorbindu-i foarte liniștită despre roman. Deci ea nu aștepta nimic și era bine să nu facă lucruri pe care ea nu le prevăzuse. Prin urmare, tăcu; situația lui era destul de bună și pentru moment nu putea să dorească altceva. Nu vorbea de dragoste, dar tot ce-i spunea Annettei era pătruns de sentimentul lui. În fond tot timpul nu făcea nimic altceva decît declarații de dragoste! Cînd îi vorbea Annettei, într-un mod cu totul deosebit de cel al lui Macario, făcea aluzie la subînțelesul pe care-l aveau toate cuvintele sale cu ajutorul zîmbetului sau al intonației. Spunînd lucrurile cele mai simple, simțea că vocea îi devine atît de tandră cum n-ar fi crezut că ar putea să fie vreodată, și declarația de dragoste era atît de clară, atît de îndrăzneață, încît i se părea o luare în posesiune, care îl făcea să se înfioare din cap pînă-n picioare, beat de fericire de parcă și-ar fi văzut visul realizat.

Îl reîntîlni pe Macario și acesta, cu o insistență suspectă, îi vorbi din nou de felul cum trebuie să te porți cu o femeie. Alfonso ascultă nepăsător la ce violențe îl sfătuia Macario să se dedea, căci el știa acum mai bine ce era potrivit și ce nu în cazul său. Se simțea bine în stadiul acela al relațiilor sale cu Annetta și nu voia să-l abandoneze fără să știe care va fi stadiul următor. Chiar și cînd n-o vedea pe Annetta suferea mai puțin. Se plictisea în așteptarea serii, dar nu mai visa atît pentru că un zîmbet al Annettei alungase acele spectre pe care tot ea le crease.

Alfonso își închipuia că ea trebuie să fie măgulită de dragostea și de respectul lui, chiar dacă nu-l iubește. De aceea își exagera timiditatea, pentru că timiditatea explica și făcea posibilă prelungirea acelei ciudate situații.

Munca literară lîncezea stînjenită de aceste preocupări amoroase și tocmai aceasta îl măgulea mai mult pe Alfonso, căci se părea că și pentru Annetta romanul devenise un lucru secundar. Într-o seară se întîmplă ca Alfonso să-i aducă un fragment, dar Annetta uită să-l roage să-i citească fragmentul. Cu cît înainta mai mult era scris din ce în ce mai conform cu dorințele Annettei și lui Alfonso îi devenea tot mai limpede că subiectul era nul și romanul tîmpit. Se gîndea că odată cu creșterea intimității între ei va veni și ziua în care-și va putea spune părerea, dar pentru moment nu îndrăznea să-și exprime nici cea mai mică îndoială. Nu voia să se expună pericolului de a vedea stingîndu-se lumina ce strălucea în ochii Annettei cînd îl privea. Pentru el acel roman avea o importanță foarte mică și de aceea n-ar fi consimțit să audă nici un cuvînt mai aspru din partea iubitei din cauza lui.

Fu smuls din acea idilă independent de voința lui și de cea a Annettei ; Macario îl ajutase fără să vrea la crearea ei, Miceni și Fumigi i-o distruseră.

Miceni era cel care-l invidia în modul cel mai evident pe Alfonso pentru faptul că frecventa în chip de prieten intim casa Maller. Bineînțeles că nu i-o spusese și, ca de obicei, Alfonso refuza s-o creadă, chiar atunci cînd Miceni, cu firea lui capricioasă, lăsa să se vadă lucrul acesta în modul cel mai evident. Micile înțepături ale lui Miceni nu reușeau să-l rănească nici cînd acesta începu să vorbească despre dragostea lui pentru Annetta și să susțină că aceasta ar fi putut să fie reciprocă dacă el și-ar fi dat mai multă osteneală. Alfonso, din cele cîteva cuvinte pe care i le spusese Macario, știa ce să creadă despre asemenea aventuri. Prefăcîndu-se că îi acordă lui Alfonso o mare încredere, Miceni îi povesti într-o zi

și motivul pentru care încetase să-i mai facă curte Annettei : din delicatețe față de Fumigi, pentru că știa că acesta e îndrăgostit de Annetta. Fumigi era un vechi prieten al lui, care-i făcuse rost de slujba de la banca Maller, așa că el i se simțea îndatorat.

Această afirmație îl impresionă pe Alfonso mai mult decît cealaltă. Și el își dăduse seama că Fumigi era îndrăgostit de Annetta și era vorba de o dragoste care avea — trebuia să admită — mare probabilitate de a-și atinge scopul. Judecînd cu sînge rece, își dădea seama că, nefiind prea bătrîn, Fumigi era o partidă potrivită pentru Annetta.

Băgînd de seamă că Alfonso se tulbura cînd i se vorbea de Fumigi, Miceni se delectă deseori zgîndărindu-l, pentru că văzîndu-l pe Alfonso gelos, i se potolea propria lui gelozie.

E mai greu să pari indiferent atunci cînd nu ești, decît pasionat atunci cînd ești indiferent. Miceni începea de obicei prin a-i vorbi de treburi de birou, pretext pentru a se duce în camera lui Alfonso. Cînd era constrîns să vorbească de Annetta, Alfonso trecea prin sită fiecare cuvînt înainte de a-l pronunța și o făcea cu o dezinvoltură care și lui i se părea excesivă și din care era fatal să se străvadă afectarea ; vorbea de ea ca și cum ar fi văzut-o de puține ori în viața lui. Spunea că e frumoasă și, drept culme a indiferenței, mărturisea că o dorește așa cum e normal să fie dorite toate femeile frumoase. Dar cînd i se vorbea de Fumigi, nici cuvintele nu voiau să asculte de hotărîrea lui de a fi indiferent. Lui nu-i păsa dacă Miceni credea sau nu că Annetta îl iubea, dar îl durea cumplit să știe că pînă și un singur om consideră că altul este cel iubit. Spunea cu un calm vizibil forțat că el îl cunoștea pe Fumigi și nu credea că acesta o iubește pe Annetta. Atunci Miceni își pierdea calmul :

— De ce crezi că ți-aș spune-o dacă nu ar fi adevărat ? Informează-te. Toată lumea din oraș o știe afară de tine.

Şi el se înflăcăra susţinîndu-şi afirmaţia la fel de mult ca Alfonso care o combătea ; dar Alfonso, cînd îşi dădea seama că se îndepărtează prea mult de rolul său de persoană indiferentă, tăia vorba scurt, declarînd că n-avea decît să fie aşa, pentru că pe el tot nu-l interesa cîtuşi de puţin treaba asta. Cuvintele erau energice, ba chiar prea energice, dar expresia feţei şi tonul erau departe de a fi indiferente.

Vesel de parc-ar fi adus o veste bună, Miceni îi povesti că Fumigi se logodeşte cu Annetta. Alfonso începu să rîdă liniştit, de data aceasta sincer liniştit.

— Ieri am fost în casă la Malleri şi mi s-ar fi spus dacă ar fi adevărat.

— Încă nu e ceva oficial ; dar probabil că acum, în timp ce noi vorbim, Fumigi intră pentru prima oară în casa Annettei în chip de soţ.

Vocea îi devenise deodată stridentă ca şi cum liniştea lui Alfonso l-ar fi jignit.

Alfonso nu socoti de demnitatea lui să discute. Cu o seară înainte, Annetta se purtase cu el chiar mai bine decît de obicei. Îi povestise despre copilăria ei, despre viaţa din internatul unde fusese trimisă după moartea mamei. Îi făcuse confidenţe deci, iar Alfonso, uimit şi fericit, văzuse în aceasta un semn de îmbunătăţire a poziţiei sale. De un timp încoace el se autoadmira, considerîndu-se o fiinţă abilă şi în seara aceea, ieşind de la Malleri, murmură :

— Aceasta e adevărata artă. Să faci progrese fără multă osteneală.

Însă în seara aceasta nu urma să se ducă la Annetta. Tulburat totuşi de cuvintele lui Miceni, se învîrti mai mult timp pe Via dei Forni. Casa avea înfăţişarea ei obişnuită. Lungul şir de camere nelocuite avea ferestrele închise ermetic şi perdelele lăsate ; numai una din ferestrele de la sufragerie era întredeschisă.

Pornind de pe Via dei Forni spre mare îl întîlni pe Fumigi. Deoarece se gîndise atîta la el, Alfonso, văzîndu-l că-i apare deodată în faţa ochilor, se simţi

stînjenit și i se păru că stînjeneala lui Fumigi nu era mai mică.

— Dumneata... te duci ? întrebă Fumigi bîlbîindu-se și făcînd un semn către casa Mallerilor, dinspre care venea Alfonso.

— Nu ! răspunse Alfonso rapid. I se părea că Fumigi vrea să-l acuze de un delict. Umblu de vreo oră ca să fac mișcare. Dacă vreți să-mi țineți de urît...

În înfățișarea lui Fumigi, îmbrăcat de obicei atît de decent, se vădea o oarecare dezordine ; cravata nu voia să stea la locul ei, iar gulerul hainei negre, de altfel nou-nouță, era mototolit.

— Mergem spre portul nou ? întrebă. Se uită încă o dată la ceas și după o ușoară ezitare se puse în mișcare alături de Alfonso.

Tăceau, mergînd învăluiți de palidele raze ale soarelui care asfințea. Din piața din fața gării se întoarseră spre mare și se opriră la primul dig, construit de curînd, cu dale albe, regulate.

— Ce minunat ! spuse Alfonso privind soarele, bucuros că poate să vorbească. Jumătate din globul incandescent mai ieșea încă din mare. Lumina liniștită, albă, care învăluia casele de pe mal nu părea să provină de la corpul acela roșu. El se oglindea în lumina roșietică de la orizont și dădea reflexe trandafirii unui norișor alb, nemișcat deasupra orașului pe ale cărui străzi mai depărtate de mare începuse să cadă înserarea.

Dar de fapt nici unul dintre ei nu avea ochi pentru magnificul spectacol. Alfonso îl observa pe Fumigi, care era atît de cufundat în propriile lui gînduri încît nici nu-și mai dădea osteneala să-și ascundă preocuparea. Se uită din nou la ceas și murmură cîteva cuvinte pe care Alfonso nu le înțelese ; apoi își băgă mîinile în buzunare fremătînd de nerăbdare și contemplînd apa care se întindea la picioarele lui. Uitase pînă și de faptul că-l însoțea cineva.

— Sînteți grăbit ? îl întrebă Alfonso.

— Nu! răspunse Fumigi. Trebuie doar să fiu la o întîlnire la șapte și jumătate.

Ceea ce îi povestise Miceni era deci adevărat și Alfonso se gîndi că întîlnirea la care voia să ajungă Fumigi la timp era tocmai întîlnirea cu Maller. Fumigi aștepta un răspuns și Alfonso se mai credea încă atît de sigur pe pozițiile sale încît acea nerăbdare febrilă îi trezi mila, pentru că știa că pe bietul om îl aștepta o dezamăgire.

Felul de a se purta al lui Fumigi era atît de anormal încît puteai să te prefaci că nu-i cunoști cauzele, dar nu puteai să te prefaci că nu-l observi.

— Nu vă simțiți bine?

— Nu... da, puțină durere de cap. Dar ceea ce mă supără cel mai mult e că trebuie să stau pe străzi pentru a fi sigur că nu voi scăpa întîlnirea. De altfel, dacă mă gîndesc bine, vă asigur că-mi fac griji pentru un lucru care nu merită.

— E un lucru atît de puțin important? întrebă Alfonso uluit.

— Nu, de foarte mare importanță, dar în fond..., și ridică din umeri, lucru care i se păru lui Alfonso că înseamnă că omul era absolut sigur de reușită.

— Atunci de ce vă agitați?

Alfonso continua să-l liniștească, dar tare ar fi vrut să-i poată răpi lui Fumigi acea încredere care pe el îl rănea adînc.

Cîteva clipe Fumigi păru mai liniștit. Apoi se cufundă din nou în meditațiile sale și dădea atît de puțină ascultare cuvintelor lui Alfonso, încît la un moment dat își luă rămas bun întrerupînd o frază pe care Alfonso începuse s-o fabrice pentru a-l liniști. Simțea nevoia să rămînă singur, dar mai mult decît orice dorea să treacă timpul și își luase rămas bun putînd astfel să spună altceva decît ceea ce ar fi povestit cu dragă inimă ca să-și ușureze sufletul. Își luă rămas bun vorbind mult și povestind că înainte de întîlnire trebuia să se mai ducă și în alt loc.

Alfonso îl urmări atent din ochi și nu-i scăpă faptul că în clipa în care ajunse în mijlocul pieței

avu o ușoară ezitare cînd să se hotărască încotro s-o ia. Era limpede! Bietul om își plimba dureroasele îndoieli; altă țintă nu avea umblatul lui.

Și această ezitare fu suficientă ca să-i inspire milă lui Alfonso și să-i potolească mînia pe care i-o trezise în suflet prostească siguranță a lui Fumigi. Această milă merse atît de departe încît începu să se piardă în visări, gîndindu-se la posibilitatea de a împăca fericirea lui cu aceea a lui Fumigi. Asemenea posibilitate nu exista, dar asta nu-l împiedică să construiască, bazat pe acea situație, un roman în care-și rezerva pentru sine partea neplăcută de prieten al casei Fumigi. Era neplăcut pentru el sentimentul de a fi contribuit la nenorocirea lui Fumigi, de a fi meritat pentru prima oară în viață ura unei ființe, el fiind în plină cunoștință de cauză. Era destul ca să-i inspire un profund dezgust pentru fericirea sa.

Se duse să lucreze la roman, pentru că astfel i se părea că-și merită mai curînd norocul și se constrînse să facă treaba aceea neplăcută ca și cum ar fi vrut să potolească invidia zeilor prefăcîndu-se că e mai puțin fericit.

Dar fu suficient un cuvînt al lui Miceni pentru a-i răpi în parte siguranța.

— Probabil că la ora asta totul s-a aranjat!

Dacă în clipa aceea lui Alfonso i s-ar fi spus că Fumigi se sinucisese în urma refuzului Annettei, nu i-ar fi părut deloc rău.

Întîmplarea îl făcu să rămînă cîteva zile în această stare de spirit. În seara aceea Annetta nu-l primi. Camerista îl opri pe scări, spunîndu-i că domnișoara Annetta nu putea să-l primească.

— Dar ce s-a întîmplat? întrebă Alfonso înspăimîntat. Apoi, văzînd uimirea femeii, adăugă în chip de explicație: Domnișoara se simte poate rău?

— Nu! răspunse camerista, o femeie bătrîioară, îmbrăcată cu pretenții și care-l tratase pe Alfonso totdeauna cu indiferență, poate și pentru că el uitase să-i facă puțină curte. Se simte foarte bine.

Fugi iute pe scări, ca și cum de multă treabă ce avea nu putea să-și permită să stea degeaba nici cîteva clipe.

Aceasta fu de ajuns pentru a-i trezi lui Alfonso bănuiala că cererea în căsătorie a lui Fumigi fusese totuși primită în alt fel decît crezuse el. Unde rămăsese oare minunata încredere cu care se legănase? Nu aflase nimic nou, dar acum strîngea probe pentru faptul că cererea lui Fumigi fusese primită favorabil și nu, ca pînă atunci, indicii că fusese respinsă. Pînă și graba cameristei i se păru o dovadă că intervenise o serioasă schimbare în viața Annettei.

Era convins în continuare că Fumigi fusese refuzat, dar numai pentru că nu i se părea admisibil ca Annetta să accepte să-l ia de bărbat; nu din cauză că iubea pe altcineva, nu din dragoste pentru el. El n-avea nici un amestec în hotărîrea aceea, își dădea bine seama. Acum era amenințat de o mare nenorocire, dar în clipa cînd pericolul iminent va fi îndepărtat, el nu se va simți mai în siguranță decît în prezent.

În ziua următoare, Miceni îi spuse că nu știa încă nimic, dar că n-avea nici o grijă. Cartea lui de vizită cu felicitările de rigoare tot o să ajungă la timpul potrivit. O luă din loc, nelăsîndu-l pe Alfonso să-i dea un răspuns care, după cum prevedea el, nu putea să fie tocmai amabil. Nu-și spuseseră nici un cuvînt în ce privește relațiile lui Alfonso cu Annetta, dar Miceni se purta de parcă le-ar fi cunoscut și Alfonso își dădu seama de asta.

Seara se duse la Annetta. În drum începu să nutrească ceva mai multe speranțe. Spera s-o găsească neschimbată și așteptîndu-l în biblioteca aceea unde putea să mai petreacă multe seri de neuitat.

Era pe punctul de a-și lăsa pălăria la intrare, aproape liniștit, cînd Santo, care se afla pe palier, îl strigă:

— Domnișoara nu poate să vă primească azi; nu se simte bine.

Alfonso păli. Deci Miceni avea dreptate ?

— E foarte bolnavă ? îl întrebă pe Santo. Şi faţă de el trebuia să se prefacă.

— Oh ! Ştiţi ! Femeile ! spuse Santo cu lipsa de respect care-i era caracteristică atunci cînd vorbea de stăpîni.

Nu era bolnavă ! În sufrageria iluminată ca în serile de primire, poate că ea se afla aşezată alături de Fumigi, care gusta din plin bucuria dulcilor efuziuni, acel calm al posesiunii căreia nu i se mai opun obstacole şi care după Alfonso constituia suprema fericire.

Santo îi şi întorsese spatele. Pînă în clipa aceea, de cînd îl văzuse în casa Maller, Santo îl tratase cu o slugărnicie aproape plictisitoare. Dispreţul său era un semn evident că îl considera decăzut din graţii. Alfonso îl urmă cîţiva paşi.

— Te rog să-i spui domnişoarei Annetta că am fost aici şi că-mi pare rău că e bolnavă.

Coborî scările privind drept înainte şi nu binevoi să răspundă la salutul pe care Santo totuşi i-l adresă. Se mai gîndea încă la cei doi care fiind singuri în sufragerie poate se sărutau, dar pînă ce ajunse în stradă merse tot ţeapăn, avînd grijă să nu lase să se observe pe faţa lui nimic din sentimentele care-l agitau. Poate că cineva din casa aceea îl pîndea, vrînd să se bucure de durerea lui.

Era o idee neghioabă ; nimănui nu-i mai păsa de el, nici măcar ca să-i facă vreun rău. Burniţa şi el ţinea umbrela închisă în mînă. Era iritat pentru că se gîndea la felul cum va trebui să-i povestească întîmplarea lui Miceni şi îşi imagina ironia pe cît de atroce pe atît de facilă a acestuia. Dar nu mai avea de ce să ţină seama de cineva. Să-şi ascundă iluziile prosteşti — cît erau de prosteşti abia acum îşi dădea seama — pe care le nutrise pînă în acea zi, era un lucru imposibil, cu Miceni alături. Ei bine, va încerca să-i descrie cum luaseră naştere aceste iluzii şi cum le încurajase Annetta.

Dacă totul se terminase, așa cum își repeta mereu, pierduse mult, foarte mult. Scopul vieții sale ; căci, ce-i mai rămînea ? De ambiția lui uitase în focul dragostei și nici nu credea că ar mai fi putut să reînvie în sufletul lui, iar pentru cariera de la banca Maller nu merita să trăiască. Fusese un vis minunat acela de a se lăsa scos din situația lui meschină cu ajutorul sărutului unei femei. Viața își pierdea aspectul de rigiditate nedreaptă, aducea noroc și fericire celui care le merita și fără să-i ceară să lupte pentru asta ; de acolo, din cer de sus, venea un ordin, conform căruia i se dăruia lui bogăție și dragoste.

Se trezi murat pînă la piele și foarte departe de casă. Și oare era adevărat ? Își închipuia că dacă n-ar mai fi existat îndoială, agitația sa ar fi fost poate mai mică. Ar fi luat o hotărîre în ce privește atitudinea pe care trebuia s-o adopte și credea că încă ar mai fi putut găsi vreo consolare în nenorocirea sa. Putea să țină capul sus, să răsplătească indiferența cu indiferență, să fie rănit și să rănească arătînd că nu-i păsa. Annetta era capabilă să se simtă măgulită de durerea pe care fusese în stare să i-o pricinuiască.

Era exact așa cum o descrisese Macario ! Rece și lipsită de suflet, mai ales lipsită de suflet. Nu avea el oare o dovadă indiscutabilă a acelei lipse de suflet ? Romanul acela, o expresie a deșertăciunii personificate, începînd cu conceptul general, pretențios și găunos, și pînă la felul de exprimare prin vorbe goale și un stil afectat, nu reprezenta oare încercarea de zbor a unei ființe ce nu știa nici să umble ? Nu gîndea astfel despre ea numai din răzbunare. Căzută de pe piedestalul pe care dragostea lui o înălțase, își închipuia că acum o vedea așa cum era.

Cînd ajunse acasă, găsi un bilețel din partea Annettei, prin care aceasta îl invita să vină a doua zi la ea.

„Bunul meu prieten !“ Pînă și titulatura ar fi trebuit să-l smulgă din deprimarea lui și să-i pricinuiască o bucurie imensă. Dar citi și reciti biletul

căutînd să găsească în el ceea ce nu exista, şi anume garanţia că greşise atunci cînd se temuse din cauza lui Fumigi şi că greşise cînd se îndoise de dragostea Annettei. Biletul nu excludea nenorocirea lui şi, chiar dac-ar fi exclus-o pentru moment, nu îndepărta ameninţarea ce plana asupra capului său. Nu reuşea să-şi regăsească liniştea şi, chiar sentimentul de a fi mult mai fericit decît cu puţin înainte, nu era plăcut. Mai ales după ce trece, durerea exercită o atracţie seducătoare şi, pentru ambiţiile fără vlagă reprezintă o satisfacţie faptul că se pot lăuda cu ea. Putea oare fi considerat fericire sentimentul izvorît din această situaţie, atunci cînd întîmplarea îi dezvăluise ce nenorocire putea să-i pricinuiască tocmai această situaţie ? În orice clipă putea fi aruncat la o parte ca un lucru inutil şi, de îndată ce Annetta nu-i va mai acorda atenţie, va redeveni bietul slujbaş căruia nu-i este îngăduit nici măcar să-şi arate propria durere.

Nu mai era o durere egală cu aceea care cu puţin înainte îl făcuse s-o ia razna pe străzile oraşului, ci o mare emoţie, o jale pentru propria sa persoană. Dacă Fumigi fusese respins, relaţiile sale cu Annetta continuau în aparenţă să fie aceleaşi ; în realitate, gelozia sa, temerile sale, ameninţarea care plana asupra lui, le făceau greu de suportat pentru el. Putea să fie el primul care să se retragă şi atunci cel puţin, oricît l-ar fi mîhnit o asemenea renunţare, ar fi putut să se gîndească mai tîrziu la această aventură fără să roşească, fără să se simtă jignit. Dar nici măcar dac-ar fi întrerupt-o în felul acesta, amintirea ei n-ar fi fost plăcută. N-ar fi putut să uite niciodată duritatea şi lipsa de suflet a Annettei, pe care i se părea că le descoperise abia atunci. Fusese dură experienţa prin care trecuse şi îi va servi pentru toată viaţa. Acum voia să se întoarcă la obiceiurile lui de puritan, la acel ideal de muncă şi de singurătate pe care nimeni nu i le putea răpi. Aceasta însemna fericirea. Obişnuinţa şi exactitatea în muncă îl vor ajuta s-o dobîndească.

Dar cînd se află din nou în fața Annettei, cînd ea îi strînse mîna afectuos, cu acel surîs dulce cu care-și luase rămas bun de la el cu puține zile înainte, ca și cum între timp nu s-ar fi întîmplat nimic care să poată tulbura bunele lor raporturi, Alfonso își uită hotărîrea. Putea să iasă din situația aceea — acum își dădea seama — și în alt fel decît abandonînd partida. Nu avea alt regret decît că nu putea să spună de îndată tot ceea ce presimțea și bănuise în zilele precedente pentru a provoca o explicație, care putea desigur să-l lipsească de prietenia Annettei, dar poate că ar fi putut și s-o întărească, s-o facă mai profundă, să o transforme în dragoste. Deocamdată, din timiditate, fața lui nu exprimă decît calm și cordialitate.

Stăteau în sufragerie singuri, pentru că Francesca nu se simțea bine. Annetta vorbi despre un capitol din roman și făcu propuneri ; Alfonso le aprobă și fără să facă vreun efort putu chiar să simuleze că le admiră. Nu era momentul potrivit să se înflăcăreze pentru idei critice. Dar Annetta ar fi avut nevoie de un sfat, pentru că îi era greu să meargă mai departe cu o temă care tindea spre absurd. Cei doi eroi se aflau în același punct, iubindu-se la nebunie, dar nefiind în stare să și-o spună din mîndrie. Pentru a încheia romanul nu lipsea decît această mărturisire, dar din căpșorul Annettei începeau să lipsească ideile necesare pentru a duce la capăt lucrarea începută.

Deodată Alfonso deveni vorbăreț. Flecărea din nevoia de a vorbi și vorbi de roman și de admirația sa pentru ideile Annettei, pentru că de altceva nu putea vorbi. Cînd strigi, n-are importanță ce cuvinte strigi, te ușurezi pur și simplu strigînd. Alfonso se liniștea îmbătat de revărsarea propriilor sale cuvinte și cînd tăcu o făcu numai din calcul și cu o sforțare, gîndindu-se că dacă nu o lăsa pe Annetta să vorbească nu va afla nimic de la ea. La urmă, și calculat, cu o răceală care-și atinse imediat scopul, descrise în cuvinte însuflețite viața lui de toate zilele, ajungînd

la concluzia că orele plăcute trăite de el în cursul unui an întreg se rezumau la cîteva zile, deşi pusese la socoteală printre ele toate ceasurile petrecute la Malleri.

Provocată de Alfonso, Annetta descrise cum îşi petrecuse ultima săptămînă. Cînd începu, Alfonso o privi fix roşind, nepărîndu-i-se suficient să asculte doar. Voia să ghicească clipa cînd, în acea expunere, ea va fi silită să-şi amintească de Fumigi şi voia să vadă ce figură făcea gîndindu-se la el.

În săptămîna aceea fusese de două ori la teatru. Dar în cîteva seri se plictisise şi într-o seară fusese pe punctul să trimită pe cineva să-l roage să vină pentru a-i goni plictiseala cu ideile sale filozofice şi cu colaborarea sa la roman.

— Aş fi venit cu atîta plăcere ! murmură Alfonso cu o voce înăbuşită de emoţie.

— Da ? întrebă Annetta, roşind şi ea. Dacă mi se mai întîmplă vreodată, rămînem înţeleşi ?

Această amabilitate îi dădu lui Alfonso un curaj fără margini.

— Nimic altceva ? murmură cînd ea termină cu descrierea săptămînii.

— Nimic altceva ! răspunse Annetta surprinsă şi pălind brusc.

— Eu am avut o săptămînă proastă ! spuse Alfonso cu voce joasă.

Îi povesti că fusese anunţat că-l paşte o nenorocire, că la început nu crezuse, dar că la fiecare pas dăduse de fapte care indicau că ameninţarea exista şi poate că şi nenorocirea se produsese, astfel că atunci cînd aflase că nenorocirea fusese evitată nu-i venise să creadă, pentru că de prea multă vreme o socotise inevitabilă. Încă mai avea îndoieli. Povestirea faptelor fusese atît de veridică încît, amintindu-şi de amărăciunea prin care trecuse, i se umplură ochii de lacrimi şi se opri.

Aceasta fu declaraţia sa şi cînd, mai tîrziu, Alfonso îşi aminti de ea, îi veni să zîmbească, pentru că, hotărît, nu dragostea îl făcuse să fie mişcat pînă la

lacrimi, ci, cum i se întîmpla totdeauna, mila pentru propria sa persoană. Deşi nu mai vorbea, lacrimile continuau să-i curgă pe obraz şi el nu şi le ştergea, pentru că un asemenea gest i-ar fi atras atenţia Annettei, care poate nu observase nimic. Pentru a doua oară plîngea în faţa ei şi prima dată nu putuse să se laude cu rezultatul obţinut.

— Plîngi ! exclamă Annetta mişcată. Şi totul din cauza mea ?

Vru să-l liniştească şi-i luă mîna prietenește. Gestul şi nu contactul cu mîna ei, nu dorinţa satisfăcută îl făcu pe Alfonso să se simtă fericit. Făcea să dispară sentimentul neplăcut pe care i-l pricinuise senzaţia indiferenţei glaciale a raporturilor sale cu Annetta şi era o distanţă atît de mare între viziunea unor asemenea raporturi şi viziunea actuală, în care Annetta juca rolul de fiinţă menită să aline necazurile, încît era ca un salt care te făcea să închizi ochii. Îi sărută mîna Annettei fără s-o ridice la gura lui. Îşi înclină capul pînă ce o atinse cu buzele şi avu grijă şi de data aceasta să transforme actul îndrăzneţ într-un act respectuos. Şi abia îi atinse mîna cu buzele ; era mai mult o sărutare schiţată şi el nici nu dorea să meargă mai departe. Deocamdată nu făcuseră nici un pas hotărîtor şi ar fi putut să se întoarcă la tandreţea raporturilor aproape inocente dintre ei, dacă o dată cu acea sărutare s-ar fi despărţit.

— Explicaţia e destul de clară, spuse Annetta cu un zîmbet dar cu o voce frîntă de emoţie, care-l surprinse pe Alfonso.

Îşi retrase mîna.

— Bietul Fumigi ! exclamă Alfonso, care nu reuşi să imprime vocii sale aceeaşi emoţie pe care o simţise în vocea Annettei.

— Nu-i chiar aşa grav !

Îi spuse că era un om puternic şi energic, care va reuşi desigur să se vindece repede de această neînsemnată durere. Se simţise onorată de cererea lui şi nu o acceptase pentru că nu voia să se mărite.

— De altfel și idealul nostru artistic mă face să prefer să fiu liberă.

Această frază, cu persoana I a pluralului, șterse din inima lui Alfonso impresia de răceală, pe care i-o pricinuise fraza precedentă.

— De altminteri, Fumigi rămîne bunul meu prieten. Mi-a promis-o ! Și acum să ne întoarcem la romanul nostru.

Dar nu se întoarseră. Era prea mare contrastul între munca aceea rece, voită, și pasiunea lor care îi făcea să vorbească vrute și nevrute numai pentru a o camufla. Alfonso o vedea pe Annetta din nou liniștită, cu vocea gravă și sigură de ea, ținînd tocul în mînă fără ca aceasta să-i tremure.

— Ce vrea imbecilul ăsta ? întrebă Alfonso făcînd aluzie la eroul ce trecea pe lîngă soția lui pe un coridor întunecat, soție care-l iubea, dar care din mîndrie se făcea că nu-l vede. Oare există asemenea mîndrie ?

Îngenunche în fața Annettei și încercă să-i prindă mîna în mîna lui. Vorbise și acționase bine, părînd spontan, deși în realitate era vorba de o îndrăzneală calculată. Ea începu să rîdă, dar își apropie capul de capul brun al lui Alfonso și nici unul din ei n-ar fi putut să spună cum ajunseseră să se sărute pentru prima oară pe buze. El prevăzuse atît de puțin acest lucru, încît în clipa cînd încetă contactul, i se păru că nu simțise toată fericirea pe care ar fi trebuit s-o simtă și încercă să cîștige ceea ce pierduse printr-un al doilea sărut. Dar ea își îndepărtase capul și se ridicase în picioare speriată, părîndu-i-se că dacă rămînea așezată nu mai era în siguranță. Obrajii îi erau însă îmbujorați, ochii ei minunați erau strălucitori și îi aruncă o privire care lui Alfonso nu i se păru mînioasă, deși Annetta avusese probabil intenția să-l intimideze. În felul acesta era într-adevăr frumoasă.

— Destul, domnule Nitti !

El se ridică în picioare, rămînînd nemișcat la locul lui și, cu vocea gîtuită de emoție, îi spuse că era în-

tr-adevăr destul şi că el ar fi putut să trăiască alături de ea toată viaţa fără să-i ceară altceva.

Annetta îi zîmbi în semn de mulţumire ; se simţea din nou în siguranţă alături de băiatul acela. Tocmai această calitate de băieţandru o făcuse să ajungă atît de departe cu el. De ce s-ar fi temut de acea timiditate personificată ? Fusese mişcată de suavitatea acelui amor fără cuvinte, a acelei tăceri timide, care continuase şi după o primă cutezanţă rămasă nepedepsită. El nu făcuse niciodată în nici un fel vreo aluzie la acea sărutare a mîinii pur şi simplu furată, nu manifestase niciodată nerăbdare şi ea crezuse în mod naiv că el nici nu cerea altceva. În mod naiv şi totodată din îngîmfare. Presupunea că acea mică favoare, pentru că venise din partea ei, putea să-i ajungă.

Acum făcuseră un pas uriaş înainte şi nu mai aveau posibilitatea să se întoarcă. Vorbiseră şi, ceea ce era mai rău, Alfonso asistase la emoţia Annettei, descoperind pe neaşteptate că avea şi ea momentele ei de slăbiciune şi că el era cel mai tare.

Annetta nu-şi dădu seama şi nu înţelese, şi cu un zîmbet care voia să atenueze despotismul ordinului ei, îi impuse să nu-i mai vorbească de dragoste. Dar îşi pierdu de îndată iluziile. El îi ceru ca, în semn de favoare, să-i permită să mai vorbească o dată de dragoste şi-i făcu o declaraţie în toată regula, amestecînd amintiri din romanele citite cu fraze răsucite de mult timp în creierul lui şi care nu aşteptaseră decît prilejul potrivit pentru a-i fi adresate Annettei. Fusese dorinţa lui cea mai arzătoare să-i poată vorbi de dragoste şi se gîndise că va fi totodată prima sa creaţie poetică ; însoţită la tot pasul de cuvinte inteligente, dragostea ar fi urmat să fie înnobilată, elevată şi astfel deosebirea dintre situaţiile lor sociale trebuia să fie uitată. Dar acum îşi dădea seama că nu găsea cuvintele potrivite. În timp ce debita sentimentalismele de rigoare, pentru că i se părea că aceasta era datoria lui, simţea că sînt ceva convenţional, fără sînge şi fără viaţă, şi se minuna neştiind

cărui fapt să-i atribuie această răceală. Numai cînd vorbi de intimitatea prieteniei care-l lega de Annetta, vocea i se frînse şi tremură cuprinsă de o emoţie, care-l făcu să-şi piardă răsuflarea. La această dulce intimitate se gîndea de cînd se apropiase de Annetta pentru prima oară, dar acum, vorbind despre ea, cuvintele lui ascundeau o cu totul altă dorinţă, care-l ameţea cu imaginea ei.

— Mi-am dat seama, spuse Annetta cu sinceritate, dar ar fi fost mai bine să nu mi-o spui.

Îl ameninţă în glumă cu degetul şi pe faţa ei se ivi o umbră de seriozitate. De altminteri, ca şi lui care le spunea, cuvintele de dragoste i se păreau şi ei mai reci decît ceea ce le precedase şi le provocase ; de aceste cuvinte nu se temea. Nu reprezentau decît o satisfacţie a orgoliului său şi îl întrerupse spunîndu-i cu multă blîndeţe :

— Destul, destul ! dar în aşa fel încît Alfonso ar fi putut să continue dacă nu ar fi fost şi el plictisit de cele ce spunea.

Pentru seara aceea fu de ajuns, dar nu şi pentru altele. Timid pînă atunci şi din fire dar şi din calcul, Alfonso îşi dăduse seama că pasul pe care-l făcuse îi adusese mult mai multă fericire. I se indicase destul de lămurit pînă la ce punct îi era îngăduit să meargă şi, chiar dacă nu-l depăşea, voia cel puţin să rămînă pe poziţie. Îşi cucerise acest drept. În fiecare seară îi spunea Annettei cîte o vorbă de dragoste ; dacă nu reuşea s-o facă mai înainte, atunci i-o spunea la plecare, strîngîndu-i mîna ca de rămas bun.

Deodată Francesca redevenise tovarăşa de nedespărţit a Annettei. Asista mereu la şedinţele lor şi, acum cînd nu lucrau decît puţin sau deloc la roman, lua parte activă la discuţiile lor. Dispăruse orice urmă de tensiune din relaţiile dintre ea şi Annetta, la început reci, apoi exagerat de prietenoase şi cele două femei ciripeau faţă de el despre modă, despre călătorii, despre persoane pe care el nu le cunoştea. El se simţea stingherit şi amuţea. Amuţea şi atunci cînd vorbeau de altceva, pentru că pur şi simplu nu mai era

în stare să-i adreseze Annettei nici fraze banale, nici expuneri savante. Toate astea erau ceva prea rece, lipsit de importanță și de scop. La ce bun să schimbe niște cuvinte pe care el n-avea interes să le spună și ea n-avea interes să le asculte? El tot medita la niște cuvinte, dar erau de așa natură încît ar fi trebuit să fie urmate imediat de un act îndrăzneț și pasionat. Altceva nu-l interesa. Sărutul cu care atinsese mîna Annettei îl făcuse să simtă nevoia de a vorbi, sărutul pe buze îl făcuse să amuțească.

Îl primeau totdeauna în sufragerie pentru că acolo era soba și fiecare obiect din acea încăpere îi amintea dorințele și satisfacțiile avute. Acel amestec de mobile diverse, fiecare obiect în parte, mobilele acelea greoaie și comode, erau indisolubil legate de senzațiile sale, i se păreau că fac parte din Annetta sau că sînt oglinzi ce reflectă mereu chipul ei. Cînd îl lăsau să aștepte, aflîndu-se mult timp singur în sufragerie, se legăna cu asemenea senzații care deveneau atît de puternice și apropierea Annettei atît de sensibilă, încît dacă aceasta ar fi intrat brusc, ar fi luat-o în brațe și ar fi tratat-o ca pe o ființă ce-i aparținea spunîndu-i un singur cuvînt care ar fi trebuit să explice și să justifice totul. Dar mai întîi venea Francesca și îl găsea pe Alfonso tulburat și parcă blocat de cuvîntul pe care-l pregătise și care-i rămăsese în gît.

Într-o seară veni Francesca și îl anunță că Annetta fusese obligată să-l însoțească pe tatăl ei la niște rude. Nu putuse să-l anunțe din timp, îi spuse Francesca cu un zîmbet malițios, dar îl ruga să rămînă pentru că ea putea să-i țină de urît. Alfonso nu fu în stare să suporte asemenea dezamăgire. Rămase țeapăn un sfert de oră, răspunzînd prin monosilabe la întrebările pe care domnișoara avu amabilitatea să i le pună, apoi, pentru a scăpa de neplăcerea de a trebui să simuleze, plecă spunînd că venise doar să se scuze că nu putea rămîne pentru că nu se simțea bine. Francesca îl salută cu o înclinare a capului ironică, dar binevoitoare.

Din nerăbdare, felul de a se purta al lui Alfonso își pierdu din corectitudinea care-i plăcuse Annettei la el. Ea nu se mînie de îndată, pentru că orice necuviință a lui putea fi explicată și scuzată prin suferințe vizibile. Cînd Francesca se apropia numai de o fereastră, vrînd să privească pe stradă, el devenea brusc activ, energic, în timp ce pînă în clipa aceea rămăsese retras în sine, cufundat în propriile sale visuri și dorințe, absent față de orice. Îi spunea Annettei un cuvînt de dragoste cu jumătate de voce care păstra inflexiunile strigătului, un strigăt melodramatic, frînt.

În ochii Annettei, delictul său cel mai mare fu acela de a nu ști să-și păstreze neschimbat felul de a se purta față de terțe persoane. Față de ceilalți oameni el deveni din nou mut cum fusese altădată din timiditate, ba mai rău, pentru că acum părea melancolic și iritat. Prarchi, care venise într-o miercuri, îl întrebă dacă se simte rău. Întrebarea îl făcu în sfîrșit pe Alfonso să deschidă gura, deoarece pentru a se descrie pe sine mai putea încă să vorbească. Vorbi agitat de o boală a lui pe care nu putea s-o definească, de o neliniște care-i răpea somnul, îi strica plăcerea de a munci, bucuria de a trăi ; totul îl plictisea.

Cu toată seriozitatea, Prarchi își dădu părerea ca medic. Bineînțeles, califică boala sa nedefinită drept boală de nervi, și îl sfătui să se ducă pentru o lună la el acasă și să stea cît mai mult la aer. Annetta, deși înțelesese probabil despre ce boală era vorba, se oferi cu blîndețe să ceară un concediu pentru el. Propunerea de a-l vindeca în acel fel îl irită în așa măsură pe Alfonso încît se lăsă tîrît să exclame :

— Ar trebui să mă duc foarte departe ca să-mi ajute.

Dacă Prarchi n-ar fi fost un om atît de naiv încît să vrea să pună diagnosticul bolii cu ajutorul sistemelor învățate în clinici, fără îndoială că fraza lui Alfonso i-ar fi fost de ajuns pentru a-l face să înțeleagă despre ce era vorba.

Într-o seară o găsi singură pe Annetta şi, tocmai cînd el, profund tulburat de întîmplarea neaşteptată, se pregătea să pună în practică o hotărîre îndrăzneaţă, ea îi azvîrli cîteva cuvinte aspre care avură asupra lui efectul unui duş rece. Îi spuse că găsise un pretext pentru a o îndepărta pe Francesca şi pentru a-i vorbi între patru ochi. Era nemulţumită de el; era jignită de purtarea lui care devenise îndrăzneaţă şi nepăsătoare. El nu se gîndea oare la ochii care-i supravegheau? Voia s-o compromită? Îi aruncă o privire bănuitoare, al cărei sens Alfonso îl intui în întregime.

Crezuse că avea de-a face cu un timid profund îndrăgostit şi care nu urmărea nici un scop. Acum îl cerceta cu neîncredere, temîndu-se să nu descopere în el un escroc abil care voia s-o compromită.

Alfonso fu înspăimîntat. El nu avea intenţia s-o compromită dar avusese, conştient, scopul pe care ea i-l atribuia şi pe care, după cum credea ea, ar fi vrut să-l atingă compromiţînd-o. El se aştepta acum ca Annetta să-i interzică accesul în casa ei. Ar fi fost o consecinţă logică a celor spuse de ea. N-avea cum să se scuze; fusese îndrăzneţ, se purtase necuviincios. Nu se apără decît devenind palid şi prefăcîndu-se că nu prea înţelege ce i se reproşează.

Dar pentru Annetta spaima lui fu cea mai bună scuză. Continuă să-i facă reproşuri, dar într-un mod afectuos, întrebîndu-l dacă nu-i mai era de ajuns prietenia ei şi dacă nu se gîndea că purtîndu-se aşa cum se purta se expunea primejdiei de a-i pierde şi prietenia.

— Voi fi aşa cum doriţi dumneavoastră să fiu! spuse Alfonso, care se simţi uşurat văzînd că ea nu se gîndea să-i interzică accesul în casa ei. Era limpede că ea nu voia decît să-l împiedice de-a exagera, să-l intimideze. Ea însăşi, într-un moment de ameţeală a simţurilor, mersese pînă la un punct la care n-ar fi ajuns dacă-şi păstra sîngele rece şi regreta epoca în care acest tînăr puternic şi inteligent o iubea şi o admira sfios.

Annetta era înclinată să simtă o milă foarte profundă. Se apropiase de el şi strîngîndu-i mîna, îl întrebă :

— Hai, domnule Alfonso, să vedem, nu vom putea să fim din nou buni prieteni, veseli, mulţumiţi ca altă dată ? Ce ţi s-a întîmplat de-ai devenit în permanenţă mut şi preocupat de-a dreptul să-i faci pe oameni să afle că eşti nemulţumit ?

— Poate pentru că totdeauna am de spus ceva, ceva ce rămîne oprit aici — şi duse mîna la gît — ceva ce n-am voie să spun.

Încă mai numea cuvinte ceea ce făcea să-i bată inima de emoţie ! Îşi recăpătase deodată veselia, era iarăşi aşa cum nu-l mai văzuse Annetta de o lună : din acea seară cînd pentru ultima oară vorbiseră împreună de dragostea lor. Fapt este că, impresionat de aspra lecţie pe care Annetta i-o dăduse, pentru moment nu se mai simţea deloc frămîntat de dorinţe. Îi sărută mîinile pe care ea i le lăsa şi acest gest nu-i pricinuia altă plăcere decît aceea de a se simţi liniştit de-a binelea, dar şi bucuria de a trebui să simuleze un mare entuziasm. Ea se înflăcără pentru că agitaţia din seara aceea îl făcuse să-şi recapete felul de a vorbi vioi şi original care izbutea totdeauna s-o trezească din amorţeală.

Plecă obosit, dar complet liniştit, astfel că oboseala lui era asemănătoare cu plictiseala. În timp ce Annetta crezuse că-l va intimida şi-l va reduce la respectul pe care-l manifestase altădată faţă de ea, el suferise regăsind-o aşa cum i-o descrisese Macario. În seara aceea o văzuse la început rece şi mînioasă, un fel de a se purta rezultat evident din calcul, din teama de a se vedea compromisă într-o aventură puţin convenabilă ; apoi, mînia nu se potolise, dar fata părea tulburată. Poate că-l iubea, dar grija pentru interesul ei lupta cu dragostea, biruind totdeauna pînă în clipa cînd vorbeau simţurile. Toate acestea erau atît de clare, se manifestau cu atîta evidenţă încît nici în vis Alfonso nu ar fi putut să nu ţină seama de ele. Căci, ca de obicei, el căuta să-şi alunge proasta

dispoziție îndemnîndu-și fantezia să devieze de la realitate, dar de data aceasta existau indicii clare că nu merita să facă așa ceva. Putea să-și imagineze că Annetta va ceda, va simți aceleași dorințe ca și el, însă doar pentru moment. Erau emoții precedate și urmate de o indiferență glacială, ba chiar însoțite de un rece calcul care indica limitele micii pasiuni pe care domnișoara și-o permitea. Va fi deci o luptă care, o dată cîștigată, va trebui reîncepută mereu și mereu.

Și aceasta nu era singura durere pe care i-o adusese în dar acea seară. Pînă atunci, deși fusese conștient că bogăția Annettei era cauza primă a dragostei lui, nu-și imaginase niciodată impresia pe care urma să i-o producă faptul cînd își va da seama că alții, ba chiar Annetta însăși, cunosc și poate exagerează importanța acestui element. El o iubea! Pînă și vorbind de unul singur își pierdea indiferența pentru a se apăra de această acuzare. Acum o iubea! Era o deosebire enormă între el și intrigantul acela abil pe care Annetta părea să-l bănuiască în el, deoarece ceea ce crezuse ea că sînt mijloace pentru a-și atinge scopul și anume melancolia, neliniștea, luaseră naștere în realitate din dorință, din dragoste. Desigur că dragostea lui nu era o dragoste respectuoasă și ceea ce o împiedica să fie astfel erau duritățile din firea Annettei, dar o iubea și voia să se convingă că dacă situația ei socială ar fi fost alta, tot ar fi iubit-o. Simți lucrul acesta cu atîta violență, încît i se păru că nu i-l spusese niciodată Annettei așa cum îl simțea în clipa aceea.

În ciuda dragostei sale rămase dur, ba chiar nedrept, cînd fu vorba să judece caracterul Annettei. De ce oare, dacă Annetta regreta înfrîngerile ei momentane, nu le făcea să devină imposibile, interzicîndu-i să mai calce în casa ei? Nu admitea că Annetta ar putea să fi luat hotărîrea de a-și domina propria sa slăbiciune. Nu! Ea pur și simplu se prefăcea că vrea să evite clipele de rătăcire, dar de fapt

le dorea și atunci cînd era calmă. Această concluzie mărea disprețul lui Alfonso, însă totodată făcea să-i crească și speranțele.

Începînd din clipa aceea, așa cum îi poruncise Annetta se stăpîni față de terțe persoane, dar cînd reușea să rămînă singur cu ea fu îndrăzneț cu bună știință, din calcul și se forța să fie îndrăzneț, nelăsîndu-se impresionat de faptul că sîngele i se suia la cap și-i oprea cuvîntul în gît.

Într-o seară, după ce așteptase în zadar ca Francesca să iasă, cînd Annetta îl însoți pînă pe palier, el își puse cu hotărîre în aplicare planul la care se gîndise de cîteva seri. Acolo, în plină lumină, în fața tuturor acelor uși, dintre care una sau alta ar fi putut să se deschidă brusc, o atrase la pieptul lui și o sărută pe buze. Annetta, înspăimîntată, se smulse din îmbrățișare, dar foarte emoționată și cîtuși de puțin iritată, îi șopti cu blîndețe :

— Lasă-mă, Alfonso !

Plecă amețit, dar în marea tulburare care-l cuprinsese știa clar de ce Annetta nu-i spusese nici un cuvînt de reproș. Îi plăceau îndrăznelile excesive, iar ezitările impuse de respect nu-i satisfăceau decît vanitatea. Atrăgînd-o la pieptul lui, el murmurase :

— Dacă acum m-ar omorî cineva, ar fi totuși o moarte frumoasă !

Era o frază melodramatică pe care n-ar fi fost nevoie s-o spună, actul se scuza prin sine însuși în ochii Annettei sau cel puțin Alfonso avea motive întemeiate s-o creadă.

În seara următoare, ea refuză să-l însoțească dincolo de ușa sufrageriei, dar rîzînd, cu aerul unei persoane care-i face în ciudă cuiva. Rîseră mult în seara aceea, pentru că Alfonso luase hotărîrea neclintită să se facă plăcut ; era limpede că Annettei nu-i plăceau oamenii triști și nemulțumiți. Nu-i plăceau decît fețele vesele.

Nu fu singura dorință a Annettei pe care o respectă. Fusese bănuit că vrea s-o compromită și dorea să se ferească de asemenea josnicie cu atît mai

mult cu cît spera să nu aibă nevoie de ea. Fu prudent mai ales cu Macario. Bănuia că acesta, din motive personale, încerca să afle ce forme luase munca lor literară. Alfonso crezu de datoria lui să se arate foarte interesat de această muncă și, totuși, să simuleze că numai dintr-un spirit de datorie continua să frecventeze casa Maller — pentru că drept să spun — afirma el — trebuie să ții seama de prea multe lucruri și să respecți un protocol care te plictisește.

Își dădea însă seama că interlocutorul lui nu-l crede.

Pentru a scăpa mai ușor de mașinațiile de care se temea și pentru a se lăuda cu discreția lui, îi povesti Annettei despre întrebările pe care i le pusese Macario și despre răspunsurile lui. Ea nu fu deloc mulțumită de acestea din urmă și îl sfătui să exagereze mai puțin, pentru a putea fi crezut. Judecata ei era sănătoasă și Alfonso recunoscu că în ciuda delicateței propriei sale conștiințe cinstite, el nu-și pusese în joc toată perspicacitatea pentru a-l face pe Macario să creadă că raporturile dintre el și Annetta erau reci. Nu! Se mulțumise să-și liniștească conștiința și tratase lucrurile ca și cum ar fi avut o importanță secundară. În fond nu-i displăcea să-l facă pe Macario gelos.

Această slăbiciune a lui devenea și mai fățișă cînd era vorba să-l păcălească pe Miceni și nu pe Macario. Lucrul era foarte ușor, pentru că Miceni era cît se poate de departe de a bănui ceva, atît de departe încît Alfonso se necăjea și de cîteva ori simți dorința să-i spună secretul și să-l facă mai curînd invidios decît disprețuitor, pentru că era tot mai evident că Miceni părea să creadă că Alfonso o iubește pe Annetta fără reciprocitate din partea ei. Nu știa de refuzul Annettei la cererea lui Fumigi; dimpotrivă, Fumigi îi spusese probabil lucruri departe de adevăr, pentru a-i explica de ce nu avusese loc logodna de care îi vorbise. Era ciudat cu cîtă ușurință Miceni, de obicei malițios,

crezuse minciunile care i se povestiseră. Îi spunea lui Alfonso că Fumigi era pe punctul de a se căsători cu altă fată mai bogată și mai frumoasă decît Annetta și de aceea o abandonase pe aceasta.

Lui Alfonso îi veni mai ușor să treacă sub tăcere succesul său pe lîngă Annetta, în clipa cînd își dădu seama că pentru a se răzbuna pe Miceni, pentru a-l înfuria, era suficient să-și bată joc de Fumigi și de pretențiile lui.

— Deci, așa, de pe o zi pe alta, domnul acesta a abandonat ideea de a-i cere mîna Annettei ? Ciudat ! Mie mi s-a spus însă că el a abandonat această idee după ce o pusese deja în aplicare.

Miceni se făcea atunci roșu la față ca un rac fiert și răspundea cu violență, ca și cum ar fi fost vorba de o jignire personală. Spunea că Annetta era o vanitoasă care ar fi vrut să vadă oamenii murind din dragoste pentru ea, dar că pînă atunci nu-i reușiseră planurile.

Alfonso nu putu să-i poarte pică lui Fumigi decît puțin timp. Într-o dimineață, mergînd la birou, îl văzu pe bietul omuleț umblînd cu pași mici și repezi în aceeași direcție cu el. Trecu pe lîngă dînsul prefăcîndu-se că nu-l vede, dar Fumigi alergă după el, strigîndu-l cu voce tare. Se întoarse și rămase uluit pomenindu-se în față cu o ființă foarte diferită de cea la care se aștepta. Nu-l uimi nici slăbiciunea, nici paloarea obrazului ; îl uimiră ochii neliniștiți, o ciudată mișcare a gurii care parcă mesteca sau mai bine zis rumega, dar mai presus de orice, îmbrăcămintea neîngrijită, indecentă, o haină prea lungă care nu părea făcută pe măsura lui, niște pantaloni albi, subțiri, în ciuda temperaturii care abia se ridica deasupra lui zero, precum și o pată mare de cerneală pe genunchiul drept pe care Alfonso, din politețe, se feri să-și fixeze privirea.

— Vă anunț că mă căsătoresc cu... cu, și păru că nu-și amintea de numele iubitei lui. Alfonso îl feli-

cită şovăind. Nu pricepea ; omul acela părea mai curînd nebun decît fericit.

Totuşi, raţiunea îi mai funcţiona acceptabil, numai limba nu-l mai asculta cum ar fi trebuit. Începuse să vorbească repezit şi Alfonso îl urmărea cu greutate, pentru că pronunţia lui Fumigi era greoaie şi confuză.

Cînd îşi dădu seama că Alfonso nu-l înţelege, se mînie şi începu să strige pentru a se face înţeles.

— Înţeleg, înţeleg ! spuse Alfonso înspăimîntat.

Fumigi îi povestea despre cercetările sale în domeniul mecanicii. Inventase o locomobilă cu ajutorul căreia se economisea şaptezeci şi cinci la sută din combustibil. Nu era încă sigur de rezultat, pentru că n-avea cum să măsoare cu precizie consumul de gaz. Era o maşină care folosea puterea aburului.

— Sînt totuşi foarte nenorocit că-mi lipseşte... acel mijloc... pentru a putea măsura... În teorie sînt sigur...

Alfonso, care nu pricepea nimic din mecanică, vrînd totuşi să arate că îl interesează ceea ce îi povestea Fumigi, îl întrebă :

— De ce nu folosiţi un gazometru ?

Interlocutorul lui îl privi uluit :

— Voi încerca, bolborosi. Dumneata te mai duci pe la domnişoara Annetta ?

Pronunţă acest nume cu multă indiferenţă.

— Rareori.

— Eu nu mai merg pentru că n-am timp. Am atîtea... atîtea de făcut.

La ceasul din piaţă bătu ora nouă. Fumigi numără cele nouă bătăi :

— S-a făcut deja nouă ? Trebuie să plec.

Îi întinse moale mîna dreaptă lui Alfonso şi retrăgînd-o imediat o lăsă să-i cadă pe lîngă corp. Gura lui nu rostise nici o formulă de salut, ocupată fiind din nou cu mestecatul. Gîndul îi era îndreptat acum către locul unde trebuia să se ducă. Se întoarse şi se îndreptă cu paşi mici şi repezi spre mare, traversînd în diagonală Corso-ul.

În ziua aceea Alfonso nu se certă cu Miceni. Adînc mișcat, Alfonso îl întrebă pe Miceni de ce boală suferea Fumigi.

— Boală ? întrebă Miceni cu o voce mînioasă, nu e vorba de o boală. E o suprasolicitare nervoasă cauzată de prea multă muncă. Inventează mașini și continuă să lucreze toată ziua la birou.

— Îmi pare bine, răspunse Alfonso sincer. Medicul l-a asigurat că se va vindeca ?

Simțea dorința să știe cu siguranță că boala lui Fumigi nu era gravă.

— Bineînțeles ! răspunse Miceni scurt.

Consolat, Alfonso speră să-l vadă cît mai curînd pe Fumigi din nou sănătos. Se va purta afectuos cu el și pe cît îi va sta în putință va căuta să-i aline durerile acestui omuleț nenorocit.

Spre seară se întîlni cu Prarchi. Alerga grăbit pe Corso. Îl opri.

— Iartă-mă, n-am timp, îi spuse Prarchi încercînd să plece mai departe.

— Numai o întrebare. Cum îi merge lui Fumigi ?

Imediat Prarchi uită că nu are timp.

— De unde știi că e bolnav ?

— Am vorbit azi-dimineață cu el și mi s-a părut că are un fel de a se purta foarte ciudat.

Prarchi șovăi o clipă, apoi :

— E adevărat, confirmă. Și eu mi-am dat seama. Dar nu pot spune încă nimic. Pînă acum nu l-a tratat decît medicul familiei. De abia azi m-a chemat Maller. Am auzit vorbindu-se de surescitare nervoasă, și e posibil. Acum o lună era doar surescitat și atîta tot. Se apucase pe neașteptate din nou de cercetările lui și, cînd l-am sfătuit să se odihnească, mi-a răspuns cu o energie de care nu l-aș fi crezut în stare : Prefer să mor dar să ajung la un rezultat ; sînt bătrîn și mă grăbesc. Azi nu mai știu. Cine știe ? Poate mă înșel și nu e vorba într-adevăr decît de o surescitare, cum îi spun ei.

Din nou Prarchi şovăi. Apoi hotărît, emoţionat şi cu voce joasă, spuse :

— Dumitale pot să ţi-o spun. Aş vrea să mă fi înşelat, dar nu cred. E vorba de o paralizie progresivă. Te rog să nu vorbeşti deocamdată cu nimeni despre aceasta.

Strînse mîna pe care Alfonso i-o întinsese înainte de a afla cumplita sentinţă şi se îndepărtă în grabă.

XIII

Situaţia financiară a familiei Lanucci nu voia să se îndrepte. Afacerile bătrînului aveau mereu acelaşi rezultat şi Gustavo rămăsese pentru a doua oară fără slujbă. Odată cu creşterea mizeriei, creştea şi proasta dispoziţie, şi Alfonso, care sfîrşise prin a-şi petrece mai mult timp în casa Maller decît împreună cu familia Lanucci, suporta mai greu societatea lor pentru că nu mai era obişnuit cu grosolăniile mizeriei.

În ziua în care Gustavo, cu o expresie dură pe faţă, venise să anunţe că-şi lăsase slujba pentru că şeful lui îl insultase, avu loc o scenă penibilă. La început, bătrînul admirase mîndria fiului său, ba chiar îi spusese că era un adevărat Lanucci. Numai cînd doamna făcu trista observaţie că datorită acestui fapt situaţia financiară a familiei se va înrăutăţi, bătrînului i se urcă sîngele la cap. La gîndul că mizeria va deveni şi mai mare, bătrînul îşi pierdu judecata şi mîndria sentimentelor. Strigă şi blestemă, tot mai înfuriat de răspunsurile arogante ale lui Gustavo, care încerca să-şi apere cît se poate mai bine propria demnitate. În cumplita lui mînie, bărbatul spuse că se săturase să suporte numai el toate cheltuielile familiei. Doamna îl rugă de cîteva ori să nu mai strige aşa tare. Mai instruită decît el, ea îşi dădea seama ce impresie proastă trebuia să-i producă lui Alfonso acea scenă şi îi era ru-

şine, dar nu găsi alt mijloc de a-l face să tacă pe bătrîn decît strigînd mai tare decît el. În curînd, înfierbîntîndu-se, ieşiră şi din gura ei cuvinte jignitoare şi îşi vărsă şi ea tot focul şi amarul pe care tristeţea vieţii le strînsese în inima ei. Atunci cînd bătrînul, care n-avea alte argumente, repetă că se săturase să muncească pentru toţi, ea, fără să mai ţină seama de nimic, îi spuse că nu era adevărat că muncea pentru toţi şi că el cîştiga doar atît cît să se întreţină pe el.

Fu de ajuns ca să-l facă pe Lanucci să tacă ; umilit, cu buzele palide, cu ochelarii care, fiind prost făcuţi, îi atîrnau spre dreapta atunci cînd uita să-i susţină cu mîna, după o tăcere lungă spuse cu blîndeţe :

— Nu pentru tine spuneam, ci pentru leneşul acela. E oare drept să trăiască pe spinarea noastră, cînd pînă şi Lucia găseşte posibilitatea să-şi cîştige pîinea ?

Doamna Lanucci se simţise la început înduioşată şi Alfonso credea că regretă cuvintele dure pe care i le aruncase în faţă soţului ei. Văzînd că bătrînul nu voia încă să se liniştească, ea se mînie din nou şi strigă în mod autoritar :

— Destul, destul, aruncîndu-i o privire lui Alfonso, a cărui tăcere i se părea ameninţătoare. El însă tăcea pentru că era înduioşat şi înţelegea cauza acelor certuri. Luă partea bătrînului şi o rugă pe doamna să-i lase posibilitatea să se apere. Atunci ea, fiind sigură că certurile lor nu trezeau nici indignarea nici dispreţul lui Alfonso, deveni mai blîndă, aşa cum ar fi fost de la început, dacă nu i s-ar fi părut mai important să micşoreze proasta impresie produsă asupra lui Alfonso decît să nu-şi jignească soţul.

— Acum, destul ! repetă totuşi. Tu, sper, vei binevoi să-ţi cauţi altă slujbă şi astfel orice motiv de ceartă între tine şi tatăl tău va dispărea. Poate că ce e azi nenorocire pentru noi, se va transforma mîine în norocul nostru. Poate că tu vei fi acela care să ne faci puţin mai bogaţi şi deci puţin mai buni.

Îi strînse mîna soţului şi ochii i se umplură de lacrimi.

La începutul certei, în mod demonstrativ şi strigînd, Lucia îşi astupase urechile şi doar atitudinea acesteia îl dezgustă pe Alfonso. Dacă şi-ar fi manifestat acest dezgust, doamna Lanucci nu s-ar mai fi putut bucura de compătimirea arătată de el, pentru că dacă se temea să-l supere pe Alfonso era deoarece încă nu abandonase speranţele nutrite în legătură cu el pentru Lucia. I se părea că dacă un tînăr ca Alfonso ar fi făcut parte din familia ei, ar fi putut să-i îmbunătăţească soarta, şi, în plus, oricît ar fi spus Lucia că nu e aşa, ea presupunea că aceasta e îndrăgostită de el ; i se părea că nu putea să fie altfel. Dar Lucia avea gusturi deosebite de ale ei ! Şi nu reuşea să descopere la Alfonso calităţile pe care i le găsea maică-sa.

Bineînţeles, cum nu era oarbă, de multă vreme speranţele bătrînei erau în descreştere, dar încă nu se stinseseră. Nu-i vorbise fetei despre ele decît atunci cînd Alfonso începuse să-i dea lecţii, dar explicaţiile mamei fuseseră suficiente pentru ca Lucia să-l suporte pe acel profesor infernal pe care i-l impuseseră. Acesta era un semn de inteligenţă din partea ei, dar se dovedi şi mai inteligentă atunci cînd abandonă orice speranţă cu mult înaintea maică-si. Jignită de cîte o dovadă de indiferenţă din partea lui Alfonso, doamna Lanucci îi declara uneori soţului că-şi pierduse speranţele, dar de fapt şi atunci era vorba mai curînd de un sentiment de mînie decît de descurajare. Ar fi fost prea frumos şi, judecînd după bunul simţ obişnuit, era un lucru care nu numai că se putea întîmpla, dar trebuia să se întîmple, pentru că atunci cînd doi tineri, plăcuţi amîndoi, se află mereu împreună, e inevitabil ca mai devreme sau mai tîrziu să se iubească. Astfel, speranţele doamnei Lanucci rămaseră vii, deşi nu i le împărtăşea decît soţului, în şoaptă, în pat înainte de a închide ochii şi de a se legăna cu vise.

Prima din familia Lanucci care descoperi că Alfonso e îndrăgostit de Annetta fu totuşi ea. Nu o cu-

noştea şi înainte de a o interesa persoana ei din cauza pasiunii pe care i-o inspirase lui Alfonso, ignorase pînă şi existenţa ei, dar îşi dădu seama de această dragoste aproape în acelaşi timp cu Alfonso. Îl văzu neliniştit, cînd bine dispus, cînd amărît; trase concluzia, întîmplător justă, că era îndrăgostit şi că această dragoste îi fusese inspirată de Annetta Maller. Această descoperire nu-i răpi speranţa pentru că, pe drept cuvînt, se gîndi că această pasiune nu putea să-i pricinuiască lui Alfonso decît multe dezamăgiri de care ar fi putut să se vindece în braţele mereu deschise ale Luciei. Pe vremea cînd Alfonso îşi mai petrecea încă o bună parte din timp cu ei, doamna Lanucci se amuzase făcînd cîte o aluzie maliţioasă, cu scopul de-a afla ceva mai mult, şi Alfonso se arătă atît de stingherit încît ea, cu ajutorul lămuririlor obţinute în acest fel, reuşi să urmărească pînă şi fazele prin care trecea această dragoste, schimbări obişnuite pe care ea le caracteriză în lini marii după cum crezu de cuviinţă: — Cald... rece... ceartă... împăcare... îl iubea.

Îl iubea, hotărît, îl iubea! O citise pe faţa lui Alfonso în seara aceea cînd se întorsese în culmea fericirii de la Malleri, după cele trei zile de desperare în urma poveştii cu Fumigi. În acele trei zile speranţele ei crescuseră mult; după aceea, fu pe punctul să-şi piardă total nădejdea, pentru că sărutarea Annettei era aproape vizibilă pe buzele lui Alfonso: îi schimbase înfăţişarea.

Dar în dimineaţa imediat următoare speră că se înşelase pentru că în sufragerie, la micul dejun, îl văzu foarte trist. Se aşeză lîngă el şi cu un aer de afectuoasă participare îl întrebă care-i cauza proastei sale dispoziţii, a amărăciunilor şi a gîndurilor care-l frămîntau, judecînd după expresia lui. El îi răspunse trist că nu se simte bine, dar cînd ea, cu oarecare mînie, îl preveni să nu aibă încredere în domnişoarele din lumea bună, pentru că le făcea plăcere să ademenească bărbaţii cochetînd, dar că pînă la urmă îi abandonau fără nici un scrupul, el îi răspunse că nu înţelege la

cine face aluzie, pentru că pe el nu-l momise nimeni. Dar pe faţa lui apăru un zîmbet vesel şi încrezător, de om care ştie cum stau lucrurile, aşa încît ea rămase convinsă că impresia din seara anterioară fusese justă. Annetta îi spusese că-l iubeşte şi poate că-l iubea. Ca să poată trage o concluzie valabilă, ea voia să aştepte să afle ce credea bătrînul Maller despre asta, căci opoziţia acestuia putea să i-l redea pe Alfonso Luciei. Îi comunică soţului observaţiile ei, la care mai adăugă o lungă demonstraţie prin care voia să-i dovedească lui, şi totodată ei însăşi, că Maller nu va consimţi niciodată ca fiica lui să se mărite cu un biet slujbaş.

Bătrînul Lanucci, în schimb, află cu bucurie de aventura lui Alfonso. De mult timp el nu mai împărtăşea speranţele soţiei sale şi nu putea să nu se bucure văzînd că un prieten al său devenea ginerele lui Maller. In felul acesta ar fi devenit şi el protejatul unei persoane sus-puse şi îşi închipuia că o asemenea protecţie i-ar fi fost de ajuns pentru ca să-i meargă mai bine afacerile. Astfel, în timp ce doamna Lanucci îl trata pe Alfonso cu mai multă răceală, el începu să-i arate respect şi, în timp ce soţia lui examina vorbele lui Alfonso căutînd să-şi vadă întărite speranţele, el cerceta în ce stadiu ajunsese Alfonso, dorind mereu să audă vestea cea bună pe care o aştepta.

Şi Lucia deveni mai prietenoasă cu Alfonso, căci mai înainte, jignită de totala lui indiferenţă, îl tratase cu un dispreţ afectat. Nu fusese niciodată frumoasă, dar în ultimul timp devenise mai plăcută; dat fiind că trecuse epoca pubertăţii, gura ei părea mai mică şi astfel toată faţa căpăta o înfăţişare mai regulată, mîinile îi erau mici şi frumoase, iar picioarele mici erau totdeauna încălţate cu pantofi eleganţi. Cîte un domnişor de pe Corso îi făcuse complimente, ceea ce o făcea să se simtă şi mai jignită de indiferenţa lui Alfonso. Cînd i se spuse — maică-sa nu putu să-şi ţină gura nici faţă de ea — că Alfonso e îndrăgostit, ea deveni mai blîndă cu el, căci această

dragoste i se părea o scuză pentru felul lui de a se purta.

Gustavo fu cel mai sincer. Se duse direct la Alfonso și îl rugă ca, în caz că va deveni ginerele lui Maller, să-i procure un post de slujitor la bancă, unde bănuia că munca nu e prea obositoare. De fapt aceasta era unica persoană din familia Lanucci care-i mai plăcea lui Alfonso. Prefera mai ales sinceritatea lui în raport cu fățărnicia celorlalți, cu acele aluzii care, dintr-un motiv sau altul, nu erau dezinteresate. Caracterul lui Gustavo îi plăcea. De mult timp tînărul Lanucci încetase să mai lupte împotriva lenei sale și pentru a evita remuşcările o ridicase la rangul de teorie. În felul acesta se liniștise atît de bine încît, stînd de vorbă cu el, văzîndu-l mereu calm, împăcat cu sine, niciodată ros de îndoieli, Alfonso își găsea și el liniștea. În timpul lungilor sale perioade de odihnă, Gustavo rătăcise departe cu închipuirea și nevoia de bani îi inspirase idei originale și comice. Avea o bună dispoziție de neclintit și nu ceda nici în fața dojenilor iubiților săi părinți (nu omitea niciodată adjectivul), nici în fața mustrărilor eventualilor șefi, cărora le atribuia totdeauna o fire ciudat de nefericită :

— Nu știu să trăiască ! spunea, realmente uimit, cînd îi vedea că se înfurie pentru vreo neglijență constatată în hîrtiile care i se încredințau spre rezolvare sau din cauza vreunei impertinențe de-a lui. Oameni care au să moară de tineri. Sau : Iată un om pe care nu l-aș lua de bărbat.

Macario lipsi din oraș în tot cursul lunii martie și Alfonso își făcu plimbările de dimineață în tovărășia lui Gustavo care era matinal, singurul obicei bun pe care reușiseră să i-l impună. Făceau plimbări scurte pe un deal situat la aproximativ o jumătate de oră de oraș. Odată ajunși acolo, Alfonso căuta puțină umbră și se așeza, în timp ce Gustavo se tolănea la soare ca o pisică și, urmînd niște teorii igienice proprii, deschidea gura ca să pătrundă lumină și căldură în ea. Stătea nemișcat ore întregi ca și Al-

fonso, deşi pentru alte motive. Ţinea ochii închişi şi adormea de-a binelea sau cădea într-un fel de nirvană, stare în care nu mai înţelegea nimic, deşi continua să murmure cuvinte fără sens. Cînd avea bani, oricît de puţini ar fi fost, nu se mişca din oraş, pentru că prefera să doarmă în cîte o cafenea sau să privească zile întregi la cei care jucau biliard. El nu juca pentru că nu-i plăcea să se agite şi nu se îmbăta decît rar, pentru că după fiecare beţie se simţea mult timp prost dispus. Avea prieteni cumpătaţi, lucrători, muncitori de pe la diversele întreprinderi pe unde lucrase. Îl iubeau pentru că era un măscărici, dar mai ales pentru că niciodată nu se luase la întrecere cu nimeni.

Avînd timp liber, îi veni ideea să ia asupra sa, de bună voie, o obligaţie, care la început nu i se păru nici grea, nici obositoare, şi anume îşi propuse să-i găsească surorii sale un bărbat. Spunea că la vîrsta ei Lucia trebuia să se mărite şi că era sigur că dacă nimeni nu se ocupă de treaba asta, logodnicul nu va apărea niciodată. Le ceru părinţilor permisiunea să invite la ei acasă tineri prieteni de-ai săi. Tatăl său i-o dădu de îndată, pentru că pentru el căsătoria Luciei ar fi însemnat eliminarea unei guri din casă. Mama, în schimb, se opuse, dar nu prea avea argumente pentru că nu mai avea curaj să vorbească de speranţele ei în legătură cu Alfonso. Îşi rodea unghiile. Vorbi cu dispreţ despre muncitorii, care erau prieteni cu Gustavo.

— Nu vrei s-o dai unui muncitor ? întrebă bătrînul surprins. Dar cui altuia ai putea s-o dai ? Vrei să aştepţi vreun prinţ ?

De mulţi ani tatăl şi fiul nu se mai înţeleseseră atît de bine asupra vreunui punct şi acum acţionau uniţi împotriva bietei femei care, în timp ce se apăra cum putea mai bine, îl blestema în inima ei pe Alfonso care încă nu voise să se îndrăgostească de singura fată tînără cu aceeaşi situaţie socială ca el cu care era în legătură. Sfîrşi prin a face o propunere bună. În loc de prietenii lui Gustavo, muncitori sau

mai rău, era bine să fie invitați prieteni de-ai lui Alfonso, agenți de bancă sau copiști.

— Și pe aceștia ! spuse bătrînul aprobînd. Dar și pe unii și pe ceilalți, căci astfel vom fi mai siguri că ne vom atinge scopul.

Îi dădu în mod formal lui Gustavo însărcinarea să invite prieteni de-ai lui, pe cei mai înstăriți pe cît posibil.

Pînă una alta, doamna Lanucci avea acum posibilitatea să vorbească despre această chestiune cu Alfonso și își punea multe speranțe în această convorbire. Dacă nenorocitul — așa îi spunea ea — și-ar fi exprimat îndoiala, regretul, sau ar fi dat dovadă de cea mai mică ezitare, știa ea cum s-o scape pe Lucia de prietenii lui Gustavo.

Alfonso își luase obiceiul să se retragă în camera lui și după masa de prînz, pentru a nu fi obligat să asiste la vorbăria goală a familiei Lanucci în jumătatea de oră liberă care-i rămînea pînă să plece la birou. Într-o zi, ea îl urmă la el în cameră. Văzînd-o intrînd, Alfonso, care se și așezase la masă, se sculă în picioare și rămaseră așa unul în fața celuilalt, între masă și pat.

Afectuoasă cum nu mai fusese de mult timp cu el, îi spuse că dat fiind că se obișnuise să-l considere ca pe copilul ei venea să-i ceară o favoare din acelea care nu se cer de obicei decît de la ființele foarte apropiate.

— Spuneți ! Spuneți ! o încurajă Alfonso cu amabilitate.

— Nu pot să spun totul în două cuvinte, trebuie să explic o serie de lucruri.

Îi plăcea să vorbească și în timp ce Alfonso se silea cu greu s-o asculte, ea începu să-i spună povestea familiei ei, căreia, afirma ea, i se cuvenea cu totul altă situație decît cea pe care o avea. Sărăcise din cauza unor greșeli pe care le comisese tatăl ei, catastrofă ale cărei proporții le îngroșă, descriind situația lor anterioară ca fiind mult mai bună decît fusese în realitate.

— Deci — discursul fusese pregătit dinainte şi avea şi cap şi coadă — nu putem să ne resemnăm să rămînem în această situaţie. Dacă însă consimţim s-o măritäm pe Lucia cu un muncitor sau cu un om de aceeaşi teapă — prin disprețul ei i se părea că pune baze mai solide dreptului ei de superioritate — facem un pas care ne ţintuieşte definitiv aici. Continuă cu un alt „deci", în timp ce Alfonso începuse s-o asculte cu interes, deoarece se temea să nu fie atacat pe neaşteptate cu o cerere în căsătorie. Ea îi ghici teama după înfăţişarea sa stingherită, dar deşi pricepuse că era într-adevăr teamă şi nu speranţă, proba nu i se păru suficientă. Dinspre sufragerie se auzea zgomotul puţin plăcut al unei certe între Gustavo şi Lucia, şi ea făcu un pas spre uşă ca să fugă să-i împace pe cei doi certăreţi, dar se opri nevrînd să-l lase pe Alfonso să creadă că voiau să-l prindă în laţ. Îl rugă să invite la ei acasă tineri, fie şi săraci, dar aparţinînd păturii intelectuale. Apoi, pentru că îşi concentra atenţia asupra lui Alfonso, cercetînd felul lui de a se purta, nu auzi nici măcar zgomotul pricinuit de palma primită desigur de Lucia, care îşi manifestă indignarea plîngînd şi strigînd.

— Doriţi deci să aduc nişte prieteni de-ai mei la dumneavoastră ? întrebă vesel Alfonso. Dar era oare nevoie s-o luaţi aşa pe ocolite ca să-mi cereţi un lucru atît de simplu ? Nu sînt eu, cum aţi spus chiar dumneavoastră, ca şi un membru al familiei şi nu trebuie, pe cît pot, să vă ajut pe toţi să aveţi parte de un pic de fericire ? De îndată ce voi putea o să vă aduc cîţi prieteni vreţi.

Nu se gîndea în mod concret la nici unul dintre prietenii lui, dar oferta fusese făcută cu spontaneitate şi doamna Lanucci fu nevoită să-i mulţumească, deşi promptitudinea lui o mîhnise. Cu dragă inimă l-ar fi scutit acum de această obligaţie, dar nu mai putea da înapoi fără să se facă de ruşine. Vru să-i micşoreze cel puţin zelul :

— Nu e nici o grabă. Avem timpul necesar pentru a face totul în linişte.

Astfel fu determinată și bătrîna să consimtă la punerea în aplicare a planurilor lui Gustavo, ba chiar, mînioasă cum era, i se păru că asentimentul ei ar fi suficient pentru a duce la împlinire căsătoria Luciei.

— Acum e rîndul tău să intri în acțiune, îi spuse lui Gustavo, și cît mai repede. Poate că în felul acesta mai reușim să facem pe cineva să moară de ciudă.

Acest cineva era Alfonso.

Gustavo avea prieteni cam urîți. Primul pe care-l aduse fu un negustor de cărți vechi, dar foarte bogat. Alfonso, neștiind că și Gustavo primise o sarcină identică cu a lui, nu se gîndi că omul acela ar putea fi un candidat la mîna Luciei. N-ar fi reușit să ghicească acest lucru. Candidatul avea vreo cincizeci de ani, dar părea și mai bătrîn, căci pielea îi devenise ca pergamentul din cauza soarelui și a intemperiilor, la care trebuia să se expună datorită meseriei sale. Ochii îi lăcrimau și, cum nu i se spusese că vine să-și aleagă o nevastă, neglijase să se bărbierească, așa că obrajii îi erau acoperiți cu niște țepi albi-gălbui care creșteau neregulat.

Cînd plecă, doamna Lanucci se uită rîzînd la soțul ei și acesta zîmbi și el. Gustavo se simți jignit și nu putu să reziste dorinței de a se apăra pe loc :

— Totuși e putred de bani, spuse. Gusturile femeilor nu poți să le știi niciodată, și ar fi fost mare noroc dacă i-ar fi plăcut Luciei.

Al doilea prieten pe care Gustavo îl prezentă fu patronul unei măcelării, om înstărit, mai tînăr decît celălalt, dar nu mai puțin murdar. Era văduv de puțin timp și Gustavo își închipuia că era în căutare de nevastă. Se înșela. Măcelarul bău prea mult din vinul care se găsea pe masa familiei Lanucci și în culmea fericirii, vrînd să-și arate recunoștința față de noii săi prieteni, exclamă :

— Ah ! Aici mă simt eu bine ! Aș sta tot timpul numai în tovărășia prietenilor ! Acum că, slavă domnului, sînt văduv, pot în sfîrșit să-mi permit acest lux !

Doamna Lanucci declară că nu mai voia să-l revadă şi că de altfel, dorea ca vizitele prietenilor lui Gustavo să înceteze. Tînărul se apără.

— Nu pot totuşi să le spun prietenilor mei să vină la mine făcîndu-i să înţeleagă că vreau s-o ia de nevastă pe soră-mea. Trebuie să-i aleg pe cei care mi se par mai înclinaţi spre căsătorie. Un văduv ca măcelarul, de exemplu, mi se părea potrivit. Doar o dată a făcut pasul acesta !

Lui Alfonso i se păru că pe ceilalţi bărbaţi prezentaţi Gustavo îi invitase mai curînd ca să arate că avea printre prietenii săi şi persoane respectabile, decît cu speranţa de a-i vedea îndrăgostindu-se de sora sa. Unul din aceştia fu domnul Rorli, bogat fabricant de paste făinoase din Napoli. Gustavo îi anunţase vizita de mult timp şi o determinase pe maică-sa să pregătească o cină copioasă.

Domnul Rorli nu veni în prima seară cînd era aşteptat şi nu veni decît peste opt zile, după ce mai pricinuise de două ori agitaţie în biata familie, tot anunţîndu-şi vizita. Era foarte tînăr, foarte slab, cu un ten oacheş, cu mustăţi blonde contrastînd cu pielea brună. Era bine îmbrăcat, dar prea luxos. Purta inele pe degete şi pe piept un lanţ de aur care, spuse Gustavo, valora trei sute de franci şi mai mult. Păru că se amuză foarte bine în seara vizitei. Vorbi despre fabricarea pastelor făinoase şi refuză să-i acorde lui Lanucci reprezentanţa fabricii sale, deşi acesta i-o cerea, spunîndu-i mai întîi că nu lucrau prin intermediul agenţilor şi apoi că aveau deja patru, două argumente valabile care, firește, îl făcură pe bătrîn să-şi piardă orice speranţă. Mîncă mult, ceea ce o făcu pe doamna Lanucci să-şi formeze o părere foarte bună despre sănătatea sa, căci, spunea ea, persoanele slabe care mănîncă mult sînt cele mai robuste. Această poftă de mîncare făcu să dispară totul de pe masă şi lui Rorli, care o întrebă de ce nu mănîncă, doamna Lanucci îi răspunse cu multă distincţie :

— Seara nu mănînc niciodată.

El nu-i mai acordă nici o atenţie, cum de altfel nu-i acordă nici Luciei, care stătea alături de el. Mai mult decît cu ceilalţi vorbi cu Alfonso, pe care doamna Lanucci i-l prezentase drept funcţionar la firma A. Maller & Co. şi literat. Un personaj important conferă importanţă şi casei în care locuieşte.

Rorli începu să flecărească despre literatură şi bineînţeles despre romanele franţuzeşti. Manifesta entuziasm pentru Alexandre Dumas şi Paul de Kock, admiraţii pe care Alfonso le împărtăşise mai de mult dar acum le uitase. Dintre ei doi, figură mai proastă făcu Alfonso, care declarase că-i cunoaşte pe aceşti autori, dar după aceea nu fusese în stare să demonstreze că le cunoaşte toate operele, inclusiv nişte lucrări minore despre care atunci auzise pentru prima oară, în timp ce Rorli putu să povestească, spre amuzamentul fără margini al doamnei Lanucci, subiectul fiecărei opere.

În fond era un mare impostor, şi cîştigă admiraţia tuturor, pînă şi pe aceea a lui Alfonso care, deşi îşi dădu seama că e un ignorant, rămase impresionat de uluitoarea-i uşurinţă de a vorbi. Apoi, pînă noaptea tîrziu auzi conversaţia Lanuccilor şi pe bătrînă declarînd că fabricantul îi plăcea mult.

Dar Rorli nu se mai arătă. Poate că înţelesese despre ce era vorba şi, atunci cînd îl invita Gustavo, se scuza, promitea să vină şi apoi nu venea. Gustavo totuşi obţinuse un triumf şi se lăudă mult timp cu el.

Alfonso, mai mult ca să arate că se ocupă şi el de problema Luciei, îl aduse într-o zi cu el pe Miceni sub pretext că vrea să-i arate camera lui. Obişnuit cu mai mult confort şi lux, Miceni nu se putu abţine să nu rîdă în faţa pereţilor aceia goi, a patului enorm de fier şi a măsuţei care avea unul din cele patru picioare prea scurt.

Doamna Lanucci îl pofti în sufragerie şi i-o prezentă pe fiica ei, pe care el o salută rămînînd aşezat, cu un uşor semn din cap, dar foarte prietenește, obişnuit cum era să aibă legături cu midinetele.

Îi făcu totuşi multe complimente, trăncăni mult şi despre lucruri care le plac femeilor. Ba chiar admiră rochia Luciei şi o compară cu aceea cu care o văzuse îmbrăcată pe doamna Canciri, una dintre doamnele cele mai bogate din localitate. Era un mujeratic pentru care orice femeie poate fi dorită şi pentru care a inspira o dorinţă reprezintă totdeauna o bucurie.

— Trebuie oare să-l invit la cină ? întrebă doamna Lanucci neliniştită, văzînd că şedinţa se prelungeşte prea mult.

— Invitaţi-l ! N-o să accepte.

Doamna Lanucci, jenată, îl invită, observînd însă că cina era modestă, dar că acolo unde era de mîncare pentru cinci oameni ajungea şi pentru şase.

Miceni refuză mulţumind şi, pricepînd că mica familie e pe punctul să se aşeze la masă, îşi luă rămas bun. Plecă însoţit de Alfonso care era nerăbdător să ştie ce impresie produsese asupra Luciei. Oricum, putea fi măgulit, căci ea manifestase mult interes faţă de el.

Pe scările întunecate de lemn pînă la primul etaj, Miceni se sprijini prietenos de braţul lui Alfonso şi-l întrebă :

— Ai avut-o ?

Alfonso protestă indignat.

— Nu te mînia. Dacă realmente nici n-ai încercat măcar, atunci e unicul motiv pentru care nu ai reuşit, şi în acest caz mărturisesc că eşti şi mai prost decît te-am crezut. O fată de condiţia ei alături de un tînăr care trăieşte în condiţii mai bune, mai devreme sau mai tîrziu i se aruncă de gît, dacă nu cumva el nu schiţează vreun gest de respingere.

Alfonso nu putea să se mînie, dar, ruşinîndu-se, se scuză :

— Nu-mi place !

— Realmente ? întrebă Miceni surprins. Atunci nu-mi rămîne decît să regret că gustul tău nu e mai bine dezvoltat.

Întorcîndu-se acasă, Alfonso fu penibil impresionat de cuvintele frumoase pe care cei din familia Lanucci le foloseau la adresa lui Miceni. Şi Lucia dădu de înţeles că nu-i displăcuse. Alfonso o privi cercetînd dacă era într-adevăr atît de ispititoare cum i se părea lui Miceni. Desigur, nu mai era atît de urîtă. Faptul că stătea tolănită pe un scaun pliant, punea în evidenţă o talie cu contururi delicate, iar fusta apretată, umflată, făcea ca slăbiciunea ei să pară mai distinsă.

Într-o seară de aprilie, Alfonso ieşi din casa Annettei la zece. Afară sufla un vînt îndrăcit care începuse de ceva mai mult de o oră şi care mirosea a iarnă. Şuiera pe străzile pustii ale oraşului vechi, înfuriindu-se parcă şi mai mult acolo unde se îngustau. Musafir neaşteptat, sfărîma ochiurile de geam care nu erau bine fixate, mătura de pe acoperişuri tot ce nu era solid înţepenit şi nu avea ce căuta acolo. Lui Alfonso îi era frig, dar în vijelia aceea el ducea cu sine fericirea sărutării pe care i-o furase Annettei.

Găsi familia Lanucci încă la masă împreună cu un nou oaspete, un anume Mario Gralli, maistru tipograf. Era un tînăr brun, cu ochii foarte mici, dar cu o privire dură şi îndrăzneaţă, care-l făcea să pară viclean şi tenace. I-l prezentară cu cuvintele obişnuite, iar Alfonso, nu prea încîntat că trebuie să facă cunoştinţă cu tot cartierul, se purtă rece cu el. Gralli se sculă în picioare pentru a-l saluta şi Alfonso fu oarecum uimit descoperind că era mai mic decît s-ar fi aşteptat să fie văzîndu-l aşezat. Era îmbrăcat îngrijit, dar cu lucruri grosolane ; gulerul de la cămaşă, bineînţeles gălbui, se potrivea exact pe gît şi cravata uzată, dar nu murdară, era înnodată cu oarecare cochetărie.

Vorbea puţin şi era limpede că n-avea chef de vorbă. Arunca ici colo cîte o monosilabă de răspuns, mulţumindu-se apoi să-l privească în faţă pe cel care-i vorbea, fix dar neatent. Nu era vorba de stinghereală, ca în cazul lui Alfonso, care totdeauna ar fi vrut să vorbească dar nu ştia cum s-o facă, ci de faptul că-i

era indiferent dacă place sau nu. Plecă puțin după venirea lui Alfonso, poate plictisit de figura nouă care apăruse atunci cînd abia începuse să se simtă bine cu ceilalți. Cînd se ridică de pe scaun, lui Alfonso i se păru că dădea drumul mîinii Luciei, pe care o ținuse între ale lui sub fața de masă. Așa de repede mersese atît de departe ?

Apoi i se povesti că Mario Gralli era într-adevăr primul candidat la mîna Luciei. Era de cîtva timp prieten intim al lui Gustavo, căruia îi dădea cîte ceva de lucru, însărcinîndu-l cu distribuirea unor ziare la abonați și lui Gustavo îi plăcea slujbulița, pentru că din cele cinci sau șase ore pe care le petrecea în tipografie, de muncit nu muncea decît una sau două. Avînd timp să flecărească atîtea ceasuri și lipsindu-i alte subiecte, Gustavo îi povestise de intențiile pe care le avea în legătură cu viitorul surorii sale și de dorința familiei de a o vedea cît mai curînd căsătorită. Într-o zi, invitată de fratele ei, Lucia veni la tipografie să vadă mașinile. Era bine îmbrăcată ca totdeauna și Gralli păru să se îndrăgostească pe loc de ea. O conduse să vadă diversele mașini. Pe unde treceau, muncitorii le făceau loc cu respect și dacă lui Mario îi plăcuse pentru moment la Lucia mai mult toaleta decît altceva, Luciei la Mario îi plăcu să-l vadă înconjurat de atît respect. În felul acesta ajunseră cei doi să se apropie.

Gralli cîștiga bine și, dacă fata era mulțumită, părinții nu puteau să obiecteze nimic. De altfel, nu li se ceruse părerea, pentru că Gralli îi declarase lui Gustavo că nu poate să-și prezinte atît de repede cererea oficială în căsătorie, oricum nu înainte de un an. Nu vorbi deloc direct cu părinții, ci totdeauna prin intermediul lui Gustavo. În felul acesta îi lămuri că nu era încă sigur pe poziția lui, dat fiind că o obținuse în urma morții neașteptate a unui șef și că nu știa dacă și-o va păstra. Gustavo adăugase din partea lui că nu i s-ar fi părut decent să insiste pe lîngă Mario pentru ca acesta să prezinte imediat cererea în căsătorie.

Toate acestea i le povesti lui Alfonso doamna Lanucci. Chiar în seara aceea, cu o expresie veselă pe față, îi spusese că e foarte mulțumită de ce se întîmplase, pentru că totdeauna îi plăcuse beletristica și i se părea că o tipografie e foarte apropiată de literatură. Intră din nou în camera lui de dimineață, cînd el era pe punctul de a ieși. La început, cu aceeași înfățișare de seara trecută și într-adevăr ca o ființă care aduce o veste bună, spusese :

— În sfîrșit, se face și pentru noi puțină lumină.

Brusc i se schimbă înfățișarea și felul de a fi. Vorbi de preocupările pe care le aducea cu el evenimentul apropiat și pentru că tot începuse să se plîngă, continuă spunîndu-i că regreta că e nevoită să se bazeze pe ce hotăra Gustavo și pe felul lui de a judeca lucrurile. În sfîrșit, începu să plîngă cu hohote, desperată, declarînd că nu crezuse niciodată că va trebui să-și dea fata după un om pe care nu-l cunoștea. Petrecuse o noapte groaznică și figura ei blîndă de persoană grasă și anemică era total descompusă ; părul ei alb nearanjat îi mărea înfățișarea de persoană suferindă.

Alfonso încercă s-o liniștească spunîndu-i că Gralli îi făcuse o impresie excelentă.

Plîngînd mai departe, ea îl asigură că și ei îi plăcea logodnicul Luciei și adăugă că știa că n-are dreptate că plînge, pentru că plînsul e de rău augur în cazul unui eveniment de acest gen. Durerea era însă mai tare decît ea și astfel se lăsă împinsă să-i mărturisească speranțele pe care le nutrise în legătură cu el din clipa cînd îi intrase în casă. Acum putea să i-o spună, deoarece mărturisirea nu mai putea fi luată drept un atac și pe Alfonso îl mînună sinceritatea ei. Dar, mințind — ceea ce Alfonso bănui — spuse că Lucia nu știuse nimic de speranțele ei. Fu de o sinceritate absolută și înduioșătoare cînd îi explică motivele pentru care ar fi dorit să-l vadă îndrăgostindu-se de Lucia.

— Pe dumneata te cunoșteam. Aș fi avut siguranța că, și în cazul că lucrurile ar fi ieșit prost, ai

fi avut răbdarea necesară să-ţi tratezi soţia cu blîndeţe. În doi, aşa cum îmi închipuiam eu, nu poţi fi niciodată total nenorocit.

Alfonso ezită în privinţa atitudinii pe care trebuia s-o adopte. De multe ori simţise dorinţa — e drept, o dorinţă foarte platonică — s-o facă fericită pe acea biată bătrînă, şi acum credea că are dreptul să simuleze regretul de a nu mai putea face ceea ce n-ar fi făcut în nici un caz.

— Ar fi fost un vis frumos, e drept, spuse Alfonso. Dar deocamdată nu se putea realiza, pentru că situaţia mea e şi mai amărîtă şi mai nesigură decît aceea a lui Gralli. Am fi murit de foame.

Cînd rămase singur reflectă înduioşat la tragica durere a doamnei Lanucci. Acea biată femeie, copleşită de amărăciuni, îşi pusese toate speranţele în viitorul fiicei sale şi de aceea fusese totdeauna mai resemnată şi mai veselă decît ceilalţi. De abia acum speranţele ei se stingeau. Fiica ei va avea fatal aceeaşi soartă ca şi ea. Va fi înconjurată de o familie de nenorociţi întru nimic mai bună decît familia din care provenea.

— Domnişoară, îi spuse seara Alfonso Luciei, foarte serios, vreau să fiu primul care-ţi prezintă felicitări şi de aceea o fac chiar acum.

Lucia îi mulţumi ceremonios.

— Încă nu e momentul pentru felicitări, deoarece Mario nu şi-a prezentat încă oficial cererea în căsătorie — îi şi spunea familiar pe numele de botez — dar din partea dumitale pot să accept felicitările în mod anticipat.

Seara, Alfonso adormi neobişnuit de repede, după ce suportase timp de două ore plictiseala de moarte de a sta în societatea familiei Lanucci şi a lui Gralli. Suferi văzîndu-l pe logodnic lipsit de inteligenţă şi de idei, dar aşa cum îşi dădea seama că bătrîna suferea din cauza aceasta, tot aşa înţelese că Luciei nu-i păsa şi că-i plăcea logodnicul ei, atît de demn în muţenia lui.

Alfonso își trase pătura pînă la bărbie și în chip de concluzie, după o lungă meditație asupra mersului vieții omenești, murmură :

— Omul ar trebui să poată trăi două vieți : una pentru el și celaltă pentru alții.

Se gîndea că dacă ar fi avut două vieți, pe una ar fi consacrat-o fericirii familiei Lanucci.

XIV

Într-o seară, Annetta îl anunță pe Alfonso că peste cîteva zile urma să vină fratele ei Federico. Îi spunea lucrul acesta pentru ca să se pregătească să se comporte cu cea mai mare prudență. Federico o iubea mult și atîta timp cît rămînea în oraș era puțin probabil s-o lase vreodată singură. Să nu comită deci nici o imprudență, pentru că dacă ar fi trezit în inima lui Federico cea mai mică bănuială, ar fi trebuit să înceteze să se mai vadă.

Alfonso îi promise tot ceea ce îi ceruse ea. În seara aceea ea îi permisese multe și el voia s-o răsplătească cu aceeași docilitate ; o întrebă chiar dacă dorea ca pentru acea perioadă el să înceteze vizitele sale și se declară gata să-i satisfacă dorința. Ea nu dorea așa ceva, pentru că o asemenea întrerupere bruscă ar fi putut și ea să trezească bănuieli. Nu i se păru necesar să-i spună că i-ar fi părut rău să nu-l vadă atîta timp.

Într-un fel, relațiile dintre Alfonso și Annetta deveniseră mai puțin afectuoase. Ea nu-i spusese niciodată că-l iubește. Îl lăsase pe el să i-o spună, dar de o vreme încoace nici el nu mai simțea nevoia să i-o repete, nici ea nu-și dădea seama de această deficiență a lui. Se părea că datorită acestui fapt felul lor de a se purta devenise mai sincer și că între ei exista un acord tacit, care însă de fapt nu exista ;

aceasta pentru că Alfonso încă mai spera altceva şi recunoscuse, cu părere de rău, că în felul în care evoluau relaţiile lor nu putea să cîştige decît cel mult o ibovnică, dar nu o iubită sau o soţie.

În prezenţa străinilor, el se purta ca un curtezan, îi arunca priviri drăgăstoase, îi făcea complimente sau îi cerea să rămînă doar o clipă singur cu ea pentru a putea să-i spună ceva. Cînd în sfîrşit erau singuri, cu un zîmbet în care lui i se părea uneori că întrezăreşte ironie, ea îi spunea că poate să vorbească. Fără să deschidă gura, el o atrăgea la pieptul lui şi o săruta cu patimă. La un moment dat ea se apăra, dar cu liniştea calmă a omului sigur de sine. Nu se mai certau de cînd Alfonso devenise prudent faţă de cei de care Annetta se temea că ar putea să bănuiască ceva. Se părea pur şi simplu că şi ea era dispusă să devină mai curînd ibovnica decît soţia lui ; se mînia din cauza purtării sale în public, dar nu cînd era vorba de aceea pe care şi-o permitea între patru ochi.

Află la birou că sosise Federico şi lucrul acesta îi produse o ciudată impresie de spaimă. Puţin cîte puţin cîştigase prietenia tuturor acelora care frecventau casa Mallerilor. Fusese o treabă înceată şi grea, care i se părea că-i reuşise bine, întîmplător, deoarece fusese pregătită mai întîi de stima pe care i-o acordase Macario, apoi de respectul cu care Annetta, o ignorantă, crezuse că trebuie să-l înconjoare. Acum intervenea o nouă persoană care se pare că obişnuia să gîndească cu propriul său cap şi care cine ştie ce principii avea. Era un personaj de temut, dat fiind că Annetta se temea pentru el. Federico era desigur un ambiţios care va începe prin a-l dispreţui.

În seara aceea nu se duse la Annetta. Nu voia să se arate prea repede. În seara următoare i se părea că trecuse un secol de cînd n-o văzuse şi se duse la Malleri închipuindu-şi în mod naiv că tot aşa li se păruse şi celorlalţi.

O găsi numai pe Francesca şi expresia lui fu aceea a unui om care după ce a înghiţit o băutură îşi dă seama că e amară. Francesca înţelese.

— În seara aceasta, îi spuse zîmbind, mulţumeşte-te să vorbeşti cu mine despre Annetta. Ea a trebuit să iasă cu domnul Federico. Deci, ascult! Povesteşte-mi ceva despre relaţiile dumitale cu Annetta.

Rămase tăcută, aşteptînd ca el să vorbească. Dar şi el rămase tăcut, uimit de ciudatul îndemn prin care se părea că Francesca voia să-i stoarcă confidenţe.

— Credeam că-ţi face plăcere să vorbeşti de Annetta şi cu mine poţi s-o faci, dat fiind că, după cum îţi vei da seama, sper, eu sînt confidenta ei.

Vru să-i dovedească faptul că ştia tot:

— De acum înainte niciodată pe palier! îi spuse rîzînd, şi-l ameninţă cu mîna ei albă, partea cea mai perfectă a corpului său. Făcea aluzie la acea îmbrăţişare pe care Alfonso mai de mult i-o furase Annettei pe palier.

Lui îi fu suficientă dovada pe care i-o dăduse, deoarece simţea o nevoie puternică să vorbească de Annetta şi să se plîngă de ea. Îi spuse deci că nu era deloc mulţumit de relaţiile sale cu Annetta, cum le numea Francesca. Annetta nu era aşa cum ar fi vrut el să fie.

— Dumneata realmente nu ai motive să te plîngi, observă Francesca pe un ton care i se păru ironic. Se pare că nu apreciezi cum trebuie norocul pe care l-ai avut.

El îşi aprecia cum trebuie norocul, dar nu i se părea că acest noroc e tocmai mare. O rugă pe Francesca să-i spună în ce termeni — textual — îi făcuse Annetta confidenţele ei; voia să ştie dacă măcar cu acest prilej fusese vorba de dragoste. Francesca afirmă că nu-şi amintea şi deci nu putea să-i satisfacă dorinţa.

— Ştiţi, întrebă Alfonso foarte serios, că nu mi-a spus niciodată că mă iubeşte? Pur şi simplu nu ştiu dacă Annetta mă iubeşte sau îşi bate joc de mine.

Pentru un moment se păru că Francesca era pe punctul de a rîde de confidența lui Alfonso, dar apoi foarte serioasă lăsă să-i cadă o frază gîndită cu voce tare :

— Așa sînt toți Mallerii. Răceala e caracteristica familiei.

Alfonso nu uită această frază, care i se păru o confirmare a zvonurilor care circulaseră pe socoteala Francescăi și a relațiilor ei cu Maller. Pe care altul din familie l-ar fi putut ea cunoaște drept rece în dragoste ?

— Dar, și alt lucru e sigur, continuă Francesca, Annetta nu-și bate joc de dumneata și pot să-ți spun că n-am văzut-o niciodată în starea în care se află acum.

Brusc se abătu de la subiect și păru că dorește să fie luată drept o severă supraveghetoare de tinere fete chiar și de către Alfonso.

— Dacă nu-mi îndeplinesc datoria povestind totul domnului Maller e pentru că am încredere în cinstea dumitale și în cinstea Annettei.

Oricum, îl sfătuia să nu-și facă iluzii prea mari în privința dragostei Annettei care — presupunea ea — se va stinge brusc într-o bună zi. Era prima ei aventură de felul acesta, dar era ușor de prevăzut cum avea să sfîrșească, și iarăși i se păru lui Alfonso că observă o umbră de amărăciune în zîmbetul ei.

— Nu-mi fac iluzii, știu că e o glumă.

Voia să facă pe grozavul, dar vorbea cu greutate.

Francesca exclamă cu o compătimire maternă în glas :

— N-ar fi oare momentul să te întorci acasă la dumneata ? Nu ți-ai dat încă seama că aici nu e locul potrivit pentru dumneata ?

— De ce ? întrebă Alfonso care se înduioșa văzîndu-se compătimit.

— Dacă nu pricepi, nu pot să-ți explic eu. Și eu aș trăi cu mare plăcere la țară și nu știu ce n-aș da

să nu fi părăsit niciodată satul dumitale, adică satul nostru, nu-i aşa ?

Se priviră emoţionaţi. Soarta lor asemănătoare îi făcea să se simtă apropiaţi şi îi înduioşa.

Francesca vru să-i dea un sfat şi-l rugă s-o asculte şi să-l urmeze ca şi cum i l-ar fi dat mama lui. Introducerea îl făcu pe Alfonso să-şi pună multe speranţe în acest sfat şi mare fu dezamăgirea lui cînd ea îi spuse pur şi simplu că nu înţelegea de ce continua să-şi facă sînge rău cu Annetta, cînd ar fi fost cazul să priceapă că pentru a insufla viaţă şi pasiune acelei statui era nevoie de cu totul alte calităţi decît ale sale. Ea îl sfătuia să se comporte exact aşa cum îi cerea Annetta, cu răceală.

Oare acesta era importantul sfat ? Chiar dacă nu cu aceleaşi cuvinte, un sfat asemănător îi fusese dat şi de Annetta ; şi presupuse că era dorinţa acesteia din urmă să i se repete sfatul. Poate că şi Francesca îşi lua sarcina de custode mai în serios decît crezuse el pînă atunci şi îi vorbea aşa pentru a micşora pericolul care-o ameninţa pe Annetta.

Dar în momentul cînd îşi luară rămas bun, limbajul Francescăi se schimbă şi ea îi spuse două sau trei fraze scurte, a căror importanţă o înţelese imediat.

— Nu-ţi dai seama că mîngîierile fără urmare răpesc bărbaţilor care şi le permit orice influenţă asupra noastră, femeile ? Pupături ! Dar este exact ceea ce trebuie pentru a nu ajunge să săruţi cu adevărat niciodată !

Îl privi cercetător ca să-şi dea seama dacă fusese înţeleasă şi schiţă un zîmbet, făcînd cu ochiul în chip de explicaţie pentru ceea ce spusese : un perfect zîmbet de complice.

Acesta era sfatul ! Nici nu-l înţelesese încă bine şi totuşi pricepuse că ceea ce bănuise în legătură cu intenţiile Francescăi era greşit. Rămase năucit ! Poate că aceste din urmă fraze fuseseră rostite din nesocotinţă, dar era mai verosimil că toate celelalte fuseseră spuse pentru a le masca pe acestea

din urmă şi pentru a-şi da aerul de persoană care vorbeşte fără să se gîndească. Acest aer nu se menţinuse, pentru că privirea bănuitoare şi cercetătoare precum şi zîmbetul şiret o trădaseră. I se dăduse un sfat şi înţelegea şi în ce scop. Nu pentru a-l îndepărta de Annetta. I se indica un mijloc pentru a o domina.

Ceea ce era sfătuit să facă nu era un lucru cu totul nou pentru el şi îşi amintea că Annetta voise să-l facă pe eroul romanului lor să afecteze indiferenţa, lucru care — spunea ea — urma să frîngă îndărătnicia eroinei lor ; era vorba exact de acea răceală recomandată de Francesca. Sfatul era bun ! Se gîndea că va fi plăcut să-l urmeze deoarece, chiar dacă nu i-ar fi asigurat victoria prevăzută de Francesca, spera cel puţin să ajungă la ceea ce dorea el, să cîştige afecţiunea Annettei. Ca rezultat imediat el spera să resimtă mai multă satisfacţie din felul de a se purta pe care i-l sugerase Francesca decît din cel agresiv pe care-l folosise pînă atunci. Plăcerea de a o putea strînge pe Annetta la pieptul său şi de a o săruta nu mai era de multă vreme atît de mare încît să răscumpere umilinţa pe care o resimţea din cauza unui cuvînt aspru sau a unei primiri reci. Chiar numai luînd hotărîrea de a adopta o asemenea atitudine simţea că-i scădea tensiunea nervoasă, căci atitudinea aceasta îi permitea să pună capăt în sfîrşit luptei de fiecare zi, care dura de peste un an, luptă care avea mereu acelaşi rezultat, niciodată vreo victorie sau vreo înfrîngere definitivă.

Mult timp nu putu să-şi pună în aplicare hotărîrea.

Fu prezentat lui Federico Maller. Îl mai văzuse pînă atunci de departe, pe stradă şi i se păruse un tînăr frumos şi elegant. Blond, înalt, zvelt, cu un obraz aproape oval, prelung, cu ochi mari foarte albaştri şi blînzi, avea o înfăţişare aristocratică, puţin efeminată. De aproape însă, ochii îşi pierdeau blîndeţea pentru că erau neliniştiţi şi înconjuraţi de piele multă şi întunecată ; pe obrazul tineresc pă-

rea că încep să se formeze zbîrcituri. Puţinul care-i mai dădea înfăţişării sale ceva feminin, era de femeie urîtă. Avea părul rar şi pieptănat cu artă, în aşa fel încît să pară mai des.

Pentru Alfonso fu o dezamăgire, mărită de felul rigid al lui Federico de a se purta cu el. După ce-i fu prezentat, Federico îl întrebă dacă era mulţumit în slujba tatălui său şi răspunsul bîlbîit al lui Alfonso nu-i plăcu, pentru că prea se aşteptase la un imn de laudă adus băncii Maller. Dîndu-şi seama că greşise, Alfonso nu mai reuşi să-şi recîştige liniştea necesară şi, seara aceea, din vina lui Federico, semănă mult cu prima pe care o petrecuse în casa Maller.

La ieşire se întîlni pe coridor cu Annetta.

— Sînt foarte mulţumită de dumneata, îi spuse ea strîngîndu-i mîna cu căldură. Voia să-l răsplătească pentru purtarea sa prudentă pe care o credea o consecinţă a recomandărilor ei. El încercă s-o atragă în braţele sale, dar ea se desprinse cu un strigăt de spaimă şi după ce se crezu în siguranţă, ameninţîndu-l cu mîna, îi spuse :

— Incorigibilule !

Astfel el plecă mîhnit că nu se arătase suficient de degajat faţă de Federico şi că nu-şi impusese voinţa faţă de Annetta. Ea avea motivele ei pentru a fi mulţumită de el şi acestea o împiedicaseră să-şi dea seama cît de prost se simţise el în seara aceea ! În ce priveşte greşeala pe care o comisese faţă de Federico, se linişti gîndindu-se că n-avea de ce să-i pese prea mult. Înainte de a-l fi cunoscut se gîndise mult la figura lui aristocratică şi visase că va acţiona hotărît în favoarea lui. Acum îşi dădea seama că nimeni din familia Maller nu va face de bună voie nici un pas în favoarea lui şi reîncepu să se gîndească cu mai multă intensitate la planul Francescăi.

Era greu să faci dovadă de mai multă răceală decît aceea pe care Annetta o pretindea de la el în timpul şederii lui Federico în oraş. Cînd se aflau singuri, timpul era prea scurt ca Alfonso să găsească ener-

gia necesară pentru a se forța să fie rece, iar o privire sau o vorbă dulce îl mînau imediat la atacuri de care nu știa cum să se căiască mai tîrziu.

În schimb, Alfonso nu avu nici un motiv să se plîngă de Federico, pentru că după acea primă seară acesta îl tratâ cu răceală aristocratică, dar nu cu bădărănie. Puțin după venirea fratelui ei, Annetta îl rugase pe Alfonso să-l facă pe acesta să creadă că nu mai lucrau la roman. Federico fusese pus la curent și se pare că nu se arătase prea mulțumit de asemenea colaborare.

Într-o seară, cu un zîmbet care voia să fie prietenos, îl întrebă pe Alfonso :

— Și de ce nu ați terminat romanul acela ?

— Nu din vina mea. Într-o bună zi domnișoarei nu i-a mai plăcut subiectul și a lăsat totul baltă. Poate o să-l reluăm !

Federico se pronunță împotriva muncilor făcute în colaborare. O lucrare făcută în doi nu putea să fie bună și dacă, totuși, ieșea bună, însemna că fiecare din cei doi colaboratori ar fi putut să facă ceva și mai bun.

Alfonso nu avu curajul să susțină o controversă :

— Depinde de posibilități și de temperamente, cred, spuse cu modestie.

La o înțelegere prietenească nu se ajunse niciodată între ei doi. Pe Alfonso îl supăra în special faptul că Federico nu știa să asculte și că nu-l interesau decît lucrurile privitoare la propria lui persoană sau cele care puteau să-l pună mai bine în evidență. Se gîndi că nici acea persoană aristocratică nu prea trebuie să fi fost obișnuită să frecventeze societatea și să-i suporte rigorile, pentru că primul rezultat al obișnuinței de a-i frecventa pe semenii tăi, mai ales pe cei inteligenți, este să știi să suporți plictiseala de a asculta ideile altora. Era suficient acest singur defect al lui Federico pentru a-i separa definitiv pe cei doi oameni, căci, la rîndul său, Alfonso — acesta era un rod al ambiției sale literare — pretindea uneori să fie ascultat cu aten-

ție. Bănuia că Federico se purta așa numai în tovărășia lui, din dispreț față de el.

Chiar și după ce recunoscuse că nu exista nici o posibilitate de a cîștiga prietenia lui Federico, din cînd în cînd se simțea împins să facă o încercare în acest scop, încercare al cărei unic rezultat era umilirea lui. În ultima seară în care Alfonso fu nevoit să se întîlnească cu fratele Annettei, în bucuria lui că-l vede plecînd, vru să fie foarte amabil cu el și strîngîndu-i mîna îi spuse cu blîndețe :

— La revedere, domnule Federico !

Federico îl privi cu uimire arogantă și prea puțin măgulit de amabilitatea slujbașului tatălui său. Apoi se înclină și el politicos, dar nu-i răspunse decît printr-un „bună seara", care era prea puțin pentru a nu părea mojic ca răspuns la prietenosul salut al lui Alfonso.

Nici după plecarea lui Federico, Alfonso nu reuși să afecteze față de Annetta indiferența la care se hotărîse. Rămas din nou liber, singur cu ea, era prea bucuros să poată reveni la relațiile dinainte pentru a renunța de bună voie la acea fericire. Nu-i fură de folos pentru a-i întări hotărîrea nici avertismentele pe care i le dădu Francesca în mod voalat. Aceasta era probabil foarte supărată văzîndu-l că se comportă la fel ca și mai înainte. Într-o zi, cînd el nu reuși să găsească răspunsul la o ghicitoare, îi spuse :

— Ești mai puțin inteligent decît aș fi crezut.

Îi zîmbea pentru a-l face să-i ierte insolența, dar vocea îi tremura de mînie sau nerăbdare, oricum de un sentiment violent, pe care și-l ascundea cu greu, astfel încît el înțelese că e vorba de cu totul altceva decît de ghicitoare. Puțin înainte îl surprinsese foarte aproape de Annetta, cu fața îmbujorată, în timp ce Annetta stătea liniștită și roză la obraz. În același timp își aminti că pe Francesca nu putea decît s-o supere atitudinea lui. Roși și se rușină.

Insistența Francescăi în a-i reaminti sfatul său îl făcu să se teamă de aceasta ca și cum ar fi avut

dreptul să-i facă reproşuri. O evita şi, din slăbiciune, nu pentru că s-ar fi hotărît serios să-i adopte sfatul, faţă de ea o trata pe Annetta cu mai multă răceală, ca şi cum ar fi vrut s-o facă să creadă că în sfîrşit îi urma sfatul. Dar Francesca nu era lipsită de spirit de observaţie şi umbra de dispreţ nu dispăru de pe faţa ei palidă.

Cînd însă întîmplător el fu determinat să adopte sistemul recomandat de ea, Francesca fu prima care observă chiar înaintea Annettei şi Alfonso putu să citească pe faţa ei o aprobare pe care simţea că încă n-o merită.

Alfonso jurase, scrîşnind din dinţi de mînie, că se va răzbuna pe Annetta pentru un cuvînt jignitor pe care fata i-l spusese. Într-o seară fusese mai rece cu el ca de obicei. Îi dăduse mai multă atenţie lui Macario, care reuşise să facă spirite ce fuseseră pe placul ei şi nu se ocupase deloc de el, ceea ce era suficient pentru a trezi gelozia în sufletul îndrăgostitului ; folosindu-se de un pretext cusut cu aţă albă rămase şi după plecarea lui Macario, deşi era dorinţa expresă a Annettei ca el să fie cît se poate de prudent faţă de Macario. De-abia se văzu singur cu ea, vru s-o atragă la pieptul lui, dar ea se apără cu hotărîre şi îi spuse dispreţuitoare :

— Pupăturile astea mă plictisesc.

Cuvintele erau foarte jignitoare. Rostindu-le Annetta dezvăluia partea ridicolă a relaţiilor dintre ei, pe care el avusese deja prilejul s-o simtă şi, mai mult decît atîta, ea se dezicea de el lăsînd ca toată povara batjocurii să cadă pe umerii lui. Astfel, pe neaşteptate, i se ivea un duşman în însăşi persoana Annettei.

Atunci el se hotărî să urmeze sfatul Francescăi şi în primul rînd să se răzbune. Voia ca Annetta să-şi retragă cuvintele şi voia să-i demonstreze că dacă în relaţiile dintre ei era o parte ridicolă, vina n-o purta numai el. Ce Dumnezeu ! Era convins că ea avea nevoie de el, de legătura lor, ba chiar de partea aceea a ei de care voise să-şi bată joc. E limpede că şi

Francesca avea aceeaşi părere. Părerea altuia îi dădea mare încredere ; fără aprobarea ei, chiar dac-ar fi avut convingerea că raţionamentul său e just, numai convingerea sa nu i-ar fi fost niciodată de ajuns pentru a-i da fermitatea necesară ca să acţioneze.

Apoi, jucîndu-şi cu hotărîre rolul, se simţi bine. Supărarea îi trecuse destul de repede, dar el continuă să-şi păstreze atitudinea impusă de ea. Dîndu-şi seama de efectul produs de cuvintele ei, Annetta devenise brusc amabilă şi el se gîndi că vrea să-l facă să uite. În prima seară nu se arătă surprinsă. El era aşa cum dorise ea să fie ; zîmbi doar ironic atunci cînd el plecă strîngîndu-i mîna cu indiferenţă. Ea nu credea că lecţia pe care i-o dăduse îi va servi pentru multă vreme şi voia să-l facă să creadă sau credea că ea va fi prima care se va bucura dacă ar fi fost să se înşele.

Fusese amabil dar îi venise greu, pentru că nu era simplu să revină în relaţiile cu Annetta la acel ton de prietenie politicoasă pe care-l părăsise de mult, adoptînd tonul pasiunii, pe care pînă atunci, chiar dacă nu-i era totdeauna spontan, se forţase să-l folosească.

Curînd se lovi de altă greutate şi mai mare. Pentru a continua comedia era necesar să găsească un subiect pentru a-şi petrece serile cu Annetta, fără ca ea să se plictisească şi fără ca el, chiar dacă se plictisea — era hotărît să se resemneze — s-o lase să se străvadă. Pînă atunci îi fuseseră de ajuns acele mici curse pe care i le întindea Annettei pentru a umple tot timpul ; creau o tensiune nervoasă care excludea plictiseala. De multă vreme încetaseră să mai lucreze la roman şi era o minciună ceea ce-i spuseseră lui Federico doar pentru că niciodată cînd se aflau singuri Annetta nu neglijase să prepare cele necesare pentru scris. Între ei îşi manifestaseră totdeauna intenţia de a-şi continua munca.

— Ne apucăm de lucru ? o întrebă pe Annetta.

Ea fu de acord, dar, dat fiind că el voia să înceapă imediat să scrie, fu nevoită să caute un toc.

Pentru a-şi manifesta intenţia de a continua munca era de ajuns să pregătească hîrtie şi călimară, dar nu şi un instrument de scris. El se apucă de roman cu multă rîvnă, pentru că ar fi fost pentru el o mare fericire să se poată lua cu alte gînduri şi să nu trebuiască să facă sforţări ca să pară indiferent. Din nou nu făcuse mare lucru, căci pentru a merge mai departe ar fi trebuit să recitească tot romanul din care uitaseră unele părţi. Era ceva atît de nou ca, aflîndu-se singuri şi atît de aproape unul de celălalt, Alfonso să stea liniştit fără nici un gest nelalocul lui, încît Annetta luă o mişcare a lui Alfonso drept un atac şi, dat fiind că schiţase un gest de apărare, roşi dîndu-şi seama că alarma nu era justificată. El îi înţelese stinghereala şi în clipa aceea fu nevoit să facă o sforţare enormă pentru a nu o scuti de acea umilire pe care o simţea ca pe o umilire proprie. Dar rezistă şi în seara aceea Annetta rămase stingherită, mai puţin degajată ca de obicei, iar Francesca, aşezîndu-se puţin după aceea la veşnicul ei gherghef, zîmbi parcă uşor satisfăcută, anume ca s-o observe Alfonso.

În loc să piardă atîta timp în mod inutil cu recitirea romanului, Alfonso propuse şi Annetta acceptă, să-l corecteze împreună, să-l examineze frază cu frază şi de-abia după aceea să-l termine. Munca era plicticoasă, dar mai puţin periculoasă pentru relaţiile literare dintre cei doi colaboratori, deoarece nici unul din ei nu avea gusturi prea rafinate în materie de limbă, iar Alfonso, deşi ar fi preferat un stil mai sobru, se adaptă uşor la gusturile Annettei, pentru că oricum îi mai făcuse şi alte concesii şi înţelegea că, aşa cum decurgea acţiunea, romanul nu putea fi îmbrăcat decît în haine de acelaşi soi, melodramatice, şi în culori ţipătoare.

Annetta trebuie să fi meditat îndelung asupra ciudatului fel de a se purta al lui Alfonso deoarece în seara următoare el o găsi liniştită şi senină, tot atît de prietenoasă, cu un anumit aer de superioritate zîmbitoare care-i stătea bine. Cine i-ar fi văzut acum împreună ar fi zis că printr-un acord tacit redeve-

niseră buni prieteni ca odinioară şi nimic altceva, ba Alfonso părea chiar că redevenise timid. Vai! dar el suferea şi începuse să-şi piardă nădejdea, regretînd acele seri cînd încă nu fusese sfătuit să fie şiret. Era semn rău că ea nu se supărase. Nu sperase să audă cuvinte de dojană din partea ei, dar nici nu se gîndise că atît de repede va reuşi să dea dovadă de atîta indiferenţă faţă de el. Singurul fapt care putea să-l facă să se îndoiască de sinceritatea acestei purtări reci era acela că Annetta nu-l lăuda deloc pentru că, în sfîrşit, adoptase atitudinea pe care ea o dorise. Lauda i se cuvenea şi era o lipsă a pretinsului ei sînge rece că nu-l lăudase. Ea nu vorbi niciodată de noul fel de a se purta al lui Alfonso; încerca să arate că nici nu-l observase şi această tăcere fu încurajarea care-l determină pe Alfonso să persevereze.

Într-o seară, opt zile după aceea, ea îl însoţi pînă la uşa sufrageriei şi se retrase în grabă cu o mică înclinare ceremonioasă a capului. Făcuse o greşeală de tactică! Obosit şi lipsit de entuziasm, pentru că îi lipsea orice urmă de stimulent, nu-şi mai dăduse osteneala să folosească faţă de Annetta miile de dovezi de atenţie de care recunoscuse că tocmai acum era nevoie, pentru a nu o face să se înstrăineze de tot de el. Neglijase să-şi joace rolul de îndrăgostit! Rolul său — îşi spusese lucrul acesta de la bun început şi numai dintr-o inerţie prostească nu se folosise într-un mod mai inteligent de observaţia sa — rolul său trebuia să fie în permanenţă acela al unui îndrăgostit cu judecată, care se mulţumeşte cu o privire, cu o strîngere de mînă, dar care trebuie totuşi să pară îndrăgostit.

Pînă ce n-o revăzu fu chinuit de o cumplită neliniște. Se temea ca ea, sub o formă sau alta, să nu-l poftească să nu mai vină pe la ea, pedeapsă de care se temuse şi pentru îndrăznelile sale; deoarece n-o primise atunci din motivele amintite, era posibil s-o primească acum pentru indiferenţa sa. Nimerise prost cu tactica lui şi era supărat în sinea sa pe Francesca şi pe sfatul ei. Se hotărî să se ducă la Annetta şi să-i

ceară iertare, povestindu-i de ce adoptase acea atitudine. Nu se simțea vinovat și își propunea să o convingă de acest lucru. Voise s-o facă mai blîndă și mai docilă și îi va spune că nu făcuse altceva decît să imite șiretenia folosită chiar de eroul lor. Scuza era simplă și pînă și din indiferența pe care se silise s-o manifeste în acele puține zile poate ar fi putut să tragă vreun folos.

Din comportarea rezervată dar amabilă a Annettei își dădu seama că primejdia nu era atît de apropiată cum se temuse și rezerva Annettei îl determină, fără să vrea, din timiditate, să persiste în felul acela de a se purta pe care se hotărîse să-l abandoneze. Își petrecu seara într-un mod foarte plăcut. Cum se întîmpla totdeauna, îi era de ajuns să scape de o îndoială, de o teamă pentru ca revederea Annettei să fie pentru el o imensă fericire. La trecerea plăcută a timpului contribui agitația sa, căci în orice clipă se simțea gata să se arunce de gîtul Annettei și să revină la situația sa de ființă dominată, care-i oferea atîtea bucurii. Nu avu nevoie să facă o sforțare pentru a-și aminti că Annettei trebuie să-i faci totdeauna curte. O iubea, o iubea cel puțin în acea seară și în felul acesta n-o mai iubise din ziua cînd îndrăznise s-o sărute pentru prima oară pe buze. Resimțea din nou acea neliniște care face să crească dorința. Vorbi mai ușor ca de obicei și riscă o serie de aluzii la dragostea lui, ca și cum nu și-ar fi declarat și pînă atunci în mod îndrăzneț pasiunea. Regăsi acea prospețime a impresiilor pe care o dau lucrurile cu totul noi, iar Annetta asculta și zîmbea. Niciodată nu i se păruse atît de docilă. Alteori se lăsase îmbrățișată, pe cînd acuma nu acorda decît cuvinte și priviri, dar altădată, îngăduind să fie sărutată, manifestase totdeauna un fel de regret că nu e în stare să reziste, pe cînd acuma dăruia prompt ceea ce i se cerea și chiar mai mult.

Firește că se reîmpăcă imediat cu sfatul dat de Francesca și energia lui crescu în aceeași măsură ca în clipa jignirii pe care i-o adusese Annetta. Monolo-

gînd, cum făcea totdeauna cînd era agitat, își spunea în culmea fericirii că Annetta devenea ca o ceară moale în mîinile sale abile și că el îi va da forma pe care o va dori. Gîndindu-se la aceasta își mișca degetele de parc-ar fi avut în mînă ceara.

Annettei nu-i rămînea decît aerul de superioritate, și deci vorbirea mai sigură de ea, avînd chiar uneori un ton autoritar. Dar în realitate această superioritate nu mai exista și tot mai vizibilă se manifesta diferența între felul ei de a se purta înainte și cel de acum, cînd se aflau în prezența unor terțe persoane : între toți, el rămînea mereu ființa căreia ea îi acorda cea mai mare atenție. Pînă și în discuțiile care mai aveau loc în legătură cu romanul, el — deși prea puțin îi păsa de asta — obținea totdeauna victoria.

Nu știa dacă datorită acestor schimbări putea să nutrească mari speranțe, dar nu i se părea că poate spera mare lucru din relațiile lor care ajunseseră în stadiul în care mai fuseseră odată, dar de data aceasta cu consimțămîntul explicit al Annettei. Amîna de pe o zi pe alta pasul acela pe care mai devreme sau mai tîrziu trebuia să-l facă și grație căruia va cunoaște cu deplină siguranță rezultatele obținute, dar opt zile mai tîrziu nici nu se mai gîndea să facă acest pas, pentru că se simțea prea bine în starea în care se găsea. Nădăjduise ca fata să-i spună cuvinte de dragoste, dar acum nu ar fi fost potrivit să i le ceară. Ar fi fost echivalent cu o revenire asupra unei hotărîri.

Rămîneau ceasuri întregi unul alături de celălalt, nu vorbeau niciodată de dragoste, dar în vocea și în felul de a se purta al amîndurora se simțea în permanență o tandrețe de parc-ar fi vorbit tocmai de această dragoste. Și ea se întrerupea în mijlocul frazei începute pentru că n-avea nici un interes s-o termine, iar el nu era curios să-i audă sfîrșitul, pentru că înțelegea că nu avea nimic să-i spună. În sfîrșit, se afla și ea în starea sufletească în care se aflase el de atîtea ori. Iubea sau cel puțin dorea.

Deseori, ba chiar foarte des de cînd intervenise în calitate de sfătuitoare, Francesca asista la şedinţele lor şi prezenţa ei constituia una din cauzele majore pentru care cei doi îndrăgostiţi nu mergeau mai departe.

În fericirea lui el voia să se arate recunoscător celei căreia credea că-i datoreşte fericirea. Uită de felul în care-i fusese dat sfatul şi cu francheţea care-i era caracteristică, atunci cînd credea că împlineşte un lucru cuvenit, îi spuse Francescăi strîngîndu-i mîna :

— Mulţumesc, mulţumesc.

— Pentru ce ? întrebă Francesca mînioasă. Apoi, cînd el se retrase înspăimîntat socotind că Francesca era furioasă — pentru că prin acel mulţumesc se vedea acuzată de o complicitate pe care nu voia s-o admită — ea izbucni în cuvinte violente :

— Dacă gînguriţi ca porumbeii, asta nu e vina mea.

Iarăşi era nemulţumită şi se părea că el nu înţelesese cum trebuie sfatul ei. Tînărul se mînie fiindcă, deocamdată, nu se simţea dispus să-i întindă capcane Annettei. Îşi spunea că Francesca se înşela dacă-şi închipuia că pentru a-i face plăcere se va hazarda să întreprindă ceva nou, de vreme ce se simţea foarte bine în starea în care era. Într-o problemă atît de importantă îşi permitea să aibă o părere proprie.

Părerea lui proprie ? Mai tîrziu n-ar mai fi îndrăznit să spună că lucrurile luaseră întorsătura pe care o luaseră pentru că aşa hotărîse el.

Fapt este că, deşi calculată pentru a o înduioşa pe Annetta, indiferenţa simulată îi făcuse tot atît de mult rău şi lui. Simţurile sale erau tulburate din cauza speranţelor niciodată împlinite, lucru care se întîmpla la fiecare întrevedere a lor. Mai înainte, prin încercarea de a fura o mîngîiere sau un sărut, spiritul său se menţinuse într-o stare de continuă activitate îndreptată spre un scop şi, odată atins acest scop, simţurile sale se potoleau satisfăcute. Această satisfacţie, oricît de relativă, era totuşi cea pe care sim-

ţurile i-o creaseră. Acum însă îi lipsea orice fel de activitate sau satisfacţie şi el, în inerţia lui, îşi analiza propriile dorinţe niciodată satisfăcute sau potolite şi în felul acesta le dădea şi mai mare acuitate. Dar acestea crescuseră în intensitate, fireşte, şi din alte cauze. El credea acum că Annetta resimte aceleaşi dorinţe ca şi el şi cînd se gîndea că pentru ca dorinţele lor să se întîlnească era suficient ca el să vrea, ca el să îndrăznească, se simţea profund tulburat. Ideea că o fericire atît de mare era la îndemîna lui îi dădea fiori. Visurile lui luau tot mai mult înfăţişarea realităţii. Cunoştea dinainte sau părea să cunoască timbrul vocii sau privirea pe care o va avea Annetta în extazul dragostei. Într-o seară, cu un gest sălbatic, vru s-o strîngă la pieptul lui. Ea scăpă din îmbrăţişare cu un strigăt de spaimă. De ce oare acea spaimă bruscă ? Fata ştia oare chiar înainte de a-şi da el seama ce voia de fapt ?

Cînd era Francesca de faţă, Alfonso vorbea mult şi despre lucruri pe care nu le iubise şi nu le urîse niciodată. Îşi dădea seama că Annetta îi urmărea timbrul vocii cu întreaga ei capacitate de trăire ; prin acea trăire de care Macario nu o crezuse în stare, ea simţea şi respira alături de el. Această senzaţie era ceea ce-şi amintea el şi nu propriile sale cuvinte, nu problema despre care vorbiseră.

Şi chiar dacă acţionă în acea stare de exaltare bolnăvicioasă care-l făcea să-şi petreacă zile întregi într-o visare fără sfîrşit, nici o clipă nu-l părăsi calculul şi sîngele rece al omului care vrea ceva pe deplin conştient de sine.

Aşteptase cu nerăbdare ca Francesca să plece, dar nu-i era de ajuns s-o vadă ieşind din bibliotecă ; trebuia să iasă din casă. Era singura persoană care putea să-l deranjeze şi voia să fie sigur că nu e pe aproape. Se stăpînise multe seri la rînd şi urmărise, arzînd de nerăbdare, toate mişcările Francescăi, care ieşea des, dar se întorcea imediat. De vreme ce el nu era în stare să facă pe nepăsătorul cum îl sfătuise ea,

Francesca îl obligase să se mențină în anumite limite prin prezența ei continuă și atitudinea pe care i-o impusese în felul acesta fusese suficientă pentru a-l aduce în situația în care voia.

Într-o seară se duse la Annetta pe neașteptate. Stabiliseră să nu se vadă în ziua aceea, dar după o luptă îndelungată, nu reușise să reziste. Cele două femei spuseseră că au de gînd să iasă în oraș dacă e vreme frumoasă, dar de cîteva ceasuri se mohorîse cerul; deci era probabil ca ele să fi renunțat la plimbare.

Pe scări o întîlni pe Francesca care ieșea singură. Ea îi răspunse la salut cu mai multă politețe ca de obicei și, privindu-l în ochi cu privirea scrutătoare pe care o avea cînd binevoia să se oprească asupra cîte ceva, îi spuse că era mirată că-l vede și cu un aer de sinceritate îl întrebă dacă Annetta — cu o seară mai înainte, cînd îi lăsase singuri — îi spusese să vină. Întrebarea neașteptată îl zăpăci pe Alfonso și nu știu cum să iasă din încurcătură decît prefăcîndu-se că nu-și amintea să fi stabilit cu Annetta că nu urmau să se vadă în acea zi. Astfel o făcuse să creadă că Annetta îi dăduse o întîlnire fără să știe Francesca.

— Annetta vă așteaptă în bibliotecă, spuse Francesca mai sec, după ce aflase ceea ce voise să afle și continuă să coboare scările. În jumătate de oră sînt înapoi, mai spuse ea.

Urcînd, lui Alfonso îi tremurau picioarele. Va avea oare energia necesară să facă în jumătate de oră ceea ce își propusese?

Actul în sine îl tulbura mai puțin decît faptul că trebuia să fie consumat într-un interval de timp atît de scurt.

— În sfîrșit singuri de data aceasta! spuse el, și abia intrat o luă pe Annetta în brațe, dar fără violență, ca și cum ar fi vrut să-i spună bună ziua sau să-i strîngă mîna.

Ea își rezemă capul pe pieptul lui și cu un reproș blînd în glas, dată fiind poziția în care îl fă-

cea, dar totodată cu seriozitate, îi spuse cu o voce prea sigură de sine şi liniştită pentru a fi naturală :

— Am fost singuri şi zilele trecute.

— Iartă-mă, bîlbîi Alfonso. El nu voia să se înfierbînte prea mult şi o sărută cu tandreţe pe ochi, calculînd pînă unde ar fi putut să-l ducă acea uitare de sine a Annettei.

Biblioteca nu era luminată decît de lampa de petrol de pe masă şi lumina ei, oprită de abajur, se proiecta în întregime în jos, formînd o pată mare pe masa verde, în timp ce un fascicol de raze se îndrepta spre podea. Era plăcut să iubeşti în austeritatea acelei încăperi, printre dulapurile negre şi simple şi înconjurat de seriozitatea cărţilor cu cotoarele lor late cu litere aurite. Formau un contrast care atîţa şi mai mult dorinţa lui Alfonso. Cîteva volume mari, legate fără eleganţă, poate colecţii de ziare, grupate într-un colţ, împrăştiau un puternic miros de clei.

Îi dăduse drumul şi ţinînd-o de mînă o trăsese în umbră. Văzîndu-l atît de liniştit, ea nu bănui nimic şi se aşeză lîngă el pe divan. Mai stătuseră şi în alte dăţi pe acelaşi divan aşa, unul alături de celălalt, sau chiar îmbrăţişaţi. Pe el îl supără faptul că, din întîmplare, ea se aşezase acolo unde lipsea spătarul. Dar şi acum se simţea timid. O îmbrăţişă strîns aplecînd-o spre spate. Voia să vadă în ce fel se va opune ea şi crezu de cuviinţă să-i adreseze o întrebare timidă dar limpede ; dacă Annetta nu reacţiona, el putea să se refere la acea întrebare pentru a se scuza. Din laşitate, o şi întrebă : „Da... ?“, dar cu un glas atît de slab încît nu putu să-şi dea seama dacă ea auzise. Şi nu cuvîntul fu acela care o avertiză pe Annetta că era în pericol. Ea se rugă şi-l ameninţă, dar cu o voce blîndă şi se apără, dar braţele proptite fără vlagă de pieptul lui nu interziceau nimic. Totuşi el nu se aşteptase la vreo rezistenţă şi oricît de slabă ar fi fost, îl irită. O forţă brusc, grăbit şi brutal şi, cel puţin în aparenţă, fu o trădare, un furt.

Revenindu-şi, simţi din nou mirosul intens de clei care domnea în acea încăpere unde i se părea că se

întorsese după o lungă absență. Ea fu cea care rostì primele cuvinte :

— Doamne, ce-am făcut !

Era și uimire și desperare în vocea ei. Se uita la obiectele din jur ca și cum ar fi sperat ca ele s-o recheme din ceea ce spera că era un vis. Dar hainele ei în dezordine, pe care abia atunci încercă să le netezească, îi dădură certitudinea că e perfect conștientă. Se ridică, nu fără demnitate ; își chemă în ajutor toate puterile, dar nu numai că nu reuși să găsească nici un remediu, dar nici măcar nu fu în stare să adopte o atitudine care să-i fie pe plac. Se stăpîni și fără să scoată un cuvînt își șterse lacrimile. Apoi se apropie de masă, îndepărtîndu-se de el.

El înțelese că era de datoria lui s-o consoleze. Se apropie de ea și o sărută pe frunte. Era o datorie și în afară de acel gest el nu știa ce altceva ar fi putut să facă. Ce-ar fi trebuit să spună ?

Ea se lăsă în voia lui, dar durerea o birui din nou, plînse încă o dată și repetă fraza ei desperată. Nu-i spuse un singur cuvînt de reproș și aceasta dovedea că, date fiind împrejurările, sîngele ei rece era încă destul de prezent. Lui nu putea să-i reproșeze nimic, pentru că el făcuse ceea ce urmărea de mult timp, iar ea știuse că acesta era scopul lui.

În sfîrșit, Alfonso fu în stare să vorbească. Îi spuse c-o iubea. Că pentru acea îmbrățișare și-ar fi dat viața și că nu putea deci să se căiască de ceea ce făcuse.

Deși se lăsă îmbrățișată, ea strigă :

— Da, dar n-o să ne mai revedem niciodată, niciodată !

Atunci, pentru un foarte scurt interval de timp, mintea ei lucidă se întunecă. Nu înțelegea că pasul făcut era irevocabil și părea să creadă că poate să-l șteargă prin acea hotărîre.

— Cum vrei ! strigă Alfonso naiv.

Se simțea prost alături de fata aceea care plîngea și, dacă nu s-ar fi temut c-o va supăra, ar fi plecat

imediat, chiar dac-ar fi trebuit să promită că nu se va mai întoarce niciodată. Era uimit că se simte atît de calm şi de străin de dorinţa care, cu zece minute înainte, îl mînase la un act atît de riscat.

Francesca sosi şi putu să-şi dea seama imediat de ceea ce se întîmplase, pentru că Annetta nu era încă în stare să se prefacă şi nici nu căuta să încerce. Avea ochii roşii de plîns şi privea cu încăpăţînare în gol ; se forţa să gîndească intens. La rîndul ei, Francesca nu întrebă nimic şi astfel nu le dădu prilejul să mintă. Alfonso, stingherit, dădu să plece. Francesca îi strînse mîna şi schiţă un semn din cap prietenos, ba chiar plin de respect. „Meriţi toată cinstea !“ părea să-i spună.

Pe palier fu oprit de Annetta care, hotărîndu-se brusc, fugi după el.

— Vino încoace, îi spuse ea cu asprime, trebuie să-ţi vorbesc.

Desigur că din felul cum suna vocea ei nu se putea conchide că îl invită să petreacă o noapte de dragoste, şi el înţelese că pînă în clipa aceea ea nu avusese asemenea intenţie. Nemişcat în mijlocul camerei, în totală obscuritate, nu avu nici măcar curajul să se aşeze ca să nu facă zgomot şi se simţi năpădit de cele mai ciudate gînduri. I se pregătea o distracţie grozavă, scena unei fete care se căia că cedase ; se hotărî să suporte totul cu resemnare. Ştia că merită toate reproşurile pe care Annetta putea să i le facă.

În schimb, ea se apropie de el şi în ochii ei nu mai era nici urmă de lacrimile vărsate. Se oprise în uşă cu arătătorul pe buze, trăgînd cu urechea ca nu cumva să se audă vreo mişcare pe coridor, zîmbitoare ca un copil care din joacă se ascunde de cineva ; şi aceasta fu de ajuns ca lui Alfonso să-i treacă frica. Înţelesese ; din nou simţurile Annettei biruiseră.

Se comportă ca o amantă îndatoritoare şi pasionată. Îi ceru iertare pentru cuvintele aspre pe care i le spusese cu puţin înainte.

— Fără îndoială, corespundeau gîndurilor mele, dar recunosc că gîndurile mele au fost prosteşti.

Fără să se poată ghici în ce ordine îi veneau ideile, ea dădu o definiţie a propriei sale vieţi. Pentru ea viaţa era ceea ce îi dădea el cînd o îmbrăţişa; restul n-avea nici o valoare. Apoi Alfonso se gîndi că fata voise să renunţe intenţionat la tot restul de dragul îmbrăţişării sale. O sărută pentru a-i dovedi recunoştinţă, dar se gîndi că Annetta prea îl dispreţuia, crezînd că pentru că i se dăruise pierduse dreptul la orice alt gen de fericire. Annetta îşi repetă declaraţia de cîteva ori în timpul nopţii, deşi îi dădu altă formă: „Să mă mărit cu deşteptul acela de Macario, vărul meu, pentru că e bogat!"

Rîse gîndindu-se la această pretenţie, pe care totuşi cineva trebuie să şi-o fi exprimat.

Dacă mai exista, fericirea lui Alfonso era micşorată de o teamă. Oare femeia aceasta care într-un singur ceas îşi schimbase sentimentele şi părerile, înnebunise? El simţea că-şi păstrase judecata limpede ca de obicei, că era calm; se lăsa tîrît de simţuri pentru scurt timp şi apoi se sătura şi nu putea să-şi închipuie că la alţii emoţia dura mereu la fel de intensă.

O singură dată apăru pe faţa ei o umbră fugară de tristeţe, ba chiar de desperare, aşa cum se întîmplase cu o oră înainte. Pomenise întîmplător de o familie nobilă în societatea cărora Mallerii fuseseră admişi de puţin timp. Fu o singură clipă şi ea îşi dădu apoi toată osteneala să uite şi să-l facă şi pe Alfonso să uite.

Prima rază a dimineţii făcu să devină vizibilă perdeaua trandafirie de la fereastră şi, deşi venea încă puţină lumină de afară, cea răspîndită de lumînarea pe care o lăsaseră aprinsă începu să-şi piardă strălucirea.

— Aşa repede! exclamă Annetta strîngîndu-se la pieptul lui.

El repetă ipocrit aceleaşi cuvinte.

De la etajul de deasupra se auzi zgomotul unor paşi făcuţi cu piciorul gol.

— Biata de ea ! murmură Annetta, i-am pricinuit mari neplăceri.

— E Francesca ? întrebă Alfonso neliniştit.

— Da, răspunse Annetta zîmbind, dar totul se mai poate repara.

Îl îmbrăţişă pentru a-l face să înţeleagă că fapta bună pe care se pregătea s-o facă i se datora lui.

El avea destul timp la dispoziţie ca să fie curios şi Annetta îi povesti că Francesca fusese amanta lui Maller şi că acesta îşi manifestase intenţia de a o lua în căsătorie.

— Eu i-am rîs Francescăi în nas şi m-am opus cît am putut... firește... mi se părea o jignire la adresa memoriei mamei.

Tatăl ei găsise modalitatea de a nu schimba nici un cuvînt cu fiica lui în legătură cu această problemă. Numai atunci cînd Annetta o sfătuise pe Francesca să părăsească casa lor, Maller se opusese clar. Raporturile dintre tată şi fiică fură reci o perioadă de timp şi nu se îmbunătăţiră decît atunci cînd Francesca îi jură Annettei că între ea şi Maller nu mai exista nici o legătură. Pînă în noaptea aceea Annetta o crezuse.

— Aş jura că mă induc în eroare, gîndi cu voce tare şi foarte liniştită. E limpede că în dragoste înşelăciunea nu e înşelăciune.

La patru dimineaţa se sculă pentru a-l însoţi pe Alfonso pînă la uşa casei.

În vestibulul întunecos se mai aruncă o dată de gîtul lui şi îi spuse că nu se vor mai revedea pînă ce nu vor putea repeta acest gest în plină lumină a soarelui, faţă de toată lumea. Lucrul acesta trebuia să se întîmple cît mai curînd. Începu să rîdă şi cu sinceră senzualitate adăugă :

— Vom mai petrece atîtea zile şi atîtea nopţi împreună.

El rămase afară şi urmări sforţările fetei de a întoarce cheia în broască ; apoi auzi tîrşîitul lent, împiedicat, al papucilor pe scări.

— Adio ! îi strigă emoţionat.

— Adio, adio ! îi răspunse Annetta cu glas încet.

Pînă şi în acele cuvinte de rămas bun ea încercase să facă să vibreze toată afecţiunea de care era în stare şi Alfonso şi-o închipui făcîndu-i bezele.

Se îndrepta spre casă cu paşi grăbiţi, cînd se auzi strigat. Din fereastra Annettei, o siluetă albă îi făcea semne de rămas bun cu o batistă albă. Răspunse agitînd pălăria deasupra capului. Gestul era bine găsit, dar îi lipsea senzaţia corespunzătoare. Văzînd-o pe Annetta la fereastră, îşi amintise că aşa se obişnuia în amor.

Apoi încercă să se simtă fericit, aşa cum ar fi trebuit să fie după succesul pe care-l repurtase şi fredonă o melodie care nu reuşi să sune vesel pe străzile pustii, abia luminate de un soare invizibil pe cerul vioriu. O neliniştе profundă îl făcu să tacă. Încercă să şi-o explice prin nesiguranţa care plana asupra viitorului relaţiilor sale cu Annetta ; încă nu reuşise să scape de această neliniştе. Dar Annetta era a lui ! Nu era oare acesta un lucru important şi n-ar fi trebuit să se simtă omul cel mai fericit de pe pămînt ? O dorise îndelung, o iubise. Probabil somnul şi oboseala îi răpeau capacitatea de a se bucura de fericirea sa şi, urcînd panta care ducea la casa Lanuccilor, se încredinţă singur că a doua zi, trezindu-se, va fi din nou îndrăgostit şi va aştepta cu nerăbdare s-o revadă pe Annetta.

Se culcă şi adormi de îndată ce puse capul pe pernă.

XV

Dar la trezire resimţi acelaşi sentiment neplăcut. Reexaminînd în minte tot ceea ce se petrecuse în noaptea aceea, dezgustul îi crescu. Nimic nu-i plăcea, începînd cu prima îmbrăţişare pe care o obţinuse prin surprindere şi pînă la acel ultim semn de rămas

bun, la care răspunsese forțîndu-se să simuleze, lucru care, deși ușor de îndeplinit, îl costase. Nu vru să admită concluzia pe care în mod evident ar fi trebuit s-o tragă din acest sentiment. Cu toată imensa fericire de-a fi posedat-o pe Annetta, își spunea că îi displăcea felul în care o cucerise. Nu credea că Annetta îl iubește ; fata se resemna să suporte consecințele unui fapt irevocabil.

Odată, Macario îi spusese că nu-l crede capabil să lupte și să apuce prada și el se mîndrise cu această imputare de parc-ar fi fost vorba de o laudă. Acum dovedise că Macario se înșelase în privința lui.

Vedea cu alți ochi cămăruța sa veselă, zîmbitoare, grație razei de soare care doar la această oră din zi pătrundea în ea. Totuși petrecuse ceasuri frumoase aici ! Fusese o fericire ciudată, o satisfacție neîntreruptă a orgoliului său să descopere la alții cîte o slăbiciune de care el se socotea scutit, să-i vadă pe ceilalți luptîndu-se pentru bani și pentru onoruri, și să rămînă liniștit, bucuros, simțind că în creierul lui ia naștere o idee inteligentă, că în inima lui se trezesc sentimente mai nobile decît cele pe care le simt oamenii de obicei. Înțelegea slăbiciunile celorlalți și le scuza, dar asta îl făcea să fie și mai mîndru de propria lui superioritate. Cînd intra în bibliotecă sau în cămăruța lui ieșea cu totul din luptă ; nimeni nu-i contesta fericirea și el nu cerea nimic nimănui. Acum însă acești luptători pe care îi disprețuia îl atrăseseră în mijlocul lor și, fără a rezista, avusese aceleași dorințe ca și ei, adoptase armele lor.

Voia să lupte împotriva propriului său dezgust care, atribuit cauzelor pe care el se încăpățîna să le creadă cele adevărate, devenea absolut irațional. Îmbrăcîndu-se, se gîndea că dacă un semen de al său ar fi auzit de așa ceva, ar fi rîs. El intrase în luptă pentru că, de fapt, nu i se permisese niciodată să o abandoneze total ; nici măcar fericirea modestă pe care o ceruse nu i se acordase în întregime. Ce să mai vorbim ! Victoria îi oferea oricum libertatea.

Dacă dragostea lui pentru Annetta — așa își mărturisea în paranteză — nu era așa cum ar fi trebuit să fie, viața lui de abia începea cu această căsătorie și el trebuia să se bucure de ea cît putea.

Doamna Lanucci, văzîndu-l posomorît, rămase pe gînduri și, știind că venise acasă tîrziu, îl întrebă dacă își petrecuse noaptea la masa de joc și pierduse la cărți. Alfonso rîse ! Jucase într-adevăr, dar cîștigase.

În cursul dimineții, lucrînd cu încetineală și pierzîndu-se din cînd în cînd în visare, cu ochii pironiți pe o cifră sau pe un nume, îi veni ideea ciudată că poate la ora aceea dragostea Annettei încetase și că el nu va mai auzi vorbindu-se de ea. Era un lucru foarte ușor de admis, pentru că o dragoste încolțită atît de repede, rod al necesității și al resemnării, putea să moară cu aceeași repeziciune. Nu simți nici un pic de teamă gîndindu-se că s-ar putea întîmpla așa ceva ! Dacă cineva i-ar fi anunțat evenimentul ca pe un fapt împlinit, nu ar fi resimțit nici uimire, nici durere, cel mult bucurie. Ar fi fost eliberat de niște îndoieli care erau mult mai grave decît ceea ce putea el să suporte. Știa că în acest caz Annetta nu numai că nu va fi amanta lui, dar va înceta să-i mai fie pînă și prietenă și că el va face din nou parte din mulțimea slujbașilor, de care nu se deosebea decît prin această relație cu ea. Dar, mai presus de orice, dorea să-și recapete pacea și liniștea.

Acasă îl aștepta o scrisoare. Era din partea Annettei ; îi recunoscu de îndată scrisul, anumite trăsături rotunde și foarte mici, pe care avusese prilejul să le cunoască lucrînd cu ea la roman. O deschise imediat. Poate în scrisoarea aceea se afla cuvîntul care l-ar fi eliberat de chinuri.

Puteau să fie noi declarații de dragoste sau scuze născocite pentru a scăpa de el.

Se înșelase ! Scrisoarea nu conținea nici un cuvînt afectat.

Scrisă pentru a-i povesti ceva ce el încă nu știa, era consacrată în primul rînd acestui fapt, o expu-

nere concisă, cu cîte o mică observaţie care urmărea să alunge îndoielile, sau să preîntîmpine o eventuală opoziţie. Annetta începu prin a stabili ca premisă, în puţine cuvinte, simple dar afectuoase, că ei formau acum o singură fiinţă în ce privea scopurile şi interesele şi că de aceea se aştepta să aibă totală încredere în ea. Din această cauză, pe viitor va acţiona şi fără să-l înştiinţeze, comunicîndu-i lucruri care — era uşor de înţeles — nu puteau să-i facă plăcere. Dar acum avea nevoie de ajutorul lui. Avea intenţia să meargă la tatăl ei şi să-i spună totul imediat. Va avea loc o scenă urîtă şi nu trebuia să se mire, pentru că uimirea, ba chiar durerea bătrînului Maller nu vor fi mici, dat fiind că pentru fiica lui, pe nedrept — se grăbea să adauge — el visase cu totul altceva. Nu putea spera să-l facă pe bătrîn să-şi schimbe părerea de pe o zi pe alta şi astfel Alfonso, pentru scurt timp, bineînţeles, — era sigură de acest lucru — s-ar expune la grosolănii şi poate chiar la violenţe. Deoarece îl iubea, ea ar suferi pentru orice cuvînt mai puţin amabil care i-ar fi adresat şi, pentru prestigiul Mallerilor, îi propunea să părăsească oraşul pentru un timp. Îi şi spusese tatălui ei că Francesca voia să-l trimită în sat pentru a-i face ei un serviciu şi Maller în persoană promisese să-i ofere un concediu. Îl ruga să-l accepte.

Scrisoarea părea că se încheie, dar reîncepea cu un post scriptum, alte două pagini foarte compacte. Annetta voia să-l mai revadă o dată, o singură dată înainte de plecarea lui şi îl ruga să vină în seara aceleiaşi zile lîngă biblioteca municipală, pe panta dinspre vila Necker, unde-l mai întîlnise şi în alte dăţi. Acasă la ea nu voia să vină, pentru că înainte de logodnă dorea să nu mai rămînă singură cu el. Să nu i-o ia în nume de rău. Ştia că e slabă de înger de cînd cedase prima oară, cînd atîtea considerente şi temeri ar fi trebuit s-o susţină ; era sigură, deci, că va ceda la fel şi a doua oară, cînd aceste considerente nu mai existau.

Scrisoarea se încheia definitiv cu o frază prin care Annetta voia să explice şi să-şi scuze căderea în păcat : „Să ştii, dragul meu, că dragostea m-a făcut să cedez aşa uşor, nu curajul tău, mare de altfel, ca să fim drepţi. Eu te iubeam de mult timp şi ştiai lucrul acesta. Cînd mă lăsam în voia unei mîngîieri eram tot atît de vinovată ca şi tine. Faţă de tine am cedat totdeauna, dar tu n-ai vrut mereu acelaşi lucru."

Această scrisoare, străbătută de la un capăt la celălalt de o mare afecţiune, îl emoţionă pe Alfonso, dar în cu totul alt sens decît acela pe care ar fi putut să-l spere Annetta. În ochii lui rămînea inutilă acea sforţare de a părea nu resemnată, ci bucuroasă şi de a-l face să creadă că, dacă faptul n-ar fi fost deja împlinit, ea ar fi dispusă să repete acel pas perfect conştientă de sine. Nu, ea căzuse şi acţiona ca un om care în cădere caută poziţia cea mai elegantă şi cea mai demnă şi uită să ridice braţele pentru a-şi apăra capul de lovitură. Căpşorul acela, pe care-l purtase totdeauna cu mîndrie sus, se lovise rău de pragul de jos şi Annetta renunţa să-l mai ridice vreodată. În acea scrisoare i se păru că acolo unde înceta senzualitatea începea atitudinea impusă de necesitate.

Acum, abia acum înţelegea de ce, după ce-şi atinsese scopul către care tinsese de atîta timp, în loc să se simtă fericit se simţea neliniştit şi dezgustat. Nu în felul acesta ar fi vrut să obţină bogăţia, chiar dacă se resemna s-o primească din mîinile Annettei. Îşi amintea că sperase să atingă acelaşi scop pe cu totul altă cale. Annetta ar fi trebuit să-i declare senină că-l iubea şi că recunoştea că n-ar putea să-şi încredinţeze soarta în mîini mai bune decît ale lui ! Cu mult timp înainte recunoscuse că era imposibil ca visul să se realizeze şi mersese totuşi înainte, împins de senzualitate, nu de alte scopuri. Annetta era cea mai vinovată dintre ei doi, pentru că scuzele pe care el le găsise pentru sine nu erau valabile pentru ea. Ea acţionase numai din senzualitate şi vanitate

de la început pînă la sfîrşit. El îşi dăduse totdeauna osteneala de a înnobila dragostea lor cu ajutorul cuvintelor şi a purtărilor frumoase, în timp ce ea nu făcuse decît să tolereze această dragoste a lui, fără să dea vreo dovadă că ar împărtăşi-o. Astfel, el se trezise cu un sentiment care devenise asemănător cu cel al Annettei : înceta atunci cînd înceta dorinţa. Şi totuşi, mai mult decît orice altă îndoială, îl tulbura mila pe care i-o trezea Annetta. Ea fusese lovită tocmai în partea cea mai importantă a vieţii sale, în orgoliul ei şi, mai devreme sau mai tîrziu, va suferi groaznic.

Nu se simţise niciodată atît de nefericit ca în ziua aceea la bancă, deşi după primirea scrisorii munci mai repede şi mai bine, ca şi cum ar fi vrut să-i aducă un profit domnului Maller pentru a-l despăgubi de răul pe care i-l făcuse. Îl întîlni pe coridor şi îi făcu o reverenţă adîncă pentru a-i face impresie bună. După-masă, Santo îl pofti pe neaşteptate în biroul lui Maller. Tresări. Maller foarte rar avea nevoie să-i vorbească şi, mergînd la el, se gîndi că Annetta vorbise înainte de vreme, lăsîndu-l să înfrunte nepregătit mînia tatălui. Cînd colo era vorba de treburi de birou. Se simţi atît de stingherit încît domnul Maller îl privi curios, gîndindu-se desigur că literatura nu prea îi ajuta pe adoratorii ei să fie mai degajaţi.

Tocmai spaima aceasta deveni un factor constant al coşmarurilor sale de mai tîrziu. Se vedea chemat de domnul Maller, mai îndurerat de faptul că trebuia să-şi mărite fata cu el decît de ruşinea acesteia. Îl întîmpina cu reproşuri şi insulte, care nu încetau nici atunci cînd el declara că, deşi faptele stăteau în felul acela, consecinţele nu trebuiau să fie neapărat cele pe care le socotea domnul Maller, căci el, dacă voia, putea să se retragă şi să renunţe la Annetta, păstrînd secretul în fundul sufletului său. Ah ! dar el putea să facă prea puţin pentru a potoli mînia lui Maller, căruia vina lui trebuie să-i fi părut enormă. Şi oricît ar fi vrut să-şi impună condiţiile — să

refuze un consimțămînt smuls cu forța — nu era cîtuși de puțin liber s-o facă. Trebuia să se supună voinței celor în mîinile cărora se afla soarta lui.

În timpul zilei simți nevoia arzătoare să facă confidențe cuiva. Îl costă mult faptul că nu putu să-i spună nimic lui Ballina, în biroul căruia își petrecu jumătate din zi, pentru a nu se simți atît de singur cu gîndurile lui. Simțea nevoia să audă părerea cuiva neorbit de utopii, cum — după cît i se spusese deseori — era el. Majoritatea oamenilor gîndeau poate cu totul altfel și cuvîntul unui prieten ar fi putut să-i ușureze conștiința, chiar dacă nu l-ar fi putut determina să se bucure de un lucru care nu-i era favorabil.

Dar cu Ballina știu să-și țină gura. White părăsea în ziua următoare banca și îi vorbi acestuia despre ce-l durea, bineînțeles nepomenind nici un nume sau vreun detaliu concret. Îi povesti că un tînăr cunoscut al lui îi făcuse curte unei fete mult mai bogate decît el și care, de fapt, nu voise să știe de el, pînă în clipa în care, prinsă într-un moment patologic, îi cedase și își schimbase părerea de nevoie. Tînărul, după ce faptul se consumase, șovăia să profite de răul pe care-l pricinuise, căci prevedea că va fi pus într-o situație, care desigur nu putea să-i asigure fericirea.

White se uită la el cu o privire calmă, neobișnuit să se tulbure pentru necazurile altora și răspunse :

— Ar trebui să cunosc și alte detalii. Dacă tînărul o iubește pe fată, e desigur o afacere bună ; dacă nu o iubește, e o afacere foarte proastă.

Pusese degetul exact pe rană și astfel, fiindu-i impusă de alții, Alfonso nu mai putu ocoli acea dilemă care de dimineață îi tortura creierul, fără să-i dea răspuns. O iubise, dar nu știa dacă o mai iubea. Se întîmplase oare ceva de natură să-l facă să n-o mai iubească ? Nu, dar n-o iubea. Pentru el problema era rezolvată, dar nu vru să i-o spună lui White.

— Dacă n-o iubeşte, continuă White, îl sfătuiesc să se sustragă fără nici un menajament de la orice obligaţie, pentru că e o treabă necugetată totdeauna şi în orice împrejurări. Nu-i de crezut, dar totuşi mai există pe lumea asta lucruri care nu se pot vinde.

Vorbea cu o voce gravă şi emoţionată, dar Alfonso înţelese că această emoţie nu se datora problemei pe care o ridicase el. White nu era atent; se vedea că nu reuşeşte să acorde atenţia necesară răspunsului pe care i-l dădea lui Alfonso.

Îşi luă rămas bun de la White în termeni foarte afectuoşi. Alfonso era atît de predispus la emoţie, încît pentru a se înduioşa pînă la lacrimi nu-i lipsea decît o ocazie oarecare, iar White, de obicei atît de rece, se afla într-o stare identică. Îi povesti lui Alfonso că încă nu ştia în ce port din Orient va fi trimis, dar, oricum, va fi foarte, foarte departe şi repetînd pe acel foarte vocea i se frîngea de emoţie.

Alfonso, care după birou mai avea o jumătate de oră liberă pînă-n clipa cînd urma să aibă loc întîlnirea, îl însoţi pînă acasă.

— Şi doamna...? întrebă făcînd un semn cu capul spre casa lui White.

— Ea nu vine cu mine pentru că... nu vrea.

Şi pentru a i-o tăia scurt, răspunse pe loc la altă întrebare pe care Alfonso ar fi putut să i-o pună şi schimbă imediat vorba.

— Ah! În oraşul acesta am fost mult mai fericit decît la Paris şi e dureros să trebuiască să-l părăsesc pentru a-mi putea cîştiga pîinea. Of! blestemaţii de bani! Folosise cuvîntul francez *argent* pentru bani şi acest cuvînt făcea ca blestemul să pară şi mai sincer.

— Dacă poţi să mă aştepţi, cobor imediat şi putem să mergem o bucată de drum împreună pînă la gară, unde locuieşte o familie de la care trebuie să-mi iau rămas bun.

Dar Alfonso nu putea să-l aştepte, pentru că de abia îi rămînea timpul necesar ca să ajungă, cum era de datoria lui, puţin înainte de ora stabilită pentru întîlnire.

Cei doi prieteni îşi strînseră mîinile şi se priviră o clipă în ochi fără să vorbească, White cu obrazul său atît de regulat conturat, foarte serios, şi cu ochelarii părînd aproape că aderă la ochi. Apoi se despărţiră amîndoi cu paşi repezi şi Alfonso îşi dădu seama de importanţa unei astfel de despărţiri. Două fiinţe pe care întîmplarea le făcuse să se apropie, se cunoscuseră şi se apreciaseră, şi acum se despărţeau pentru a nu se mai revedea niciodată. E totdeauna trist să te desparţi definitiv de un lucru sau de o fiinţă.

Era pe înserate. Alfonso simţea o tristeţe adîncă. De abia acum înţelegea cît de mult pierduse, orice s-ar fi întîmplat, prin aventura din acea noapte fatală. White pleca, şi el suferea de parcă l-ar fi părăsit o fiinţă care ocupa un loc foarte important în viaţa lui. Se simţea singur. Cum putea să arate viaţa lui dacă acum, la douăzeci şi patru de ore după ce-şi atinsese scopul, recunoştea că ţinta pe care şi-o propusese nu putea să-i asigure fericirea ?

Şi totuşi încă o mai dorea pe Annetta. Apropiindu-se ceasul cînd trebuia să o revadă, îi evoca silueta frumoasă şi cerceta curios ce impresie produce asupra lui această imagine evocată. Îşi dădea seama că încă o mai dorea, dar această dorinţă nu întuneca nicidecum repulsia pe care o simţea şi acest lucru i se păru un nou motiv pentru a-şi preţui sentimentele proprii. Acum putea să se mîndrească cu faptul că-şi detesta propria nelegiuire, pentru că deşi o dorea — o iubea, zicea el — pe Annetta, asta nu-l împiedica să simtă acelaşi dezgust pentru felul în care-i cucerise afecţiunea. Şi în tristeţea lui fu cuprins de o milă înduioşată pentru Annetta, recunoscînd că din faptul pe care-l regreta, ea avea mult mai mult de pierdut decît el. Îşi închipui că această milă constituia partea principală a repulsiei sale.

Ajungînd aproape de piaţă, începu să fugă temîndu-se să nu întîrzie. Annetta încă nu venise. După cum îi scrisese, urma să-l aştepte în faţa şcolii, în partea dinspre tribunal. Şi în seara aceea, temîn-

du-se de privirile indiscrete, nu vru să stea pe loc şi urcă de două ori încet panta care-i fusese indicată ca loc de întîlnire. În clipa în care se pregătea să înceapă din nou urcuşul, se auzi strigat :

— Domnule Alfonso !

Era Francesca, nu Annetta. Ea îi veni în întîmpinare, cu obrazul uşor îmbujorat şi îl salută cu vocea ei obişnuită, neschimbată, egală, care părea pînă la urmă că nu-i aparţine unui om ci unei maşini.

— Acolo sus — şi arătă cu mîna spre vila Necker — ne aşteaptă trăsura în care am putea vorbi în perfectă linişte, dar eu prefer să umblu. Oricum, sînt total de nerecunoscut.

Nu era de nerecunoscut în ciuda vălului des care-i acoperea obrazul şi Alfonso se gîndi că ar fi recunoscut şi de la mare distanţă trupul acela plăpînd cu mişcări virile, îmbrăcat într-o rochie neagră, căzînd în falduri moi.

— Dar Annetta unde e ? întrebă el, amintindu-şi în sfîrşit că trebuie să se arate dezamăgit.

Ea începuse să umble, îndreptîndu-se cu paşi mici dar repezi spre vila Necker pe panta pe care lui i se mai întîmplase odată să urce în fugă, pierzîndu-şi suflarea. Mergea cu doi paşi înaintea lui, pentru a-i face pe trecători să creadă că nu erau împreună. De abia după ce trecu de tribunal îl aşteptă şi răspunse la întrebarea lui. Annetta nu putea să vină şi-l ruga s-o ierte ; tocmai la ora hotărîtă pentru întîlnire, lui taică-su, printr-o întîmplare nenorocită, îi venise cheful s-o reţină. Îi întinse un bileţel din partea Annettei, două cuvinte scrise în grabă în ultimul moment.

— Ai să-l citeşti mai tîrziu, spuse cu nerăbdare cînd văzu că se pregătea să-l deschidă imediat.

— Nu ştiu ce crezi despre mine, spuse ea fără să ezite şi fără să roşească, dar rolul de intermediară mi-a fost impus ; e lucrul cel mai bun pe care-l mai pot face acum pentru binele Annettei. Trebuie să ajungeţi cît mai repede la rezultatul dorit.

Acest rezultat dorit trebuia să fie căsătoria ; era singurul lucru care putea fi subînțeles și totodată cel care nu era necesar din nici un motiv.

— Annetta spune... continuă Francesca, și chiar începînd cu acest preambul, era ușor de înțeles că, după ce îi va comunica ceea ce fusese însărcinată să comunice, vor urma propriile ei păreri și sfaturi. Era evident că Francesca reflectase la tot ceea ce voia să-i spună și dacă, mai tîrziu, se arătă surprinsă și îndoită, aceasta se întîmplă pentru că felul de a se purta al lui Alfonso fu mult prea diferit de cel pe care-l prevăzuse ea.

Annetta o rugase să-i repete pur și simplu ceea ce-i scrisese. Nu voia ca el să fie supus la afronturi, voia să plece pentru cîtva timp din oraș, pentru ca la întoarcerea lui să găsească totul în ordine. Nouă era doar înștiințarea că avusese prilejul să vorbească cu Cellani și că acesta îi va acorda concediul cerut.

Francesca se întrerupse, dîndu-și seama de mutismul lui Alfonso, pe care-l interpretă cu obișnuita ei rapiditate :

— Planul acesta îți displace ? și adăugă cu liniștită satisfacție : Vai, era de prevăzut lucrul acesta !

— Nu ! Nu-mi displace ! spuse Alfonso șovăind. Ceea ce îl punea cel mai mult pe gînduri era teama că Francesca ar putea să înțeleagă că el nu acorda problemei tot interesul pe care îl merita. Cu o voce care vru să pară îndurerată, adăugă :

— Și o să-i vină greu domnișoarei Annetta să întreprindă pașii de care-mi vorbiți ?

— De ce ?

— Ei, asta-i bună ! Poate i se vor spune cuvinte jignitoare !

Se mîniase, pentru că nimic nu e mai iritant decît să nu te faci înțeles de îndată atunci cînd simulezi.

— Annettei n-are de ce să-i pese de vreun cuvînt mai aspru pe care ar putea să-l audă dacă e în folosul cauzei care are o enormă importanță pentru ea, deși dumitale, domnule Alfonso, nu ți se pare că e așa !

Vocea ei se preta foarte bine la ironie. El simțea că Francesca era foarte departe de a bănui cît se apropia de adevăr acel reproș, dar ironia ei îl jignea totuși.

— Nu-i greu de închipuit cîtă importanță are pentru mine această problemă, dar nu-mi place s-o las pe domnișoara Annetta singură aici să se zbată și pentru mine!

Ea îl privi atentă:

— Deci dumneata nu vrei să pleci?

— Eu nu vreau nimic, dar, sper că-mi este permis să-mi exprim plăcerea sau neplăcerea?

Francesca păru dezamăgită.

— Așa, deci...? Ascultă, vreau să fiu sinceră. Nu văd motivul pentru care dumneata ar trebui să pleci. Annetta e stăpînă în casă și la primul cuvînt pe care-l va spune, dacă-l va spune cum trebuie, nimeni nu va mai avea nimic de replicat. Nu aveți de ce să vă temeți de jigniri nici Annetta nici dumneata.

Apoi văzîndu-l șovăitor și uimit:

— Eu nu știu cum să-ți cîștig încrederea într-un timp atît de scurt, dar am nevoie de ea. Dumneata ești pe punctul de a comite o prostie și eu vreau să te împiedic s-o faci. Deci ascultă-mă pe mine, urmează-mi sfatul, nu pleca.

Îi spuse că ținea la el, că-și amintea cu multă emoție de satul lor, de anul pe care-l petrecuse acolo și de mama lui pe care o iubise. Toate acestea cu vocea ei subțire, blîndă, dar calmă și rece, incapabilă de prefăcătorie.

— Deci, ai încredere în mine, nu pleca!

Apoi, vorbi mai departe. Îi spuse că nu fusese mîhnită auzind că Annetta îl iubea, fiindcă era vorba de el, dar dacă Annetta s-ar fi dăruit în felul acela altuia, ea nu și-ar fi putut-o ierta niciodată, pentru că totul se întîmplase numai din vina ei, căci nu avusese curajul să-l facă pe Maller să intervină pentru a face să înceteze aventura pe care ea o știa începută.

— Am greșit, dar, dacă consecința greșelii mele va fi căsătoria dumitale cu Annetta, căința mea nu va fi prea mare. Dimpotrivă, voi fi răsplătită pentru o vină.

Urcușul se terminase. Ocupați cum erau să se observe unul pe celălalt, nu prea se uitau încotro merg. Aproape instinctiv Alfonso vru să traverseze piața pentru că, dacă ar fi mers drept înainte, ar fi trebuit să treacă pe o stradă foarte frecventată, dar ea îl făcu s-o ia în altă parte :

— Trăsura mă așteaptă acolo.

— Dar de ce trebuie să mă împotrivesc dorinței fățișe a Annettei ?

— În fine, cum ai spus chiar dumneata, datoria unui om de onoare este să nu părăsească terenul în felul acesta. Ea admitea un argument pe care, din ușurință, cu puțin înainte îl desființase. Și în plus, ar fi imprudent.

Ea îl sfătuia deci să rămînă, ca nu cumva să fie primejduită căsătoria, pe care ea vădise deja că o dorește cu căldură. Încă o dată îi dădea sfaturi, devenea, mai mult decît complice, instigatoarea lui. Asta îl încremeni.

— Eu n-am să mă împotrivesc niciodată voinței domnișoarei Annetta. Am să mă supun dorințelor sau poruncilor ei.

Vorbea cu tonul unuia care vrea s-o taie scurt. El n-aducea argumente ; așa hotărîse și nu-l mai interesa să știe pînă unde ar fi ajuns cu supunerea aceea pasivă despre care vorbea.

Ea îl privi consternată, nevenindu-i încă să-și creadă urechilor. Apoi vorbi din nou și pentru prima oară Alfonso simți cum acel glăscior se schimbă ; rămînea în continuare subțiratec, dar era spart din pricina efortului și, strident, își pierduse orice gingășie.

— Dar, dacă, luîndu-te după sfaturile Annettei, pui în mare primejdie fericirea pe care crezi c-o ai deja în buzunar ? Dar ce fel de dragoste îți închipui că i-ai inspirat ? Crezi, poate, că te iubește ca femeile

de demult cu o dragoste care să reziste piedicilor și să țină pînă la moarte ? Rîse voit. Ai atîta încredere în ea încît s-o lași aici, sub influența sfaturilor tatălui ei și ale rudelor ? Pleacă atunci, dacă așa vrei și întoarce-te după nu mai mult de o săptămînă. Ai să fii din nou doar bietul slujbaș al băncii Maller și Annetta nici nu-și va mai aminti măcar că te-a cunoscut. Cuvintele îi ieșeau din gură compacte, ca un singur strigăt. Continuă, mai calmă : Îi cunosc pe Malleri. Crezi oare că atunci cînd i se va explica Annettei ceea ce astăzi, dar numai astăzi, a uitat, crezi că o să-ți mai rămînă credincioasă ?

— Cred ! răspunse liniștit Alfonso.

La această soluție nu se gîndise în timpul întregii zile dar, de-abia amintită de Francesca, o recunoscu drept cea mai probabilă și, în același timp, cea mai fericită. De fapt, oare nu era aproape sigur că ambiția Annettei, uitată pentru scurt timp, își va recuceri fără întîrziere pozițiile pe care fusese pînă atunci stăpînă în sufletul ei ? Era o soluție fericită pentru că, în timp ce el se temuse să nu se vadă silit s-o părăsească pe Annetta, dintr-o dată devenea cel înșelat și nu-i mai rămînea altceva de făcut decît să-i acorde, generos, iertarea, lucru de altfel ușor și plăcut.

— Atunci pentru dumneata totul e pierdut ! spuse Francesca cu o voce care, pentru a da mai multă gravitate acestor cuvinte redeveni calmă pentru o clipă. Nu înțeleg motivele pentru care te porți așa și nici nu mă interesează să le cunosc ; dacă părăsești orașul, fie și numai pentru cîteva zile, n-o s-o mai vezi pe Annetta.

— Trebuie să plec, dacă Annetta îmi poruncește.

— E atît de limpede cîtă dreptate am în ceea ce-ți spun, încît nu-mi vine decît să cred că puțin îți pasă de Annetta, afară doar dacă nu îți vei fi pierdut dintr-o dată mințile.

Vorbea la întîmplare, fără să se gîndească prea mult la ce spunea și Alfonso simțea acest lucru, dar avu totuși grijă să răspundă la aceste cuvinte care-l jigneau din plin.

— Țin la Annetta ca la lumina ochilor, făcu el și fu mulțumit de frază. Dar nu vreau să-i smulg dragostea ; vreau să-mi fie dată de bună voie. Apoi reuși să găsească tonul și cuvîntul potrivit : N-am ce face cu o dragoste care se poate stinge în răstimpul de opt zile și acum, că m-ați pus dumneavoastră la îndoială, dacă n-ar fi propus chiar Annetta această călătorie, aș fi propus-o eu.

Ea rîse disprețuitor.

— Bine c-ai găsit în ce chip să-ți botezi indiferența demnitate.

Era din nou adevărat ; din întîmplare ea băgase de seamă ce cuvînt îl jignise mai mult și insista orbește asupra lui ca să-și procure satisfacția de a-l jigni în continuare.

El rămase calm, de neclintit. O singură dată se neliniști, atunci cînd, din greșeală, plictisit să tot vadă conversația continuînd mereu cu aceleași cuvinte, declarase că orice discuție între ei era zadarnică. Ca să nu plece îi trebuiau motive serioase ca s-o convingă pe Annetta.

Ea îi sugeră zece dintr-o răsuflare. Alfonso se neliniști fiindcă îi trecea prin cap posibilitatea că s-ar putea să se vadă silit să rămînă ; își recunoscu greșeala și, fără să-și mai piardă vremea respingînd argumentele aduse de Francesca, cu o încăpățînare care îi aminti pînă și lui de aceea a oamenilor săraci cu duhul sau a țăranilor, se mărgini să protesteze, spunînd că el va îndeplini pur și simplu voința Annettei fără să mai cerceteze dacă ea avea dreptate să vrea asta sau nu. Făcea o căsătorie din dragoste — pe măsură ce vorbea repeta tot mai mult ce spusese înainte — făcea o căsătorie din dragoste și nu voia să folosească viclenii ca unul care urmărește vreun interes.

Francesca mergea din nou cu doi pași înaintea lui și părea că renunțase să-l mai convingă. Deodată, încetini pasul. Avu din nou bănuiala că Alfonso n-are încredere în ea. Era o presupunere neîntemeiată, dar surprinderea, durerea de a trebui să se despartă de

el fără să fi obținut ceea ce i se păruse că era atît de ușor, o scoteau din minți.

Francesca se purta fără chibzuială, urmîndu-și primele impulsuri.

Începu să-i explice pentru ce o interesa atît de mult soarta lui și vocea ei calmă ascundea desigur o mare neliniște care o îndemna la astfel de mărturisiri.

— E drept că țin la dumneata și la familia dumitale — începu ea cu o indiferență care făcea ca fraza ei să fie ironică — dar nu mă îndeamnă numai acest sentiment. Urmările acestei căsătorii, care mă privesc și pe mine, sînt de așa natură încît de ele depinde fericirea vieții mele. Ai înțeles sau încă mai crezi că te sfătuiesc cu rea credință ?

Nu se putea îndoi de asta ; înțelesese. În delirul acelei nopți, Annetta îi mărturisise că fusese întotdeauna împotriva căsătoriei lui Maller și îi dăduse de înțeles că, acceptîndu-l pe el ca bărbat, nu putea să mai insiste în acea împotrivire. Francesca avea deci cel mai mare interes ca această căsătorie să se facă și era explicabilă furia ei atunci cînd vedea că, deși se afla atît de aproape de țintă, apărea mereu cîte ceva nou, imprevizibil și absurd, care-i punea la îndoială victoria.

Fu atît de tulburat de această mărturisire, încît se îndepărtă încă o dată de la planul pe care-l urma pentru a se apăra : vru s-o convingă că plecarea nu putea fi atît de primejdioasă pentru relațiile lui cu Annetta. Annetta îl iubea, asta i-o repetase în toate felurile și i-o și dovedise. De ce s-o jignească atunci îndoindu-se de trăinicia iubirii ei ?

Ea ieși prima din luptă. Mai merse încă zece pași dincolo de trăsura căreia vizitiul îi ținea deschisă portiera. Nu răspundea explicațiilor lungi ale lui Alfonso și poate că nici nu le urmărea. Îl privi dintr-o dată, ridicînd capul cu o mișcare iute :

— Ori n-o iubești pe Annetta, ori te temi în chip ridicol de tatăl ei.

I se păru că nu era de demnitatea lui să-i răspundă. Ea murmură, întorcîndu-se la trăsură :

— Aşa ceva nu s-a mai văzut. Mai înainte de a pleca, se întoarse spre el şi, punîndu-şi mîna mică şi îngheţată într-a sa, gata să i-o strîngă cu acea prietenie pe care el nu ştiuse să i-o arate, îi spuse : Oricum sînt obligată să fac tot ce-mi va sta-n putinţă ca să te feresc de nenorocirea pe care o meriţi. Îmi pare foarte rău.

Urcă în trăsură şi-l ajută pe vizitiul care şovăia să închidă portiera.

Era în sfîrşit liber. Nimeni n-avea să mai încerce să-l întoarcă de la ceea ce îşi pusese în gînd ; avea să plece chiar ştiind că dacă făcea acest pas renunţa la Annetta. Francesca îl convinsese de asta ; plecarea lui echivala cu o renunţare. Se simţi calm şi fericit. Dacă ceea ce prevăzuse Francesca se adeverea, el era eliberat de orice obligaţie şi de orice remuşcare. Ea îi spusese că dacă Annetta l-ar fi părăsit, el ar fi devenit iar umilul slujbaş al firmei Maller. Nu ! Ar fi rămas superior pînă şi situaţiei pe care voise să i-o facă Annetta şi superioritatea lui se arătase chiar prin această renunţare.

Ziua următoare se simţi mai bine la bancă. Lucra cu plăcere fiindcă, ştiind că nu putea interveni nimic neaşteptat, se simţea liniştit, eliberat de temerile care-l frămîntaseră cu o zi înainte şi, aducîndu-şi aminte că simţise nevoia să se mărturisească cuiva care să-i dea sfatul sau să-l ajute, se minună. Acum era bine închis în sine, numai cu taina lui care i se înfăţişa ca un episod interesant al vieţii.

Cellani trebuia să vorbească cu el, nu el cu Cellani, de aceea nu se mai temea nici măcar de această întrevedere. Văzînd că nu e chemat pînă la amiază, avu o singură teamă şi anume, ca nu cumva Francesca, neputîndu-l convinge pe el că era nevoie să rămînă, să nu fi reuşit s-o convingă pe Annetta că ar fi fost mai bine să nu-l lase să plece. Se afla în mîinile lor şi nu i-ar fi convenit să primească din partea lui Maller reproşurile pe care le-ar fi meri-

tat, iar apoi, ceea ce era şi mai rău, să facă pe îndrăgostitul înfocat.

La prînz, micul Giacomo îl înştiinţă că procuristul îl aştepta în camera sa. Alfonso îşi pierdu puţin calmul fiindcă se îndoise deja că va mai fi chemat şi fiindcă întotdeauna lucrurile neaşteptate îl nelinişteau.

Domnul Cellani era singur şi pe masă nu se afla nici o hîrtie. Pe biroul acela se îngrămădeau de obicei toate nenumăratele acte ale băncii şi nu-l păraseau decît semnate de el; numai obligaţia aceea de a citi scrisorile care soseau şi pe cele care plecau trebuia să-i fi dat de lucru enorm.

Cellani era omul care intra uşor în încurcătură şi din pricina asta Alfonso se simţea mai la largul lui cu el şi se purta cu mai multă dezinvoltură cu el decît cu Maller. Mai întîi, procuristul îl întrebă ce mai face, vorbind tărăgănat ca de obicei, făcu glumeţ observaţia că în general nu obişnuia să acorde concediile care nu i se cereau direct şi că era pentru prima oară că se vedea silit să acorde unul.

Avînd în vedere că lua lucrurile atît de uşor, era lesne de înţeles că nu fusese pus la curent cu motivul pentru care i se cerea acel concediu. Alfonso fu atît de stăpîn pe sine încît glumi şi-l scoase pe procurist din încurcătura în care se afla.

— Vă cer atunci concediul acesta pe care nu mi-l puteţi da.

— Acordat! făcu Cellani rîzînd. Nu ştiu prea bine despre ce-i vorba, dar se pare că domnişoara Francesca se interesează în mod deosebit de dumneavoastră şi întrucîtva şi domnişoara Annetta, care m-a rugat să vă dau voie să plecaţi imediat. Sînt sigur că nu veţi abuza de permisul acesta şi că o să vă văd de azi în cincisprezece zile. Îl rugă să-l înştiinţeze pe Sanneo şi să aranjeze cu el în privinţa lucrului; poate că în ziua aceea va fi nevoie să lucreze mai mult ca de obicei. În sfîrşit, dacă domnul Maller o să vă întrebe de motivul pentru care aţi cerut acest concediu, indicaţi-i unul potrivit, care să

nu ridice obiecții. Spuneți-i, de pildă, că mama dumneavoastră e foarte bolnavă ; cu asta n-o să-i faceți nici un rău. Apoi se despărți de el călduros : Petrecere plăcută și la revedere.

Sanneo mai lucra încă, aplecat asupra unei foi de hîrtie pe care o umplea cu scrisul lui mare, șoptind cuvintele pe care le scria. Alfonso intră și așteptă respectuos.

— Spuneți, spuneți ! — făcu acesta fără să ridice capul.

Alfonso începu să vorbească spunînd fără nici un fel de remușcări că mama lui era bolnavă și că domnul Cellani binevoise să-i dea un concediu de cincisprezece zile. Băgă de seamă că Sanneo continua să scrie și să șoptească cu încăpățînare ceea ce scria ; era desigur vreo polemică și, în înflăcărarea lui — vreo ură pe socoteala băncii Maller & Co. — nu auzise probabil nimic din tot ce i se spusese. Alfonso își pierdu răbdarea și, cu vocea schimbată, încheie :

— Mîine plec.

— Cum, cum ? întrebă Sanneo uimit, ridicînd în sfîrșit capul. Plecați ? Alfonso repetă tot ce-i spusese și Sanneo avu deodată înfățișarea unui om supărat. Faptul începu să-l intereseze și îi acordă toată atenția sa ; lăsă pînă și condeiul jos ca să se desprindă cu totul de alte idei. Cu o zi înainte dăduse în seama lui Alfonso o muncă nouă, verificarea unor calcule de lichidare, muncă pe care, după plecarea lui Miceni de la corespondență, o făcuse el însuși pînă atunci. Era o muncă pentru care se vedea silit la fiecare cincisprezece zile să-și prelungească puțin orele de lucru și acum, după ce se hotărîse să i-o treacă lui Alfonso, vedea înspăimîntat cum îi cade iar în spate. Își bătuse capul să-i încredințeze munca aceasta și să i-o explice, și acum toată osteneala fusese irosită în zadar.

— Dacă domnul Cellani v-a dat concediul, dar el s-ar fi îndoit bucuros de asta, puteți să plecați. V-au chemat prin telegramă ?

— Da ! răspunse Alfonso, plictisit că trebuie să mai dea amănunte.

— A ! atunci n-am nimic de obiectat, spuse Sanneo, cu toate că eu, în astfel de situații, nu obișnuiesc să plec numaidecît, ci să aștept confirmarea veștii ; uneori e dată de rude care se alarmează prea repede.

Însă, din moment ce Alfonso nu răspundea nimic la această propunere învăluită, Sanneo deveni dintr-o dată prietenul amabil care-și ia rămas bun. Îi ură s-o găsească pe maică-sa bine-sănătoasă și, dorind să șteargă efectul neplăcut pe care ar fi putut să-l aibă șovăielile lui, adăugă rîzînd :

— Chiar dacă o găsiți pe mama perfect sănătoasă, să nu renunțați la nimic din concediul pe care l-ați obținut. La revedere, va să zică de azi în cincisprezece zile.

Maller nu mai era acolo și Alfonso trebui să se întoarcă după-amiază ca să-și ia rămas bun. Îl găsi singur în încăpere, lucrînd și el plin de sîrguință, la niște note dintr-un carnețel de buzunar. Alfonso se pregătea să-i spună minciuna pe care i-o sugerase Cellani, dar Maller îl întrerupse.

— Călătorie plăcută, domnule Nitti, călătorie plăcută !

Alfonso ieși înclinîndu-se ; era nemulțumit. Îl neliniștea răceala lui Maller cu toate că, deocamdată, puțin îi păsa dacă îl iubește sau nu, ba chiar socotea că împotrivirea lui hotărîtă l-ar putea elibera de obligațiile față de Annetta. Singurii funcționari pe care-i salută, afară de colegii de la corespondență, fură Miceni și Starringer, expeditorul. Îl salută și pe Marlucci, dar numai fiindcă se afla în cameră cu Miceni. Toscanul se purtă rece, înțelegînd motivul pentru care Alfonso își amintise de el.

Miceni se purtă mai bine decît toți. Starringer ceruse toate amănuntele, și de ce boală suferea bătrîna, și de cît timp și cum de s-a putut întîmpla ca pînă atunci el să nu știe nimic de asta. Apoi, dînd dovadă că nu poate intra în pielea unui fiu care a

primit vestea unei primejdii prin care trece mama sa, spuse :

— Ferice de dumneata că te duci acasă, şi o umbră de tristeţe trecu peste faţa lui lată. Oh ! Nu se gîndea decît la el, la concediul pe care-l avusese luna trecută şi care îi lua dreptul să mai ceară altul cam pe vreo doi ani. Ballina, după ce-l îmbărbătă călduros avu o singură îndoială :

— Banii pentru călătorie vă sînt anticipaţi de domnul Maller ?

Cu multă seriozitate, Miceni, care avea experienţă, şi ştia mai bine să se poarte ca un om de lume, îi dori să-şi găsească mama sănătoasă. Îl scuti apoi să-şi mai bată capul cu salutatul tuturor celorlalţi funcţionari şi îi promise să-l scuze faţă de ei. Lui, Alfonso îi povesti despre primirea rece pe care i-o făcuse Maller şi Miceni fu gata să-l liniştească, enumerîndu-i care ar fi putut fi cauzele acelei proaste dispoziţii a şefului :

— E un om care are multe pe cap şi chiar în momentul de faţă e supărat din pricina unei nenorociri din familie şi a unui accident financiar.

Era vorba de nebunia lui Fumigi şi de viitorul faliment inevitabil al firmei sale. Îi povesti că, din dragoste pentru nepot, Maller voise să ia pe răspunderea sa lichidarea firmei lui Fumigi şi că, numai după ce o acceptase băgase de seamă că era în deficit din pricina unor speculaţii greşite făcute de acesta în ultimele două luni. Miceni spunea că dezastrul se trăgea de la slăbirea calităţilor intelectuale ale lui Fumigi. În ce priveşte însăşi cauza bolii, el bănuia că ar fi venit din cufundarea lui în munca aceea exagerată.

— Ştiu că vara asta lucra cîte zece ore pe zi la slujbă şi mai lucra ceva şi acasă, la nişte probleme de matematică. Organismul lui slab n-a rezistat oboselii.

Alfonso se gîndi că el cunoştea mai bine cauza acestei boli. Izbucnise probabil din cauza durerii pe care i-o pricinuise refuzul Annettei. Îşi dădu seama

că dacă Fumigi ar fi avut norocul său, s-ar fi bucurat de el mult mai mult şi încă o dată îşi reproşă că nu ştia să profite de el.

Era acum foarte plictisit din pricină că trebuia să mai găsească o minciună potrivită ca să explice familiei Lanucci plecarea sa neaşteptată. Nu voi să le spună că pleca din pricina bolii mamei lui fiindcă i-ar fi cerut prea multe amănunte.

— Plec ! făcu el adresîndu-se doamnei Lanucci pe care o găsi şezînd la masă cu bătrînul. Lucia, la ora prînzului, era întotdeauna la plimbare cu Gralli.

— Cît timp o să lipseşti ? întrebă bătrînul Lanucci ridicînd nasul din farfurie, foarte înspăimîntat.

— Cincisprezece zile, îi spuse repede Alfonso ca să-l liniştească. Înţelesese care era pricina acestei spaime.

— Plec pentru o afacere... Nu se hotărîse încă pentru un motiv sau altul, avea în minte mai multe, dar nici unul atît de verosimil încît să fie crezut cu ochii închişi. Îşi aduse aminte la timp că mama lui îi scrisese mai de mult că voia să vîndă casa.

— Vindem casa care e prea mare pentru mama şi e prea departe de sat.

Bătrînul se opri din nou din mîncat şi îşi îndreptă ochelarii, semn sigur că avea de gînd să vorbească despre afaceri.

— Şi pentru asta pleci ! Îţi părăseşti slujba timp de cincisprezece zile şi eşti mulţumit !

Alfonso răspunse că domnul Maller îi acorda de bună voie acest concediu şi că el nu pierdea nimic prin această absenţă, dar Lanucci nu se dădu bătut atît de uşor. Îi reproşă că are de gînd să se vîre singur într-o afacere de o asemenea importanţă, cu toate că era prea tînăr ca să ştie cum s-o încheie.

— O să mă ajute notarul Mascotti, răspunse scurt Alfonso. Printre atîtea alte meserii ale lui Lanucci se număra şi aceea de samsar de case. Îi propuse lui Alfonso să nu mai plece, să-i facă o descriere a casei şi să-i indice preţul ca să-i găsească el un cumpărător în oraş.

Alfonso nu acceptă şi-i veni să rîdă gîndindu-se că risca să vîndă casa fără voia lui şi fără ca prin asta să fi reuşit să-şi justifice plecarea.

Seara, doamna Lanucci îl ajută să-şi pregătească nişte lucruri pe care trebuia să le ia cu el. Pînă şi în timpul acestei operaţii, mişcîndu-se prin cameră cu rufăria în braţe, apoi aplecată multă vreme asupra cufărului şi chinuindu-se să-l închidă, îi vorbi despre fericirea care o aştepta pe Lucia. În ziua aceea, Gralli fusese la familia Lanucci de trei ori, într-unul din rînduri pentru cîteva minute, nefiindu-i permis de la serviciu să rămînă mai mult. Făcuse aproape un ceas de drum numai ca să vadă chipul iubit. Acum stătea de vorbă cu Lucia acolo, alături, în sufragerie.

— Cine ştie despre ce? făcu doamna Lanucci ridicîndu-şi ochii de la cheia cufărului pe care încerca s-o întoarcă. Şi aruncîndu-se cu toată greutatea pe cufăr, adăugă rîzînd: Vorbesc despre un lucru de care eu nu-mi mai aduc aminte şi pe care dumneata nu-l cunoşti încă.

Înainte de a se culca, Alfonso se duse în sufragerie, unde o găsi pe Lucia pe jumătate tolănită pe canapea şi pe Gralli şezînd turceşte, pe jos, în faţa ei şi admirînd-o. Chiar după ce-l văzuse pe Alfonso, ea rămase în aceeaşi poziţie, în timp ce Gralli, cu un efort al corpului său subţire şi nervos, se ridică.

— Plecaţi mîine? Călătorie plăcută! îi spuse Lucia şi fără să se urnească din loc îi întinse mîna condescendent.

De cînd era logodită îşi pierduse orice sfială, pentru că aşa i se ceruse, însă respectul faţă de Alfonso îl abandonase din iniţiativă proprie. Se umilise atîta vreme, lăsîndu-se mai întîi chinuită, apoi renunţînd să se răzbune, încît acuma voia să-i arate că era independentă, că nu aştepta nimic de la el şi că nu-l mai iubea. Îşi accentua nepolitetea, îndeosebi cu scopul de a-l face să uite că, odinioară, purtările ei îl putuseră face să creadă că-l iubeşte. Din pricina atîtor treburi pe care le avusese pe cap, Alfonso nici măcar nu băgase de seamă cîtă osteneală îşi dădea

Lucia ca să-l jignească, și în seara aceea în care fu nevoit să observe indiferența ei, se gîndi că avea dreptate.

Trecuse de ora zece cînd Santo îi aduse o altă scrisoare de la Annetta. Ea îi spunea că Francesca o făcuse să se îndoiască de oportunitatea călătoriei lui. Îi dădea libertatea să facă ce vrea și dorea în continuare ca el să fie la adăpost de orice jignire. Nu vedea, de altfel, vreo posibilitate de a mai rămîne după ce primise de la bancă permisul pentru plecare. În caz că pleca, ea își lua rămas bun, îndurerată de a nu-l fi putut vedea mai întîi.

El nu șovăi înainte de a-i răspunde. Voia să plece și îndoielile pe care Francesca le trezise în Annetta nu i se păreau vrednice de luat în seamă. Dacă Annetta însăși continua să fie mai degrabă de părere că el trebuia să plece !

Scrise răspunsul cu Santo în picioare, lîngă masa de scris, păstrîndu-și cu greu calmul pe față, ca să nu-i dea de înțeles acestuia că era vorba de cu totul altceva decît de răspunsul la o însărcinare primită. Trebui să acopere scrisoarea cu altă foaie fiindcă observă că Santo, cît se poate de calm, se sculase în picioare și citea peste umărul lui. Văzîndu-se descoperit, Santo nu se arătă încurcat de fel și se așeză jos zîmbind :

— Nu mă uitam deloc la scrisoare.

Alfonso, degajat, fără remușcări, pusese la începutul scrisorii titlul : „Scumpa mea soție". Apoi exclamase : „Voi pleca !" cu tonul unuia care se hotărăște la un sacrificiu. Pleca pentru că, deși în raport cu răsplata care-l aștepta, nu găsea că e jignitoare nici un fel de exagerare de-a tatălui, „care mă urăște cu drept cuvînt" — nu-și dădea seama cîtă indiferență obiectivă era în această frază — pleca pentru că nu voia ca, din pricina acestor exagerări, să sufere și aceea pentru care accepta să le îndure.

I se păru că poate fi mîndru de acele două-trei fraze, dar recitind scrisoarea Annettei, trebui să recunoască că el, pur și simplu uitase să-i răspundă.

Annetta îl înştiinţa de fapt că-i lasă libertatea de a pleca sau nu, şi el îi răspundea că, spre marea sa părere de rău, era nevoit să plece pentru că ea i-o poruncea. Fu apoi de părere că s-ar fi cuvenit să-i răspundă cu mai multă siguranţă şi dibăcie la acea scrisoare. Răspunsul său avea să sfîrşească prin a o face să-l creadă netot sau indiferent, în pofida frazelor melodramatice şi, conceput la modul acela, nu avea sens sau nu-şi îndeplinea scopul. Dacă pe Annetta o mai interesa încă să studieze scrisorile pe care le primea de la el, ar fi înţeles uşor, cu inteligenţa ei, că Alfonso se prefăcea, neavînd nici măcar grija să simuleze în mod abil. Lucrul acesta ar fi trebuit să-l supere, pentru că încercase şi sperase să reuşească să treacă drept cel înşelat, dar era atît de indiferent încît se consolă repede. Probabil că Annetta n-o să stea să-i studieze prea mult biletul.

Fu trezit de către bătrînul Lanucci care vru să-l conducă la gară. Lanucci se scula întotdeauna la ora aceea şi după cîte spunea el, din orele, şi aşa puţine, pe care şi le petrecea în pat, doar o foarte mică parte era consacrată somnului.

Trebuie să fi fost aproximativ aceeaşi oră ca atunci cînd, cu două nopţi înainte, ieşise din camera Annettei şi licărirea melancolică a aurorei, străzile pustii pe care răsunau paşii lor îi aminteau de plimbarea pe care o făcuse ca să se întoarcă acasă, uimit nu de aventura prin care trecuse, ci de propriile sale senzaţii neobişnuite. Era normal ca un drum să-i amintească de altul ; acesta era consecinţa celuilalt. Cerul nu anunţa o zi bună. Un nor întunecat stătea deasupra oraşului, şi în aerul lînced erau presimţiri de scirocco.

Bătrînul Lanucci mergea sfătuindu-l asupra felului în care trebuia să se poarte ca să vîndă casa. Trebuia mai întîi să se prefacă că n-avea nici o grabă şi că nu venise în sat special pentru asta pentru că, altfel, n-ar fi avut mînă liberă ; zvonul că voia să vîndă casa trebuia difuzat cu meşteşug. Primului doritor trebuia să-i dea de înţeles că oferta sa era as-

cultată numai din curiozitate. Apoi, după felul ofertei, trebuia să simuleze că se lăsa sedus de ea, ori se cuvenea să-i dea de înțeles că nici măcar nu se putea gîndi la acea ofertă și că, îmbunătățită, ar fi fost primită cu totul altfel. Totul nu cu înfățișarea unui om care cere o favoare, ci a unuia care o acordă.

Dar Alfonso nu asculta flecăreala aceea de prisos. Străbătînd strada Forni se uită la casa Maller, întunecată ca toate celelalte și tristă în culoarea nedefinită a răsăritului, pe cerul înnorat. În orașul cenușiu, deșert, ea își păstra aspectul elegant, avînd două etaje, ferestrele mai mari cu o oarecare încercare de ornamentare, dar în rest fiind lipsită de grație. Fugea din pricina furtunii care era gata să izbucnească și simțindu-se mai bucuros ca oricînd că putea să plece, vru să-și justifice propriul său egoism și o făcu cu un argument care îi era dictat de egoismul însuși : Nu merita să sufere pentru un lucru pe care nu-l dorea.

Nu mai rațională și nu mai simți nevoia să se justifice cînd se văzu singur în vagonul de clasa a III-a și cînd nu mai avu înaintea ochilor fața tristă a bătrînului Lanucci. Era liber, în sfîrșit ! Numai pentru cincisprezece zile, dar în care timp nu voia nici măcar să-și mai aducă aminte de orașul unde suferise atîta. Voia să-și uite propriile lui fapte, nu prea frumoase, și nenorocirile lui și ale altora. Fugea de Annetta, de fata aceea care i se dăduse dintr-o curiozitate de adolescentă și care-l persecuta cu dragostea ei artificială ; dar răsufla ușurat și pentru că ieșea din acel mediu de ticăloși, sau de nenorociți, în care fusese silit să trăiască. Francesca, femeia care i se dăduse lui Maller fiindcă era cel mai bogat și, prefăcîndu-se cu iscusință, ascundea sub o înfățișare supusă o voință de fier, o activitate inteligentă în intriga prin care încerca să se ridice ; casa aceea mohorîtă a Lanuccilor unde se simțea atît de prost în mijlocul atîtor greutăți, lîngă fata aceea care îl și iubea pe bărbatul ales de familie și pe care trebuia

să-l iubească în interesul ei. Ah! oameni trişti şi nenorociţi! I se părea că trenul, alunecînd lin peste terasament, îl ducea către un loc din care putea să-i judece pe toţi aceia care alergau către ţinte stupide sau de neatins. Şi atunci se întrebă: „De ce nu trăiesc oare mai liniştiţi?“ Se uită pe fereastră. Oraşul, cu casele lui albe pe ţărm, îmbrăţişa marea într-un semicerc larg şi părea că această formă îi fusese dată de un val uriaş care îl împinsese în mijloc. Era cenuşiu şi trist, cu fruntea într-un nor din ce în ce mai des care părea că se ridică din el, acesta fiind singura urmă de vitalitate a oraşului învăluit în ceţuri. Acolo, înlăuntrul acelui stup, lumea zorea după aur, şi Alfonso, care acolo cunoscuse viaţa şi care credea că numai acolo era aşa, răsuflă uşurat că evadase din acea pătură de ceaţă.

XVI

În agitaţia ultimelor zile uitase cu totul că acea călătorie nu-i aducea numai bucuria de a scăpa de locurile pe care le ura, ci şi fericirea de a-şi revedea sătucul.

Şi-l înfăţişă în minte şi se simţi deodată părăsit de orice amărăciune. Simţea cea mai curată bucurie la ideea fericirii neaşteptate pe care i-o pregătea maică-si.

Satul era un grup de case aruncate într-un colţişor al nesfîrşitei văi verzi tăiate pieziş de calea ferată. Gara se afla la doi paşi de sat. Era o gheretă de cantonier ridicată la rangul de gară în urma cererii făcute de deputatul ţinutului. Înainte trebuia să cobori cu o gară mai înainte şi să vii în sat cu şareta. „Săraci, dar fericiţi!“ se gîndi Alfonso amintindu-şi de bucuria care domnise în sat cînd se obţinuse gara. Şi drumul frumos pe care-l construiseră ca să

lege gara cea nouă de sat! Drept, ca pe hartă și lat de puteau să treacă chiar trei căruțe pe el.

Casa familiei Nitti fiind departe de gară, precum și de sat, ca să poată ajunge acolo, tatăl lui Alfonso voise să se poată folosi și el de un drum mai scurt decît cel din afara satului, și, în acest scop, îmbunătățise un drumeag care exista deja și care o lua peste ogorul familiei lui, unindu-se la jumătatea drumului cu șoseaua rurală. Pe cît își amintea Alfonso, tatăl său fusese un om care trăise desigur și în centre populate; și totuși, cu cîtă ingenuitate se bucurase că acel drumeag începea să fie numit în sat „Strada Nitti."

Alfonso voia să-și aducă aminte de existența acelui drum care trebuia să-l ducă acum cît mai repede în brațele mamei sale.

În fața gheretei, sprijinit într-un baston gros, stătea de față la trecerea trenului notarul Mascotti. Era îmbrăcat cu o jachetă de catifea neagră, pantaloni deschiși la culoare și cizme foarte înalte. Scund și gras, dar puțin încovoiat din pricina vîrstei, cu fața arsă de soare încadrată de o barbă scurtă, căruntă, avea o înfățișare de militar, însă de militar în retragere.

— Ai și venit? îl întrebă uimit pe Alfonso.

Alfonso, de asemenea uimit, îl întrebă în loc de răspuns:

— Mă așteptați?

— Nu, nu! făcu notarul ducîndu-și degetul arătător la nas și frecîndu-se pînă în dreptul ochilor. Alfonso pricepu după gestul acela, pe care și-l reamintea, că notarul reflecta intens. Adăugă însă atît de firesc încît îl induse în eroare pînă și pe Alfonso:

— Mă surprinde că te văd, asta-i tot! Nu te așteptam.

Coborîră de pe terasament, trecînd pe lîngă ghereta unde locuia cantonierul cu familia sa, nevasta și cei doi copii pe jumătate goi care-l priveau cu ochii mari pe Alfonso, de parcă-ar fi fost căzut din cer. Unul din cei doi băieți, de șase ani, îmbrăcat cu o

cămașă și niște pantaloni care-i ajungeau pînă la genunchi, îl ținea în brațe pe celălalt, de cel mult doi ani, care era numai într-o cămășuță. O învălmășeală de mîini și picioare slabe și oacheșe, fiindcă pînă și cel care nu știa încă să umble singur avea pielea înnegrită de soare.

Alfonso nu înțelese îndată cît era de ciudată purtarea lui Mascotti, preocupat cum era să guste primele impresii pe care se aștepta să i le trezească revederea satului.

Toamna devastase de pe-acum valea și aceasta, dezgolită, lăsa să se ghicească vecinătatea cu stîncile. Cîmpia n-avea culoarea brună a pămîntului roditor, umed, ci era albicioasă din pricina pietrei albe care ieșea la iveală și era stăpînă pe o suprafață de cîțiva kilometri mai jos sau mai sus. Pe țarinile din apropiere se vedeau pietre mici apărînd la fața pămîntului ; erau lăsate acolo pentru ca vîntul de miazănoapte care mai bătea cu putere pînă și aici să nu mături pămîntul liber ; cîte un bolovan mai mare era înfipt cu trăinicie în pămînt și întrerupea aspectul regulat al brazdei sau stînjenea în creștere cîte un copac care rămînea subțire și cu coroana săracă.

Casele satului de-abia se întrezăreau în ceața aceea subțire care acoperea valea ; se zărea în schimb, ca o fîșie strălucitoare, drumul lat pe care trebuia să fie casa Nitti și care, fără să-și schimbe direcția, devenea ulița principală a satului. Priveliștea nu-i oferea nici o surpriză ; și-o amintea pînă în cele mai mici amănunte. Dincolo de sat vedea albind vîrful dealului stîncos, o cupolă regulată, fără case și fără vegetație, iar la dreapta sa o mică pădurice de pini tineri plantată ca să împiedice alunecarea de teren. Însă pădurica nu crescuse cine știe cît de cînd plecase el.

Avu o singură surpriză. Își imaginase casa ca fiind mai aproape de sat ; în dorința ca mama lui să nu fi fost atît de departe de zona locuită, deplasase imaginar locul casei și o căuta acolo unde nu se afla. Era cu mult mai departe, pierdută în mijlocul

cîmpurilor, singură, deşi bătrînul Nitti nădăjduise că partea aceea avea să devină în curînd mult mai locuită ca fiind regiunea cea mai roditoare a văii.

Alfonso grăbea pasul, nerăbdător. Vedea acum o latură a casei, roşie, de teracotă. Faţada era îndreptată spre sat şi era singura parte unde se aflau nişte ferestre care să-şi merite numele; celălalt perete avea două găuri pe care le meşterise bătrînul medic în persoană ca să înlesnească circulaţia aerului. Ajunse la drumul care ducea drept spre casă. Trebuie să fi fost foarte puţin folosit fiindcă, pe porţiuni scurte, se confunda cu cîmpul şi nu se mai vedea deloc. Mascotti, care tăcuse vreme îndelungată după ce aşteptase zadarnic să fie întrebat, rupse primul tăcerea.

— Bagă de seamă că eu am şaizeci şi cinci de ani şi că dacă alergi aşa, n-o să pot ajunge cu dumneata acasă, aşa cum vreau! Se sprijini de un copac ca să se odihnească. Apoi, cu o înfăţişare indiferentă, preocupat să-şi îndese pe cap pălăria de pluş alb care i se săltase de la locul ei, spuse:

— Mama dumitale nu se simte prea bine!

Alfonso îl privi cu atenţie, şovăind. Era oare sinceră înfăţişarea indiferentă a lui Mascotti? Îl întrebă neliniştit:

— Ce s-a întîmplat?

— Ei, o mică neregulă la inimă, nu bate cum trebuie, după cît spune doctorul, răspunse Mascotti care credea că găsise chipul cel mai blînd în care se descrie boala aceea gravă.

— Dumneavoastră mă aşteptaţi la gară; mi s-a trimis o telegramă? întrebă Alfonso amintindu-şi de uimirea lui Mascotti la vederea lui.

— Da, dar slavă domnului...

Alfonso nu mai auzi decît acel da.

— Ne vedem acasă, îi spuse şi ţinîndu-şi cufărul într-o mînă şi bastonul într-alta, începu să alerge uitînd de Mascotti, care-l urmă o bucată de drum şi-i strigă nişte cuvinte pe care el nu le mai înţelese.

Ştirea aceea neaşteptată făcuse să-i tresară inima. Trebuie să fi fost foarte grav dacă se văzuseră siliţi să-l cheme cu atîta grabă. Obosi destul de repede din pricina goanei şi a emoţiei, dar continuă să fugă părîndu-i-se că ceva din viaţa mamei sale atîrnă de acest efort. Şi în timp ce alerga i se făcu părul măciucă la gîndul că poate se grăbea să îmbrăţişeze un cadavru ; poate că asta îi strigase din spate Mascotti.

Oh ! O uitase de multă vreme pe acea biată femeie care murea. De trei săptămîni nu-i scrisese nimic şi el, ţinîndu-se după fustele Annettei, nici nu băgase măcar de seamă. N-ar fi trebuit oare să-şi dea seama că numai un impediment grav putea să întrerupă schimbul acela de scrisori altfel atît de regulat ? Ajunsese în sfîrşit la grădina din faţa casei. O bătrînă înaltă şi voinică culegea zarzavat.

— Ce doriţi ? îl întrebă ridicîndu-se cît era de lungă.

Figura ei îi era cu totul necunoscută. Numai lipsa bărbii te făcea să crezi că pielea obrazului aparţine unei femei, căci era tăbăcită din pricina soarelui şi toată expresia feţei se concentrase în doi ochişori vii şi negri, de şoarece, încadraţi în obrazul acela de lemn.

— Cum se simte mama ? o întrebă Alfonso nerăbdător.

— Ah ! domnul Alfonso ! Bine-aţi făcut c-aţi venit, spuse cu încetineală bătrîna, şi veni spre el. Doamna, după cît spune domnul doctor, se simte mai bine.

Se simţea mai bine, şi el o crezuse moartă ! În orice caz, îi rămînea timp s-o sărute şi să-i arate iubirea aceea nesfîrşită care i se revărsa în inimă. Avea mai mult noroc decît ar fi meritat.

— Intraţi ! Intraţi ! îi spuse bătrîna uitîndu-se cu afecţiune la zarzavaturi.

El nu voi şi o îndemnă să intre ea întîi ca s-o pregătească pe bolnavă. Apoi, cum ea zăbovea, îi explică că trebuie mai întîi să-i dea de veste mamei că

venise cineva, apoi că era cineva a cărui vedere i-ar fi făcut o mare surpriză, în sfîrşit, cineva pe care i-ar fi fost drag să-l revadă : fiul ei.

Intră cu ea în casă. Singurele două camere în care locuise familia Nitti din toată casa aceea destul de spaţioasă erau aşezate la parter. Erau singurele care aveau lumină din belşug şi fusese zadarnică încercarea defunctului doctor de a se obişnui cu o a treia pe care s-o folosească drept cameră de lucru. N-avea lumină şi era prea mare pentru ca bătrînul doctor, cu mobila lui puţină şi cu biblioteca aceea vrednică de milă, să nu se simtă prea singur acolo ; camera fu hărăzită bibliotecii, însă doctorul nu mai lucra nimic în ea.

Încăperea care se afla imediat lîngă intrare era goală, cu un singur pătuc într-un colţ, în timp ce pe cînd locuise acolo Alfonso, fusese împodobită cu tot ce era cu putinţă, după posibilităţile familiei Nitti. Pe pereţi erau agăţate cele cîteva tablouri pe care le poseda familia şi multe reproduceri după picturi celebre, cîteva după Horace Vernet, cămile cu corpul enorm şi înfăţişare liniştită, răbdătoare, animale care inspirau mai multă simpatie decît oamenii care le conduceau.

În camera cealaltă locuiseră soţii Nitti. Era plină de mobile vechi, uriaşe, din lemn simplu, care se aflau la locul lor în odaia imensă şi o făceau locuibilă. Între cele două ferestre se afla un orologiu modern cu pendulă, ultimul obiect pe care Nitti îl adusese în casă.

În timpul lunilor de boală ale bătrînului doctor, mica familie prînzise în acea încăpere ca să-i ţină de urît şi în mijloc era aşezată masa care trebuie să fi rămas încă acolo, după cîte-i scrisese lui Alfonso doamna Carolina.

Tristeţea care-l năpădi aşteptînd să fie chemat în acea primă cameră pe care o recunoştea, cu toate că nu se mai afla în ea nici un obiect care să-i deştepte amintirile, nu se datora numai faptului că-şi găsea mama bolnavă. Evenimentul acesta, la care se pre-

gătea să asiste, era una dintre nenorocirile vieții sale. De neuitat fusese moartea tatălui său ! De cînd coborîse din tren, înainte de-a intra în sat și în casă, în camera aceea, se simțea pretutindeni însoțit de amintirea lui. Copilăria îi trecuse atît de frumoasă și de liniștită sub oblăduirea lui ! Familia cunoscuse, desigur, momente grele și el nu-și dăduse seama de nimic nici în timpul adolescenței, în sat, nici mai tîrziu, în oraș, unde bătrînul Nitti încercase zadarnic un timp să-și formeze o clientelă.

Cîtă bunătate și cîtă resemnare ! Bătrînul nu se plînsese niciodată, așa încît experiența tatălui nu spulberase speranțele fiului. Pe bună dreptate — îi spusese într-o zi lui Alfonso care se întorsese acasă, în vacanță, cu un certificat minunat, — norocul pe care nu l-am avut eu o să-l ai tu ! Și Alfonso crezuse, fiindcă vedea că părinții săi, oameni în vîrstă și cu experiență, credeau și ei.

Mama îl strigă cu o voce în care el recunoscu bucuria și emoția, dar slăbită de boală.

Vru să i se arunce în brațe, dar, după ce făcu un pas în cameră, se cufundă în întunericul cel mai adînc și nu mai avu curajul să înainteze.

Se simți luat de braț cu brutalitate și tras spre stînga. Înțelese că maică-sa se găsea în patul acela. De acolo, ea îl întrebă bîlbîit :

— Tu ești, Alfonso ?

— Te simți mai bine, mamă ?

— Da, da, mult mai bine. Deschide fereastra, Giuseppina, să-l văd.

Bătrîna deschise larg mai întîi fereastra cea mai depărtată de pat și în semiobscuritate el recunoscu fața mamei, care i se păru foarte puțin schimbată. Stătea întinsă pe spate, nu se uita la el și șoptea niște cuvinte. El se sperie, crezînd că aiurează și o strigă.

— Eu sînt credincioasă, făcu ea puțin supărată, nu mai nădăjduiam să te văd și-i mulțumesc celui care te-a făcut să vii atît de repede. Apoi îl trase spre sine zîmbind.

El îi ştia şi glasul şi acest fel de a fi. Acea seriozitate gata-gata să devină numai zîmbet şi duioşie. Şi avu din nou în faţa ochilor trăsăturile tatălui său care gîndea şi vorbea aproape la fel, abia ascunzîndu-şi zîmbetul, în timp ce pe faţă i se aşternea un aer de mare seriozitate şi vocea lui înduioşată suna patetic. În anii aceia îndelungaţi pe care îi petrecuse alături de el, femeia asimilase felul de a fi al bărbatului.

Giuseppina deschise şi cealaltă fereastră ; o dădu de perete dintr-o singură mişcare, cu zgomot.

Nici măcar atunci Alfonso nu băgă de seamă cît de mult se schimbase fizionomia mamei sale. O sărută pe frunte aproape liniştit.

— Arăţi bine.

— Ei, m-am îngrăşat ?

Fără jenă, Giuseppina interveni cu vocea ei cam neplăcută, joasă.

— Da, da ! eu îi spun mereu că arată bine şi că doctorul care o ţine la pat e un neghiob.

Doamna Carolina îl trăsese din nou pe Alfonso spre ea şi-şi trecea mîna prin părul lui întunecat.

— Te-ai făcut şi mai frumos, Rosina nici nu şi-ar fi putut închipui, îi spuse ea privindu-l cu atenţie. Nu trebuia să ne despărţim. Tot aşa aş fi ajuns, desigur, dar mi-ar fi fost viaţa mai uşoară pînă acum !

De aproape, Alfonso îşi dădu seama ce anume o făcea să arate atît de bine. Avea faţa umflată, un obraz mai mult ca celălalt şi pe umflătura aceea i se întipărise ţesătura pînzei grosolane din care era făcută perna şi urma unei cusături neregulate. Faţa ei fusese ovală şi acum tindea să se rotunjească. Părul alb care-i mai rămăsese îi încununa obrazul, parcă de copil.

Ea înţelese ce impresie dureroasă îi dăduse vederea acelei deformări şi vru s-o atenueze.

— A, aici nu mă doare ! şi atinse disprețuitor cu degetul partea umflată.

Se făcu acolo o gropiță palidă care îi rămase și după ce-și retrase degetul. Asta nu era nimic, nu-i producea nici o durere. Suferea mult cu plămînii, n-avea aer destul. Probabil că din pricina asta avea să moară. Aflîndu-se la un pas de moarte, ea căuta să se apropie de taina aceasta.

Alfonso încercă să-i demonstreze că n-avea dreptate și i-ar fi fost ușor s-o facă, cu ideile ei atît de naive despre boală, dar nu-și putea aduna forțele ca s-o înșele. Murea și asta era lucrul cel mai dureros, nu faptul că știa sau nu. Înțelesese că nu mai era nimic de făcut. Se mai interesă și de alte simptome, sperînd inutil să mai descopere niște indicii favorabile. Degeaba, organismul ei era pe ducă. Ani de zile avusese tulburări, un ochi exersat ar fi descoperit boala care era cauza lor organică.

Chiar atunci cînd observase că i se umflau puțin picioarele, nu chemase doctorul, poate și din ignoranță, în orice caz din chibzuință și din economie. Cînd, în sfîrșit, s-a sfătuit cu el, doctorul n-a mai lăsat-o să se scoale din pat; de fapt nici ea nu voia, spunea că se simte mai bine așa decît în picioare și că nu-i făcea nici o plăcere să se îmbrace ca să-și vadă corpul atît de sluțit. Acum nu se mai putea mișca. Inerția și lipsa de aer curat desăvîrșiseră ce începuse boala. Se sufoca în camera aceea. Fiindcă acum ferestrele stăteau pentru moment deschise, ajunse pînă la Alfonso o adiere de aer de afară care părea îmbălsămată față de cel din cameră.

— Acum, că sînteți dumneavoastră aici, eu pot să mă întorc în grădină. Dacă aveți nevoie de mine ajunge doar să bateți în fereastră, spuse Giuseppina și ieși.

— Ea te îngrijește? întrebă Alfonso. Și de obicei te lasă așa, singură, cum te-am găsit acum?

Maică-sa îi explică cum o luase în casă de o lună, ca s-o înlocuiască și în treburile acelea mărunte de care era nevoie.

— În felul ăsta am scos-o din cea mai neagră mizerie. Mi se părea atît de bună și grijulie!

El observă că folosise imperfectul, ceea ce arăta că în prezent ea își schimbase părerea despre Giuseppina și era atît de limpede că în jurul maică-si domnea o nepăsare și o lipsă de grijă atît de mare, atît de disproporționată față de gravitatea bolii de care murea, încît, nemaiputîndu-se stăpîni, Alfonso izbucni în plîns.

Ea înțelese de ce plîngea și-l îmbrățișă și ea cu ochii scăldați în lacrimi, ca să-i mulțumească pentru această dovadă de dragoste cu care trebuie să fi fost puțin obișnuită.

— Acum ești tu aici și nu mai am nevoie de altcineva.

Ca s-o liniștească, se arătă că e îndurerat din altă pricină și se plînse că n-a fost anunțat mai din vreme ca să aducă un doctor bun de la oraș care ar fi vindecat-o și i-ar fi cruțat multe suferințe. Însă cuvintele lui nu reușiră decît s-o tulbure și mai mult. Plîngea și bietul ei corp pe jumătate neînsuflețit rămînea nemișcat de parcă ar fi fost țintuit; numai capul i se răsucea pe pernă ca să fie mai aproape de el.

Înspăimîntat de starea în care o adusese o liniști spunîndu-i că o să se vindece foarte curînd cu ajutorul doctorului pe care voia să-l cheme chiar în ziua aceea. De fapt, neputîndu-se obișnui cu această situație desperată, cu toate că nu se mai putea aștepta la nimic, avea de gînd să-l cheme pe Prarchi, să vină s-o îngrijească.

Ea avea însă judecata mai sănătoasă. Nu-i dădu voie să cheme alți medici fiindcă-i era de ajuns cel care venea s-o vadă. Voia să moară în pace și, luînd mîna lui Alfonso într-a ei, o duse lîngă obraz, ca să-și poată culca obrazul în ea, se întoarse pe-o parte cu o sforțare uriașă. Apoi, plînse încetișor, liniștit, ținîndu-și mîna la ochi.

Era de-a dreptul sfîrșită. Oare ce miracol ar mai fi putut să însănătoșească corpul acela care, întorcîndu-se, i se înfățișase cu totul diform?

De vreme ce nu mai putea s-o salveze, încercă să-i schimbe gîndurile. Întrebă, ca şi cum asta l-ar fi interesat, ce anume doctorii i se dăduseră.

— Ar trebui să iau din asta, îi răspunse ea, dar nu mai vreau fiindcă nu-mi face bine. După ce-o iau, pe lîngă respiraţia grea, începe să mi se învîrtă capul... cîteodată am şi convulsii.

Mai avea încă lacrimi în ochi, cînd îşi ridică deodată capul, vioaie şi şireată, şi-l întrebă surîzînd :

— Mai e mult pînă ajungi director ? Ce mai e pe la bancă ?

De-abia atunci intră şi notarul ; ba chiar spuse că mai era încă obosit de efortul la care-l supusese Alfonso.

De fapt, omul respira liniştit şi pe fruntea lui îngustă şi plină de riduri nu se vedea nici urmă de sudoare.

Îl dojeni şi încă cu multă asprime pe Alfonso pentru că o făcuse să plîngă pe doamna Carolina.

— Eşti doar inteligent şi ai fi putut să-ţi dai seama că poate să-i facă rău.

— Nu m-a făcut el să plîng, am plîns eu, răspunse doamna Carolina.

Mascotti însă n-auzea şi repeta aceleaşi cuvinte, bucuros pesemne că putea să se arate plin de zel, în timp ce lui Alfonso îi făcea rău să-l vadă făcînd atîta zarvă în camera aceea, neţinînd seamă de nimic, ca şi cum s-ar fi aflat în piaţă.

Cu o hotărîre de care n-ar fi crezut-o nimeni în stare, doamna Carolina declară cu voce tare, ca să întrerupă gălăgia, că se simţea foarte bine şi-l prinse pe Alfonso de încheietura mîinii stîngi ; mîna lui dreaptă o mai avea încă sub cap.

Alfonso ar fi vrut să-şi verse tot necazul pe Mascotti, să-i ceară socoteală că nu l-a prevenit mai din timp şi să-i dea de înţeles că nu era mulţumit de felul în care fusese îngrijită biata bolnavă, însă deocamdată nu se putea. Fu de-a dreptul mulţumit cînd băgă de seamă că şi Mascotti se simţea vinovat, de vreme ce tot încerca să se dezvinovăţească. Fără să-l

întrebe nimeni ce anume îl îndemnase să nu-i dezvăluie nimic lui Alfonso despre boala doamnei Carolina, acesta spuse că i se păruse fără nici un rost să-i dea de veste de vreme ce ea fusese tot timpul pe mîini bune şi repetă această frază ca pentru a se dezvinovăţi faţă de cineva care ar fi susţinut contrariul. Venea s-o vadă în fiecare zi, desigur, asta îi făcea plăcere, şi Giuseppina, pe care el o adusese lîngă bolnavă era o îngrijitoare foarte bună.

Lui Alfonso i se păru un lucru atît de lipsit de importanţă, deşi era probabil adevărat, încît nu se putu stăpîni şi, de faţă cu maică-sa, îi reproşă :

— Trebuia să mă înştiinţezi ! şi-l privi indignat, vrînd să-i dea de înţeles că avea să-i mai ceară socoteală şi pentru alte lucruri, mai grave.

— Dar carieră dumitale ? îl întrebă Mascotti. Eu care-ţi sînt tutore trebuia totuşi să am grijă să n-o întrerupi.

Doamna Carolina nu dăduse nici o atenţie acestei discuţii :

— Acuma-mi dau seama, părea că-l studiase îndelung în tăcere pe Alfonso, acuma-mi dau seama de ce arăţi atît de schimbat. Te îmbraci cu totul altfel. Eşti la modă. Rîse fericită descoperind că fiul ei arăta ca un domn. Îl admiră pînă în cele mai mici amănunte, de la gulerul tare pînă la croiala pantalonilor şi, în felul acesta, discuţia dintre Mascotti şi Alfonso fu întreruptă. „Nu însă definitiv", gîndi Alfonso, care-ar fi vrut să găsească pe cineva pe care să se răzbune.

Puţin mai tîrziu sosi doctorul Frontini, un tînăr frumos, de o eleganţă cam căutată, cu faţa ovală şi regulată, poate prea regulată, cu o mustaţă deasă, castanie cu reflexe aurii. Fu politicos cu bolnava, dar Alfonso îşi dădu seama că bătrînei îi era frică de el, ceea ce lui îi provocă un sentiment de antipatie.

Bătrîna jură că luase din doctorie de două ori în ziua aceea, în timp ce fiului ei îi mărturisise că de seara trecută nici nu se atinsese de ea.

Aşa cum avea să afle Alfonso mai tîrziu, doctorul Frontini era un tînăr care debutase într-un oraş mare, unde însă, probabil din lipsă de relaţii, nu ştiuse să-şi cîştige destulă clientelă şi, ajuns la funcţia mizeră de medic de circumscripţie, se credea un ratat şi nu-şi iubea clienţii.

După ce declară că observase o oarecare ameliorare în starea bolnavei şi după ce-i recomandă să ia cu regularitate doctoria, plecă.

Alfonso fugi după el şi-l ajunse în grădină. Voia să afle părerea lui sinceră.

Doctorul Frontini declară că boala era gravă, foarte gravă, nu era însă exclus ca inima să-şi reia activitatea normală ; asta se întîmpla des. Observase imensa durere care se întipărea pe faţa lui Alfonso şi adăugase a doua fiază din compătimire. Văzînd că doctorul îl privea cu atenţie, Alfonso înţelese, cu acea obişnuită repeziciune cu care înţelegea orice, că prognoza fusese modificată ca să-l cruţe. Nu de asta se plîngea el ! Cunoştea aproape ca şi medicul gravitatea bolii şi opinia acestuia nu-l putea linişti, însă, din pricina atenţiei pe care i-o acordase Frontini, se gîndi că poate se înşelase în aprecierile lui. Cel puţin era sigur că în momentul acela doctorul Frontini se interesa de bolnavă. Era poate un avantaj pentru doamna Carolina, rezultatul sosirii lui Alfonso, pentru că viaţa cuiva ni se pare preţioasă în primul rînd prin valoarea pe care-o are pentru altcineva.

Alfonso îşi petrecu restul zilei alături de patul mamei. Suferea din pricină că nu se putea duce în sat să-şi salute prietenii şi să mai revadă cîte un loc drag din leagănul acela al copilăriei lui, să-şi mai potolească dorul neostoit. Dar nu se putu îndepărta de acolo.

Intră din nou în cameră şi doamna Carolina vru peste puţină vreme să se odihnească ; ochii i se închideau de somn. El se culcă pe patul tatălui său ca s-o păzească în timp ce dormea. Dar, pentru doamna Carolina aceasta era o îndatorire mult mai grea decît îşi închipuise. Tocmai cînd era pe punctul de a ador-

mi, își revenea în fire cu o tresărire puternică. Tresărirea era uneori atît de violentă încît își agita brațele de parcă și-ar fi pierdut echilibrul.

— Nu pot! oftă ea și, resemnîndu-se, îl rugă să-i vorbească, să-i alunge somnul de care nu se putea bucura. El se ridică îndată și se așeză alături de patul ei. Dar, înainte de a-i vorbi despre altceva, așa cum îl rugase ea, încercă s-o convingă să mai facă o încercare. Ea închise ochii ca să-i facă plăcere și el rămase nemișcat, ca s-o păzească. Cînd își dădu seama, după o mișcare imperceptibilă a brațului, că bătrîna e pe punctul de a se trezi cu tresărirea aceea obișnuită, nemaiputînd să se uite la ea fără să facă nimic, îi luă mîna într-a sa și i-o strînse cu putere. Văzînd că bolnava se liniștea, îi luă și mîna cealaltă. Uimit și fericit o văzu cufundîndu-se într-un somn adînc, odihnitor, dar pînă și-n somn părea dintr-o dată mai neliniștită dacă el slăbea strînsoarea mîinilor.

Prin urmare, putea să-i mai fie de folos și fu atît de bucuros din pricina asta, încît dădu uitării pentru un timp atît prevestirea aceea rea pe care o făcuse doctorul, cît și propria lui desperare. De multă vreme nu mai încercase o astfel de bucurie, curată, nesfîrșită. Își disprețui toate suferințele lui din oraș. Ce importanță puteau să mai aibă față de aceste sentimente care-l inundau lîngă patul acelei sărmane femei muribunde? Se bucura reamintindu-și de cuvintele Francescăi, care voiau să-l facă să creadă că plecînd din oraș rupsese definitiv orice legătură cu Annetta. Acum, lîngă patul acela, nu mai simțea nici remușcări, nici păreri de rău. Lipsa lui de interes făcea să-i pară la fel de știrsă atît dragostea sa pentru Annetta cît și repulsia pe care o simțise față de ea. Toată acea întîmplare n-avea nici o importanță, și dacă totuși avea, era numai pentru că din pricina ei ajunsese mai repede acolo unde îi era locul, alături de mama sa.

În ceasurile acelea lungi pe care le petrecu acolo, nemișcat, se gîndi din nou la motivele care îl deter-

minaseră s-o părăsească pe Annetta, dar, ca de obicei, toate argumentele nu erau altceva decît sentimentul lui deghizat. Repulsia față de Annetta, își spunea el, era explicabilă, ba chiar normală. Nu avea nimic comun cu acea femeiușcă pe care o cunoștea atît de bine, ca și cum ar fi avut darul să-i ghicească orice mișcare, orice vorbă sau orice gînd pe care-l avusese ea de cînd se născuse. Cînd vorbea, dorea mai mult decît orice să placă, cînd scria era superficială, era superficială și senzuală cînd iubea. O compara cu sărmana femeie căreia îi veghea somnul. Pînă și așa cum se găsea, doamna Carolina lăsa să se vadă cît de mult își iubise bărbatul și într-un chip atît de umil încît îi păstra încă, amintire vie, gesturile și felul lui de a fi, pe care-l imita fără să-și dea seama, pînă și în fizionomie, oarecum. Ar fi fost un supliciu pentru el să trăiască alături de Annetta. L-ar fi făcut bogat, dar și-ar fi cîștigat dreptul să-l facă sclav ; vanitatea și simțurile care o aruncaseră în brațele lui o puteau face să le cedeze și altora.

— Te-ai plictisit rău ? îl întrebă doamna Carolina deschizînd ochii, spre seară. În lumina firavă a asfințitului, ochii îi rîdeau strălucitori. De multă vreme nu mai dormise atît de bine și spunîndu-i asta lui Alfonso, îi sărută, din recunoștință, mîinile pe care băiatul le avea din nou libere.

— Cine știe, poate că am să mai trăiesc ! Se simțea probabil mult mai bine dacă vorbea așa și lui Alfonso nici nu-i trebuia altceva ca să nutrească mari speranțe. O sărută lung pe frunte și-i spuse că își vor petrece împreună viața care le mai rămînea de trăit ; își identifica perspectivele de viață cu ale mamei sale ca să-i întrețină iluziile. Ea nu nădăjduia însă prea mult. Spuse că nu mai spera să poată alerga, sări, nici măcar să mai poată ieși din casă ; dar, chiar dacă rămînea în pat, voia să trăiască.

Cină împreună cu el, care o privea în extaz și se minuna văzînd cum se trezește în ea, odată cu dorința, și puterea de viață. Vru să vadă altceva în foamea aceasta trezită pe neașteptate decît reacția nor-

mală a unui organism slăbit care vrea să se refacă, în timp ce graba ei de a înfuleca puţina mîncare pe care reuşea s-o ducă la gură vădea mai degrabă dorinţa de-a se amăgi, de a trage cît mai mari foloase din răgazul ce i se acordase. După puţin timp ceru, cu scîrbă, să fie strînsă masa. Se întinse pe pat şi era într-adevăr greu de observat dacă se bucura sincer cînd spunea :

— De multă vreme n-am mai mîncat atît.

Giuseppina anunţă vizita doctorului, lucru care o întristă foarte pe doamna Nitti. Surprinsă şi obosită, spuse că era pentru prima dată că se arăta dornic să vină s-o vadă de două ori pe zi. Alfonso o întrebă rîzînd ce voia să-i reproşeze : faptul că în ziua aceea venise în două rînduri, sau că alte dăţi nu venea decît o dată. Ea răspunse dispreţuitoare că doctorul habar n-avea de boala ei şi că ar fi făcut mai bine să nu vină deloc. Apoi îi răbdă vizita neştiind sau nedîndu-şi osteneala să ascundă faptul că asta o plictisea. Doctorul se arătă plin de bunăvoinţă, ceru amănunte, dădu îndrumări, dar nu primi drept răspuns decît monosilabe. Vedea cum sfaturile lui erau primite printr-o tăcere întreruptă de exclamaţii puţin entuziaste : „Da... da... am să încerc şi asta dacă vreţi". Alfonso încercă să repare greşelile mamei, dînd el răspunsurile pe care doctorul le cerea bolnavei, însă pricepu după paloarea acestuia şi după întreruperea neaşteptată a consultaţiei, că nu reuşise. Temîndu-se de furia ce bănuia că se ascunde în spatele înfăţişării lui de indiferenţă afectată, Alfonso fugi după doctor şi-l întrebă de-a dreptul, — credea că asta e cea mai bună cale — dacă purtarea maică-si îl supărase cumva. Aşteptă răspunsul cu mare nelinişte. Nemaifiind alţi doctori prin împrejurimi, socotea că e extrem de important să şi-l facă prieten. Tînărul doctor fu atît de lipsit de tact încît ezită pentru o clipă, apoi, ceea ce era şi mai rău, răspunse dispreţuitor, netezindu-şi cu un gest afectat mustaţa stufoasă :

— Uf ! şi bătrînii ăştia, mai ales cînd sînt bolnavi, se cam ţicnesc !

Apoi nu mai adăugă nimic şi nu mai răspunse cînd Alfonso îi promise că o va îndemna pe maică-sa să fie mai respectuoasă cu cine se cuvenea. Tînărul doctor era jignit şi voia s-o şi arate.

Întorcîndu-se la doamna Carolina, Alfonso vru s-o convingă că doctorul Frontini merita să fie mai bine tratat.

— Sigur, sigur, răspunse ea plictisită, am să mă port mai bine cu el, dar să nu mai vină de două ori pe zi.

Şi uită imediat de doctor.

Nu mai avea chef să adoarmă şi îşi petrecură jumătate din noapte făcînd planuri pentru viitor. Ea trebuia să vină cu el la oraş. Ca s-o îndemne la speranţe şi mai mari, făcînd-o să creadă în sinceritatea nădejdilor lui, Alfonso îi descrise viaţa de la oraş, încercînd chiar s-o înfrumuseţeze. Astfel trebui să-i povestească multe din întîmplările sale şi pentru că aceea era cea mai importantă, nu putu să omită cu totul ceea ce se referea la Annetta. Povesti despre prietenia sa cu bătrînul Maller şi cu Macario, şi chiar şi despre cum îşi petrecea serile scriind la roman împreună cu Annetta. Despre această Annetta, care îi dădu imediat de bănuit doamnei Nitti, el spuse că era foarte urîtă şi, chiar mai mult, logodită cu un văr ; mai mare indiferenţă n-ar fi putut da de înţeles.

La oraş, ei doi ar fi trăit fericiţi şi în largul lor pentru că i-ar fi ajutat banii încasaţi din vînzarea casei şi a grădinii. Nu s-ar fi dus la Lanucci, care erau oameni prea necăjiţi ; ar fi rămas singuri, fiindcă voiau să trăiască fericiţi. Poate că nici unul dintre ei nu nădăjduise într-adevăr toate astea, dar discuţia lor părea o muzică frumoasă pe care o ascultau. Nu spuneau, de fapt, lucruri imposibile. Oare, plecînd din acele locuri, bătrîna nu şi-ar fi putut lăsa şi boala acolo ?

Fură repede aduşi la realitatea crudă. Timp de un sfert de oră doamna Carolina reuşise să ascundă faptul că se simţea prost. La întrebările lui Alfonso,

care băgase de seamă cît era de neliniştită, răspundea că se simte bine, cu toate că e puţin agitată. Vru chiar să reziste. Strîngea mîna lui Alfonso ca şi cum ar fi căutat în asta alinare şi ţinea ochii închişi arătînd că voia să doarmă. Dar această rezistenţă nu dură mult şi cu un strigăt de durere se sculă în capul oaselor.

— Nu mai pot! şopti surd. Respira scurt şi des. Pîn-aici, făcu arătînd un anumit loc al pieptului, aerul n-ajunge mai departe.

Alfonso înţelese imediat ce simţea.

Aşa cum vru ea, o ajută să se scoale din pat şi să se aşeze într-un jilţ comod, în care bătrînul Nitti îşi petrecuse ore întregi lenevind în aer liber, jilţ care se afla acum lîngă pat ca să aibă unde sta bolnava în momentele mai grele. O înveli, în timp ce ea, acoperită cu o sudoare rece, îşi lăsase capul pe spătar; părea că nici nu observă tot ce făcea el. Din cînd în cînd scotea un ţipăt, cu vocea schimbată sau chiar, cu un efort supraomenesc, spunea cîteva cuvinte ca să se tînguie sau să blesteme.

N-avea atîta glas să vorbească pe cît se tînguia. De două ori tînărul nu putu să priceapă ce anume-i cerea. Cerea aer, îi cerea să deschidă fereastra şi, după ce reuşi să-l facă să înţeleagă, scoasă din sărite fiindcă el ezita de teamă că frigul are să-i facă rău, ameninţă, aruncîndu-i o privire plină de vrăjmăşie:

— O s-o deschid eu.

N-o făcu însă fiindcă nu se putea scula din jilţ.

Prin fereastra pe care o deschisese larg, intra acum aer din belşug. Cu toată starea ei de agitaţie extraordinară, Alfonso simţi cum aerul îi pătrundea, binefăcător, în plămînii însetaţi. Respiraţia bolnavei rămînea însă în continuare grăbită şi superficială.

Îi trecu prin minte că s-ar putea ca ea să aibă nevoie de Giuseppina. Fugi în camera de alături şi o găsi dormind învelită pînă la bărbie. O strigă cu voce tare, însă zadarnic şi, nemaiputînd aştepta, se hotărî s-o scuture de braţ.

— Ce e? şopti ea şi se vedea că, pe jumătate trează, se lupta să mai doarmă încă fiindcă-şi trăgea înapoi mîna de care o prinsese şi se ghemuise de tot la perete.

— Mama se simte rău. Scoală-te şi aprinde focul.

— Da' dacă nu-i nevoie! Lăsaţi-o că-i trece de la sine.

Se trezise aproape de tot, fără îndoială, dar se folosea de puţina judecată care i se mai luminase ca să-l convingă că ar fi fost mai bine s-o lase acolo în pat.

— Scoală-te! repetă poruncitor Alfonso şi trebui să fugă, chemat de un strigăt al maică-si.

Doamna Carolina se întorsese singură în pat şi îşi apăsa gura în pernă. Îl rugă acum să închidă fereastra pentru că poate căldura îi va face bine; puţin după aceea, îl rugă s-o deschidă iar, mirîndu-se mereu că toate aceste încercări nu-i aduceau nici o uşurare.

— Am pus să aprindă focul. Vrei un ceai? Poate că o să te liniştească.

— Da, da, strigă ea, atît de bucuroasă de parcă vedea în asta cine ştie ce alinare.

Giuseppina mai era încă în pat şi adormise iar. Furios, o trase cu putere de braţul care-i atîrna afară; era singura parte care ascultase de prima chemare. Iritată, trezindu-se de-a binelea, Giuseppina începu să strige; era de-a dreptul o neruşinare după ce lucrase atîta o zi întreagă, să nu fie lăsată măcar să doarmă. Apoi se înspăimîntă.

— Aţi înnebunit? întrebă cu jumătate de glas văzîndu-l cum sărea prin cameră şi cum îi arunca fustele făcute ghem.

— Scoală-te imediat şi fă un ceai, îi strigă furios, altfel te dau pe uşă afară.

Ea se grăbi să se scoale fără să mai zică nici pîs.

Criza gravă pe care o avusese maică-sa se mai potolise; bolnava mai avea respiraţia grăbită, dar nu se mai tînguia. Un strop de sînge îi venise din nou în obraji. Aşa, culcată, cu braţele nemişcate, părea

adormită. Căutînd să nu facă zgomot, el închise fereastra. Cînd veni Giuseppina cu ceaiul, nu vru s-o lase să se apropie de pat, dar doamna Carolina o chemă. Bău cîteva înghiţituri de ceai fără să deschidă ochii şi Giuseppina, văzînd-o liniştită, spuse acru :

— Vasăzică nu-i era aşa de rău !

— Ieşi ! strigă Alfonso indignat, văzînd-o atît de indiferentă.

— De ce te înfurii ? făcu doamna Carolina după ce Giuseppina ieşi. Degeaba ! Nu pricepe nimic !

Ea suferea deci din cauza idioţeniei şi a indiferenţei celor ce o înconjurau.

O altă jumătate de oră nu se mişcă, şi pe cînd el o credea adormită, o auzi vorbind. Gîndea cu voce tare.

— Nu spuneam nimic ! îi răspunse ea la întrebare. Apoi adăugă însă fără să fie întrebată : Mă gîndeam ce prostie e să-ţi faci planuri de viitor în situaţia mea.

Alfonso încercă s-o încurajeze şi neavînd alte argumente îi vorbi despre doctoria prescrisă de medic. Cu ea se va însănătoşi şi, pentru că n-o mai luase regulat, aşa cum trebuia, era cazul să înceapă din nou. Tînărul se convinse primul de propriile lui cuvinte. De fapt, datoria lui cea mai importantă şi pe care ceilalţi o neglijaseră, era s-o convingă să urmeze tratamentul. Dacă mai era vreo posibilitate să fie salvată, nu putea veni decît de aici. Îi duse la buze o lingură cu doctorie, fără s-o mai întrebe dacă vrea. Ea se lăsă însă convinsă, dînd din umeri. După o oră se simţea mai bine.

— Da, da, făcu ea ca să potolească entuziasmul lui Alfonso, şi luna trecută doctoria m-a ajutat prima dată cînd am luat-o şi pe urmă mi-a făcut mai rău.

El se lungi îmbrăcat pe patul tatălui, cu gîndul să n-adoarmă. Somnul îl învinse însă şi nu se trezi decît în zori.

— Cum te simţi ? o întrebă pe maică-sa care veghease în timp ce dormise el.

— Mai bine, mai bine! răspunse ea zîmbindu-i recunoscător, am mai luat o lingură de doctorie şi mă simt ceva mai uşurată.

Apoi îl întrebă dacă nu dorea să vadă satul şi să-şi salute prietenii de demult. Îl asigură că putea să rămînă singură o oră sau două.

El îi spuse Giuseppinei, pe care o găsi lucrînd de pe-acum în grădină, să aibă grijă de maică-sa şi ea îi promise că va avea. Îi vorbi cu blîndeţe. Înspăimîntîndu-se numai la vederea lui, biata ţărancă se grăbi să-i spună că culegea verdeţuri pentru prînz. Nu trîndăvea dar voia mai degrabă să muncească pămîntul decît să îngrijească de o bolnavă. Vina era a cui o făcuse infirmieră.

Casa avea, în mod curios, una din laturi întoarsă către strada principală şi se unea cu ea printr-o potecuţă făcută de picioarele trecătorilor.

Cîmpia mai era încă albă de bruma pe care soarele de toamnă n-o putuse topi. Văzut din locul acela, satul părea mult mai neînsemnat decît era în realitate; părea alcătuit numai din două şiruri simple de case. O cotitură a străzii principale ascundea vederii partea mai puţin ordonată, dar mai populată. Spre vale mai era o stradă lungă cam cît jumătate din strada principală cu care mergea paralel, iar mai încolo, cu spatele la ea, o învălmăşeală de case mici şi murdare unde locuia partea cea mai săracă a populaţiei. La dimensiunile lui, satul conţinea, în embrion, toate împărţirile oraşului.

Alfonso fu puţin tulburat şi grăbi pasul cînd văzu la fereastră capul întunecat al Rosinei, prima lui dragoste. N-o mai iubea, asta era sigur, dar, revăzînd-o, ce sentiment plăcut şi îmbucurător îl încerca!

Ea ajuta o rudă bătrînă la care locuia, dar fiindcă nu prea avea nimic de făcut, trăia ca o domnişoară, mai bine decît oricare altă fată din sat. Alfonso dansase cu ea la o serbare; o alesese pe ea, în primul rînd pentru că o socotea foarte frumoasă, apoi fiindcă prin educaţia şi felul ei de a se îmbrăca părea superioară celorlalte. După aceea se ţesuse între ei o prie-

tenie strînsă, care se manifestase prin cele cîteva cuvinte schimbate zi de zi, ea la fereastră şi el în stradă. În cîteva seri au stat de vorbă mult împreună, oprindu-se ceva mai încolo de casă, adică afară din sat, dar în întunericul adînc el nu se încumetase nici măcar să-i sărute mîna. Îi lăudase peste măsură frumuseţea, dar nici măcar nu-i spusese că o iubeşte. Idealul lui nu era întruchipat de Rosina şi nici măcar acum nu renunţase la căutarea lui. Nu avusese niciodată de gînd să meargă mai departe, în vreme ce în sat se vorbea, şi doamna Carolina îi scrisese despre asta, că Rosina avusese o mare decepţie la plecarea lui.

Se apropie mirîndu-se că ea nu-l recunoscuse de îndată.

— Domnişoră, nu mă mai cunoaşteţi ?

, — Ah ! domnul Alfonso ! făcu Rosina cu mirare calmă, şi se înclină puţin, şovăind, poate fiindcă nu-l recunoscuse încă sau poate pentru că nu se hotărîse încă să-l recunoască.

— Nici măcar nu daţi mîna cu mine ?

— Poftim !

Dar nu-i dădu încă mîna. Mai înainte de a se apleca pe fereastră se uită în stînga şi-n dreapta ca să se asigure că n-o vedea nimeni.

— Cum se simte doamna Carolina ? întrebă ea retrăgîndu-şi mîna pe care n-o lăsase decît o clipă, inertă, într-a lui Alfonso.

— Ah, prost, prost ! făcu Alfonso pe care-l tulburau în chip ciudat ochii aceia negri şi părul ei strîns la tîmple şi căzînd în bucle peste urechi. Ceea ce-i lipsea în felul de a vorbi şi de a se îmbrăca se recupera prin indiferenţa prin care fata îl făcea să dorească aşa de mult zîmbetul ei prietenesc cu care altădată nu se arătase chiar atît de zgîrcită.

— Rămîneţi acum aici ?

— Nu ! răspunse Alfonso, numai atîta timp cît mama va fi imobilizată din pricina bolii ; după aceea o să ne stabilim la oraş.

— Eu m-am logodit, făcu ea simplu.

Dat fiind că nimeni n-o întrebase de asta, era limpede că o spunea casă-i arate cît de puțin îi pasă de plecarea lui din sat.

El uită aproape să întrebe cine era fericitul soț.

— Gianni.

Gianni era fiul lui Creglingi, negustorul. Era un tînăr frumos ; supraveghea administrarea pămînturilor tatălui său care nu mai voise să părăsească prăvălia unde făcuse bani. Rosina făcea o partidă foarte frumoasă, în orice caz mai bună decît dacă s-ar fi măritat cu Alfonso.

— Felicitările mele ! făcu Alfonso, puțin cam tîrziu ca să se mai poată crede că era sincer.

— Multe salutări doamnei Carolina, făcu deodată Rosina și dispăru fără altă vorbă.

El înțelese imediat motivul acestei dispariții. Dinspre cotul străzii venea notarul Mascotti împreună cu Faldelli, proprietarul uneia din cele două cîrciumi ale satului. Era un bătrîn cu îmbrăcămintea soioasă, cu hainele atîrnîndu-i pe mădularele descărnate. Pesemne că-i era frig fiindcă-și ascundea mîinile în mînecile hainei. Îl salutară și el se apropie. Faldelli își ridică brațul, scoțîndu-și mîna din mînecă și o strînse pe-a lui Alfonso scurt și puternic ; apoi își trase iar mîna la adăpost, în mînecă. Nu era un om amabil, și cînd Mascotti îl întrebă pe Alfonso cum se mai simțea mama, el se trase deoparte și privi distrat împrejur. Întrebarea politicoasă a lui Mascotti îi aminti lui Alfonso că avea ocazia să-i reproșeze acestuia lipsa de interes față de doamna Carolina.

Foarte grav, începu să povestească despre noaptea aceea grea prin care trecuse și despre spaima pe care-o trăsese și, deodată, cu o undă de amărăciune și furie în glas, vorbi despre felul în care se purtase Giuseppina, căreia i se încredințase viața mamei sale. Mascotti înțelesese desigur că lui i se ținea această predică. Spuse hotărît, plin de naivitate :

— Ei ! toți sîntem puțin cam leneși pe lumea asta. Pe Giuseppina o fi cuprins-o lenea văzînd că erai

dumneata acolo, fiindcă nu-i nevoie de cine ştie cîţi oameni lîngă un bolnav.

Nu în felul acesta se apărase ziua trecută şi Alfonso rămase surprins. Îl vedea hotărît şi, desigur pregătit, dat fiind că într-un timp atît de scurt înţelesese şi respinsese atacul. Nu-l mai contrazicea în legătură cu faptul că n-avusese prea mare grijă de doamna Carolina, ci lua totul ca şi cum n-ar fi avut prea mare importanţă. El era curator, dar nu era de datoria lui să se ocupe de sănătatea doamnei Carolina. Alfonso se temu ca nu cumva Mascotti să-i răspundă grosolan dacă el i-ar fi spus vreun cuvînt mai tare, aşa cum îi trecuseră atîtea prin cap în timpul nopţii, cînd se înfuriase din pricina Giuseppinei. De aceea tăcu.

Notarul îi spuse că Faldelli avea capital pus de-o parte şi că intenţiona să cumpere terenuri. Părea că această comunicare trebuia să fie urmată de altele care puteau să fie de mai mare importanţă pentru Alfonso. Faldelli îl întrerupse ca să-şi ia rămas bun. Lui Mascotti îi spuse, strîngîndu-i mîna :

— Ştiţi, nu-i nici o grabă, domnule notar !

Se îndreptă cu pasul grăbit spre cîrciuma sa care era aşezată, în faţa prăvăliei lui Creglingi, în piaţa mică, triunghiulară.

— Faci o mică plimbare ca să vezi ţinuturile natale, spuse Mascotti bine dispus. Vin şi eu, cu condiţia să nu mă pui să alerg.

Făcea aluzie în glumă la clipa aceea îngrozitoare în care Alfonso îşi pierduse capul aflînd de starea în care se găsea mama sa.

Pe strada principală toate casele rămăseseră neschimbate, pînă şi culorile lor rămăseseră la fel, fiindcă mai rău nu se puteau decolora, avînd aceleaşi firme, unele ferestre fiind mereu închise, altele mereu deschise. Satul i se părea lui Alfonso ca un obiect de muzeu care nu e atins decît pentru unele lucrări de întreţinere de care e nevoie ca să fie păstrat aşa cum e. Toată activitatea locuitorilor se revărsa în afara satului, pe cîmp.

O singură casă se schimbase, i se adăugase un etaj și dintr-o parte se putea deosebi construcția nouă de cea veche după culoarea mai înnegrită a varului care o acoperea. Era acum locuită de brutarul Selini, dar în sat casei i se spunea în continuare casa Carli, după familia care stătuse acolo mai înainte.

Alfonso reuși îndată să înlăture în gînd tot ce era construit deasupra și să aibă iar în fața ochilor acea mică, neagră și tristă casă nefericită, în care muriseră în cîteva zile toți membrii familiei Carli, cu excepția unuia : doi băieți cu care se jucase Alfonso, o fată de cincisprezece ani și tatăl, bun prieten cu bătrînul Nitti, un om îngrijit, îmbrăcat întotdeauna cu o haină albă, atît de curată că greu se deosebea de făina cu care era îmbibată.

Alfonso își amintea toate amănuntele acelei nenorociri care îi lăsase în copilărie o urmă de neșters. În fața tuturor acelor făpturi puternice și sănătoase nimicite sau create fără niciun rost, avusese primele îndoieli.

Într-o seară, bătrînul Nitti se întorsese acasă mai devreme ca de obicei și povestise că Guido Carli, cel mai tînăr dintre copii, era atins de o formă de tifos atît de violentă încît doctorul presupunea că n-o să reziste. Cu o zi mai înainte, Alfonso vorbise cu băiatul care trăgea să moară. Familia Nitti locuia peste drum de Carli și în mai multe rînduri, în timpul nopții, Alfonso se dusese la fereastră să se uite la casa întunecată unde o singură fereastră era luminată, aceea unde se ducea lupta cu moartea.

Cîteva zile după aceea, băiatul murise și pe cînd Alfonso se gîndea ce dovezi de dragoste i-ar fi putut da prietenului care rămăsese în viață, ca să-l mîngîie pentru pierderea fratelui și ca să se consoleze pe sine însuși, află că și el și sora și tatăl lui erau atinși de aceeași boală înfiorătoare. În fiecare zi ieșea din casă cîte un coșciug ; primul ducea cadavrul fetei, al doilea pe al tatălui și casa rămînea mută și nepăsătoare ca și cum cei care o părăseau ar fi fost cine știe ce marfă lipsită de orice importanță.

Numai cînd nu mai rămase nici un căpătîi de veghiat, în urma sicriului ultimului copil, se deschisese în sfîrşit o fereastră şi apăru în ea, ţinută de doi bărbaţi pe care Alfonso nu-i mai văzuse pînă atunci, mama care striga că vrea să se arunce pe fereastră după cei dispăruţi. Era o femeie încă tînără. Îi ruga să-i dea drumul şi părea că se minuna de faptul că n-o lăsau. Pînă şi lui Alfonso violenţa acelor doi oameni care n-o lăsau pe femeie să moară i se păru dezgustătoare. Casa fu pusă în vînzare, dar nu voi nimeni s-o cumpere pentru că acolo se întîmplase o nenorocire atît de mare şi în cele din urmă fu cumpărată pe un preţ de nimic de către Selini, care venise de curînd să se stabilească în sat. Nici măcar doamna Carolina n-a vrut să audă de cumpărat, deşi familia Nitti ar fi făcut o afacere incomparabil mai bună cumpărînd casa aceea în locul celeilalte care era prea mare şi atît de depărtată de partea locuită a satului.

Probabil că şi notarul se gîndise la vînzarea acelui imobil, fiindcă, trecînd prin faţa casei, spuse naiv, făcîndu-l pe Alfonso să se gîndească la asemănarea dintre cele două afaceri :

— Faldelii mi-a spus că ar cumpăra cu plăcere casa voastră.

Alfonso tresări :

— Nu e de vînzare ! răspunse scurt.

— Şi ce-ai să faci cu ea ?

Grosolănia notarului îi arătă lui Alfonso în ce măsură şederea printre ţărani avusese mai mare influenţă asupra lui decît studiile superioare.

— Bine... dar mama ?

Notarul se trezi adus în cu totul altă ordine de idei şi se văzu limpede cît era de uimit că doamna Carolina mai era considerată un om în viaţă. Se conformă totuşi de bunăvoie la o astfel de prefăcătorie.

— Doamna îmi spunea că are de gînd să vină să locuiască împreună cu dumneata !

— O să mă mai gîndesc ! făcu Alfonso întristat. Noaptea aceea pe care o petrecuse lîngă mama lui

îi luase orice speranţă şi cuvintele lui Mascotti îl făcură să se gîndească la ce se mai putea aştepta de la starea aceea de lucruri. La urma urmei, dacă rămînea singur, ce-ar mai fi făcut cu casa ?

— Mai trăieşte bătrîna Doritti ?

Alfonso îşi aminti de femeia aceea atît de originală, harnică, neobosită odinioară la munca cîmpului sau prin casă, unde făcea de toate numai ca să nu cheme ajutor din afară, astfel că se spunea despre ea în sat că clocea şi ouăle împreună cu găinile ca să aibă mai repede puii, atunci cînd zări o casă mică, cu culorile şterse, cu ferestrele verzui şi pereţii de un cenuşiu murdar, coşcoviţi pe ici pe colo. Se spunea că acea căsuţă nu se dărîmă fiindcă nu se hotărîse în ce parte să cadă, dar avea temelia solidă, depăşind puţin, cu obrăznicie, alinierea celorlalte case.

În casa aceea bătrînul Doritti, soţul ei, ţinuse vreme de mai mulţi ani, la parter, un fel de băcănie şi, pe cît se zvonea, făcuse acolo o mulţime de bani. Creglingi i-o luase înainte şi îi răpise toţi clienţii cu prăvălia lui, aprovizionată din belşug cu mărfuri, în centrul satului.

Doritti mai întîi nu voise să creadă că ar fi fost cu putinţă să se vadă ruinat în felul acela ; scos din minţi de furie, se certă cu jumătate din sat, cu Creglingi şi cu clienţii pe care-i surprindea comiţînd trădarea, adică făcînd cumpărături de la prăvălia concurentului, lîngă care se posta adesea ca să-i prindă. În cele din urmă se liniştise. Aşteptase răbdător ca cei doi-trei clienţi care-i rămăseseră să-i consume ultimele provizii din prăvălie şi apoi închisese uşa şi scosese firma. Cei doi bătrîni mai trăiseră apoi cîţiva ani şi nu avuseseră legături cu nimeni pentru că, din pricina nedreptăţii care li se făcuse, îi urau pe toţi locuitorii satului. Bătrînul Doritti murise fără asistenţă medicală şi de atunci bătrîna Doritti nu mai ieşea din casă decît duminica, pentru liturghie, îmbrăcată cu o rochie de mătase neagră pe care erau broderii negre, cu un desen ciudat care făceau ţesătura să pară foarte grea. În ziua aceea, fiind o zi

de lucru, probabil că ea stătea în spatele unei ferestre, împletind sau torcînd. Era o bătrînică pe măsura casei în care locuia, mică, încovoiată, dar viguroasă.

Alfonso uitase de cei doi şi amintindu-şi de ei avu aproape surpriza unui lucru aflat atunci.

— Trebuie să fi trăit totuşi fericiţi bătrînii aceştia.

Ieşind din sat prin partea aceea, se vedea cam un kilometru de teren verde foarte contrastant, apoi deodată, măgura stîncoasă care arăta că începe Sassonia [1], cum i se spunea în sat acelei părţi stîncoase.

Cimitirul se afla în spatele satului, la oarecare înălţime. Arăta vesel, proaspăt, de un verde intens, întrerupt ici şi colo de lespezile albe. Cel puţin acolo, morţii dormeau foarte aproape de cei vii, moartea nu mai părea o despărţire atît de definitivă.

Mascotti vru să vină cu el să vadă cum se mai simţea maică-sa, dar se opri apoi în uşa casei.

— Îmi face rău, mărturisi el. Cînd Alfonso veni să-i spună că mama nu se prea simţea bine, notarul, văzîndu-l atît de răvăşit exclamă : Sărmanul băiat!

Cu toate că era înduioşat, se îndepărtă ţopăind ca să se încălzească, şi ajungînd la strada principală, făcu un salt cam tineresc.

Doamna Carolina se simţea rău într-adevăr şi Alfonso avea remuşcări că o lăsase singură un ceas întreg.

Simţindu-se mai bine după ce luase doctoria pe care i-o dăduse Alfonso, pusese, desigur, pe seama ei această ameliorare şi, urmînd prescripţia medicului, mai luase o lingură după o jumătate de oră. O cuprinsese starea aceea proastă pe care o cunoştea, cu totul deosebită de cea din timpul nopţii, dar nu mai puţin chinuitoare. Era o oboseală nesfîrşită, avea senzaţia că toate măruntaiele ei refuzau viaţa. Îi asuda fruntea ca în timpul unei crize de inimă, ochii însă, în loc să fie stinşi, străluceau măriţi de suferinţă. Nu

[1] Nume derivat de la *sasso* — piatră.

putu să-i dea explicații lui Alfonso, însă cuvintele lui de compătimire o făcură să plîngă :

— Doctoria aia blestemată ! șopti ea uitînd binele pe care i-l făcuse.

Fu o zi foarte grea, așa cum fusese și noaptea.

Bolnava nu apucă să spună că-i trecuse această nouă indispoziție, fiindcă spre seară o apucă din nou criza care dură aproape toată noaptea.

De atunci nu mai avu nici măcar ameliorări trecătoare. Cu cît se înrăutățea starea bolnavei, cu atît mai mult dorea ea să trăiască și era din ce în ce mai ușor s-o convingi să ia doctoria care, după părerea doctorului, era singurul lucru în stare să-i mai redea viața. Era o suferință necontenită fie din pricina bolii, fie datorită tratamentului. Un alt indiciu că îi crescuse dragostea de viață era atitudinea ei mult mai amabilă față de doctorul Frontini. Boala era atît de avansată încît îi frînsese orice rezistență și-o făcuse să uite orice antipatie. Îi spuseseră că scăparea avea să-i vină de la doctorul Frontini și ea crezuse.

Doctorul venea din pricina asta mai des și rămînea ore întregi stînd de vorbă cu Alfonso, mai degrabă despre alte lucruri decît despre boala doamnei Carolina. Nu-și putuse arăta știința în această privință și încerca să și-o arate vorbind despre altceva. Alfonso se bucura văzîndu-l că se oprește vreme îndelungată în camera bolnavei ; dacă în vremea asta i se făcea rău doamnei Carolina, deși doctorul Frontini n-ar fi putut s-o ajute decît puțin sau chiar deloc, el se simțea mai liniștit.

Mascotti venea des, se oprea la intrare și îi striga cîteva cuvinte de îmbărbătare, dar nu intra. Bolnava băgă de seamă că-i era silă să intre și-l întrebă pe Alfonso :

— Miros așa de urît de fug toți de mine ?

Aerul din încăpere devenise din ce în ce mai greu, încît pînă și Alfonso se simțea ușurat cînd putea să fugă pentru vreo jumătate de oră la aer curat. Nu se mai putea aerisi camera pentru că, în urma unei ninsori, temperatura scăzuse simțitor în cîteva zile,

așa că pînă și ferestrele erau acoperite cu frunzulițe ciudate de gheață. Chiar atunci cînd simțea că i se oprește respirația, bolnava nu mai cerea să se deschidă ferestrele, pentru că o dată cînd sperase că aerul curat avea să-i aducă o alinare, puțin îi lipsise ca să n-o omoare frigul acela mușcător.

Era ciudată viața pe care o ducea Alfonso în camera aceea, tot timpul preocupat s-o convingă pe bolnavă că boala ei nu era gravă, sau să încerce să i-o ușureze. Cît de departe era vremea cînd îi făcuse curte Annettei !

Într-o zi, poștașul Marco îi aduse două scrisori. Una, după cîte spunea Marco, care în timpul lungilor lui incursiuni prin împrejurimi se amuza studiind scrisul adreselor, trebuia să fie de la o femeie. Primindu-le, Alfonso încercă un sentiment neplăcut. Timpul scurs nu era prin urmare suficient pentru toți ca să fie date uitării și întîmplările și oamenii !

Cealaltă era de la un bărbat, caligrafia era a lui Sanneo, dar era semnată Cellani. Într-adevăr, o scrisoare caracteristică băncii Maller & C. și în privința conținutului. Cu formularea rece și măsurată care se întrebuința pentru clienții cărora banca le făcea felurite comunicări în legătură cu afacerile, i se anunța că din telegrama sosită pe adresa lui și semnată „Mascotti" direcțiunea aflase de starea gravă a sănătății mamei sale și că, din această pricină, concediul acordat i se mărea de la cincisprezece zile la o lună. Forma birocratică a scrisorii, semnată de Cellani așa cum obișnuia el să-și pună avizul la contabilitate, nu-l suprinse pe Alfonso. Fu recunoscător pentru luna aceea de concediu și-i citi imediat scrisoarea doamnei Carolina care, găsindu-se într-un moment de desperare, șopti posomorîtă :

— O lună e de ajuns !

Cealaltă scrisoare era de la Francesca.

„Ceea ce eu am prevăzut s-a și întîmplat sau e gata să se întîmple. Nu știu cu exactitate pînă la ce punct au ajuns tratativele dintre tată și fiică, dar aceste tratative au loc zilnic și au mers destul de de-

parte, dovadă că Annetta nu-mi mai spune nimic. Cred că în sufletul ei îi dă de pe acum dreptate tatălui ei, dar fiindcă pînă acum cîteva zile te iubea încă din toată inima, îi e probabil ruşine să recunoască că te-a uitat cu totul.

Imediat după plecarea dumitale a vorbit multă vreme cu domnul Maller care, pe cît mi-a spus Santo, care a tras cu urechea, a ţipat mult, pînă-ntr-atîta că Annetta a plîns, cred că pentru prima dată în viaţa ei. Apoi, văzînd că nu-mi spune nimic, am privit-o cu un aer dojenitor care mi-a cerut un mare efort, aşa cum îmi cere mare efort tot ce fac în folosul dumitale. Annetta mi-a spus că ea te iubeşte în continuare, dar că va avea mult de luptat cu tatăl ei ca să-l facă să consimtă la căsătoria voastră. M-a rugat pentru asta să-ţi scriu cerîndu-ţi să găseşti vreun motiv ca să rămîi cît mai mult în sat.

Bagă de seamă că nu e un semn prea bun faptul că n-a vrut să-ţi scrie personal. Am primit această sarcină dar nu ţi-am scris nimic, aşteptîndu-mă să te văd sosind pe neaşteptate astăzi, cînd îţi expiră concediul ; ştiu asta bine, fiindcă am numărat zilele. N-ai venit însă ! La prima greşeală mai adaugi şi altele pînă cînd vei pierde totul. Îţi scriu ca să-ţi dau un ultim avertisment. Poate că dacă pleci imediat mai poţi încă ajunge la timp fiindcă totuşi nu e încă nimic pierdut. Annetta şovăie împărţită între dorinţa de a-i face pe plac tatălui, care acum o roagă şi o imploră, şi dragostea pentru dumneata, pentru că te-a iubit. Nu mai garantez nimic acum şi poate că la venirea dumitale vei auzi că e logodită cu Macario. Mi-am făcut mai mult decît datoria faţă de dumneata. Dacă în ciuda acestui avertisment, n-ai de gînd să pleci, să ştii că n-are nici un rost să-mi răspunzi sau să-i scrii Annettei. Nu cuvinte aştept de la dumneata, scuzele sînt de prisos. Nu ţi-ar folosi la nimic. Numai venirea dumitale ar mai putea să te salveze, să ne salveze".

Ceea ce numea ea avertisment semăna mai mult cu un strigăt de ajutor şi el fu mişcat de asta. Desigur,

nici nu putea fi vorba să plece din sat şi să-şi părăsească mama care era pe moarte, aşa că n-avea de ales ; oricît l-ar fi avertizat şi l-ar fi prevenit Francesca, el nu putea să-i dea ascultare. Era însă destul de trist că prin această faptă care lui i se păruse firească şi necesară, dar care oricărui alt om i s-ar fi părut iraţională, el să se fi pus de-a curmezişul drumului pe care Francesca îl urma cu atîta energie. El îi stătuse în drum, în timp ce ea sperase să găsească în el un aliat în acea luptă în care, măcar în numele noţiunii de cinste şi dreptate ar fi trebuit să învingă. Maller o sedusese şi pe bună dreptate ar fi trebuit s-o ia în căsătorie. Era singura remuşcare pe care o încerca Alfonso. Mai mult decît pentru Annetta, el îşi făcea reproşuri că o trădase pe Francesca.

Cam vreme de un ceas rămase cufundat în gînduri lîngă patul mamei sale.

— Scrisoarea aceea îţi dă mult de gîndit ? întrebă doamna Carolina care îl observa de multă vreme.

Vorbea puţin fiindcă obosea ; pînă şi puţinele cuvinte pe care le spunea îi veneau pe buze la mult timp după ce le gîndise. Probabil că începuse să-l studieze încă de cînd tînărul se lăsase în voia gîndurilor.

El tresări.

— Nu ! răspunse. E un prieten care tot flecăreşte despre nişte lucruri care nu mă prea amuză.

Ea nu-l mai întrebă nimic. Făcea un mare efort ca să-şi concentreze atenţia asupra lucrurilor din afară şi puteai foarte uşor s-o înşeli.

În rest, scrisoarea Francescăi îi aducea o veste bună. Aşa cum prevăzuse ea, faptul că plecase din oraş însemna că renunţase la Annetta. Acum era sigur, el avea să fie cel părăsit şi rolul îi plăcea cu mult mai mult decît acela de seducător. În schimb, intuia că Annetta n-ar fi suportat să se vadă părăsită şi că, oricum, era mult mai mulţumită că ea îl părăsea prima. Astfel că în privinţa asta nu avea remuşcări.

Apucîndu-se să scrie răspunsul pe care trebuia să i-l dea Francescăi, cu toate că ea nu i-l ceruse, îşi dădu seama că lucrul cel mai greu pentru ca răs-

punsul lui să devină eficace şi ca să nu-şi atragă şi ura Francescăi, era s-o convingă de gravitatea bolii mamei sale. Părea că celor două femei nu li se comunicase nimic despre asta, de la bancă. Pînă la urmă găsi tonul potrivit. Evită orice artificiu şi fu scurt ca omul care înfăţişează fapte adevărate, neîngrijindu-se să mai aducă dovezi. Arătă că mama sa era în pericol de moarte, şi că, pentru moment, nu-i mai stătea capul la altceva. Încheie cu o frază care i se păru, şi care era într-adevăr, bine găsită. Se prefăcu că nu crede că prezenţa lui în oraş ar fi atît de necesară cum susţinea Francesca. „Annetta, după cîte-mi scrieţi, mă iubeşte. De ce m-ar părăsi atunci ? Dacă rămîn aici nu-mi fac decît datoria".

După ce expedie scrisoarea, se simţi uşurat. Era într-adevăr o uşurare, chiar dacă în mai mică măsură, totuşi comparabilă cu aceea pe care o simţise la plecarea din oraş. Se întorcea iar în sat după ce căzuse din nou în jocul acela de intrigi şi nici măcar vederea obrazului cadaveric al maică-si nu-i răpea cu totul bucuria de a se simţi scăpat de ele.

Spre seară, într-o clipă de linişte după o zi întreagă de suferinţe înfiorătoare, bolnava îl întrebă :

— I-ai scris iubitei tale ? Să nu spui că nu-i adevărat fiindcă ar fi păcat să nu fie aşa.

Dar prin ochii pe jumătate stinşi îi trecu un licăr de gelozie.

El nu negă. Ştiindu-se un om care-şi făcea reproşuri amare, plin de remuşcări, avusese grijă în toate acele zile să se poarte în aşa fel încît să nu-şi poată reproşa nici măcar un cuvînt, nici o manifestare bruscă faţă de muribundă. Trebuia prin urmare să se arate sincer, să-i satisfacă curiozitatea şi să n-o mintă, fiindcă pînă şi asta ar fi putut să-l doară. Nu-i spuse tot adevărul din respect pentru secretul altuia, sau cel puţin astfel se scuză faţă de sine însuşi. Îi povesti că iubea o fată, dar că descoperise că era atît de superficială şi de uşuratică încît voia să şi-o smulgă din inimă, ceea ce, de altfel, nu i-ar fi fost prea greu.

— E domnișoara Lanucci ? întrebă doamna Carolina cu un zîmbet silit.

— Nu ! răspunse grav ca la spovedanie, e o fată bogată pe care n-o cunoști.

— Foarte bogată ?

— Așa și-așa ! Oricum, mai bogată decît mine.

Nu voia să-i mărturisească că părăsind-o pe aceea despre care spusese că e superficială se lepăda de o avere mare, fiindcă, aflînd așa ceva, maică-sa nu i-ar fi dat dreptate.

Ea nu mai vorbi despre asta în seara aceea, dar se gîndi probabil multă vreme la cuvintele lui.

— Se vede că nu ții la ea, îi spuse în ziua următoare, altfel nu ți-ai fi dat seama atît de repede că e ușuratică și superficială sau, dacă ți-ai fi dat seama, i-ai fi trecut cu vederea.

După o criză în timpul căreia părea că dintr-un moment într-altul se putea sufoca, recunoscătoare pentru ajutorul pe care i-l dăduse, îi spuse :

— Să n-o iubești și să n-o iubești pe nici una. Femeile nu te merită.

Cu toate că el își închipuise că nu-l mai interesează de fapt nimic din intrigile din oraș, totuși, după ce primise scrisoarea Francescăi, rămînea ore întregi cu gîndul mai mult la ele decît la maică-sa. Dacă, așa cum spunea Francesca, pe tonul acela care nu admitea nici o îndoială, Annetta îl părăsea ca să se mărite cu vărul ei, ce sentimente ar mai fi putut să aibă pentru el ? Ură, desigur. Amintirea acelei căderi a Annettei îi trezea pînă și lui repulsie, dar ce reacție ar fi trebuit să producă în sufletul Annettei măritată cu altcineva ? Rușine și ură și poate, de teamă să nu-și vadă cumva taina dată pe față, o ură activă ; l-ar fi dat afară de la firma Maller și ar fi încercat să-i facă viața imposibilă în oraș. Și cum s-ar fi comportat el față de atîta ură ? Ar fi acționat, s-ar fi apărat ? I se părea că n-ar fi avut nici un drept ! Își închipuia tot felul de persecuții și se înduioșa de nenorocirile care îl așteptau în închipuirea lui.

Mama văzu că avea lacrimi în ochi.

— De ce plîngi ?

— Mă ustură ochii, nu plîng !

Ea tăcu fiindcă credea că plînge deoarece o vedea că suferă atît, în timp ce el lăcrima visîndu-se gonit de la bancă cu mare scandal de către Maller şi Cellani, văzîndu-se ieşind cu capul plecat sub povara unui păcat care nu era însă acela pe care ei i-l reproşau în mod public.

În repetate rînduri, cînd bolnava avea nevoie de el, trebuia să-l strige de mai multe ori ca s-o poată auzi.

Biata femeie avea mereu nevoie de ajutor fiindcă singură nici nu mai putea măcar să se întoarcă în pat. Corpul său avea răni în mai multe locuri din pricină că zăcea ţintuită şi durerea pe care i-o pricinuia apăsarea pe rănile acelea o determina să simtă mereu nevoia să-şi schimbe poziţia. Ca să facă posibilă o mişcare atît de grea, Alfonso găsise un mijloc destul de ingenios. Se apleca înainte pînă la jumătatea patului şi ea îl prindea de gît cu ambele mîini ; el se îndrepta atunci spre partea pe care ea trebuia să se aşeze, după ce se întorcea, şi bolnava făcea această mişcare astfel suspendată, luîndu-şi numai o mînă de pe gîtul lui Alfonso. Prea mare uşurare nu-i aducea mişcarea decît atunci cînd, atîrnînd de gîtul tînărului n-atingea patul decît cu picioarele. El îşi întrerupea visele cînd trebuia să se ducă s-o ajute ca să se prindă de gîtul lui. Însă cînd nu mai era nevoie decît s-o susţină, în timp ce ea ţipa şi plîngea, făcînd primul efort ca să se ridice, Alfonso visa din nou la Maller, la Cellani şi la Annetta.

Foarte curînd însă suferinţele doamnei Carolina se măriră în asemenea chip încît nu-i mai lăsară timp să viseze fiindcă ea nu mai avu nici o clipă de linişte ; avea mereu nevoie de el, nu numai de forţa lui ca s-o ridice, ci şi de inteligenţa lui care să găsească alte mijloace pentru a-i alina noile suferinţe. Nu numai că nu mai putea să viseze, dar nici să raţioneze nu mai putea, fiindcă gravitatea acestui fapt de neîn-

lăturat, care se desfăşura sub ochii lui, îi luase orice posibilitate de a se mai putea gîndi la altceva. Cele mai dureroase tulburări ale doamnei Carolina proveneau de la perturbările sistemului ei nervos. Bolnavei i se părea că salteaua se turtise într-o parte în aşa fel încît putea să alunece din pat şi, oricît de dreaptă ar fi fost, trebuiau s-o ridice în partea aceea punînd perne dedesubt. Desigur, toate aceste eforturi sfîrşeau prin a-i da de înţeles bolnavei că răul sălăşluia în organismul ei şi nu în obiectele care o supărau. La dreapta patului se afla o fereastră ; ea ceru să fie acoperită cu un cearceaf, fiindcă lumina care venea din partea aceea îi făcea rău. Albeaţa cearceafului continuă s-o supere şi chiar după ce Alfonso îl înlocui cu o bucată de pînză neagră, ea n-avu pace.

— Înţeleg, înţeleg ! gemu ea şi nu mai ceru alte schimbări dar dinspre partea aceea, chiar atunci cînd era întoarsă cu spatele, nu încetă să-i vină o indispoziţie nedefinită.

O singură dată Alfonso mai putu să fie atît de liniştit încît să poată ieşi. Se grăbea fiindcă nu voia să lipsească prea mult de lîngă bolnavă şi voia să se ducă măcar pînă-n sat. De aceea nu-i făcu prea multă plăcere cînd se întîlni cum ieşi din casă cu tînărul Creglingi, logodnicul Rosinei. Însoţit de doi săteni se îndrepta spre cîmpurile lui care se aflau ceva mai încolo de casa lui Alfonso ; se întindeau pe jumătate din partea cea mai fertilă a văii.

Alfonso nu se putu stăpîni să n-arate că nu-i făcea prea mare plăcere această întîlnire, dar, băgă imediat de seamă că nici Creglingi nu avu din primul moment înfăţişarea cea mai prietenoasă, ba mai mult, dacă Alfonso n-ar fi dat el întîi nici un semn, ruşinîndu-se să treacă pe lîngă un prieten vechi fără să-l salute măcar, Creglingi nici nu i-ar fi arătat că-l observase.

„Oare mă deranjează atît faptul că s-a logodit cu Rosina ?“ se întrebă Alfonso, uimit de propriul lui sentiment de antipatie, nu de al celuilalt.

— Ce mai faci ? îl întrebă Creglingi, un tînăr puternic, cu trăsături obişnuite, cu pielea pistruiată din cauza soarelui şi cu ochii vicleni şi mici într-un obraz aproape rotund. Era puţin încurcat şi Alfonso atribui asta faptului că era gelos din pricina Rosinei.

— Felicitările mele, îi spuse imediat Alfonso, şi-i strînse mîna cu putere ca să nu-i lase nici o îndoială cu privire la sinceritatea acestei urări.

Dar Creglingi, după ce primi felicitările, nu păru că se simte mai bine în compania vechiului său prieten şi-l părăsi spunînd că trebuia să se întoarcă la o anumită oră după ce avea să se ocupe de tăierea fînului pe unul din cîmpuri, iar pînă acolo mai avea încă destul de mers.

Era o prietenie din adolescenţă care durase pînă la plecarea lui Alfonso, cu toate că, pe măsură ce creşteau, deosebirea dintre cei doi tineri devenea din ce în ce mai mare. Inteligenţa lui Creglingi se dezvoltase puţin, sau, mai bine zis, fusese sufocată de munca manuală. Alfonso nu s-ar fi hotărît niciodată să rupă această prietenie, pentru că păstra un fel de cult superstiţios amintirilor din adolescenţă. Se simţi întrucîtva umilit văzîndu-se el respins. Creglingi avea cu totul două sau trei idei care trebuiau să-i fie de folos pentru toată viaţa şi Alfonso îl suportase dintr-un fel de simpatie şi pentru sentimentul acela de forţă şi de hotărîre care emana din el.

I se păru că cei trei rîdeau pe ascuns de el. I se urcă sîngele la cap şi, întorcîndu-se, era gata să le spună vreo obrăznicie, ei însă mergeau liniştiţi, unul lîngă altul, Creglingi la mijloc cu capul plecat. Probabil, se gîndi el, că a înţeles greşit. Apoi îşi dădu seama că rîdeau din pricină că îşi scosese pălăria, salutîndu-i după obiceiul orăşenesc.

„Idioţii !“ le spuse în gînd ca să se liniştească, „cînd o să am ocazia am să le explic ce rost are asta“.

Trecuse şi luna aceea de concediu şi în ultima zi îşi aminti că trebuia să ceară o prelungire şi-i scrise de-a dreptul lui Cellani o scrisoare caldă în care îi mulţumea pentru răbdarea pe care-o arătase pînă

atunci față de el și cerea fără prea multe ocolișuri o altă lună de libertate. Avea convingerea intimă că cincisprezece zile i-ar fi fost de ajuns dar, avînd în vedere că nu mai era de așteptat nici o ameliorare a stării doamnei Carolina, nu vru să pună în scris un termen prea scurt care semăna cu dorința de a-i scurta viața. În scrisoare spuse însă că spera într-o vindecare completă și adăugă, din scrupul, că poate va mai avea nevoie să mai ceară încă o prelungire.

Îl ultima săptămînă suferințele fizice ale doamnei Carolina scăzuseră, semn că se apropia de marea liniște dătătoare de pace. Organismul ei nu mai era capabil nici măcar de durere.

Într-o dimineață, după o noapte de veghe agitată, în timpul căreia bolnava căzu nu numai în delir, dar suferi și de o înspăimîntătoare slăbire a simțurilor, Alfonso găsi că avea glasul schimbat, timbrul mai adînc și mai puțin sonor. Glasul acesta era întretăiat de respirația grăbită și insuficientă, dar bolnava nu părea că suferă din pricina asta. Într-un moment de luciditate spuse cu un glas chinuit că murea. I se părea că pereții se aplecaseră și amenințau să cadă; afară vuia furtuna — spunea ea — și într-un rînd, ieșindu-și din fire, ceru să se ducă cineva să vadă dacă satul mai era în picioare. Apoi vru să explice ceea ce simțea și ore-n șir căută zadarnic cuvîntul potrivit. Era ceva ciudat, îngrozitor, spunea ea, fiindcă se simțea chinuită dar n-avea dureri.

Își pierdu cu totul cunoștința spre seară, astfel că Alfonso, crezînd-o moartă, izbucni în plîns fără să mai țină seama de nimic. Ziua aceea lungă, plină de chinuri noi, sentimentul nesfîrșit al propriei sale neputințe păreau că-i dezvăluie lucruri uimitoare de a căror existență nu știuse nimic. Boala care răpunea organismul mamei sale sfîrși prin a i se înfățișa ca o ființă însuflețită. O văzuse lovind la anumite intervale de timp, bătîndu-și joc de toate eforturile care se făceau împotriva ei, apoi jucîndu-se cu victima care nu mai avea nici o scăpare, acordîndu-i răgazuri iluzorii, și acum, în sfîrșit, omorînd-o.

Giuseppina atinsese corpul stăpînei şi văzîndu-l rece avu ideea fericită de a-l însufleţi prin încălzirea artificială a patului. În cele din urmă, doamna Carolina mai deschise ochii încă odată şi privi rugătoare în jurul ei. Implora ajutorul cuiva.

Giuseppina se tot mîndrea cu minunea pe care o săvîrşise, dar care nu dură mult. Bolnava simţi poate că se apropie moartea căci, ridicînd capul, ca şi cum ar fi vrut să salute cu politeţe, murmură : „Asta n-am mai simţit niciodată!" Au fost ultimele ei cuvinte. Respiraţia gîfîită se transformă în horcăit. Alfonso crezu că în cele din urmă se va linişti şi că plămînii îşi vor relua activitatea lor normală ; voi s-o sprijine şi o prinse de mînă, dar o simţi înţepenită.

Doctorul Frontini nimeri pe neaşteptate tocmai atunci. Constată decesul în urma unui examen minuţios, ca şi cum ar fi fost vorba de o vindecare.

— S-a sfîrşit ! îl preveni Alfonso ca să-i cruţe osteneala.

Trebui să-l încredinţeze de asta şi pe Mascotti care alergase chemat de Giuseppina şi care nu voia să creadă că murise.

Mascotti voia să-l îmbărbăteze şi începu să vorbească arătînd că aşa era mai bine pentru doamna Carolina. Dar Alfonso n-avea nevoie de nici o încurajare. Nu exagera, nu ţipa, avea vocea sigură şi liniştită. Îl uimea repeziciunea cu care criza aceea groaznică de sufocare pusese capăt atîtor chinuri. Moartea stătea liniştită în patul care n-o mai făcea acum să sufere şi din care nu mai aluneca. Gura îi era deschisă, dar nu pentru a striga. Părea pregătită pentru un căscat nesfîrşit.

Văzîndu-l pe Alfonso atît de liniştit, Mascotti începu brusc să se simtă bine în casa aceea unde intrase înfricoşat că va trebui să asiste la cine ştie ce scene. Vru să mai rămînă şi-l invită şi pe Frontini să stea cu Alfonso. Giuseppina, fără să-i spună nimeni nimic, duse masa din camera moartei într-a sa, puse scaune împrejur şi aduse vin.

Cum se așeză jos, Mascotti îi propuse lui Alfonso să vină să stea la el.

Alfonso refuză spunînd că vrea să rămînă în casa aceea pînă la plecarea din sat. O spuse calm, însă hotărît, așa că Mascotti nu mai insistă.

Atît Mascotti cît și Frontini încercau să devieze conversația, ba vorbiră despre vinul pe care-l beau, ba despre poziția casei, apoi despre zăpada care căzuse din belșug cu o zi înainte și despre temperatura scăzută din ziua aceea, dar în cele din urmă ajunseră iar la întîmplarea care-i adunase în acea încăpere.

Giuseppina începuse prima, arătînd de cît folos îi fusese doamnei Carolina ajutorul ei. Dacă Giuseppina n-ar fi fost acolo, ea sărmana ar fi murit cu o jumătate de oră mai înainte.

Mascotti asculta curios.

— Ce ciudat! Viața nu înseamnă prin urmare decît un pic de căldură.

Vorbea ca un om simplu, în timp ce Frontini susținea că dacă pacienta își revenise, asta nu se întîmplase numai datorită puținei călduri pe care o adusese Giuseppina. Apoi doctorul îi asigură că fuseseră urmate în privința bolnavei toate indicațiile științei, dar încă de la începutul bolii el își dăduse seama că nu mai era nici o scăpare. I-o spusese și lui Mascotti.

— Nu-i adevărat?

Mascotti confirmă.

Alfonso asculta înțelegînd pe jumătate, plictisit de vocile lor. Nu bău deloc și vorbi puțin, numai cînd se vedea silit să răspundă la o întrebare care i se adresa direct. Nu era tulburat, dar părea cufundat în gînduri; îl dobora o oboseală nesfîrșită pe care o simțea în cap și în toate membrele. Desigur, Mascotti se gîndea că e un fiu lipsit de inimă.

Nu mai erau alte paturi în casă în afară de cel al tatălui și pînă și acela trebuia demontat ca să fie scos din camera moartei. Mascotti își reînnoi propunerea ca Alfonso să vină să doarmă la el pentru cî-

teva zile şi Frontini îl sprijini cu ceva mai multă energie fiindcă pe el nu-l costa nimic. Alfonso, obosit, adoptă soluţia care-i cerea să vorbească cel mai puţin : acceptă. Giuseppina promise că va sta ea să vegheze moarta. Nu fusese niciodată atît de săritoare şi de activă. Ea îl anunţase pe preot şi-şi făcuse multă vreme de lucru în jurul moartei, căreia îi pusese un crucifix între mîini, şi-i aşezase alături două lumînări.

Mai înainte de-a ieşi din casă, Alfonso vru să-şi sărute mama şi văzînd că Mascotti şi Frontini nu erau atenţi la el, încercă să intre neobservat în camera de alături. Mascotti însă nu-i dădu voie, spunîndu-i că putea să-şi ia rămas bun de la ea în ziua următoare. Sărmanul om se mai temea încă de scene. Frontini fu de părerea lui Mascotti şi Giuseppina, în zelul ei proaspăt, îl apucă pe Alfonso de jachetă şi fără multă vorbă îl trase înapoi. Dar Alfonso se încăpăţînă şi termină prin a forţa violent trecerea. În lupta aceea îi veniră lacrimi în ochi din belşug. Trebuia oare să-şi părăsească mama ca şi cum ar fi fugit de ea ?

Moarta nu mai avea expresia aceea pe care Alfonso o iubise şi tînărul păli cînd îi sărută fruntea îngheţată. Sărutase un obiect, nu un om.

Apoi deveni ascultător şi făcu tot ce voia Mascotti. Ieşi din casă fără să-i facă nici o recomandare Giuseppinei ; îi lăsa foarte puţin în grijă. Merse între ei cu capul în pămînt. Cei doi erau şi ei tăcuţi fiindcă, după ce văzuseră curgîndu-i din ochi cele cîteva lacrimi pe care i le smulsese felul neomenos în care încercaseră să-l consoleze, durerea lui mută îi înduioşa.

Zăpada îngheţată le scîrţîia sub picioare şi luna plină în mijlocul cerului senin scălda cu razele ei valea albă, care strălucea orbitor în lumina aceea rece. Creştetul măgurii stîncoase, dincolo de sat, părea incendiat, înconjurat de un foc palid, nemişcat. În sat se făcuseră nişte încercări neînsemnate de a curăţa zăpada şi cîteva pete mai întunecate, de pă-

mînt dezgolit, întrerupeau totuşi acea înfiorătoare uniformitate albă.

Casele erau cufundate în tăcere şi-n întuneric; numai dintr-o cameră din cîrciuma lui Faldelli ieşeau prin cele două ferestre două fîşii de lumină puternică şi zvon de voci gălăgioase.

Se opriră în faţa casei lui Mascotti, aşezată lîngă cîrciumă. Frontini se despărţi de Alfonso spunîndu-i cîteva cuvinte pe care el nu le mai auzi; erau probabil de consolare.

Fiica notarului, o fată bătrînă, cam urîţică, îi deschise uşa şi, cu toate că ştia de nenorocirea care i se întîmplase lui Alfonso, îndată după ce-i strînse mîna în semn de condoleanţă, îi adresă o frază pe care o pregătise cine ştie de cînd şi la care nu voia să renunţe cu toate că nu-şi avea rostul:

— Pînă acum n-aţi găsit timp nici măcar să-mi faceţi o vizită; într-o lună întreagă!

El vru să se scuze, dar Mascotti îl întrerupse poruncindu-i fiicei sale să se ducă să pregătească patul pentru Alfonso. Ea ascultă, însă numai după ce-şi arătă surprinderea că nu fusese anunţată dinainte că trebuia să-l găzduiască. Învingîndu-şi oboseala uriaşă, Alfonso ar fi părăsit casa aceea, dacă ea n-ar mai fi îndulcit sfîrşitul frazei. Îi spuse că nefiind anunţată, nu putea să-i dea decît o cameră în care nu s-ar fi simţit prea bine.

În cele din urmă, cînd fu lăsat singur într-o cămăruţă cu o singură fereastră, se simţi foarte prost. Trebui s-o deschidă imediat fiindcă aerul era mai umed decît afară. Un miros puternic de mucegai îi sporea tristeţea. I se părea că totul putrezeşte în jurul lui. Camera era la parter şi fereastra dădea în strada principală. Cînd se întoarse de la fereastră, mirosul era încă puternic, ca şi cum nici nu s-ar fi aerisit. Fu cît pe ce să fugă de acolo, sărind în stradă. I se făcu teamă că nici în noaptea aceea nu va putea dormi, cu toate că numai de la somn mai aştepta o alinare; dorea acest lucru ca să fie măcar

pentru cîteva ore eliberat de tristeţe ; i se părea că n-o să-l mai părăsească niciodată.

Totuşi ce-ar mai fi vrut să doarmă ! Oboseala lui era covîrşitoare ; nu-şi mai simţea capul pe umeri. Dacă pleca de-acolo, nici n-ar mai fi ajuns pînă la el, ci ar fi adormit în zăpadă.

Nu se simţi prea bine în pat. Pînza cearşafului era aspră şi grosolană şi, ceea ce era şi mai rău, pînă şi patul i se părea umed ; îndată ce închise fereastra, în cameră începu să miroasă îngrozitor. Pereţii, mobilierul vechi emanau mirosul acela.

Nu simţi însă că-l cuprinde treptat un somn binefăcător. Indispoziţia aceea pe care o mai atribuia încă mirosului urît şi lipsei de aer creştea. Se hotărî din nou să se scoale şi să plece de-acolo. Era atît de hotărît să facă asta încît îşi imagina cum avea să se scuze faţă de Mascotti, ziua următoare. I se păru chiar că era pe punctul de a-şi pune în aplicare planul şi că se şi ridicase pe jumătate. De fapt, nu-şi mai amintea însă cum s-a culcat, cu toate că-şi mai dădea seama că mai e încă în acelaşi pat, înfundîndu-şi în pernă capul care-l durea. Se simţi dintr-o dată mai bine, culcat mai confortabil în pat şi fără dureri. Nici nu se mişcă de teamă să nu-i piară această stare binefăcătoare. Nu dormea, desigur, dar se odihnea într-o stare plăcută.

Nu-şi mai aminti cum se făcuse această tăcere, dar, pe neaşteptate se trezi într-altă parte şi într-o stare de spirit cu mult deosebită.

Zăcea în patul lui, acasă, în camera aceea mare, bine aerisită şi soarele de vară pătrundea printr-o fereastră deschisă. Era în convalescenţă după o boală lungă şi atît de slăbit încît nu reuşea să dea la o parte învelitoarea care îl apăsa pe piept. Dar ăsta era singurul lucru care îl deranja, în rest se simţea vesel, fericit. Se uita la fîşia aceea de lumină în care dansau nenumărate firişoare de praf care se mişcau prin aer, ca o ceaţă uşoară pe care soarele o scoate la iveală pînă şi-n atmosfera cea mai curată. Era fericit fiindcă ştia că de azi în cîteva zile i se va da

voie să iasă la aer şi la soare. Era fericit fiindcă auzea cum se mişcă în bucătărie maică-sa, încă tînără, care îngîna un cîntec, muncind pentru el. Se auzea de-acolo zgomotul ritmic pe care-l făcea ea tocînd carne cu un cuţit, dar îi mai stăruia în auz alt zvon monoton, un zumzet blînd, ca o notă prelungită, care-l adormea.

Probabil că intrase cineva pe micul coridor, fiindcă auzea pe lespezi un pas mărunt şi foşnetul unei rochii. Chiar în faţa uşii lui se auzi un glas plăcut de femeie : „Cum te mai simţi, Alfonso ?“ Oricît era de dulce, vocea devenea de nesuportat fiindcă se multiplica şi răsuna în toată casa aceea mare şi goală. A cui era de i se părea atît de cunoscută ? O compară cu toate vocile de femei pe care le cunoştea şi nu semăna cu nici una. „Ah ! da ! Francesca !“ şi-l apucă o adîncă indispoziţie gîndindu-se : „Dacă s-a stabilit în sat o să le răpească odihna tuturor locuitorilor.“

Uşa se deschise şi deodată camera fu năpădită de un zgomot mare de căruţe care treceau pe stradă şi de strigătele prelungi ale căruţaşilor. Cu o mişcare instinctivă, el închise ochii ca să se izoleze. Era maică-sa. O recunoscu mai înainte ca ea să ajungă la pat şi-i văzu şi zîmbetul acela de mulţumire fiindcă el era atît de cuminte. Ea se aplecă asupra lui şi-l sărută, dar tocmai pe ureche. El simţi o durere vie, ca şi cum înăuntru i-ar fi pocnit ceva, şi se trezi.

Fu orbit de lumina care intra pe fereastră. S-a şi făcut ziuă ? Uimirea era şi mai mare fiindcă se simţea încă obosit, ca şi cum ar fi dormit cel mult o oră.

Lîngă pat săteau Mascotti şi Frontini care păreau să nu fi băgat de seamă că el se trezise.

— Cît poate să dureze ? întrebă Mascotti frecîndu-şi nasul cu degetul arătător.

— Cine ştie ? Încă cincisprezece zile. E probabil febră tifoidă.

— Am tifos ? făcu Alfonso.

— Vedeţi că se simte mai bine ? strigă Mascotti mulţumit.

— Aveți febră, dar e ușoară, spuse Frontini adresîndu-se lui Alfonso. Asta vi se trage probabil din oboseală și de la supărare. Vă asigur că nu e mare lucru. De altfel, am impresia că vă simțiți mult mai bine.

Era prin urmare bolnav și se mira că nu-și dăduse seama de la început. Avea febră, apoi frisoane de-a lungul spinării, tot corpul era înfierbîntat și uscat, și avea un tic al maxilarelor care-l făcea să rîdă. Nu era prea neplăcut, după cum nu-i displăceau nici visele pe care i le dăduse febra.

— Ei, te simți mai bine ? îl întrebă Mascotti aplecîndu-se deasupra lui, vrînd probabil să nu-l audă Frontini. Alfonso înregistrase tot ce visase și tot ce auzea acum.

— Eu te-aș ține cu plăcere aici, dar n-am pe nimeni care să te poată îngriji așa cum ai nevoie. Giuseppina, da, ea ar putea s-o facă fiindcă are practică.

— Da, da, acasă, strigă Alfonso, pe care febra nu-l făcuse să scape din vedere teama care-l cuprinsese pe bietul om la gîndul că trebuie să țină un bolnav în casă.

Mai auzi cum Mascotti vorbea cu Frontini și-i arăta că și Alfonso dorea să se întoarcă acasă.

Îl fură somnul iar, dar nu în întregime. Lupta cu febra și din cînd în cînd o biruia. Auzea vocea maică-si care-l întreba cum se simte, apoi, dintr-o dată apuca să vadă auriul mustăților lui Frontini. Era foarte zelos Frontini. De fiecare dată cînd Alfonso deschidea ochii, îl vedea lîngă pat cum îi pipăia pulsul sau cum îi punea bucăți de gheață la cap. Era probabil bun la suflet și în toiul febrei, Alfonso se înduioșă pentru bietul om pe care îl urîse atît.

Apoi febra crescu din nou și-l cuprinse o durere puternică de cap. Simți că se sufocă și asta îi făcu foarte rău. „Ah ! sărmana maică-mea !“ gîndi el amintindu-și de criza aceea de sufocare la care fusese martor, desigur mult mai chinuitoare.

Pierduse probabil noțiunea timpului fiindcă, deschizînd ochii văzu că se întunecase de-a binelea. O luminiță ardea lîngă patul lui și Giuseppina, pe ju-

mătate adormită, era întinsă pe o canapea așezată sub fereastră, paralelă cu patul lui. O chemaseră va să zică pe ea, în loc să-l dea afară din casă pe el. Și Mascotti era un om bun. Îi era atît de sete ! Ieși cu un picior din pat ca să se ducă să bea dintr-o sticlă pe care o descoperise fiindcă se reflecta în ea puțina lumină care ardea în cameră.

— Vreți să rămîneți în pat ? strigă pe neașteptate Giuseppina îndreptîndu-se spre el amenințătoare.

Înspăimîntat, își retrase piciorul.

— Nu voiam decît să beau apă ! se scuză el.

— Ah ! și-a venit în fire ! făcu Giuseppina gîndind cu voce tare. Iertați-mă ! adăugă ea, dar vocea aceea groasă, de bărbat, nu părea că-și cere iertare. Mi s-a spus să fiu foarte atentă.

Îi dădu apă cît avu nevoie.

Petrecuse probabil mai multe zile în starea aceea, fiindcă de mai multe ori, deschizînd ochii, se mira văzînd lumina zilei. Știa că-i închisese noaptea. O dată, deschizîndu-i, se minună văzîndu-se pe stradă, în fața casei lui Mascotti, susținut de Frontini și de Giuseppina. Crezînd că e un vis, nu-și arătă uimirea și nu ceru explicații. Fu urcat într-un cărucior care se puse imediat în mișcare, încet, neputînd evita totuși, din pricina pavajului neregulat, zdruncinăturile pe care el le simțea ca pe niște lovituri de ciomag. Fu fericit cînd alte imagini o goniră pe aceea și noaptea, cînd îi reveni în minte acea plimbare, i se păru rodul unui delir.

De dimineață însă, simțindu-se liniștit ca după o odihnă îndelungată și cu mintea calmă, puțin moleșită, totuși în întregime readusă la faptele care precedaseră boala, își dădu seama că nu fusese o halucinație. Vedea bine, în toate detaliile, camera lui de acasă, mobilierul vechi, orologiul cu pendulă care mergea și arăta ora opt, cele două paturi — patul maică-si mai era încă acolo. Duseseră cadavrul și făcuseră patul din nou, ca și cum cea care plecase de-acolo avea să se culce la loc. Perna era aceeași și el o recunoștea după o pată mare de cafea pe care o fă-

cuse răposata atunci cînd refuzase o ceaşcă pe care i-o aduseseră într-o clipă în care suferinţele o scoseseră din minţi.

Asta era de ajuns ca să-i aducă înaintea ochilor toate întîmplările îngrozitoare la care fusese martor în ultimele cincisprezece zile. Îi veniră lacrimi în ochi, care îl mai alinară, lacrimi de compătimire. Durerea de a se vedea atît de singur pe lume îi stîrnea plînsul. Plîngea pentru sărmana bătrînă care murise iubind viaţa şi care ştiuse cu mult timp înainte că trebuie s-o părăsească. El trăia, continua să trăiască şi cît era de plăcută viaţa asta acum cînd nu simţeai pulsaţia sîngelui, mecanismul pe care ea se baza pentru a-şi putea urma cursul şi cînd aveai sentimentul că trăieşti şi că vei trăi veşnic.

Îi veni să rîdă uitîndu-se la Giuseppina, fiindcă-şi amintea că o mai văzuse făcînd pe infirmiera.

— Va să zică, bătrînul m-a dat afară din casă!

Giuseppina protestă :

— V-a adus aici cu toată grija, cu şareta.

Din ce-i povesti Giuseppina, înţelese că fusese îndepărtat din casa lui Mascotti din pricina temerii pe care Frontini nu reuşise să i-o spulbere, cum că ar fi vorba de tifos. Cea care ceruse cu cea mai mare violenţă îndepărtarea lui fusese fiica notarului şi într-o zi, înspăimîntată de o migrenă care durase cîteva ore, de faţă cu Frontini, îl pusese pe taică-său în următoarea alternativă :

— Ori pleacă el, ori plec eu!

Frontini ceruse un răgaz de două zile şi venind într-a treia îi găsise ducîndu-l pe scări în jos, aşa încît nu-i mai rămăsese altceva de făcut decît să ajute la transportarea lui, conducîndu-l cu multă băgare de seamă. Ceea ce i se păruse lui Alfonso că e vis era adevărat în toate amănuntele. Pe scări el se împotrivise, slab, fiindcă n-avea putere, însă îndată ce ieşise la aer curat se liniştise şi privise în jurul lui cu un aer mirat şi fără să spună o vorbă ; se lăsase aşezat în şaretă, spre marea bucurie a lui Mascotti, care striga :

— Dar se simte bine şi putem să-l ducem pînă şi la oraş fără nici un pericol!

— Ce pungaş! bombăni Alfonso indignat, gîndindu-se că vreme de trei ani şi mai bine, maică-sa nu avusese alt sprijin în afară de individul acela.

Frontini sosi puţin după aceea şi fu peste măsură de surprins văzîndu-l că-şi venise complet în fire şi auzind că schimbarea în bine avusese loc cu cîteva ore mai înainte. Totuşi, ceva mai tîrziu susţinu că aşa era normal să fie şi că el prevăzuse asta. Era probabil un doctor care se obişnuise să greşească des, fiindcă nu se arăta prea mirat cînd faptele nu se conformau întocmai diagnosticului său.

Se purtase însă atît de frumos în timpul bolii şi Alfonso îi mulţumi cu lacrimi în ochi. Oricum îi era recunoscător, dacă nu pentru altceva, cel puţin pentru bucuria care îi străluci pe faţă la cuvintele sale.

După-amiază veni Mascotti şi păru că n-avea de gînd să vorbească deloc despre drumul la care-l silise pe Alfonso în timpul bolii. Alfonso vru să se arate rece şi Mascotti băgă de seamă repede fiindcă îl mai văzuse o dată încruntat şi ştia cum arată cînd se supără. Îi explică că voise să-l transporte deoarece camera aceea a lui nu era de fapt potrivită pentru un bolnav. Apoi, văzînd că Alfonso nu-şi schimba expresia, mărturisi oarecum încurcat că Lina, fata lui, îi ceruse să-l îndepărteze din casă. Alfonso mai tăcea încă, şi în cele din urmă Mascotti se indignă:

— Sîntem bătrîni, ce-i drept, dar vrem să mai trăim cîţiva ani.

Era mai mult decît ar fi fost nevoie ca să-l îmblînzească pe Alfonso şi să-l facă din nou prietenos.

Mascotti schimbă vorba numaidecît. Vorbi despre vînzarea casei care acum devenise necesară. Creglingi, logodnicul Rosinei, oferea zece mii de franci pentru toată casa, cu mobilier cu tot.

— Mie nu mi se pare deloc rău, spuse Mascotti. Puţin după aceea, plecă.

Rămînînd singur, Alfonso începu, pentru prima oară, să se gîndească iar la întîmplările din oraş. Cre-

ierul lui se odihnise în timpul bolii şi gîndul la Annetta îi apărea cu totul nou. Nu se mai putea înduioşa pentru lucruri care se întîmplaseră cu mult înainte şi de care se socotea întrucîtva răspunzător. Era acum altul, un om care ştie ce vrea. Celălalt, cel care o sedusese pe Annetta, era un tinerel bolnăvicios cu care nu mai avea nimic comun. Nu era pentru prima oară cînd avea impresia că iese din copilărie.

Dacă, întorcîndu-se în oraş ar fi văzut că Annetta îl iubea încă, s-ar fi căsătorit cu ea fiindcă avea din plin sentimentul propriei lui datorii. Dar ar fi avertizat-o, ar fi încercat să-i arate ce imensă greşeală erau gata să săvîrşească unindu-se. I-ar fi spus :

— Eu am o anumită structură sufletească, dumneata ai alta, dar devenind stăpînul dumitale după lege, am să mă folosesc de tot ce-mi va sta-n putinţă ca să te schimb, ca să te fac să-ţi părăseşti gusturile şi obiceiurile. Ba i-ar fi spus chiar mai mult : Te iubesc, desigur, dar nu pînă-ntr-atît încît să-ţi îndrăgesc şi să-ţi tolerez defectele. De cînd te-am cunoscut te-am urît şi te-am dispreţuit, uneori şi atunci cînd îţi arătam dragoste.

Îşi dădea seama că gîndurile astea îi puneau sîngele în mişcare. Avea fruntea asudată şi vederea i se împăienjenise. Lupta în care era gata să se arunce era grea şi după ce trăise cufundat în acea febră învăluitoare alături de fantome atît de dragi, îi simţea şi mai mult încleştarea.

Dacă, în schimb, aşa cum prevăzuse Francesca, Annetta nu l-ar mai fi iubit, şi ar fi fost deja logodită cu altcineva, el s-ar fi retras în singurătatea lui unde trăia atît de liniştit şi de fericit. Întîmplarea n-ar fi avut altă consecinţă decît că i s-ar fi luat orice posibilitate de a mai avansa la banca Maller. Nu era o nenorocire atît de mare, fiindcă salariul lui îi ajungea şi aşa cum era. De altfel, aptitudinile lui comerciale nu-i dădeau dreptul la avansări prea mari şi dacă pierdea această posibilitate din altă pricină, asta n-ar fi însemnat prea mare lucru.

Zîmbi în gînd mamei sale a cărei umbră părea că-i încuviințează planurile. Avea conștiința împăcată. Făcea ceea ce i se părea că e mai drept, urmînd normele morale cele mai sigure, fiindcă, pe de-o parte se declara gata să ia asupra sa orice răspundere față de Annetta, oricît s-ar fi plîns după aceea de consecințele pe care le-ar fi suportat, pe de altă parte renunța la bogăție fiindcă nu voia să i-o smulgă nimănui.

Dacă Annetta nu-l mai iubea, el se retrăgea din viață, își pierdea orice interes pentru ea și în viața contemplativă, căreia intenționa să i se consacre, n-ar fi fost nevoie să flateze sau să se prefacă și nu risca să vadă încolțindu-i într-o bună zi în inimă o dragoste născută din vanitate și din lăcomie. Ar fi trăit cu sinceritatea lui înnăscută, cu dorințe simple, nefalsificate și de aceea durabile.

Spre seară, doctorul îi găsi puțină febră și-și exprimă teama că s-ar putea să mai crească. Alfonso nu se înspăimîntă însă din pricina asta, fiindcă știa mai bine decît el care erau cauzele acestei înrăutățiri și, de altfel, după un somn îndelungat, fără vise, se trezi cu mintea limpede și puterile îi reveniră într-atît încît toată ziua putu să și-o petreacă stînd așezat.

În ultima zi pe care și-o petrecu în pat, primi vizita lui Creglingi care venea să trateze cu el în legătură cu cumpărarea casei. Întîmplarea făcu ca, o jumătate de ceas mai devreme, să treacă pe-acolo Mascotti ca să-l înștiințeze în mare grabă că Faldelli făcea o ofertă mai bună decît cea a lui Creglingi. Faldelli voia să deschidă în casa aceea o altă cîrciumă și să folosească încăperile de sus ca magazii și pe cele de jos, căci erau două încăpătoare, drept pivnițe de vinuri. Oferea douăsprezece mii de franci. Vizita lui Creglingi fu neașteptată, fiindcă Mascotti promisese că-l va anunța personal că nu se va mai încheia contractul cu el. Alfonso însă ar fi fost îndurerat să știe că în casa tatălui său se deschidea o cîrciumă și-l rugă pe Mascotti să-l facă pe Creglingi să mai mărească oferta. Mai întîi crezu că Creglingi venise

după ce vorbise cu Mascotti, îl văzu, în schimb, uimit cînd auzi că e invitat să mărească oferta. Alfonso îi arătă că Faldelli îi oferise mai mult şi că, de aceea, nu putea să-l prefere pe el. Era sincer ! Dacă nu s-ar fi temut că Mascotti îl va lua peste picior, ar fi acceptat oferta lui Creglingi fără să mai discute. I-ar fi plăcut să-i lase casa frumoasei Rosina şi ceea ce l-ar fi îndemnat şi mai mult să-l prefere pe Creglingi era teama ca nu cumva acesta să creadă că-l duşmăneşte din pricină că se căsătorea cu fosta lui iubită. Diferenţa de două mii de franci i se părea neînsemnată. Cînd îi vorbi însă despre dorinţa lui de a-i da întîietate, pe faţa lată a lui Creglingi trecu un surîs ironic voit. Asta îl răni adînc.

— Oricît aş vrea eu, strigă, tutorele meu nu mi-ar ierta dacă aş accepta oferta ta.

— Se poate ! făcu Creglingi cu obraznicie, dar mai înainte de a mă hotărî să măresc oferta, vreau să vorbesc cu Faldelli.

Nici măcar nu-şi dădea osteneala să se prefacă că-l credea.

— Ascultă, zise Alfonso, căruia în starea lui de slăbiciune i se urcase sîngele la cap cu mare violenţă, dacă apuci să ieşi din camera asta, te previn că socotesc rupte orice tratative între noi doi.

Creglingi se ridică şi spuse că în afaceri nu ţinea seamă de nimic şi că nu ceda la nici o presiune.

— Afacerile nu se încheie aşa, cu una, cu două.

Faldelli, care venise singur, îl găsi pe Alfonso încă furios. Fără să mai citească contractul pe care-l adusese Faldelli, Alfonso semnă imediat, cu toate că nimeni nu-i cerea atîta grabă. Unele clauze fură completate mai tîrziu şi văzînd că cealaltă parte contractantă e atît de grăbită, Faldelli îşi mai micşoră oferta. Mobilele, spunea el, erau mai vechi decît credea.

Cu toate că aflase că fusese încheiat contractul, Creglingi veni la el cu intenţia făţişă să-i facă în ciudă. De două sau trei ori îi spuse că dacă i s-ar fi dat destul timp, el ar fi plătit mult mai mult. Această afirmaţie îl lăsă rece pe Alfonso şi îl făcu să su-

rîdă dispreţuitor, dar Creglingi nu interpretă dispreţul acela aşa cum ar fi vrut Alfonso.

— Sigur, bombăni el umilit, văzînd că problema banilor n-avea nici o importanţă pentru Alfonso, ceea ce urmăreai de fapt era să-mi faci mie în ciudă.

Alfonso nu se apără fiindcă-şi dădea seama că, oricum s-ar fi comportat, celălalt n-ar fi găsit decît motive ca să-şi sporească duşmănia şi mai mult. Se despărţiră fără altă vorbă, şi nu se mai văzură niciodată.

O văzu din nou pe Rosina şi încercă un sentiment de repulsie, ca şi cum s-ar fi întîlnit cu însuşi Creglingi. Făcu un efort ca să se stăpînească; nu voia s-o confunde cu logodnicul ei şi o salută surîzînd. Îşi scoase şi pălăria ca să fie şi mai politicos. Ochii mari şi negri ai Rosinei se rotunjiră de uimire şi ea îi răspunse ezitînd. Era limpede că forma aceea de salut nu se obişnuise niciodată în sat.

Cu cîteva zile înainte de a pleca, Mascotti îl rugă să vină să-şi ia rămas bun de la fiica lui, dar Alfonso nu se duse cu toate că-i promisese. Nu-i purta pică, dar l-ar fi plictisit să se ducă să asculte tîmpenii sau grosolănii. Mascotti se arătă foarte distant faţă de el şi doar în ultima zi se mai însenină.

În ziua aceea, Faldelli îi aduse toţi banii, ban cu ban, cum spunea el. Mascotti voia să plece, dar Faldelli, care picase pe neaşteptate, îl rugă să rămînă ca să fie de faţă la întocmirea actelor. Îi dădu, în loc de douăsprezece mii de franci, numai nouă mii şi pentru ce mai lipsea, o chitanţă de la Mascotti împreună cu diverse acte anexate. Surprins la început, şi întrucîtva jignit, Alfonso îl întrebă pe Mascotti de ce nu aşteptase să primească de la el suma care i se cuvenea. Mascotti, puţin încurcat, spuse că procedase aşa ca să-l scutească pe el de aceste plictiseli şi Alfonso avu destul timp ca să se convingă că nu s-ar fi căzut să spună nici măcar un cuvînt de nemulţumire în legătură cu suma oprită, care era prea ridicată, aşa încît nu examină chitanţele decît atunci cînd fu singur.

Erau, în cea mai mare parte, socotelile farmacistului, care luate împreună, nu făceau mai mult de vreo cîteva sute de franci, apoi o chitanță de la Giuseppina pentru o sumă pe care Alfonso n-o găsi mai mare decît credea el că ar fi meritat, o chitanță de la Frontini pentru o sumă care l-ar fi făcut să zîmbească dispreţuitor pînă şi pe cel mai nenorocit medic de la oraş. În sfîrşit, o mică chitanță de la Mascotti care trebuia să justifice lipsa restului, mai mult de jumătate. Erau cîteva cuvinte scrise cu creionul, din care Alfonso nu putu să descifreze decît unul „Tutela" şi după aceea cifra.

Părea că atitudinea lui Alfonso fusese pe placul lui Mascotti pentru că, fără să fie invitat, vru să-l însoţească în vizita pe care Alfonso o făcu la cimitir înainte de a pleca.

— Să vă las singur acolo doar cu durerea ? Cum o să am inima asta !

Prezenţa lui îi mai linişti tulburarea lui Alfonso. El se aşteptase să fie năpădit de durere şi fu uimit că nu era cuprins de emoţie. Stătea acolo, nemişcat, înaintea grămăjoarei simple de pămînt care era mormîntul mamei lui, şi care nu avea încă lespedea comandată, şi se simţea atît de indiferent încît încercă să se scuze faţă de sine însuşi. Ce era acolo, dedesubt ? Un corp distrus, lipsit poate de orice asemănare cu fiinţa care îl însufleţise. Fiinţa aceasta, sufletul, forţa ei nevăzută, credinţa filozofilor, nu se afla acolo, în mormînt.

Cimitirul semăna ca aşezare cu o ţarină oarecare şi era înconjurat de un zid. Mormintele, cea mai mare parte din ele împodobite cu cruci mici de piatră, erau înşirate ordonat, unul după altul, cu inscripţiile spre aleea principală, către care dădea una din laturile cele mai înguste ale cimitirului. Semăna cu un ogor prelung pe care plugul trăsese brazdele lungi, regulate. Era împărţit în două de o singură alee ce ducea la o capelă mică, aşezată cu faţa la intrare.

Mormîntul bătrînului Nitti se afla lîngă poartă, dar era despărţit de alee prin două şiruri de mor-

minte. Ca să ajungă acolo, Alfonso trebui să treacă peste morminte. Ajunse în faţa unei pietre şlefuite pe care se afla numele doctorului, anul naşterii şi al morţii. Cîte lacrimi nu vărsase Alfonso pe mormîntul acela ! Cît de simple şi de vii fuseseră sentimentele lui la moartea tatălui !

Cu o seară înainte de plecare, Giuseppina îi spuse că Faldelli o angajase în serviciul lui şi îi descrise ce schimbări voia să facă el în casă. Noul stăpîn avea să folosească locuinţa aceea mai bine decît familia Nitti. Astfel, partea pe care familia Nitti n-o mai folosea deloc, era pentru el mult mai importantă. În mîinile lor, îi spusese el Giuseppinei fusese un capital mort. Vorbea cu plăcere despre planurile sale, ca toţi oamenii întreprinzători.

Alfonso fu aproape dat afară din casă. La patru dimineaţa îl deşteptă Faldelli în persoană, care îi spuse că-l lăsa în continuare să doarmă, dar că venea numai să-l roage să-i dea voie să îngrămădească în camera aceea toate mobilele din casă. Alfonso se sculă şi înainte de a se duce la gară stătu cam jumătate de ceas să se uite cum muncitorii transportau acolo mobile de care nici nu-şi amintea măcar că existaseră.

— O vreţi dumneavoastră ? întrebă Faldelli întinzîndu-i o pipă lungă, de lemn, cu un cap din spumă de mare. El o recunoscu. Tatăl lui n-o mai folosise în ultimii ani ai vieţii ; era o amintire din anii cei mai frumoşi ai adolescenţei sale, cînd părinţii lui erau sănătoşi. N-o primi din mîndrie, dar vru să i se arate recunoscător lui Faldelli şi-i strînse mîna cu căldură. Celălalt se arătă amabil, însă era distrat şi-l părăsi dintr-o dată ca să trimită o înjurătură şi un picior în spate unui ţăran care, mutînd masa, spărsese un geam de la uşă. Alfonso zîmbi văzînd că atunci cînd Faldelli se întindea, toate veşmintele îi deveneau prea scurte ; de obicei stătea chircit.

În timpul călătoriei, Alfonso rămase mereu singur în compartimentul lui de clasa a treia.

Într-una din gări auzi voci de oameni care se certau.

Se uită pe fereastră și văzu un om foarte prost îmbrăcat care sărise dintr-un vagon.

Îl îmbrînciseră afară, și conductorul îi explică lui Alfonso că nu plătise biletul și că de milă nu-l arestaseră.

Cînd trenul se puse în mișcare, sărmanul de el mai era încă în același loc, ștergîndu-și cu mîneca pălăria veche care îi căzuse pe jos din pricina săriturii. Se uita la tren cu mare tristețe. Ce avea să facă oare în satul acela în care se trezea din întîmplare și unde nu cunoștea pe nimeni ?

XVII

Sosirea în oraș fu tristă. În timp ce pe cîmp fulguia zăpada albă și veselă, dinspre mare sufla scirocco-ul și peste oraș burnița monoton. Pe Alfonso îl cuprinse jalea și avu sentimentul că vremea aceea n-avea să se mai schimbe niciodată. Nu erau nori vizibili pe cer, dar pînă departe în zare se vedea doar un strat cenușiu-murdar. Cînd să iasă din gară, fu oprit de Prarchi care venea alergînd ; în grabă uitase să închidă umbrela, cu toate că se găsea într-un loc acoperit.

— L-ați văzut pe Fumigi ?

— Eu nu !

— Oare să fi și sosit ? și-l părăsi pe Alfonso, ca să se ducă să vorbească cu șeful gării.

Se întoarse la Alfonso care nu înțelegea cum putuse șeful gării să-i dea atît de repede informații despre un pasager.

— Nu vine astăzi ! Și dumneavoastră ce faceți pe-aici ?

— Am sosit chiar acum ! răspunse Alfonso uimit că Prarchi nu știa de absența lui atît de îndelungată.

— Ah da ! Apoi, părîndu-i rău că arătase atîta lipsă de interes în legătură cu soarta lui Alfonso, se scuză. Sînt așa de distrat ! Știam că erați plecat ! Îmi spuseseră și Macario și Maller.

Plecară. Traversară piața și o luară pe strada Ghega, care pătrundea în oraș prin cartierul acela compact, izolat. În scurtă vreme ajungeai pe străzi mai locuite.

— În doliu ? îl întrebă Prarchi cu o uimire care i se păru legitimă.

— Da, pentru moartea mamei.

Prarchi îi prezentă condoleanțele sale, apoi, stînjenit, fiindcă nu știa pe ce ton să vorbească, vru să se despartă de el. Dar Alfonso era prea dornic să afle mai repede știri despre casa Maller și se oferi să-l conducă oriunde. Apoi, văzînd că Prarchi rămînea tăcut, îi spuse că de o lună lipsea din oraș și că nimeni nu se îngrijise să-i dea vreo veste ; de aceea, îl ruga să-i povestească dacă se întîmplaseră lucruri noi cel puțin în legătură cu membrii clubului de miercuri. Cu multă dibăcie îi dădea de înțeles că asta nu era decît o parte din știrile care îl interesau, cînd de fapt Prarchi ar fi putut să-i satisfacă toată curiozitatea cu un singur cuvînt.

Dar Prarchi nu pronunță acest cuvînt și vorbi despre Fumigi. Repetă lucruri pe care Alfonso le știa în parte. După lichidarea fatală a firmei Fumigi, începuse să se manifeste la el o boală pe care Prarchi o identificase imediat drept paralizie progresivă, pe cînd alții mai ezitau încă între această boală și tabes. Vocea lui Prarchi nu trăda emoție decît atunci cînd povestea despre vreun diagnostic de-al lui prin care, pe ocolite, îl făcuse de rușine pe cine știe ce medic foarte cunoscut. Soarta tristă a lui Fumigi îi dăduse satisfacții dintre cele mai frumoase tînărului doctor și despre ele vorbea, nu despre Fumigi. Prarchi mai făcuse o afirmație justă care fusese confirmată de către contabilii lui Maller. Boala lui Fumigi nu

fusese consecința ruinei lui comerciale, ci dimpotrivă, aceasta din urmă fusese rezultatul celeilalte ; primele simptome ale bolii se manifestaseră tocmai în afacerile lui.

— Oh ! o întîmplare tragică ! și aici Prarchi se înduioșă zgomotos. Să-ți pierzi munca de o viață întreagă pentru un mic nerv care s-a dereglat. Cretinul ăla, chiar simțindu-se bolnav, a vrut să-și continue munca și în cîteva săptămîni a fost în stare să facă asemenea speculații încît nu le poate plăti nici cu toată înțelepciunea lui de o viață întreagă. Uneori e de mare folos să chemi medicul la timp.

Preocupat mereu de singurul lui gînd, Alfonso găsi cum să-l silească pe Prarchi să-i vorbească de Annetta.

— Nu s-a îmbolnăvit din pricina dragostei pentru Annetta ?

— Nu cred ! răspunse Prarchi. Poate că asta a fost picătura care a umplut paharul, dar există boli care lucrează încet. Cine știe de cîți ani îi roade organismul lui Fumigi ! A muncit prea mult și a trăit ca un celibatar ; mi se pare că nu mai e nevoie de alte explicații. Acum putem urmări progresele paraliziei, dar desigur boala a început de multă vreme. E interesant că și acum are mania cifrelor.

Străbătură amîndoi tăcuți strada Forni. Casa Maller, văzută prin atmosfera aceea saturată de apă arăta tot așa cum o văzuse și atunci, prin ceață, în ziua plecării lui : cenușie, solemnă, ferecată. Cei care locuiau în ea mai dormeau încă, în ciuda ceasului tîrziu. Prarchi nu se uita în partea aceea. Se mai gîndea încă la Fumigi.

— Acum mi-l încredințează mie, spuse el cu amărăciune, după ce-a trecut faza cea mai interesantă. Nu spun că mai înainte aș fi putut să-i fiu de vreun folos, dar acum asist la acest proces cu toată indiferența, fiindcă a fost descris de sute de ori și cu toată exactitatea. La început trebuie să fi fost interesant să asiști la întunecarea acelei minți atît de solide încît a făcut eforturi ca să se opună bolii.

Alfonso nu mai deschise gura nemaisperînd să afle de la Prarchi veşti despre Annetta. Dacă ar fi avut conştiinţa curată, l-ar fi întrebat pe faţă, dar aşa nu îndrăzni.

De-abia la despărţire, Prarchi ajunse şi la acest subiect. După ce trecură podul, îl salută pe Alfonso, îi strînse mîna şi-i spuse pe neaşteptate, rîzînd :

— Bine că domnişoara Annetta n-a mai făcut şi altă victimă ! şi-l privi fix pe Alfonso. Era de prevăzut că Macario avea să sfîrşească prin a se căsători cu ea. Dumneavoastră sînteţi destul de inteligent ca să vă fi dat seama, aşa cum mi-am dat seama şi eu.

Oricît ar fi fost de pregătit Alfonso, vestea aceasta îi dădu o surpriză dublă. Una era însăşi vestea la care nu se aşteptase şi cealaltă faptul că se simţi tresărind dureros din pricina unei gelozii amare. Ca de obicei, îşi controlă atitudinea pe care trebuia s-o aibă ca nu cumva Prarchi să-i observe tulburarea şi i se păru că prea multă degajare ar fi dat de bănuit.

— Adevărat ? întrebă el mirat, dar după toate aparenţele surprins în mod plăcut. E ceva oficial ? Nevoind să arate că se îndoieşte de adevărul acestei veşti, adăugă, pentru a-şi explica întrebarea : Putem să-i şi felicităm ?

I se păru dintr-o dată că nu putea să fie adevărat.

Prarchi îi spuse că nu era încă oficial şi că el nu-l felicitase încă pe Macario, dar că era totuşi adevărat. Clubul de miercuri nu mai exista şi Federico venise de la Paris ca să asiste la logodna surorii lui.

— Poate peste puţin timp şi la nuntă, adăugă Prarchi rîzînd, fiindcă se spune că Macario ar fi foarte grăbit şi că nici Annettei nu-i plac lucrurile care tărăgănează.

Faptul că clubul de miercuri nu mai exista şi că Federico venise pe neaşteptate de la Paris nu erau dovezi suficiente că Annetta se logodise şi tocmai pentru că nu erau, lui Alfonso i se păru că dovedeau chiar că nimic nu era adevărat, că totul fusese inventat.

Prarchi se depărtă convins că se înşelase asupra sentimentelor lui Alfonso pentru Annetta şi Alfonso fu mulţumit că reuşise să-l convingă pe Prarchi de indiferenţa lui. Asta îl linişti ; în felul acesta avea să se poarte mereu şi să-i inducă în eroare pe toţi, ca pe Prarchi.

Îndată ce rămase singur îşi dădu seama, intuí că Annetta se logodise deja cu Macario. Faptul acesta nu-l putea surprinde cu nimic. Fusese avertizat că aşa se va întîmpla şi era destul de ciudat că atunci cînd primise scrisoarea Francescăi nu simţise acea strîngere de inimă din pricina căreia abia se stăpînise să nu strige de faţă cu Prarchi. Îşi explică însă şi asta. Acolo, în sat, văzute de departe, lucrurile îşi pierdeau importanţa. Ura lui Craglingi îl neliniştise mai mult decît ameninţările Francescăi.

Traversă piaţa absent, prin zarva vînzătoarelor de fructe şi de zarzavat. Se vedea înconjurat de grupuri de servitoare care făceau cumpărături. Liniştite, aveau o înfăţişare senină, la care le dădea dreptul ceasul acela de libertate. Cîte o stăpînă sau cîte o domnişoară treceau însoţite de servitoarea lor. El nu cerea voie să treacă ; aştepta vreme îndelungată să se împrăştie grupurile ca să-i lase drum liber sau chiar ca una singură din acele persoane, îmbrăcate neglijent, dar cu ghetele negre strălucitoare, să-şi deplaseze umbrela mare ca să-i facă loc. În starea lui de spirit se simţea fericit că trebuie să meargă atît de încet.

Dar el era în oraş cînd Francesca îl avertizase de tot ce urma să se întîmple şi atunci nu se arătase prea impresionat. Sigur ! Bine făcuse că plecase, asta o susţinea şi acum, fiindcă nu uitase deloc motivele care îl îndemnaseră s-o facă ! De ce atunci atîta uimire, durere şi gelozie ? Ceea ce mai putea să-l uimească acum era faptul că cel ales fusese Macario. Annetta nu arătase niciodată o simpatie prea mare pentru vărul ei şi la rîndul lui Macario vorbise despre Annetta într-un chip din care se putea deduce că o iubea şi că o dorea, dar nu că ar fi avut intenţia să se căsătorească cu ea. Doar îi displăceau atît de mult ap-

titudinile matematice ale Annettei, pretenţiile şi capriciile ei ! În mod raţional trebuia să-i displacă faptul că Macario avea să devină soţul Annettei mai mult decît dac-ar fi fost vorba de oricare altă persoană, pentru că Macario fusese prietenul lui şi din pricina acestei relaţii situaţia lui devenea şi mai dificilă. Se vedea invitat la nuntă sau cel puţin ales de Macario ca martor. Ca roman n-ar fi fost rău, dar în realitate cîtă plictiseală şi cîte prefăcătorii !

Totuşi, nu asta îl durea. Nu se putea minţi pe sine însuşi. Suferea din pricina geloziei, simţea o durere vie, o umilinţă adîncă şi asta era partea proastă. Suferea consecinţele faptelor lui. El o părăsise pe Annetta şi nu trebuia să-l îndurereze nimic din tot ce se întîmpla ca rezultat al hotărîrii luate de el în mod deliberat şi, chiar dacă nimeni n-ar fi ştiut, pentru orgoliul lui trebuia să fie de ajuns faptul că el cel dintîi renunţase. Odată ajuns pe drumul acesta, vru să meargă mai departe. Ceea ce se întîmpla acum nu-l privea de fapt ; pentru ca să se simtă fericit, trebuia să-i fie de ajuns faptul că era eliberat de Annetta. Era liber ! Repetă de mai multe ori cuvîntul acesta cu jumătate de glas. Scăpase de domnişoara aceea care îl părăsise tot atît de repede cum i se şi dăduse.

Cînd ieşi din piaţă îşi regăsise pasul larg şi apăsat al marilor hotărîri şi dori chiar să se întîlnească cu Macario, fiindcă ar fi vrut să-l felicite imediat pentru fericitul eveniment. Fericit ? Sărmanul Macario ! El era de fapt cel înşelat.

În ciuda tuturor argumentelor, rămase trist. Încă o dată, îşi spunea în sinea lui, faptul îi dovedea cît era de absurdă viaţa ; în această privinţă nu putea să dea vina pe Annetta sau pe Macario, ci pe sine însuşi, pe felul lui ciudat şi inexplicabil de a simţi.

După aceea, casa familiei Lanucci îi alimentă tristeţea. Acum îl întristau iar locuinţele mici şi joase, fiindcă se obişnuise în sat cu spaţiile largi.

I se păru că şi oamenii sînt mai nenorociţi ca de obicei. Lucia, care broda în sufragerie, abia îl salută ; părea anemică şi sub ochi avea nişte cearcăne

verzui. Bătrînul Lanucci era la pat de două săptămîni din pricina unui reumatism de care probabil că nu se va mai vindeca : o nouă nenorocire şi încă atît de gravă pentru biata familie. Gustavo nu era acasă.

Bătrîna Lanucci îşi aminti numai după un ceas de nenorocirea care i se întîmplase lui Alfonso. Foarte obosit, el se trîntise pe pat şi atunci cînd ea ciocăni la uşă, plictisit, îi ieşi în întîmpinare. Nu pricepu de ce plîngea atît ; suspinele o împiedicau să vorbească.

— Ce s-a întîmplat ? o întrebă speriat.

— A murit, sărăcuţa, şi a suferit atîta !

Se linişti văzînd că doamna Lanucci nu plîngea decît pentru moartea mamei lui.

— Da, a murit şi m-a însărcinat să vă salut pe toţi.

Avea şi el lacrimi în ochi ; dar numai pentru că aşa i se întîmpla cînd vedea pe altul plîngînd. Trebui să-i povestească amănunţit moartea maică-si şi atunci fu mişcat într-adevăr.

— Şi cu casa ce-ai făcut ?

— Am vîndut-o, şi-i spuse cît încasase.

Conversaţia deveni patetică. Doamna Lanucci îl îmbrăţişă şi-i întipări pe obraji două sărutări calde :

— Atunci am să fiu eu mama dumitale adoptivă.

Desigur, în timpul acesta ea suferise mult şi de la bun început Alfonso băgase de seamă că un necaz nou îi schimbase expresia. Se gîndi că suferea pentru boala soţului. Vrînd să-l consoleze pe Alfonso după ce ea îi pricinuise această tulburare, îi zîmbi şi rîse, dar totul nu era decît o grimasă. În vreme ce altădată, chiar şi în momentele cele mai triste din viaţa ei, nu-i lipsise niciodată zîmbetul de pe buzele veştede.

Alfonso înţelese. Se mai întîmplaseră şi alte lucruri în familie, în afară de boala lui Lanucci. De două săptămîni, Gralli nu mai venea la Lucia. Se despărţise formal printr-o scrisoare pe care doamna Lanucci o scoase din buzunar foarte mototolită. Le aducea la cunoştinţă că fiind suspendat lucrul la ti-

pografia unde avusese un post foarte bun, nici nu se mai gîndea la căsătorie.

În timp ce Alfonso citea, doamna Lanucci îl privea cu atenţie, studiindu-i chipul să vadă ce impresie îi făcea lectura. Era foarte palidă şi îşi rodea unghiile.

— Şi asta e o mare nenorocire ? întrebă Alfonso forţîndu-se să rîdă ca s-o consoleze mai uşor.

Îl vorbi de rău pe Gralli, spuse că nu-i plăcuse niciodată, că trebuia să fie desigur foarte violent şi puţin sincer, aşa cum arăta, fără pic de carne, fără pic de prestanţă.

— Oh, pe mine nu mă doare prea mult faptul că a părăsit-o, şi vru să rîdă, dar din nou îi apăru pe faţă expresia aceea de veselie silită, contorsionată, ca a cuiva care încearcă să facă gimnastică şi n-are destulă îndemînare.

Îi făcea rău. Ca să scape ceru voie să-l vadă pe bătrînul Lanucci, dar ea îi răspunse că bolnavul dormea. Luă atunci o hotărîre care îl costă destulă osteneală ; foarte liniştit, ca şi cum n-ar fi făcut altceva decît să-şi aducă aminte că mai avea ceva de făcut, se grăbi să se ducă imediat la bancă. Era de fapt un lucru pe care, mai devreme sau mai tîrziu, trebuia să-l facă şi era mai bine să scape imediat de gîndul acela.

Îndreptîndu-se într-acolo, ca să cîştige puteri şi calm, îşi înfăţişă înaintea ochilor cele mai rele eventualităţi care-l puteau aştepta. Nu văzu însă decît una. Să fie dat afară din slujbă. Nu era nici o nenorocire, dar nu-i făcea plăcere ura pe care probabil o nutreau împotriva lui toţi aceia care doreau să-l gonească de acolo, aşa încît, vrînd să scape de indispoziţia ce-l cuprinsese, îşi închipui că va fi poate cruţat de ura aceea. Francesca îi scrisese că Maller ştia tot, dar Francesca nu asistase la convorbirea dintre tată şi fiică şi probabil că Annetta o minţise ; avea doar destule motive s-o mintă. De două ceasuri ştia că Annetta îl părăsise, dar fuseseră de ajuns ca să se obişnuiască cu ideea asta ; amintindu-şi acum

de alte constatări pe care le făcuse asupra caracterului Annettei, i se părea foarte normal că ea îl uitase atît de repede, încît, pentru a-şi explica acest lucru, nici nu mai avea nevoie să-l pună pe seama vreunei intervenţii de a lui Maller. Îi păruse desigur rău de greşeala făcută încă înainte de a vorbi cu tatăl ei, şi dacă, după cum îi scrisese Francesca, în casa lor avuseseră loc scene violente, avuseseră loc din cu totul altă pricină. Poate că, în timp ce Francesca crezuse că Annetta se luptă pentru el, ea lupta să se poată căsători cu vărul ei, care probabil că nu-i convenea tatălui fiindcă nu era bogat. Ar fi fost frumos ! Aventura lui n-ar fi lăsat nici o urmă, în afară de amintire. Şi nu o amintire neplăcută, trebuia s-o mărturisească. Putea să devină neplăcută prin consecinţele ei, dar luată izolat, întîmplarea nu-i adusese decît desfătare şi experienţă. În anii de mai tîrziu, în acea bătrîneţe pe care o visa, ar fi putut povesti că trăise şi în sensul în care înţelegeau alţii acest lucru.

Santo, primul om cu care se întîlni pe coridorul băncii, îl salută cu multă prietenie şi-i povesti că în timp ce lipsise se vorbise mult despre el. Aflaseră cu părere de rău despre moartea mamei lui.

Îi mulţumi lui Santo călduros, pentru că această prietenie pe care i-o arăta servitorul lui Maller putea să fie un indiciu despre sentimentele pe care le nutrea pentru el Maller însuşi.

Domnul Maller nu era acolo şi absenţa lui i se păru lui Alfonso că e un adevărat noroc. Îl treceau fiorii la gîndul că trebuia să-l înfrunte, fără să ştie ce credea despre el ; oricum era de preferat să se apropie de el pregătit şi după ce se gîndise ce atitudine trebuia să ia.

Lovitura îi veni pe neaşteptate din partea lui Cellani, care altădată se arătase cel mai prietenos dintre toţi şefii. Acesta îl primi cu o răceală excesivă. Nu se opri din scris şi nu-şi ridică decît o dată capul, ca să-l privească în faţă, cu răutate.

— Vă sfătuiesc să lucraţi mult, îi spuse lui Alfonso care stătea descumpănit, străduiţi-vă să recu-

perați timpul pierdut. Alfonso deschisese deja ușa ca să iasă, cînd se auzi chemat : Domnule Nitti ! intră iar, plin de speranțe, așteptînd de la Cellani care, așa cum știa el, avea o fire blîndă și expansivă, vreun cuvînt mai prietenos de salut sau de îmbărbătare. În schimb, Cellani, după ce se încredință că-l avea din nou înaintea ochilor, îl anunță, tot atît de rece, că fusese însărcinat de Maller să-i prezinte condoleanțe și să-l înștiințeze că îl scutea de vizita care se obișnuiește după o absență îndelungată. Părea că își concentrează toate gîndurile numai la scris, fiindcă, mașinal, vocea i se modula după mișcările condeiului : Domnul Maller e foarte ocupat ! adăugă cu o voce surdă de parcă i s-ar fi părut că și această explicație era prea mult.

Alfonso simți din nou nevoia să rămînă singur ca să reflecteze ; înțelegea clar ce consecințe putea să tragă din atitudinea lui Cellani. Ieși din încăpere nehotărît ; ar fi vrut desigur să spună vreun cuvînt, dar nu știa ce. Și după ce închise ușa lui Cellani, își făcu reproșuri. Nu se putea întoarce și, desigur, nu se purtase așa cum ar fi trebuit.

Nu-și dădu seama cum ajunse la serviciul de expediții, în încăperea care se găsea față-n față cu cea a lui Cellani. Cu vocea lui puternică, sigură dar neplăcută, Starringer îi spuse că îi părea rău de moartea mamei lui și-i strînse mîna mai-mai să i-o zdrobească. Apoi, neștiind că sosise tocmai atunci și că nu începuse încă să lucreze, îl întrebă :

— Ați pus dumneavoastră scrisoarea asta pe masa mea ?

— Am venit la slujbă abia acum cinci minute, răspunse Alfonso.

Ballina îl opri pe micul coridor din fața biroului lui :

— Sînt lucruri, îi spuse el, care i se întîmplă oricui ; e dureros, dar... și nu încheie decît strîngîndu-i mîna cu putere, poate de frică să nu spună vreo prostie.

Fu cîteva minute singur în camera lui. Apoi veni Alchieri să-i prezinte condoleanţe. Acesta voia să ştie cum evoluase boala doamnei Carolina şi cu ce simptome ; auzise că murise de inimă şi, temîndu-se de aceeaşi boală, voia să profite de ocazie ca să se instruiască. Alfonso îi răspunse monosilabic şi Alchieri atribui acest fapt durerii şi repulsiei pe care o simţea cînd era nevoit să vorbească despre un asemenea subiect.

Alfonso însă avea înfipt în minte un singur gînd : să examineze ce cauze l-ar fi putut determina pe Cellani, care de altfel era un om bun şi amabil, să aibă atitudinea aceea grosolană. Nu o făcuse din distracţie şi nici din pricina vreunui necaz personal, fiindcă şi-ar fi dat seama de asta imediat ; răceala şi lipsa aceea de atenţie erau voite.

Se aşezase la masa care era tot aşa cum o lăsase, cu o foaie de hîrtie în sertarul din mijloc, o scrisoare greşită care nu se putuse expedia, calendarul la dreapta cu zilele tăiate pînă la ultima, în care Cellani, cu politeţea lui surîzătoare, îi oferise concediul.

Maller şi Cellani îl urau. Mai înainte de a-l părăsi, Annetta îl pîrîse tatălui ei. Cine ştie cu ce cuvinte fusese descris ! Hotărîtă să-l părăsească şi să se căsătorească cu Macario, Annetta adunase probabil împotriva lui multă ură şi poate chiar ei i se părea acum că o sedusese, poate chiar cu forţa, fiindcă nu e nimic mai uşor decît să-ţi dispară din minte propria ta vină atunci cînd nu e scrisă şi nici măcar rostită. Fusese probabil prezentat ca singurul vinovat şi Maller şi Cellani credeau desigur că o posedase pe Annetta prin înşelăciune.

Cum s-ar fi apărat dacă i s-ar fi dat cuvîntul ? Ar fi înfăţişat faptele simplu şi adevărat, aşa cum se petrecuseră de cînd Annetta îl primise în casă cu atîta bunăvoinţă. O iubise şi ea nu răspunsese acestei iubiri, ci doar îl tolerase ; asta contribuise la exasperarea simţurilor. Ar fi denaturat adevărul numai ca s-o poată acuza pe Annetta, nu ca să-şi micşoreze propria lui vină, fiindcă într-adevăr ea îl făcuse să-şi

piardă mințile cu cochetăriile ei și ea păși se cea dintîi pe drumul pe care o apucaseră după aceea.

Alchieri îl întrebă dacă fusese la Sanneo. Uitase, într-adevăr. Porni în fugă spre camera din capul coridorului, special ca nu cumva să dea ochii cu Maller sau, din nou, cu Cellani.

Se temuse pentru o clipă să nu găsească și la Sanneo același tratament pe care i-l aplicase Cellani. Se liniști însă destul de repede pentru că Sanneo îl primi din cale-afară de amabil, așa cum obișnuia să se poarte în situații care nu priveau serviciul. Îi prezentă condoleanțele sale pe un ton prietenos, găsi că nu arăta prea înfloritor și adăugă că era de așteptat ca la slujbă, în liniștea lucrului, să se refacă în scurt timp. Gîndea asta cu adevărat ; n-o spusese ca să-și stimuleze funcționarul. Apoi, de cum începu să vorbească despre slujbă, tonul lui deveni mai rece. Îl așteptase cu nerăbdare. Voia ca Alfonso să se apuce de lucrările care-i fuseseră destinate cu cîteva zile înainte de a pleca, prin urmare și de lichidări și pe deasupra de o parte din corespondența germană.

Alfonso acceptă. Știa că era prea mult, dar nu-i părea rău. Prin muncă ar fi de neînlocuit la bancă și-i fulgeră chiar prin minte nădejdea că s-ar putea face iubit de Maller ca funcționar, de vreme ce ca om se făcuse urît. Se gîndi și mai tîrziu la asta. Ce legătură aveau chestiunile de serviciu cu cele de familie ? Pentru Alfonso, ceea ce îl lega de Annetta erau chestiuni de familie.

Noaptea trecută murise Jassy în urma unei boli care durase cîteva zile și pe care o dusese pe picioare la slujbă jumătate din timp. Bietul de el, crezuse mereu că este de neînlocuit și murise cu această convingere, pentru că boala nu-i dăduse timp să afle cît de neluată în seamă fusese absența lui de către banca Maller & Co. Toscanul Marlucci îi aduse la cunoștință lui Alfonso acest deces și-l invită în același timp să contribuie pentru o coroană funerară cu care colectivul de funcționari voia să cinstească amintirea vechiului lor coleg.

Nu toți funcționarii știau de lipsa de o lună și jumătate a lui Alfonso de la birou. Cînd Alfonso îi spuse lui Marlucci că n-avea cum să știe de moartea lui Jassy fiindcă fusese plecat, omul nu-și ascunse mirarea, iar cînd află că în acest timp murise mama lui Alfonso, nu se arătă deloc mișcat. Punînd sugativa pe semnătura pe care Alfonso de-abia o pusese pe foaie, foarte încet, cu atenție, ca să nu facă pete, îl înștiință că înmormîntarea lui Jassy urma să aibă loc ziua următoare.

Puțin după aceea veni Sanneo aducînd un pachet de scrisori care rămăseseră din timpul absenței lui Alfonso și care nu se putuseră rezolva.

— Mă apuc acum să lucrez, făcu Alfonso, dar atît de șovăitor încît vorbele lui sunau ca o rugăminte limpede să fie lăsat liber în ziua aceea. Trebuia să facă ordine în cămăruța lui și, ceea ce era și mai urgent, să-și depună banii la altă bancă.

Sanneo făcu la fel ca Alfonso. Îi spuse că pentru lucrările rămase în urmă nu era nici o grabă, însă arăta atît de nemulțumit, încît tînărul, hotărîndu-se imediat, se așternu pe lucru. Începuse pe loc să-și pună în aplicare planul de a cîștiga bunăvoința șefilor.

Miceni veni să-l salute și fu cel dintîi care avu tonul unui prieten sincer îndurerat. Îi spuse că își dădea seama ce înseamnă durerea lui Alfonso fiindcă și el fusese lovit de curînd de aceeași nenorocire și-i povesti tulburat despre moartea mamei sale.

Schimbînd apoi tonul, îi povesti lui Alfonso diferite noutăți din oraș, aceleași lucruri pe care i le povestise Prarchi — boala lui Fumigi și logodna Annettei. N-avea intenția să-l facă gelos pe tînăr sau să-i spună ceva neplăcut, și părea că uitase complet că altădată îl socotise printre cei care aspirau la mîna Annettei.

Căsătoria Annettei cu Macario o găsea foarte reușită, grație condiției și situației celor doi soți, precum și grație înfățișării lor și îi ceru cu toată naivitatea lui Alfonso să se declare de aceeași părere.

— Oh ! desigur, e o căsătorie extrem de reuşită ! spuse Alfonso foarte convins.

Rîzînd, Miceni adăugă :

— O să ai acum destulă bătaie de cap. Ca prieten al casei va trebui să le faci vizite de felicitare, poate şi cadouri de nuntă.

Îl părăsi pe Alfonso mai frămîntat ca niciodată. De fapt, dacă nu i se spusese nimic altceva serios, era semn că dorinţa şefilor era ca el să se poarte în aşa fel încît să nu trezească bănuieli, ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat. Prin urmare s-ar fi cuvenit să facă cel puţin o vizită în casa Maller, care ar fi fost cu mult mai neplăcută ca prima. La nevoie, ar fi trebuit să se ducă la Macario, să-i strîngă mîna. Toate, lucruri care îi îngheţau sîngele în vine.

Munca îl absorbi. Se înglodase în ea pînă-n gît. Mai cunoştea încă metoda, dar se dezobişnuise de ea, aşa încît, ca să poată lucra cu o oarecare rapiditate, trebui să-şi concentreze toată atenţia. Cînd, spre seară, condeiul începu în cele din urmă să-i alunece mai repede, fu într-un fel recunoscător acestei munci mecanice cu care îşi petrecuse atît de bine ziua aceea pe care se resemnase deja s-o considere ca una din cele mai grele din viaţa lui. Chiar şi după ce se opri din lucru, se simţi mai liniştit decît în timpul dimineţii. Putea să-i prezinte lui Sanneo un teanc enorm de scrisori de răspuns şi se aştepta cel puţin la recunoştinţa lui.

Într-adevăr, Sanneo se arătă foarte amabil cu el. Trebui să-i facă unele observaţii asupra felului în care era redactată o scrisoare sau alta, dar îi explica cu blîndeţe, nu ţipa, şi alterna laudele cu puţinele cuvinte de dojană. Pentru cîteva clipe, Alfonso fu de-a dreptul fericit din pricina asta ; erau primele vorbe bune pe care le auzea la bancă de cînd se întorsese.

Dar ajungînd afară, acolo unde făcea de obicei acel mic efort de voinţă ca să se îndrepte spre biblioteca municipală, simţi cu o îngrozitoare evidenţă dizgraţia în care se afla. Ce importanţă putea să mai aibă simpatia lui Sanneo faţă de ura nesfîrşită care se dez-

lănțuise împotriva lui mai sus ? Nu era de ajuns să lucreze mult și chibzuit ca să le micșoreze ura. Își spuse în sinea lui că singura cale de scăpare era să-și dea demisia din slujbă, dar nu credea necesar acest lucru. Ura și disprețul era ceea ce nu putea suporta el, nu teama de persecuțiile care ar fi urmat. Încă o dată nu fu sincer față de sine însuși și nu reuși să-și dea seama de adevăratul motiv pentru care nu-și părăsea slujba. Nu-și spuse că singura lui nădejde era să poată atenua ura aceea și să se facă prețuit de cei care-l urau ; voia să se convingă că rămînea la Maller fiindcă nu știa încă dacă ura aceea avea să se manifeste și nici dacă ea exista într-adevăr. Poate că o renunțare tacită, așa cum avea de gînd s-o facă, ar fi fost de ajuns ca să-i mulțumească pe toți.

Era gata să intre la bibliotecă, cînd se auzi strigat. Era Francesca ; îl așteptase multă vreme în mijlocul străzii.

— De jumătate de ceas te aștept, îi strigase fără să se miște din loc și de-abia acum se îndrepta spre el cu pasul ei hotărît, fără grabă. Annetta m-a însărcinat să-ți spun că vrea să te străduiești s-o uiți ; și ea o să facă la fel.

Scurtimea acestei comunicări fusese probabil premeditată ca să-l uimească și să-l îndurereze și mai mult. El însă se pregătise pentru ceva mai rău și o întîmpină aproape cu bucurie pe cea care, în sfîrșit, venea să-i dea explicații.

— M-am resemnat ! îi răspunse și nu găsi altceva de spus. Șovăi atît de mult, încît Francesca se pregăti să plece, el însă o opri ; era singurul om de la care spera să obțină informații exacte asupra sentimentelor pe care le nutreau pentru el cei din familia Maller și, dacă pierdea această ocazie, știa că n-ar fi găsit atît de ușor alta ca să vorbească cu ea.

— Dar de ce, de ce ? o întrebă cu vocea sugrumată. Nu asta ar fi vrut s-o întrebe ; dacă nu i s-ar fi părut nepotrivit, ar fi întrebat-o fără alte vorbe ce anume se cerea acum de la el.

— Ar fi trebuit să știi din ce motiv ; ți l-am explicat mult și bine înainte de a se întîmpla ce s-a întîmplat. Îi tremura și ei vocea, dar din pricina mîniei : Cînd ai plecat, parcă ai fi fugit de o femeie care voia să te prindă-n laț. Annetta a avut dreptate.

— Dar a murit mama ! protestă Alfonso. Asta n-ajunge ca să explice de ce am plecat ?

Pe Francesca asta o lăsă rece.

— Nu știai că era bolnavă cînd ai plecat, altfel mi-ai fi spus. Fugeai de neplăcerile pe care ți le putea pricinui norocul dumitale, sau cel puțin așa mi-am explicat eu această fugă.

Cu ținuta corectă ca întotdeauna, cu fața ei palidă mereu aceeași, se mînia din ce în ce mai tare, dar fără să facă nici cel mai mic gest și el îi simțea furia după timbrul vocii pe care i-o cunoștea. Tot ce-i spuse după aceea erau lucruri pe care numai furia o putuse face să le mărturisească atît de explicit.

Ea renunța la joc considerîndu-l pierdut. Admitea că principala ei piedică fusese că se ciocnise cu oameni de felul Mallerilor, dar în al doilea rînd soarta ei depinsese de Alfonso.

— Aș fi fost acum soția lui Maller, dacă nu m-aș fi împiedicat pe neașteptate de dumneata, un om cum cred că există foarte puțini pe lumea asta, un imbecil !

El știa că Francesca era amanta lui Maller și destăinuirile acestea nu-i aduceau decît surpriza de a le auzi din gura ei, dar fu de ajuns ca să-l facă să uite să mai scoată de la ea informațiile pe care le dorise atît.

Ea continuă să vorbească. Îi povesti că, puțină vreme după plecarea lui, Annetta își redobîndise calmul și începuse din nou să-l influențeze pe tatăl ei împotriva Francescăi. Ea își dăduse seama de asta din schimbarea de comportament a lui Maller și-i scrisese lui Alfonso scrisoarea aceea despre care el înțelesese îndată că era un strigăt de ajutor.

— Cea mai mare mîngîiere pe care o am în nenorocirea mea e că te știu nenorocit și pe dumneata.

Îl părăsi cu aceste cuvinte şi el nu încercă s-o mai reţină. Ar fi fost inutil să o întrebe ceva ce nu era în legătură directă cu ceea ce o preocupa. Cum ar fi putut ea să-i explice ce intenţii ar putea avea Maller în ceea ce îl privea sau ce atitudine doreau din partea lui ? Nu venise cu intenţia să-l încurajeze sau să-i aducă pacea ; cu voluptate luase asupra ei misiunea să-i transmită un mesaj din partea Annettei sperînd să-l îndurereze şi adăugase de la ea tot ce crezuse că l-ar putea face cît mai chinuitor pentru el.

Şi totuşi convorbirea aceasta îl linişti într-o oarecare măsură. Din toate cuvintele Francescăi îi rămînea numai impresia primelor, a celor transmise de Annetta. Ea îl trimitea să-l roage s-o uite ! Voia prin urmare ca el să tacă şi nimic altceva. Îi era destul ca să adopte acea atitudine care de la bun început i se păruse cea mai firească şi cea care putea, oricum, să-i uşureze situaţia. N-avea să se mai frămînte în privinţa Annettei sau a lui Macario ; îi dispărea cel puţin neliniştea pe care i-o provocaseră cuvintele lui Miceni.

Se întoarse în oraş ; dorea mult să mai reflecteze. Avea sentimentul neplăcut că nu înţelesese încă situaţia şi i se părea că orice cuvînt nou pe care-l auzea îl făcea să creadă de fiecare dată altceva.

Se simţea bine la serviciu — se gîndea la ziua aceea pe care o petrecuse atît de plăcut la lucru — şi avea să rămînă acolo. Dacă Annetta îi cerea să tacă, desigur că Maller voia acelaşi lucru şi avea să se ferească de orice gest care le-ar fi dezvăluit celorlalţi motivele pentru care îl ura.

Avea să trăiască liniştit în mijlocul acelei uri. Îşi va face datoria la bancă, fără să aştepte să micşoreze ura aceea prin muncă, ci numai prin atitudinea lui. Îşi propunea să se poarte în aşa fel încît să-i facă să creadă că uitase totul. Era mai mult decît i se ceruse.

Pe Annetta n-o iubise niciodată ; acum o ura pentru necazurile pe care i le pricinuia. Dacă nu-i cereau altceva decît s-o uite, îi putea satisface uşor.

Îl întîlni pe stradă pe Gustavo care-l salută :

— În sfîrşit ! Nici nu mă mai aşteptam să te văd ! Ni s-au întîmplat multe în timpul în care ai lipsit. Mama ţi-a povestit ? L-ai văzut pe tata ?

Alfonso îl privi cu atenţie ca să vadă ce efect avuseseră asupra lui atîtea nenorociri. Arăta ca de obicei, cu o ţigară în gură, murdar, însă cu pălăria lăsată strengăreşte pe urechea dreaptă. Doar atunci cînd îl întrebase dacă maică-sa îi povestise deja că Gralli o părăsise pe Lucia, îi trecuse prin ochi un licăr de mînie.

În sufragerie la Lanucci domnea o tristeţe imensă. Faţa de masă îngălbenită, vesela puţină şi ca vai de capul ei, toate feţele acelea palide şi anemice în jurul mesei, arătau că în încăperea aceea se încuibase o sărăcie fără leac.

— Fir-ar să fie, bombăni Gustavo, cu mutrele astea nici puţinul pe care-l mîncăm nu ne mai tihneşte. Apoi spuse, adresîndu-se lui Alfonso : Eu m-aş purta ca de obicei, dar cînd îi vezi pe ăştia...

Alfonso vru la rîndul lui să-l ajute să le mai scoată pe cele două femei din tristeţea lor de neclintit.

— La urma urmei, spuse el, nu pricep nici eu de ce nu scoateţi o vorbă.

Doamna Lanucci, care ducea la gură o bucată de rasol, îl lăsă în farfurie ; îi făcea silă mîncarea. Lucia ridică ochii şi întoarse capul ca el s-o vadă zîmbind şi astfel să-l contrazică pe Gustavo, dar zîmbetul nu-i reuşi ; izbucni în plîns, îşi ascunse faţa în batistă şi, neajungîndu-i numai atît, ca să scape de privirile tuturor, ieşi încet, plîngînd în hohote. Degeaba strigă după ea bătrînul Lanucci să nu se scoale de la masă în timp ce mîncau, fiindcă era un act de indisciplină pe care el nu putea să-l admită. Nu suporta dezordinea, mai ales că nu se mai putea mişca ; dintr-o exagerare a tratamentului prescris de doctor, ca să

se vindece mai repede, cînd se scula din pat își înfășura picioarele cu niște învelitori grele.

— Tot povestea aceea cu Gralli, făcu doamna Lanucci cu vocea sufocată de plîns reținut. Doar înțelegeți că o fată nu poate suporta să fie părăsită în felul acesta, fără nici un motiv, fiindcă e sigur că ea, sărăcuța, n-a avut nici o vină. Îl iubea.

— Eu m-am oferit să mă duc să-i sparg capul nemernicului ăla, dar nu m-au lăsat, strigă Gustavo. Voia să arate că nu rămînea indiferent față de nenorocirea surorii sale.

— Nu ! spuse doamna Lanucci, să nu recurgem la acte desperate ! S-ar putea să-i pară rău că a părăsit-o și atîta vreme cît nu s-a întîmplat încă nimic ireparabil, totul se mai poate încă aranja.

Îi explică lui Alfonso că deși ei Gralli nu-i plăcuse de la bun început, trebuia acum să dorească ceea ce dorea și Lucia, fiindcă își dădea seama după tristețea ei că fata se îndrăgostise.

În urma propunerii bătrînului, nu mai vorbiră despre asta, dar nici despre altceva ; Lanucci se retrase primul și în timp ce umbla încet, sprijinit de brațul nevestei, plîngîndu-se de tot felul de dureri, ea nu-l asculta și-l silea nerăbdătoare să meargă înainte, cu toate că se vedea bine că bolnavul ar fi vrut să se oprească și să-și mai tragă sufletul. Obosit în primul rînd din pricina călătoriei, apoi a lucrului și a agitației întregii zile, fu o adevărată fericire pentru Alfonso să se poată întinde în patul lui. Stinse repede lumina și se întoarse pe-o parte, respirînd adînc, cu satisfacție. Părea un om copleșit de mulțumire.

Totuși, Gustavo intră după ce își ceru voie, politicos :

— Ai și stins lumina ? Ești foarte obosit ?

— Da ! foarte !

Îi povesti încet și făcînd un efort, că fusese bolnav și că boala îl lăsase foarte slăbit. Crezu că Gustavo plecase, și era pe punctul de a adormi. Însă, așezîndu-se foarte aproape de el, Gustavo îi vorbi

multă vreme fără să aştepte vreun răspuns. Alfonso înţelegea ce i se spunea, dar, din pricina oboselii, faptele pe care le auzea nu-l surprindeau. Nu se mai neliniştea nici măcar gîndindu-se la relaţiile lui cu Annetta, pe care vorbele lui Gustavo i le reaminteau.

— Oh ! numai cîteva cuvinte ! făcu Gustavo încet. Spuse că, de fapt, lui nu-i plăcea desperarea atît de mare a Luciei din pricina unui om care n-o merita. Nu e lucru curat, spuse el coborînd iar vocea ameninţător. Nu e normal ca Lucia să se văicărească atît fiindcă a părăsit-o o lepădătură ca el. Spuse că lui îi vorbea ca unui frate. Credea că Lucia, din prea multă încredere, i se dăduse lui Mario Gralli. Îl omor, chiar dacă mă duc după aceea la ocnă. Repetă şi mai tare : Îl omor dacă şi-a bătut joc în felul acesta de încrederea noastră.

Alfonso înţelese, dar singura lui dorinţă era să-l vadă plecat cît mai repede pe Gustavo. Totuşi mintea îi era limpede şi crezu că se cuvenea să protesteze în numele Luciei :

— N-ai dreptate, Lucia e o fată cinstită, spuse el fără să-şi ridice capul de pe pernă.

— Cinstită ? strigă Gustavo, dar e femeie şi e slabă.

Din sufragerie se auzi un strigăt, apoi un plîns dureros. Alfonso auzi vocea doamnei Lanucci, mai întîi joasă : se vedea că vrea s-o liniştească pe Lucia, apoi mai puternică : îl striga pe Gustavo. Acesta ieşi şi închise uşa în urma lui. Apoi Alfonso îi auzi discutînd cu înverşunare, o voce căuta s-o acopere pe cealaltă, însoţită fiind tot timpul de suspinele slabe ale Luciei. Zgomotul nedesluşit se potoli dintr-o dată şi Lucia vorbi cu voce limpede, scandînd silabele, apăsînd pe fiecare cuvînt. Jura sau promitea ceva. Toate astea nu reuşiră să-l smulgă pe Alfonso din toropeala lui ; se simţea atît de slăbit şi de indiferent încît crezu că totul nu era altceva decît sugestie din pricina febrei care-l cuprinsese iar. I se păru că se mai deschisese o

dată ușa de la camera lui sau că Gustavo îl striga foarte încet, desigur ca să se încredințeze că dormea.

Nu răspunse, neputînd să se dezmeticească.

Alfonso se deșteptă, refăcut de somn. Acum de mai știa că asistase seara trecută la o scenă reală, nu reținuse destule amănunte ca să-și poată da seama ce importanță puteau avea bănuielile lui Gustavo pe care acesta i le împărtășise cu atîta grabă. Vocea Luciei nu fusese a unei vinovate și asta îi fu de ajuns lui Alfonso ca să se convingă de nevinovăția ei. Nici nu se trezise de-a binelea, că se și văzu frămîntat de tot felul de lucruri, așa că nu-și putea concentra toată atenția ca să analizeze niște probleme care nu-l priveau personal.

În sufragerie nu-l găsi decît pe Gustavo care-și bea cafeaua pe îndelete.

— Iartă-mă dacă n-am stat aseară să te ascult, îi spuse el deschis, eram atît de obosit încît am adormit în timp ce vorbeai și nici măcar înainte de-a adormi n-am putut să pricep nimic. Ce voiai să-mi spui ?

Gustavo își ridică ochii din ceașcă și-i aruncă o privire neîncrezătoare.

— Cu atît mai bine, făcu el, eram puțin afumat și cine știe ce ți-oi fi spus.

Nu era adevărat că băuse, dar Alfonso nu se mai întrebă din ce pricină îl mințise. Poate, în cel mai bun caz, ca să se scuze că gîndise și spusese niște lucruri neadevărate.

XVIII

La bancă, pe cînd străbătea coridorul spre biroul lui, Alfonso simți aceeași senzație puternică de indispoziție ca ziua trecută. Nu întîlnise pe nimeni care să-l indispună, dar se simți fericit cînd se văzu în

cămăruța lui. Se simțea prost numai acolo unde s-ar fi putut trezi pe neașteptate față-n față cu Maller.

Alchieri îl salută, repezit și glumeț, cum era obiceiul lui. Îi spuse că citise dosarul de cópii ale scrisorilor expediate și că îl uimise numărul mare de scrisori care erau acolo.

— Ai grijă să nu muncești prea mult fiindcă o să-i eclipsezi pe ceilalți.

Această remarcă îl satisfăcu pe Alfonso. Dacă Alchieri băgase de seamă că el lucrase enorm, cu atît mai mult avea să observe și Maller care trebuia să semneze fiecare scrisoare.

Către ora zece, Alchieri se pregăti să se ducă la înmormîntarea lui Jassy. Îi părea rău de cei cinci franci pe care îl făcuseră să-i scoată din pungă.

— Vreau să asist măcar la înmormîntare și să lipsesc pentru un ceas de la serviciu.

Se duse ca la o petrecere.

Lui Alfonso, în schimb, nu i-ar fi făcut plăcere să se ducă fiindcă, mai mult ca sigur, se afla pe-acolo și domnul Maller. Sanneo îl scoase din încurcătură spunîndu-i că-l roagă să rămînă el la bancă fiindcă toți ceilalți de la corespondență care avuseseră legături mai strînse cu Jassy doreau să-i aducă ultimul omagiu. Era nevoie deci să rămînă cineva la corespondență, fiindcă, deși ar fi fost posibil ca domnul Maller să se ducă și el la înmormîntare, nu spusese totuși nimic în privința asta și, în caz că rămînea la bancă, putea să aibă nevoie de vreo scrisoare sau de vreo informație. Alfonso tresări atît de puternic, încît Sanneo băgă de seamă.

— A! n-o să vă ceară mare lucru! îi spuse el ca să-l liniștească; în cel mai rău caz o să aveți puțin de alergat prin bancă ca să căutați vreo hîrtie.

Dacă rămînea la bancă risca prin urmare același lucru ca ducîndu-se la înmormîntare.

Ce bine-ar fi fost însă dacă l-ar fi lăsat mereu atît de liniștit. Pe cînd, în mod obișnuit, în ciuda izolării camerei, se auzeau de pe coridor și din altebirouri zgomote de cele mai multe ori nedeslușite,

dar care, auzite în permanență deveneau întotdeauna obositoare, în ziua aceea nu mai răsunau decît pașii sau vocea cîte unui singur om, și asta din cînd în cînd, la intervale mari. Curtea interioară spre care dădea fereastra camerei era tot timpul liniștită.

Singurătatea nu dură mult. Bătu cineva la ușă la el. Surprins și înspăimîntat, se ridică strigîndu-i să intre.

Era o femeie, probabil o croitoreasă tînără ; peste părul blond avea un văl negru și îmbrăcămintea ei, cu toate că era cam uzată, părea decentă, îngrijită și de bun gust. Se uită la el așteptînd s-o recunoască.

— Nu mă mai recunoașteți ? și rămase șovăind lîngă ușă, poate părîndu-i rău că venise acolo. V-am fost prezentată de domnul White.

— Ah ! doamna White ! strigă el uimit și-i oferi un scaun. Acum își aducea aminte de figura aceea palidă cu părul blond pe care o văzuse aplecată deasupra lucrului, în casa lui White. Vru să iasă din încurcătură : Iertați-mă dacă nu v-am recunoscut, dar e din cauza vălului cu care vă văd pentru prima dată și care vă schimbă fizionomia.

Ea avu un zîmbet silit, necontrolat ; nu-i stătea gîndul la asta. Îi spuse că venise fiindcă bănuia că el știe cîte ceva despre prietenul său White. Vorbea perfect în dialect.

— Nu vă scrie ? întrebă Alfonso foarte mirat.

El nu-și adusese aminte că, după ce plecase White, soția lui rămăsese acolo. Avea un corp foarte frumos franțuzoaica aceea. Înaltă, dreaptă, cu forme precise ; linii feminine pe un corp viril.

— Ultimele scrisori le-am primit din Marsilia, îi spuse ea roșind.

Fraza aceea, întregită de împurpurarea feței, suna ca o mărturisire ; era vădit că White rupsese fără nici o remușcare legătura aceea de pe-o zi pe alta și purtarea lui făcea să apară ca foarte superficiale raporturile care existaseră între ei.

El simulă că n-a înțeles :

— Poate că n-a ajuns încă la destinație !

Ştia însă bine că în timpul acela White ar fi putut să facă ocolul lumii.

— Ah ! ştiu sigur c-a ajuns unde trebuia fiindcă m-a anunţat fratele lui din Londra. Dumneavoastră nu ştiţi unde se află acum ?

Simţind nevoia să arate că participă la durerea ei, Alfonso se trădă şi demonstră cît de bine înţelesese.

— Nu ştiu şi-mi pare foarte rău, făcu el nestăpînit, fiindcă dacă aş şti v-aş spune, cu toată prietenia pe care-o am pentru el.

Trecea cu atîta hotărîre de partea ei fiindcă i se părea că găseşte o oarecare asemănare între durerea acelei doamne şi cea a Luciei. White, care părea atît de binecrescut, făcea o faptă mai urîtă decît Gralli.

Ochii albaştri ai doamnei se umplură de lacrimi, care nu i se rostogoliră însă pe obraji ; fără să le mai şteargă cu batista, ele dispăruseră de la sine. Ea nu-i făcu confidenţe, dar îi vorbi ca şi cum i-ar fi povestit mai înainte totul lui Alfonso.

— El se crede absolvit de orice obligaţie faţă de mine dacă îmi asigură o pensie. Îşi înalţă capul cu mîndrie. Sper să cîştig destul peste cîteva luni ca să mă lipsesc şi de asta.

Intră Alchieri cîntînd, bucuros de plimbarea pe care o făcuse.

Văzînd că în cameră se află o doamnă, se fîstîci şi-şi ceru scuze.

Se terminase cu confidenţele pe care ea începuse să i le facă.

Alfonso o mai ţinu puţin la uşă, sfătuind-o să i se adreseze lui Maller care trebuia să ştie unde se află White. Frumuseţea şi mîndria acelei femei îi măreau dorinţa de a o ajuta.

Ea îi răspunse că fusese deja la Maller şi că el îi declarase că nu ştie nimic.

— Aştia se-nţeleg bine între ei, făcu ea dispreţuitor. Apoi, simţindu-se poate umilită că trezise acea compătimire pe care i-o arăta Alfonso, adăugă : La urma urmei, nici eu nu pricep de ce mai încerc să fac rost de adresa asta. N-aş putea să fac altceva de-

cît să-i trîntesc vreo obrăznicie, lucru de altfel inutil, fiindcă el cam știe ce-aș putea să-i spun dacă aș avea cum s-o fac.

Alfonso ar fi rămas mai multă vreme tulburat de vizita aceea ciudată dacă doamna White, cum se încăpățîna el s-o numească, nu i-ar fi adresat, îndepărtîndu-se, un salut politicos și rece, care fusese de ajuns ca să-i arate ce puțin ținea ea la încurajările lui.

Sanneo îl chemă să-i mulțumească și să-l întrebe dacă în lipsa lui nu se întîmplase nimic nou.

Întorcîndu-se la locul lui, se întîlni pentru prima dată cu domnul Maller. Ar fi putut să evite acest lucru fiindcă Maller, care abia se întorcea de la înmormîntare, era în fața lui și se îndrepta acum spre camera sa, dar el își închipui că-l observase și nu vru să-l lase să creadă că se temea de întîlnirea asta. Grăbi pasul, îl depăși pe Maller și-l salută înclinîndu-se; nu era sigur, dar i se păru că dăduse din cap.

Mai înainte de a o lua pe micul coridor de la stînga, se uită înapoi și văzu că Maller era gata să se întoarcă cu spatele ca să intre în camera sa. Chipul șefului era de un roșu intens și Alfonso rămase la îndoială dacă împurpurarea aceea se datora tulburării pe care i-o pricinuise întîlnirea cu el sau era culoarea pe care-o avea de obicei; nu putea să-și dea seama fiindcă nu-l mai văzuse de atîta vreme. În urma acestei întîlniri rămase agitat toată ziua, ceea ce avu drept rezultat o sporire a lucrului. Activitatea lui era mereu în raport direct cu frămîntările pricinuite de relațiile sale cu Maller. La amiază nu îndrăzni să plece imediat de la serviciu, temîndu-se să nu-l vadă iar domnul Maller care se ducea la ora aceea la bursă.

Ballina îl reținu cu pălăvrăgelile lui. Alchieri îi spusese lui Alfonso că buna dispoziție a lui Ballina scăzuse de la o vreme. Fostul ofițer nu înțelegea în ce constă schimbarea lui Ballina, dar își dăduse bine seama că nu mai era același.

Ballina era în continuare vesel şi rîdea mult, dar mai degrabă pe socoteala celorlalţi şi cu un strop de venin. Situaţia lui nu se înrăutăţise de fel şi nu fusese lovit de nici o nenorocire, dar spunea că obosise luptînd cu sărăcia.

— Cînd mă gîndesc ce visam eu la zece ani că am să devin la treizeci şi cinci, şi cînd mă uit la ceea ce am ajuns, mă trec sudori reci, îi spusese el lui Alfonso cînd acesta se informase cum stă cu sănătatea. Era ideea lui fixă.

De puţină vreme intrase la corespondenţă un nou funcţionar, un oarecare Bravicci, un tinerel care nu ştia să facă nimic, dar care avusese recomandaţii atît de bune încît îi fixaseră îndată leafa, şi încă o leafă mai bună decît cea a lui Alfonso. Umbla îmbrăcat neglijent, de multe ori murdar; lucra cu mare tragere de inimă la munca aceea de transcriere la care-l pusese Sanneo. Nu era iubit de colegi şi Ballina îl ura în mod deosebit:

— Are o sută sau două sute de mii de franci şi vine să ne ia nouă, sărmanilor, pîinea de la gură.

Alfonso nu voia să-l creadă.

— Într-adevăr, făcu Ballina, e greu să-ţi imaginezi, şi dacă nu s-ar şti că pe măsură ce ai mai mulţi bani ajungi din ce în ce mai idiot, ar fi într-adevăr imposibil de crezut. Apoi, uitînd de Bravicci, într-o pornire de bună dispoziţie, neveninoasă, ca pe vremuri, mărturisi că şi el făcea mai multe prostii la începutul lunii, imediat după ce primise leafa decît la sfîrşit; căci în ultimele zile ale lunii nu cheltuia decît ceea ce era strict necesar, nimic mai mult.

Munca la bancă îi era de ajuns lui Alfonso, fiindcă o făcea cheltuindu-şi toate puterile şi cu atenţia concentrată, stimulată mereu de cîte o întîlnire cu Maller sau de cîte un salut ţeapăn din partea lui Cellani. Seara ieşea de la bancă epuizat, liniştit, mulţumit de munca pe care o făcuse şi chiar cînd nu era la slujbă se gîndea cu plăcere la ea. Minunîndu-se şi el, se întreba uneori dacă nu se înşelase asupra propriilor sale aptitudini şi dacă nu cumva viaţa aceea

era chiar cea mai potrivită pentru organismul lui. Vechiul obicei de a visa îi rămăsese acelaşi, de megaloman, dar i se trezeau în minte cu totul alte imagini. Cînd visa acum, îşi atribuia calităţi extraordinare de hărnicie care trebuiau să fie neapărat lăudate de Sanneo şi de către direcţie. Trebuia ca prin sîrguinţa lui banca să fie salvată de la ruină.

În urma acestei activităţi, precum şi din alte motive, se simţea mai bine la postul său; Sanneo îl lăudă, chiar dacă nu atît cît visa el, dar şi aşa era foarte mult faţă de felul în care obişnuia să se poarte el cu slujbaşii, ca să nu li se urce laudele la cap. Îi acordă lui Alfonso o atenţie cu totul neobişnuită la un om ca el. Dădu ordin micului Giaccomo să-l servească şi să alerge pentru el prin bancă, să caute actele sau cópiile de scrisori de care avea nevoie. Alfonso îi fu recunoscător în cel mai înalt grad fiindcă ura mai mult decît orice căutatul acela îndelung, o muncă din care nu rămînea nici o urmă, şi despre care direcţia nu putea deci să ştie nimic.

Scăpat de necazurile pe care i le pricinuiseră aceste căutări fără nici un rost, viaţa lui deveni şi mai liniştită. În timpul zilei vorbea puţin şi întotdeauna cu aceiaşi oameni. Pe stradă nu se simţea prea în largul lui şi străbătea drumul grăbit, ca să ajungă la serviciu sau acasă.

Se afla, credea el, foarte aproape de starea ideală pe care o visase în timpul lecturilor sale, o stare de renunţare şi de calm. Nu-l tulbura nici măcar efortul de a trebui să refuze sau să renunţe la ceva. Nu-l mai ispitea nimic; prin ultima lui renunţare era salvat pentru totdeauna, aşa credea el, de orice josnicie la care l-ar fi tîrît lăcomia.

Nu dorea să fie altfel. În afară de grija pentru viitor şi de ura al cărei obiect se ştia, se simţea fericit şi cumpănit, asemenea unui bătrîn. Desigur, îşi dădea seama că pacea lui se datora întîmplărilor ciudate din ultimele luni, care aşternuseră peste el o greutate apăsătoare ce îl împiedica de la orice deviere; toate gîndurile îi erau la acele întîmplări, fie

ca să admire mărinimia sacrificiului pe care-l făcuse, fie ca să cerceteze cum s-ar putea evita primejdiile de care se credea amenințat. Era mult mai liniștit față de anii aceia de nemulțumiri pe care-i petrecuse înainte la bancă, neliniștit și plin de ambiție, trăind orbește, în goană după senzații de moment. Își uitase acum visurile de mărire și de îmbogățire și putea să viseze ore întregi fără ca printre acele plăsmuiri să apară măcar o singură figură de femeie.

Visa ca pacea lui să devină și mai adîncă. Visa să rămînă așa cum era și s-o uite pe Annetta și să fie uitat de ea precum și de ceilalți. Mai visa să micșoreze ura lui Maller și se vedea primit de el încă o dată ca în seara aceea, în biroul lui, unde îl chemase ca să-l încurajeze cu atîta blîndețe. Dar Macario ? Știa și el oare cîte motive avea să-l urască ? Nu visa la o îmbunătățire a situației sale la bancă. Veniturile pe care le putea scoate din micul lui capital, împreună cu salariul trebuiau să-i fie de ajuns și din partea șefilor lui nu aștepta altceva decît să-l lase în pace în postul pe care-l ocupa.

În jurul lui, la bancă, oamenii se luptau cu o înverșunare care-l făcea să simtă și mai bine cît de departe era de lupta aceea atît de îndîrjită și atît de meschină. Lupte pentru posturi între o mulțime de oameni, de la funcționarii inferiori pînă la directori, sfîrșind cu aceea care se încinsese acum pentru postul de fondator și director al filialei pe care firma Maller o înființa la Veneția. Pentru postul acela se luptau doi bătrîni, doctorul Ciappi și lichidatorul Rultini, amîndoi oameni cu care Alfonso avusese de-a face foarte puțin sau deloc.

Doctorul Ciappi era de cîțiva ani funcționar la banca Maller. Era licențiat în drept, dar fiind dintr-o familie săracă și neavînd protecție, nu reușise să-și facă o clientelă suficientă ca să poată trăi, și după mulți ani de încercări zadarnice, primise postul pe care i-l oferise Maller : era șef al oficiului juridic și avocat al băncii. Era un post în care nu dispunea de toate avantajele la care se putea aștepta dacă l-ar

fi preluat pe acela de conducător al firmei din Veneția.

Și Rultini venise la Maller deja bătrîn. Fusese angajat în postul de lichidator mai mult din respect pentru părul său alb decît pentru priceperea lui, dar, ceea ce era mai rău, și toți o știau, el însuși simțea că nu corespunde postului fiindcă era încet la lucru și nu cunoștea bine calculele de bursă. Era principalul motiv pentru care candida la postul de director la Veneția, fiindcă noua filială trebuia să depindă întru totul de firma principală și postul acela era mai mult de încredere și nicidecum foarte greu.

Cei patru bătrîni de la bancă, Rultini, Ciappi, Jassy și Marlucci fuseseră buni prieteni fiindcă erau aproape de aceeași vîrstă, și erau înconjurați de tinerii care intraseră cu duiumul la bancă. Cunoscută de toată lumea și admirată fusese însă prietenia dintre Rultini și Ciappi. Rultini, lingvist de prima mînă, îl ajuta pe Ciappi cînd oficiul juridic trebuia să redacteze scrisori care cereau mare corectitudine și simț al limbii, iar, în zilele de lichidare, Ciappi se afla adesea alături de Rultini ca să-l ajute să treacă peste ziua aceea plină de încurcături. Dar, la înmormîntarea lui Jassy, cel mai bătrîn dintre ei patru, se văzu pentru prima dată că cele două capete albe se țineau departe unul de celălalt. Doctorul (așa i se spunea prin excelență lui Ciappi) trăgea cu coada ochiului la Rultini, așteptînd să-l vadă că se apropie ; în schimb, profesorul, Rultini (din pricina studiilor lui lingvistice i se spunea, cu oarecare ironie, profesorul) privea într-altă parte cu încăpățînare, neînduplecat. Din ziua aceea nu mai schimbară nici un cuvînt, spre mirarea tuturor, fiindcă povestea cu Veneția dura de mai multă vreme și la început cei doi bătrîni își arătaseră mai multă prietenie ca de obicei. Ciappi spunea că fusese o ceartă despre care nu crezuse că Rultini avea să-i acorde atîta importanță ; izbucnise la restaurant, pentru un motiv de nimic, o vorbă spusă de el în treacăt, fără răutate. Într-o zi, aflîndu-se în camera lui Alfonso, simți

nevoia să-i povestească şi lui despre relaţiile sale cu Rultini. Alfonso pricepu că era o manevră diplomatică iscusită, dar fără nici o şansă ; Ciappi credea că e încă primit ca prieten în casa Maller şi nădăjduia să-i cîştige simpatia şi astfel să-l influenţeze pe Maller cu ajutorul lui.

— Rultini mă urăşte acum, ăsta e motivul pentru care o mică ceartă, cum am mai avut atîtea, a putut să degenereze în asemenea hal. Lui i se pare că l-am trădat, dar oricît de prieteni am fi, nu puteam, oricum, să-i sacrific cel mai mare noroc la care mă puteam aştepta. Eu voiam totuşi să rămînem prieteni şi rivalitatea se putea mărgini numai la punctul acesta. Pe cînd el şi-a ieşit din minţi în chip nedemn. Era superbă indignarea lui Ciappi, era omenească, dar la bancă se vorbea că el avea cele mai mari şanse de victorie şi, într-adevăr, cu cunoştinţele lui în materie de drept, trebuie să fi părut mult mai potrivit pentru postul acela decît celălalt, cu filologia. De aceea, Alfonso spunîndu-i totuşi că avea dreptate, se gîndea că nici Ciappi, dac-ar fi fost în locul lui Rultini, nu s-ar fi arătat atît de raţional şi de calm. Avu chiar ocazia să audă şi argumentele celuilalt. Se dusese la contabilitate să caute un dosar cu cópii de scrisori şi se oprise să vorbească cu Miceni, în timp ce Rultini, într-un colţ, cu Marlucci, discuta cu aprindere, dar pe şoptite. Miceni îi făcu semn lui Alfonso să tacă şi rămaseră amîndoi în picioare, ca şi cum ar fi discutat şi în felul acesta, ceilalţi doi, din ce în ce mai înflăcăraţi, nu băgară de seamă că sînt ascultaţi.

Rultini ridică primul glasul.

— El ştia că eu am neapărată nevoie de postul acela fiindcă situaţia mea de aici nu e sigură, în timp ce el n-are cine ştie ce avantaj din această schimbare. Fapta lui e prin urmare o mîrşăvie.

Şi Marlucci strigă atît de tare încît se făcu auzit, însă fără patimă, ca un om căruia îi e uşor să vadă lucrurile obiectiv. Spuse că nu i se putea pretinde nimănui să renunţe din prietenie la un noroc atît de

mare şi că el nu admitea ca cineva să transforme o rivalitate de afaceri într-o duşmănie particulară. Ar fi fost de datoria lui Rultini să se împace cît mai degrabă cu Ciappi. Rultini strigă că era gata să facă orice, chiar să renunţe de bună voie la postul rîvnit, dar nu să facă această pace. Susţinea că ura lui nu se născuse numai din simplul fapt al rivalităţii de afaceri, ci fiindcă la restaurant, faţă de alte persoane, fără pic de scrupule, Ciappi îi reproşase o greşeală pe care o făcuse la ultima lichidare.

— E viclean ! Se arată indiferent, dar în timpul ăsta mă lucrează liniştit din umbră, răpindu-mi şi puţina consideraţie de care mă mai pot încă bucura.

Se zugrăvea pe faţa lui grasă, încă fără zbîrcituri, o mare surpriză dureroasă. Se simţea atît de nefericit şi nici măcar nu i se dădea dreptate. Lui Alfonso îi trezi compătimire.

După ce ieşi Rultini, Marlucci îi spuse lui Miceni cu un mic surîs răutăcios :

— I-am spus care e părerea mea.

Se întîmplă însă ceea ce nu era de aşteptat. Maller îi acordă postul de conducător al filialei din Veneţia lui Rultini. Filiala din Veneţia nu trebuia să se ocupe decît în chip pasiv de afaceri de bursă, să primească bunăoară ordine şi să le transmită firmei principale şi poate unul din motivele care-l făcuseră pe Maller să ia o astfel de hotărîre fusese chiar dorinţa de a scăpa de un lichidator incapabil.

Primul semn prevestind o asemenea alegere fu chiar felul în care se purtară cei doi bătrîni. Păru că-şi schimbaseră ca prin farmec felul de a fi. Rultini, care, de atîta vreme se arăta îndurerat şi închis în sine, deveni vesel şi prietenos. Părea că se află într-o sărbătoare continuă : strîngea călduros mîinile care i se întindeau ca să-l felicite şi se tulbura cînd vedea feţe triste. Îl opri într-o zi şi pe Alfonso, cu care pînă atunci nu schimbase decît cîteva cuvinte, şi-l întrebă din ce pricină era trist. Tresărind, Alfonso vru să-i răspundă totuşi ceva, dar Rultini, prea agi-

tat din pricina bucuriei, n-avu timp să mai aştepte. Se îndepărtă, strigîndu-i :

— Nu te mai nelinişti ; asta e cea mai bună soluţie ca să fii fericit. De fapt, nu-l interesa durerea altuia, îl surprindea numai : Cum ? Mai erau încă oameni care să se plîngă ?

Şi totuşi, în afară de cea a lui Alfonso, mai existau la bancă şi alte dureri. Ciappi veni la serviciu de-abia după cinci zile ; în timpul acesta se declarase bolnav. Prima zi rămase numai un ceas la serviciu şi fu gonit de-acolo de privirile indiscrete ale colegilor care ştiau că şi pe el însuşi îl uimise acea înfrîngere şi voiau să vadă cum o va suporta. Nu fără demnitate, şi după cîteva zile, toţi trebuiră s-o recunoască. Cînd începu să lucreze nu mai păru atît de trist, era conştiincios, ca întotdeauna. Vorbi şi cu Rultini, pentru chestiuni de serviciu, în timp ce acesta, înainte de victorie, evitase să vină în contact cu el chiar şi pentru astfel de probleme. Ca să-şi desăvîrşească fericirea, Rultini nu mai dorea decît să se împace cu vechiul său prieten şi-i arunca nişte priviri pline de dragoste, dar Ciappi se făcea că nu vede şi-l trata cu o indiferenţă glacială. Pînă şi atunci cînd era silit să-i vorbească despre probleme de serviciu, nu-l privea în faţă.

— Ah ! aşa ? Acum, cînd m-a dat gata, îmi vrea prietenia ?

Rultini îi mărturisi lui Marlucci că-i părea rău că se certase cu Ciappi, dar că totuşi supărarea lui fusese justificată fiindcă dacă ar fi fost Ciappi cel ales, ar fi fost o nedreptate strigătoare la cer. Ciappi n-avea nici un drept să-i poarte pică.

— Să-mi cedeze postul lui şi leafa lui şi, desigur, şi ştiinţa lui, aşa ca să mă simt şi eu pe măsura postului şi fericit şi pe urmă îl las bucuros să se ducă în locul meu la Veneţia.

Şi aceste cuvinte i se transmiseră lui Ciappi.

— Să-i dau ştiinţa şi practica mea ? Dacă n-ar fi fost mereu atît de puturos, şi le-ar fi cîştigat singur. Vă garantez eu că, oricît de puţin i s-ar cere

pentru postul acela, tot o să fie prea mult pentru el şi, dacă Maller n-o să ia seama la timp, o să afle că filiala, împotriva voinţei lui, a făcut totuşi un act independent; a dat faliment din iniţiativă proprie.

Maller află de duşmănia aceasta şi o crezu chiar mai mare decît era. Din prudenţă, îl expedie pe Rultini cu o săptămînă mai devreme de perioada stabilită. Rultini se duse la gară însoţit în triumf de funcţionarii cei mai vechi, printre care Marlucci şi Sanneo. Marlucci spuse după aceea că el pierdea mult prin plecarea lui Rultini; era cel mai vechi prieten pe care-l avusese la bancă:

— Nu înţeleg cum a putut Ciappi să se poarte în felul acesta.

Alfonso, faţă de care Marlucci lăsă să-i scape această frază, se gîndi că toscanul avea bunul obicei să fie întotdeauna de părerea celui mai norocos.

Luptător neobosit era şi Giacomo, băieţaşul acela cu obrajii rumeni, pentru care Alfonso simţise atîta dragoste. Adolescentul crescuse, slăbise, îşi pierduse de tot culorile cu care venise din Friuli şi chipul lui, alungindu-se, luase forma celor cîtorva oase regulate, dar groase şi puternice, din care era alcătuit.

Curierii băncii erau consideraţi funcţionari şi erau distribuiţi la fiecare departament, la casă, la lichidare, la corespondenţă. Şefii lor imediaţi erau şefii serviciului respectiv. Numai cu trecerea timpului, imitîndu-l pe Maller, şi alţi funcţionari importanţi începură să se folosească de cîte un curier, făcîndu-l în parte servitorul lor şi plătindu-l separat. Asta completa ziua de muncă a curierului care era numai în parte ocupat cu treburi de serviciu.

Cellani îl alese pe bătrînul Antonio, ex-furier, şi cu toate că fusese servit în mod neglijent vreme de cîţiva ani, se declarase mulţumit şi aşa. Desigur, din bunăvoinţă, îl sfătui într-o zi să-l pună pe Giacomo să-l ajute; Antonio acceptă recunoscător şi făcu greşeala să abuzeze de ajutorul care i se oferise. De atunci încolo, Giacomo fu cel care curăţa camera lui Cellani, el punea la loc în mica bibliotecă toate căr-

ţile care fuseseră consultate în timpul zilei şi însuşi Antonio lăsa în seama lui Giacomo sarcina de a-i duce lui Cellani ceaiul pe care procuristul îl bea de două ori pe zi. Tînărul înţelese repede ce folos putea să tragă dintr-o astfel de stare de lucruri şi fu cît se poate de sîrguincios în slujba lui Cellani, neglijînd-o, cînd nu putea face altfel, pe cea de la bancă.

În pofida bunătăţii sale, la sfîrşitul anului, Cellani nu-şi mai aminti de Antonio, pe care nu-l mai vedea aproape deloc şi-i dădu o primă lui Giacomo. Pentru Antonio asta fu o mare surpriză, fiindcă nu calculase care aveau să fie consecinţele fireşti ale inerţiei sale. Nu îndrăzni să se plîngă, dar vru să schimbe sistemul pe viitor şi-i interzise lui Giacomo să mai lucreze pentru Cellani. Începu apoi cu toată tragerea de inimă să suporte de unul singur ostenelile slujbei ca să se bucure apoi de toate foloasele.

Dar era prea tîrziu. De îndată, din prima zi, Cellani băgă de seamă schimbarea, fiindcă se obişnuise să fie mai bine servit. Îl chemă pe Giacomo să-i facă observaţie că lăsase biroul murdar. Tînărul sosi şi-i spuse repede o frază pe care o rumegase de cînd Antonio nu-i mai dăduse voie să pună piciorul în camera lui Cellani ; el calculase toate consecinţele şi nu-l mira nimic.

— Ştiţi ! n-am făcut eu camera azi, a făcut-o Antonio fiindcă aşa a vrut el. Eu începusem, dar el m-a dat afară.

Era în două ianuarie şi pe întîi se distribuiseră primele, aşa încît îi fu foarte uşor lui Cellani să pună în legătură cu asta noul zel al lui Antonio. Înţelese şi se simţi înduioşat. Îi dădu bani lui Antonio, dar nu putu să se arate milostiv pînă la capăt şi-l rugă să-l lase pe Giacomo să se ocupe de camera lui. Începuse să ţină prea mult la confort.

Asta fu o nenorocire pentru Antonio, fiindcă prin scoaterea sa din funcţie i se micşora leafa fără să-i scadă munca cine ştie cît. Funcţionarii de la casă, unde era repartizat, nu-i dăduseră să lucreze prea

mult, din respect pentru Cellani, în timp ce acum se vedea din nou silit să alerge prin oraș, să încaseze și să plătească. Ba chiar mai mult, știindu-l pe el numai în serviciul casei, atunci cînd în alte părți era nevoie de un număr mai mare de curieri, i se cerea voie din ce în ce mai des casierului să se mai folosească și alții de Antonio.

El însuși își povesti nenorocirea lui Alfonso. Sanneo transporta la corespondență depozitul de hîrtie care fusese pînă atunci păstrat în camerele de la contabilitate și cu transportarea fură însărcinați Antonio, Santo și Giacomo. În scurtă vreme, ultimii doi plecară fiindcă pe coridor sunase de mai multe ori clopoțelul electric. Nu se mai întoarseră și Antonio asudă vreme de două ceasuri cărînd pachete de hîrtie presată care atîrnau ca plumbul, după cum spunea el.

— Nu mai sînteți în serviciul domnului Cellani, se interesă Alfonso.

— Cum ? nu știați ? întrebă Antonio uluit că nu toți știau de nenorocirea lui. Am vărsat o ceașcă de ceai și domnul Cellani nu mi-a mai iertat-o. Nu mărturisea că-și pierduse postul din pricina încetinelii la lucru.

Apoi nu vru să-l căute pe Giacomo de acuzațiile pe care le merita :

— Dacă n-ar fi fost blestematul ăla de băiat care s-a băgat în sufletul lui și m-a vorbit de rău față de domnul Cellani, acum aș mai fi încă la locul meu.

Giacomo îi povesti lui Alfonso în toate amănuntele și cu toată sinceritatea cum se petrecuseră faptele. Alfonso îl luase de bărbie și-l privea cu seriozitate în ochii lui copilărești încă.

— Tu l-ai dat afară din post pe Antonio ?

— Eu ? făcu Giacomo cu un rîs batjocoritor, de om mulțumit. Puturosul ăla nu făcea nimic. E orb, nu se mai poate ține pe picioare ; n-avea cum să-l mulțumească pe domnul Cellani.

Alfonso îl lăsă în pace, uimit de lipsa aceea de milă pentru cel învins.

— Nu mi-aş lăsa viaţa în paza lui dac-aş şti că de pe urma morţii mele ar avea ceva de cîştigat.

Se simţea împăcat şi mulţumit cu sine acum, cînd ştia ce-i lipsea faţă de semenii lui. Nu le era inferior aşa cum crezuse atîta vreme. Putea să-i judece pe ceilalţi de la înălţime, cu seninătate, fiindcă se încleştase şi el în lupta aceea şi ştia ce înseamnă. Simţea o milă înduioşătoare atît pentru învinşi cît şi pentru învingători. Era atît de convins de adevărul propriilor lui sentimente încît uneori i se părea lucru uşor să-i convingă şi pe ceilalţi.

Într-o seară se văzu singur în sufragerie cu Lucia. Ea avea într-adevăr, săraca, nevoie de mîngîiere. Durerea îi schimbase înfăţişarea şi obiceiurile. Nemaifiindu-i mereu gîndul la reparatul şi înfrumuseţarea rochiilor, stofele îmbrăcămintii sale sărăcăcioase îşi trădau stricăciunile — mai înainte ascunse cu dibăcie — pe care le făcuse timpul, iar pe corpul ei slab fusta atîrna ca pe un cuier şi viaţa nu mai ajungea să-i însufleţească forma plăpîndă, totuşi nu lipsită de graţie. Lucia plîngea foarte des şi uneori îi dădeau lacrimile numai cînd o auzea pe maică-sa reproşîndu-i că e tristă şi neîngrijită, lucru care-i reamintea de durerea ei. Apoi, cînd o vedea că plînge ca de obicei, înainte de a se înduioşa, doamna Lanucci o certa, spunea că Gralli nu merita să plîngă pentru el, că era un cocoşat nesuferit. Lucia însăşi nu ascundea motivul durerii ei ; nu mai vorbise de asta faţă de Alfonso, dar nici nu mai avusese curajul să protesteze cînd vorbea altcineva.

Nu s-ar fi putut oare s-o mîngîie, sărmana ? Vru să încerce. Se aşeză lîngă ea şi-i vorbi cu mare blîndeţe, cu un accent de sinceritate şi, destul de repede înduioşat, i se păru că şi fata îl urma spre înălţimile la care încerca s-o ridice şi că sentimentul acela de care el se simţea inundat trebuia să-i uşureze şi mai mult înălţarea.

Îi vorbi despre îndelungatele sale observaţii asupra vieţii şi despre cum aflase că bucuriile noastre

erau niște neghiobii și că tot lucruri de nimic erau și durerile noastre. Îi aminti de învățăturile pe care i le dăduseră desigur preoții și profesorii ! Viața avea valoare pentru cu totul altceva decît pentru ce o iubea lumea de rînd. Preoții spuneau prea rece acest adevăr și din cauza asta n-ajungeau să fie crezuți, dar era adevărat, profund adevărat. Dîndu-și seama că era așa, îi povesti el, încercase o mare surpriză. Nu era vorba de o retorică a preoților și a profesorilor, ci de adevăr ! Echilibrul vieții, o existență laborioasă, deși cu scopuri modeste, făcea mai mult decît toată fericirea pe care ne-o puteau da bogățiile și dragostea. Conștiința împăcată era lucrul cel mai de seamă pentru a ajunge la fericire. Ea nu trebuia să creadă că omul care o făcuse nefericită s-ar putea bucura de mare fericire fiindcă remușcările, lipsa de împăcare cu sine, erau cele mai mari nenorociri. Dar nu asta trebuia s-o intereseze, el n-avea decît să trăiască oricît de fericit, asta nu-i dăuna ei cu nimic. De ce se socotea nefericită ? Putea să trăiască alături de maică-sa și să-i arate dragostea de care avea atîta nevoie, și ea se tînguia ? Nu era oare de ajuns ? Simplitatea obiceiurilor era fericirea, bunătatea era fericirea, pacea era fericirea. Și nimic altceva.

Ea nu înțelesese prea bine și, desigur, puținul pe care-l pricepuse nu era prea convingător ; se minuna însă văzîndu-l emoționat de asemenea idei și excluderea enormă cu care-și încheiase predica o lăsase cu gura căscată. În schimb, pentru el, discursul acela fusese de cea mai mare importanță ; sfîrșise prin a se convinge singur. Nu fusese niciodată conștient cu atîta luciditate de sentimentele care de atîta timp îi clocoteau în suflet. Surprins că se simțea atît de calm și de fericit, nu putu să-i pară rău că nu ajunsese la un rezultat mai bun cu Lucia. Ea îi aruncase o privire care însemna cu totul altceva decît renunțare. Era primejdios să-i vorbești acestei fete cu prea multă căldură.

Acum știa de ce renunțase la Annetta. Nu trebuia să-și reproșeze nimic fiindcă se purtase conform

propriului său fel de a fi pe care nu-l cunoscuse încă. Era bine că aflase în cele din urmă impulsurile călăuzitoare ale acestui organism care zi de zi îi dăduse surprize. Cunoscîndu-le putea să înlăture acum şi alte abateri de la drumul pe care i-l hărăzise natura, un drum lesnicios, desfătător, fără ţintă.

Îşi propuse să se arate mai resemnat faţă de situaţiile false şi dureroase în care i se putea întîmpla să se mai găsească încă. Şi asta nu fiindc-ar fi recunoscut că era pedepsit pe bună dreptate, dar se consola la gîndul că în scurtă vreme îl vor da uitării şi că, din partea lui, n-avea să-şi mai pună niciodată în primejdie propria lui linişte.

Prarchi insistă să-l vadă şi el pe Fumigi şi-l rugă să vină cu el într-o dimineaţă la cafeneaua Gării, unde bietul bolnav îşi petrecea timpul copiind ziarele. Îi arătă ceva scris de Fumigi, un document preţios, pe care îl purta la el. Era marginea unui ziar plină cu semne făcute atît de apăsat cu creionul încît hîrtia era găurită. Unele litere erau de tipar şi răsturnate, altele de mînă, dar forma lor era doar aproximativ exactă, în vreme ce literele de tipar erau copiate cu multă grijă.

Trebui să se hotărască să meargă să-l vadă pe bolnav. Prarchi ţinea la asta atît de mult, de parcă boala ar fi fost opera lui, iar Fumigi, un animal dresat de el; Alfonso se temea să nu-l jignească arătînd că nu-l interesează deloc.

Cînd, într-o dimineaţă, se îndreptă împreună cu Prarchi spre cafenea, acesta îi spuse că-l vor găsi probabil acolo şi pe Macario, care îşi vizita zilnic vărul. Pînă şi întîlnirea aceea i se părea lui Alfonso încă un pas spre linişte; avea să ştie în curînd la ce se putea aştepta din partea lui. Neplăcut era doar ca întîlnirea să-l găsească nepregătit şi, în timp ce Prarchi îi vorbea în continuare despre Fumigi, el se gîndea la felul în care trebuia să se poarte cu Macario. I-ar fi fost foarte uşor să-i arate ca de obicei o mare simpatie, să-l asculte cu toată atenţia cînd vorbea, în sfîrşit, să-l felicite pentru logodna cu An-

netta, care devenise, de cîteva zile, oficială, după cîte spunea Prarchi. Nu-l ura pe Macario și i se păru că nu trebuia să facă un efort prea mare ca să simuleze toate astea.

Era o atitudine care depindea totuși de împrejurări. Probabil că Macario nu știa nimic și atunci nici nu trebuia să afle nimic din purtarea lui, dar dacă Annetta, așa cum era de datoria ei, îi povestise tot, Macario s-ar fi ferit să-i dea ceva de înțeles și, oricît l-ar fi durut, ar fi încercat să imite atitudinea lui Alfonso, pentru care, de altfel, i s-ar fi arătat recunoscător. Dar în timpul drumului acela scurt, Alfonso găsi totuși timp să se gîndească și la posibilitatea ca Macario, aprins de ură, să-l înfrunte ca pe un dușman, de față cu lumea. Era foarte posibil! Ar fi putut s-o ierte pe Annetta din dragoste și fiindcă așa-i dicta propriul lui interes, dar s-ar mai fi putut întîmpla să sufere și să nu se poată stăpîni la vederea celui pe care-l considera principalul vinovat.

În timpul acesta, Prarchi începuse să-i bîrfească pe Malleri. Îi dădeau bani lui Fumigi, dar asta nu era de ajuns. Îl lăsaseră să călătorească cu un infirmier, în vreme ce ar fi fost de datoria lor să-l însoțească un membru al familiei.

— Cretinul ăla de Federico, de pildă.

Fratele Annettei se întorsese în oraș de două luni și nu făcea altceva decît să se plimbe pe străzi îmbrăcat după ultima modă de la Paris, cu haină largă și scurtă și cu pantaloni strîmți, care-i scoteau în evidență picioarele plăpînde, subțiri. Alfonso nu-l văzuse încă.

La cafenea trecură prin prima încăpere; era un local frumos, dar culorile de pe pereți erau prea vii, vulgare, nu fuseseră încă patinate de vreme. Printr-o ușă mică, ascunsă după o perdea verde, intrară într-o încăpere lungă unde se juca biliard.

Nu era acolo decît Fumigi care ședea lîngă o fereastră și citea un ziar cu atîta atenție încît nici nu-i

observă pe noii veniți. Doar atunci cînd Prarchi îl bătu pe umăr se întoarse fără nici o grabă și îl examină îndelung mai întîi pe el, apoi pe Alfonso, cu un zîmbet cretin, dar asta numai din pricină că era un zîmbet permanent și fără motiv, de altfel era surîsul obișnuit al lui Fumigi, ceva mai șters, fără viață. Fața îi era mai descărnată, dar ținuta lui, așa cum se găsea așezat, nu părea mai puțin țeapănă ca de obicei. Mesteca mereu și Alfonso crezu că avea ceva în gură ; îi privea și păru că vrea să le vorbească, dar după aceea uită de prezența lor și începu să citească din nou grăbit și foarte agitat.

— Domnule Fumigi ! făcu Prarchi cu voce tare, scuturîndu-l. Nu-l recunoașteți pe domnul acesta ?

Fumigi se uită lung la Alfonso și scoase un mic strigăt de surpriză, crezînd că-l recunoaște ; apoi își schimbă părerea. I se adresă :

— Ce mai faceți ?

Era limpede că nu-și mai bătea capul să-l recunoască. Își pierduse memoria și politețea.

— Mulțumesc bine, dar dumneavoastră ? întrebă Alfonso tulburat.

— Bine... bine.

Apoi îndrugă cîteva cuvinte care nu se prea înțelegeau, arătînd spre ziar ; le povestea ce citise. Cu toate că cei doi tineri nu scoteau o vorbă, Fumigi își dădu seama că nu-l înțelegeau. Repetă o frază cu voce tare, apoi o scurtă ca s-o poată pronunța cu mai multă grijă. În cele din urmă renunță la asta și se mulțumi să le spună un nume, rostind silabele apăsat. Era numele unui om politic despre care se vorbise foarte mult cu cîteva luni înainte. Se cufundă din nou în lectură după ce șovăi cîteva clipe, uitîndu-se la interlocutorii săi cu privirea aceea rugătoare cu care se uită ciinele la stăpîn cînd nu-l lasă să se atingă de o bucată de carne.

— Și e mereu așa, niciodată nu e violent ? întrebă Alfonso în șoaptă.

— Puteți să vorbiți tare, îi răspunse Prarchi trăgîndu-l mai aproape.

Fumigi declama citind, oprindu-se cu satisfacție la unele cuvinte mai sonore. Păru apoi că se înfurie, țipă, spuse printre dinți niște silabe, repetîndu-le.

Alfonso îi stătea în lumină și bolnavul înălță capul după ce fu o clipă surprins la vederea acelei umbre care se proiecta pe hîrtie; cînd dispăru umbra, se potoli și se așternu din nou pe lucru.

Intrase cineva în cameră și mai înainte de a-i auzi vocea, Alfonso simți că era Macario. Simțindu-se oarecum încurcat, vru să mai întîrzie puțin întrevederea și începu să-l privească pe Fumigi cu foarte mare atenție, făcîndu-se că nu-l observă pe Macario nici măcar atunci cînd îl auzi cum se salută cu Prarchi.

Se apropia de Fumigi și, prin urmare, și de el.

— Cum o mai duci? întrebă Macario bătîndu-l pe umăr pe idiot.

Era atît de degajat încît probabil că nu-l văzuse într-adevăr pe Alfonso. Cînd îl văzu, nu păru deloc tulburat, rămase nepăsător; îl salută indiferent, ca și cum nu se văzuseră decît de cîteva zile. Făcuse bine Alfonso că nu-i spusese lui Prarchi că asta era prima dată cînd se vedea cu Macario de la întoarcerea sa, fiindcă altfel Prarchi s-ar fi arătat mirat de purtarea lui Macario.

— Felicitările mele, îndrugă Alfonso, întinzîndu-i mîna pe care Macario i-o strînse înclinîndu-se politicos, dar fără prietenie.

Apoi nu-și mai spuseră nimic.

Prarchi îi dăduse lui Fumigi hîrtie și creion și, de îndată ce le primi, cu toate că nu i le ceruse el, se așternu pe scris cu foarte multă grijă, de parc-ar fi pictat.

— Vii cu mine? îl întrebă Macario pe Prarchi, avem ceva de vorbit.

— Și dumneavoastră? îl întrebă Prarchi pe Alfonso fără să-l invite direct, fiindcă Macario își ex-

primase destul de limpede dorința de a rămîne cu el între patru ochi.

— Am de făcut o vizită aici, în apropiere, spuse Alfonso și ieși după ce-i strînse mîna lui Prarchi, nu însă și lui Macario, cu toate că avu impresia că acesta i-o întinsese cu o mișcare automată.

Era scos din fire. Purtarea lui Macario i se păru josnică și nedreaptă, fiindcă, în orice caz, era de așteptat să se fi comportat cu totul altfel; mult mai rece dacă Annetta îi spusese tot, iar dacă nu, prietenește, ca de obicei. Se așteptase chiar la izbucniri violente de mînie sau la o indiferență glacială, în orice caz nu la dispreț. Macario îl trata cum făcuse și Annetta la început, ca pe micul funcționăraș al băncii Maller & Co., în timp ce Alfonso se pregătise să îndure cine știe ce persecuții, nicidecum însă o atitudine de dispreț. Ar fi putut suporta să fie considerat drept un dușman periculos, în stare de orice, un om de temut, nu însă drept un om care nu merită să fie băgat în seamă.

Îi veni să zîmbească însă gîndindu-se că era un contrast evident între modul de viață pe care avea de gînd să-l adopte și felul în care reacționa. Prietenia lui Macario avea prin urmare atîta importanță pentru el din moment ce se simțea așa de îndurerat fiindcă o pierduse? Ar fi trebuit să-l bucure indiferența aceea calmă. Era de presupus că Annetta îi povestise logodnicului numai o parte din cele întîmplate, numai atît cît să aibă un pretext ca să-l îndepărteze pe Alfonso pentru totdeauna din casă, iar purtarea rece a lui Macario nu era altceva decît acea condescendență pe care o afecta de obicei față de inferiori, accentuată de antipatia resimțită în chip rațional față de cineva care încercase, deși fără succes, să cucerească dragostea Annettei și care-i pricinuise cîteva clipe neplăcute de gelozie. Mai avea și alt motiv ca să-i pară bine că Macario îl tratase în felul acesta. Ar fi trebuit să-și facă mustrări de conștiință

din pricină că Annetta se pregătea, cu ajutorul său, să-i facă un rău lui Macario, dar faptul că nu-şi mai trăda acum un prieten ci un duşman îl făcea să nu se mai simtă atît de vinovat.

Totuşi, în ciuda tuturor argumentelor, rămase cu aceeaşi senzaţie. Nu putea să-i fie recunoscător lui Macario fiindcă atît de curînd şi, după cum era de presupus, fără nici un motiv, îl lipsea de prietenia lui.

În ziua aceea nu se mai simţi atît de fericit ca de obicei la bancă ; trebui să facă sforţări ca să rămînă liniştit la lucru ; acum îi producea repulsie. Dorinţa de a se răzbuna pe Macario îi dădea nişte vise ciudate. Îşi închipuia cum ar fi fost privit dacă idila pe care o începuse cu Annetta nu s-ar fi sfîrşit aşa. Desigur, în cazul ăsta, Macario l-ar fi tratat de la egal la egal. I se păru în clipa aceea că ar fi fost o fericire de nepreţuit.

XIX

Seara fu foarte agitată. Ajuns acasă, Alfonso nu-şi dădu seama imediat că în familia Lanucci se întîmplase probabil ceva grav ; era prea ocupat cu treburile lui. În sufragerie nu era nici Lucia, nici Gustavo, iar doamna Lanucci stătea dusă pe gînduri, cu ochii înroşiţi de plîns, la o anumită distanţă de masă, pe un scaun despre care nu puteai să-ţi dai seama de ce fusese aşezat acolo. Singurul care stătea la locul său de totdeauna, cu picioarele înfăşurate în pături, era bătrînul Lanucci.

Trebui să-şi îndrepte atenţia asupra lor, fiindcă ei nu vorbeau deloc şi nici nu-i răspundeau la întrebări şi, pierzîndu-şi răbdarea, spuse :

— Nu s-ar putea şti ce vi s-a întîmplat ?

Făcea un mare efort ca să nu se mai gîndească la ale lui. Păru că doamna Lanucci n-ar fi vrut să-i răspundă, dar cînd se hotărî totuşi, îi spuse foarte multe în cîteva cuvinte :

— Of ! meschinării ! Pînă acum nu sufeream decît de mizerie în casa asta, dar acum se mai adaugă şi ruşinea. Bătrînul protestă, poruncindu-i să tacă, dar ea strigă că era un lucru pe care mai devreme sau mai tîrziu avea să-l afle toată lumea şi nu se putea gîndi să i-l ascundă tocmai lui Alfonso. Şi adăugă fără menajamente : — O să devin bunică !

Alfonso se prefăcu că e foarte mirat de o astfel de ştire pe care nu i-o dăduse nimeni în mod explicit. Bănuise ceva din ce-i spusese Gustavo în seara sosirii, dar după ce acesta îşi retrăsese cuvintele nu se apucase să mai cerceteze dacă Gustavo minţise prima dată sau a doua oară.

Îi povestiră ce se întîmplase în ziua aceea, şi cum se trădase Lucia. Se pare că de-abia atunci îşi dăduse seama de starea în care se afla, fiindcă, desperată, alergase la Gralli să-i dea de veste şi să-i ceară ajutor. Gralli o respinsese spunîndu-i că el nu-şi putea lua pe cap o asemenea greutate, că-i părea rău, dar că trebuia să lase totul în seama ei. Îi oferea un ajutor lunar, însă cu condiţia să aibă acces în casa Lanuccilor. Nefericita îşi pierduse capul şi alergase la maică-sa să-i povestească totul.

— Mai bine să fi murit ! N-ar fi fost o durere atît de mare, vă spun eu.

Doamna Lanucci se uşurase expunînd atît de viu cele întîmplate şi devenise îndeajuns de calmă ca să încerce să salveze cu cîteva fraze onoarea familiei, compromisă în ochii lui Alfonso care aflase această faptă.

Lucia auzise din camera ei aceste ultime cuvinte care fuseseră strigate cu putere şi se pornise să plîngă în hohote, rugîndu-se de maică-sa şi cerîndu-i iertare.

— Acum e prea tîrziu să mai plîngi, trebuia să te gîndeşti la asta mai înainte, strigă doamna Lanucci nemiloasă.

Lucia nu putea, sărmana, să distingă, aşa cum făcea Alfonso, ce anume era simulat în cuvintele maică-si şi se porni şi mai tare pe plîns, fără să mai scoată o vorbă; probabil că ea însăşi considera că ar merita să fie omorită. Pe Alfonso numai ea îl înduioşa; ţipetele doamnei Lanucci îl zăpăceau şi îl buimăceau.

Bătrînul Lanucci ţinu isonul nevesti-si:

— Dacă aş fi fost sănătos, spuse el, m-aş fi dus la seducător, l-aş fi luat de gît şi l-aş fi obligat să-i restituie fiicei mele onoarea pe care i-a răpit-o. Dar aşa, în starea asta, ar fi nevoie să fiu dus la el pe sus, într-un jilţ.

— Gustavo s-a dus la Gralli! spuse cu mîndrie doamna Lanucci, şi cum Alfonso, prea puţin emoţionat şi nescandalizat îi spuse că ar fi trebuit să-l împiedice ca nu cumva pe lîngă prima nenorocire să li se mai adauge alta, ea strigă că nu putea nimeni să-i oblige să înghită fără nici o vorbă această jignire şi că dacă Gustavo îl omora pe seducător, bine îi făcea; chiar dacă l-ar fi condamnat la douăzeci de ani de muncă silnică, tot n-ar fi trebuit să-i pară rău.

Cu toate acestea, Gustavo sosi viu şi nevătămat puţin după aceea, ba încă şi destul de liniştit. Spuse că alergase vreme de două ceasuri ca să-l caute pe Gralli fără să-l fi putut găsi; reuşise totuşi să afle unde l-ar putea vedea peste o jumătate de oră; într-o cîrciumă din apropiere.

— Am să mă duc! spuse el cu un ton ameninţător.

După aceea îi ceru maică-si amănunte asupra întîmplării din ziua aceea. Mai înainte, cînd alergase scos din fire să-l caute pe Gralli, înţelesese, nici el nu-şi dădea seama cum, că atunci cînd sora lui se dusese să-i ceară s-o ia de nevastă, el se purtase foar-

te urît. Se simțea întrucîtva alinat auzind acum că nu fusese adevărat, spunea el. Mai înainte de-a pleca ceru de mîncare. Adresîndu-se lui Alfonso, îl întrebă :

— Ce părere ai despre toate astea ?

Alfonso îl sfătui să-l ia cu vorba bună pe Gralli ; nu era exclus ca totul să se termine cu bine și nu s-ar fi căzut să jignească un viitor membru al familiei. De-abia atunci Gustavo se mînie și, după toate aparențele, împotriva lui Alfonso ; roșu tot la față, îi răspunse :

— Sigur că o să-l iau cu vorba bună. Am să-i spun : Vrei s-o iei de nevastă pe sora mea ? Dacă o să răspundă : da, o să-l sărut și o să-l consider fratele meu, dar dacă n-o să vrea, o să-l iau de gît și o să-i spun să-și facă rugăciunea fiindcă de-abia dac-o să mai aibă timp și pentru asta.

Maică-sa, recunoscătoare, îi petrecu un braț după gît și-l sărută. Îi spuse însă că nu-i dădea voie în nici un caz să facă o crimă, fiindcă Gralli nu merita să intre la ocnă pentru el. I se făcuse frică bietei bătrîne să nu piardă prea mult dacă mai continua pe tonul acela de comedie eroică. Gustavo însă, pe care-l însuflețiseră aceste mîngîieri, nu-i răspunse nimic, părea un om care știe ce are de făcut și pe care nu-l interesează ce spun ceilalți. Alfonso se oferi să-l însoțească la Gralli, dar el nu acceptă. Îl refuză politicos. Era foarte adevărat că Alfonso făcea parte din familie, dar nu toți știau asta.

Puțin după plecarea lui Gustavo, doamna Lanucci se îndreptă nerăbdătoare spre fereastră, unde stătu cam vreme de o oră, în ciuda frigului tăios. Bătrînul se duse la culcare spunînd că știa că n-o să poată dormi, dar că avea nevoie, din pricina bolii, de căldura patului. Alfonso se apucă să citească. Pendula veche scotea un mîrîit îndelung și înfundat la fiecare sfert de oră ; nu i se mai auzea bătaia puternică fiindcă Gustavo îi scosese mecanismul.

— Mie mi se pare că întîrzierea asta e un semn bun, fiindcă, dacă s-ar fi întîmplat vreo nenorocire, am fi aflat pînă acum, spuse doamna Lanucci întorcîndu-se de la fereastră şi privindu-l pe Alfonso în speranţa că era şi el de aceeaşi părere. Alfonso îi răspunse că şi el îşi explica tot aşa întîrzierea.

Din stradă ajunse pînă la ei zarva unei încăierări. Amîndoi se repeziră la fereastră. Încet, oprindu-se din cînd în cînd vreme îndelungată, urcau panta cinci oameni care discutau cu aprindere. Se putea observa uneori cum doi dintre ei ajungeau faţă-n faţă şi erau despărţiţi cu mare greutate de ceilalţi. Unul avea înfăţişarea lui Gustavo, celălalt părea că seamănă cu Gralli. Se opriră chiar sub fereastră şi de-abia atunci Alfonso şi doamna Lanucci îşi dădură seama că în grupul acela nu era nici Gustavo nici Gralli. Se priviră unul pe celălalt şi respirară uşuraţi.

Totuşi, vederea acestei încăierări păru să o întristeze pe doamna Lanucci. Mărturisi că-şi pierduse orice speranţă şi că ştia ce soartă o aşteaptă pe fiica ei. Ştia şi ce fel de om e Gralli. Nu-şi dăduse seama de la început, dar acum îşi aducea aminte de unele amănunte din purtarea lui care ar fi trebuit s-o pună în gardă şi s-o facă să se îndoiască de sinceritatea sa.

— Dacă eşti bun e foarte greu să-ţi dai seama de răutatea altuia. Îl lăudă pe Alfonso; el era bun şi ea simţea, ştia că lui îi repugna răul. Te simţi atît de bine lîngă cineva în care poţi să ai atîta încredere. Apoi, îşi aduse aminte de toate necazurile pe care le îndurase ca să-şi poată creşte această unică fiică şi se întrebă dacă exista oare dreptate pe lumea asta şi dacă era posibil ca atîtea şi atîtea osteneli să nu aibă alt rezultat. Îşi aminti cu amărăciune că pentru ea, logodna Luciei cu Gralli fusese o mare durere. Sperase ceva mai bun pentru Lucia. Nu cine ştie ce prinţi sau bogăţii, dar, oricum, un om inteligent. Oare n-ar fi fost cu putinţă să te îndrăgosteşti dumneata de Lucia?

Era pentru a doua oară că-i mărturisea deschis această speranţă. Şi de data aceasta, o emoţie adîncă o făcuse să vorbească aşa ; ruşinea care o împinsese mai înainte la melodramă dispăruse şi nu mai rămăsese în ea decît durerea pentru soarta fiicei sale, nu pentru pierderea onoarei familiei.

El se arătă oarecum încurcat şi-i reproduse nişte vorbe pe care i le spusese Lucia la mînie şi care, credea el, dovedeau că Lucia nu-l iubise.

— Te iubea ! spuse doamna Lanucci cu convingere. Nu mi-a spus-o, dar eu am înţeles, şi mă minunez că dumneata nu ţi-ai dat seama, dumneata care crezi totuşi că cunoşti sufletul omenesc. Cîte necazuri nu ne-ar fi fost cruţate ! Ea îşi închipuia că numai dintr-o neînţelegere n-o iubise pe Lucia şi o înduioşa soarta fiicei sale pe care întîmplarea o făcuse atît de nefericită. Apoi făcu chiar o aluzie îndrăzneaţă : Ar fi fost totuşi frumos să-i putem spune lui Gralli dacă, în urma insistenţelor lui Gustavo, ar fi cerut-o de nevastă pe Lucia : Du-te dracului ; avem pe altcineva mai bun şi tu n-o meriţi.

Alfonso nu scoase o vorbă. I se propunea să se căsătorească cu Lucia. Era o enormitate, dar el vru să se arate înţelegător şi să ierte. Înţelegea voluptatea în voia căreia se lăsa biata mamă, nădăjduind să-şi poată scăpa fiica de ruşine şi, în acelaşi timp să se răzbune pe cel care o jignise în sentimentul ei cel mai adînc ; el însuşi, cînd se simţea nefericit, se refugia în visuri imposibile. Ea îi cerea un sacrificiu fiindcă, desigur, nu-l credea în stare să se căsătorească de bună voie cu Lucia ; îi atribuia o asemenea superioritate încît îl considera capabil de atîta bunătate ! De ce să se simtă atunci jignit ? De cînd adoptase noile idei întîlnea pentru prima oară pe cineva care şi le însuşea. Era foarte adevărat că doamna Lanucci voia mai degrabă să le impună altora decît să le adopte pentru sîne, dar, văzînd că-i vorbise fără ocolişuri, ca despre lucrul cel mai firesc, ad-

mise că dacă ea s-ar fi aflat în locul lui, ar fi făcut exact ceea ce îl sfătuia acum.

Dorind să-i fie cumva de folos, se oferi să se ducă să-l caute pe Gustavo şi să-i aducă imediat veşti. Doamna Lanucci îi mulţumi, însă cu oarecare răceală.

Cînd ajunse în strada Aristi, o stradă mică şi foarte întunecată la ora aceea, cîrciuma părea că e închisă ; bătu şi se bucură cînd văzu că, după o lungă ezitare, veni cineva să-i deschidă. Localul avea o formă neobişnuită ; ca să poată fi alcătuit fusese nevoie să se dărîme unul sau doi pereţi despărţitori, care lăsaseră urme pe pardoseala acoperită pe jumătate cu mozaic. Numai doi oameni stăteau într-un colţ la o masă rotundă. Unul era Gustavo, pe care Alfonso îl recunoscu cu toate că şedea cu spatele spre el ; stătea cu mîna la frunte într-o atitudine de meditaţie adîncă. Celălalt era Gralli care-l salută pe Alfonso.

Văzîndu-i cum stăteau atît de prieteneşte alături, cu paharele goale dinainte, Alfonso se gîndi că trebuie să fi căzut de acord şi-i întinse mîna lui Gralli care i-o strînse şi ceru imediat să se mai aducă un pahar. Aruncîndu-şi privirea spre Gustavo, care-i spunea rîzînd că poate să bea oricît fiindcă totul era plătit, văzu că băiatul se lăsase îmbătat, cu toate că fusese trimis de acasă cu o misiune atît de importantă.

— Noi doi sîntem cei mai buni prieteni ! strigă Gustavo şi se uită cu duioşie la Gralli. Venisem cu intenţia să-l ciomăgesc, dar am văzut că-i atît de bun încît ar fi fost păcat să-i fac vreun rău. Încearcă şi tu şi ai să te convingi. E omul cel mai cumsecade şi Lucia o să fie foarte fericită cu el.

Rîse în mod vulgar.

Ceru vin şi Gralli porunci să i se aducă, apoi Gustavo îi spuse lui Alfonso cu un zîmbet şiret :

— Vin cît pofteşti !

— Gata cu vinul ! îi porunci Alfonso. Bea apă !

— Apa e bună doar pentru spălat! răspunse Gustavo în glumă și dădu pe gît tot paharul cu vin. După o tăcere lungă începu iar să rîdă și spuse că cineva îi gîdila creierul: Îmi dau seama că nu poate să ajungă nimeni acolo, dar probabil că cineva vrea să mă gîdile și eu simt, și se sufocă de rîs.

Alfonso îi spuse că mama îl aștepta la fereastră și că-l trimisese pe el la cîrciumă ca să-l conducă acasă.

— Mama mă așteaptă? întrebă Gustavo rîzînd. Pot să mă duc la urma urmei fiindcă am vorbit destul cu Gralli. Și eu care voiam să-l ciomăgesc! Săracul de el! cu mutrișoara asta neagră!

Într-adevăr, nu era de crezut că omulețul acela care aproape că dispărea în spatele mesei era un astfel de seducător căruia buna doamnă Lanucci ajunsese să-i dorească moartea.

— Mă duc să-i spun mamei că am pus totul la punct; după aceea mă întorc. N-ar fi drept ca sărmana bătrînă să mai fie necăjită.

Păru că se duce cu dorința de a se întoarce numaidecît, însă nu-l mai văzură după aceea. Gralli rîse încîntat.

— A venit cu intenții fioroase și în jumătate de oră l-am adus în starea în care l-ați văzut, fiindcă de două ceasuri sîntem cei mai buni prieteni.

— Și cum v-ați înțeles? întrebă Alfonso foarte supărat, fiindcă se vedea tratat drept complice, neputînd totuși să se poarte prea aspru.

— Nu pot să mă căsătoresc cu ea! spuse Gralli liniștit, totuși gîndul de-a o părăsi e departe de mine; atît cît am să pot am s-o ajut. Cred că familia o să se obișnuiască și o să-i dea voie să vină să trăiască cu mine. Și șeful meu are o femeie tot în felul ăsta și nu vrea nici el să se lege la cap pentru toată viața! Asta e o treabă prea serioasă. Și, la urma urmei, de ce să ne căsătorim?

Şi lui i se urcase probabil vinul la cap, cu toate că efectul nu era atît de gălăgios ca la Gustavo.

— Dar aţi sedus-o ! observă Alfonso încă destul de timid.

— Am sedus-o ? Eu ? Eu nu sînt un derbedeu ! Ne lăsau mereu singuri ! Eu nu mă gîndeam la altceva şi ea se gîndea numai la asta... Mi se pare că e firesc !

— Dar de ce nu vreţi să vă căsătoriţi ? îl întrebă Alfonso nemaisperînd să iasă învingător cu atîta logică şi dorind să mute discuţia pe alt teren.

— Îmi lipsesc ăştia ! răspunse Gralli ridicînd mîna dreaptă şi frecîndu-şi degetul mare şi cel arătător ca şi cum ar fi numărat bani.

— Nu lipsesc ei chiar de tot ! răspunse Alfonso.

S-ar fi simţit fericit să poată sacrifica pentru fericirea Luciei o mică sumă de bani şi să-i arate lui Lanucci că soarta fetei nu-i era cu totul indiferentă.

La prima ofertă de o mie de lire, Gralli îl privi mirat, totuşi refuză.

— Nu înţeleg de ce vă amestecaţi dumneavoastră !

Alfonso roşi puternic fiindcă îşi dădea seama care putea să fie prima bănuială a lui Gralli ; îi spuse că de ani de zile el era cel mai bun prieten al familiei şi că era de datoria lui să facă tot ce-i sta-n putinţă ca s-o salveze de la nenorocire. De aceea, cu toate că avea de-a face cu un om care-i era atît de inferior pe plan moral, sfîrşi totuşi prin a se simţi foarte încurcat şi, pentru a ieşi din această încurcătură, nu găsi altă cale mai bună decît să-şi dubleze oferta şi apoi s-o tripleze nemailăsîndu-i vreme de gîndit lui Gralli.

Gralli îşi schimbă atitudinea imediat, şovăi, gata-gata să cedeze şi Alfonso îşi dădu seama de asta.

Totuşi în cele din urmă îi răspunse printr-un refuz.

— N-o iau de nevastă, nu pot. O mai am şi pe maică-mea pe cap şi nu pot să mă înham la alte cheltuieli de felul acesta.

Scîrbit, Alfonso trecu din nou la argumente.

Nu pricepuse încă adevăratul înțeles al șovăielii lui Gralli și crezu că-l putea convinge. Ca s-o întrețină pe Lucia n-avea nevoie decît de foarte puțin, spuse el, fiindcă unde mîncau doi putea să mănînce și al treilea și fiindcă dota oferită de el trebuia să fie de ajuns ca să acopere cheltuielile cele mai mari.

Muncitorul știa însă să facă socoteli. Cu toate că Alfonso îi indicase o sumă neînsemnată pentru întreținerea Luciei, Gralli îi arătă că dobînzile sumei oferite n-ajungeau să acopere decît o cincime.

— Deci dumneavoastră vreți să trăiți din dobînzi ! exclamă Alfonso indignat.

Socotelile acestea egoiste de care Gralli făcea să depindă un act de reparație la care era obligat îl scoteau din fire.

— Nu eu, cine vrea să trăiască pe spinarea mea, răspunse Gralli cu grosolănie. Totuși, el renunță cel dintîi la argumente : Dacă Lucia ar avea o zestre de șapte mii de lire, aș lua-o de nevastă.

Alfonso încercă să-l facă să micșoreze această pretenție, hotărît totuși să cedeze dacă celălalt rezista, dar Gralli se arătă de neclintit.

— O să aveți aceste șapte mii de lire, făcu Alfonso ridicîndu-se.

Gralli îl însoți pînă la poarta Lanuccilor :

— Mi-e de ajuns cuvîntul dumneavoastră... în fața unui notar. Apoi, după ce-și făcuse interesul cu atîta abilitate, vru să mai iasă și cu fața curată. Spuse că suma pe care i-o dădea Alfonso era departe de a putea acoperi nevoile Luciei, dar că el punea în balanță și dragostea lui pentru ea și apoi dragostea lui paternă care, îl asigura el, se născuse în momentul în care aflase că va deveni tată.

— Da, adăugă el grav, sînt convins că e mult mai bine că acela sau aceea care se va naște să fie copil legitim.

Cuvintele amabile şi afectuoase ale lui Gralli distonau pînă într-atît cu purtarea lui de pînă atunci, încît lui Alfonso i se păru că aude reproduse textual gîndurile altcuiva. Era totuşi bucuros că Gralli încercase să se arate îndrăgostit fiindcă în felul acesta nu-şi mai făcea griji că Gralli ar putea bănui că în ce-l privea pe el ar exista un mobil mai puţin dezinteresat decît ataşamentul său faţă de familia Lanucci.

Păru că Gralli pricepuse ce anume aştepta de la el binefăcătorul său. Îi spuse, arătîndu-se înduioşat :

— Dumneavoastră ţineţi la părinţii Luciei ca şi cum aţi fi propriul lor copil.

Nu se putea exprima mai delicat. Stabiliră ca în ziua următoare Gralli să se ducă la bătrînul Lanucci să-i ceară mîna fiicei sale.

Doamna Lanucci îi sări în întîmpinare pe scară :

— Prin urmare totul e în ordine ?

— Cine v-a spus ?

— Gustavo. Dar era într-un asemenea hal că numi venea să cred că e adevărat ! Scumpul meu copil ! Cum l-am mai nedreptăţit !

Trimitea sărutări în toate părţile şi sălta pe scări ca o fetiţă.

Îl părăsi fără să-l mai salute şi, cînd se culcă, Alfonso auzi că-l trezise şi pe bărbatul ei ca să-i spună vestea cea nouă.

O auzi apoi din nou în camera Luciei unde răsunară nişte sărutări zgomotoase. Fata, de bucurie, izbucni în hohote de plîns.

În cele din urmă toţi ai casei dormeau în afară de el. Făcuse bine că nu-i aruncase în faţă doamnei Lanucci binefacerea lui fiindcă ar fi însemnat să-i micşoreze bucuria. Mai devreme sau mai tîrziu tot avea să afle. Nu voia să facă pe binefăcătorul necunoscut, dar nici să dea impresia că aşteaptă recunoştinţă. Adormi fericit ; tocmai recunoştinţa aceea la care se

aştepta îl făcea atît de fericit. De-abia după cîteva zile îşi dădu seama de importanţa sacrificiului pe care-l făcuse şi văzu cît de mult îşi înrăutăţise situaţia cu acea micşorare considerabilă a capitalului său.

Seara următoare ajunse foarte tîrziu acasă fiindcă hoinărise vreme îndelungată pe străzi şi nu-l mai găsi acolo pe Gralli care stătuse probabil cîteva ore. Nu putu să afle despre ce vorbiseră fiindcă nimeni nu avu grijă să-i povestească, dar nici nu-i fu greu să-şi dea seama, după cum se purtau, că habar n-aveau că el o salvase pe Lucia.

Îndată după sosirea lui, fata ieşi salutîndu-l numai cu o înclinare a capului, rezervată şi rece. Doamna îi spuse că probabil numai dintr-o neînţelegere crezuseră ei lucrul acela cumplit despre Lucia. Această atitudine a ei, prin care îl excludea de la orice fel de confidenţă, era de o răceală voită fiindcă doamna Lanucci era destul de inteligentă ca să-şi dea seama că el nu putea să creadă aşa ceva ; nu avea prin urmare alt scop decît să-l jignească. Rămînînd singur cu Gustavo, spre marea lui surprindere îşi dădu seama că pînă şi acesta credea că salvarea Luciei i se datora lui. Se lăuda chiar cu asta :

— Cît nu face un cuvînt bine chibzuit, spus la timpul şi locul potrivit.

Numai din răutate Alfonso îl lăsă să rămînă pentru moment cu această impresie.

Şi totuşi nici ziua următoare nu suflă nimeni nici un cuvînt despre generozitatea sa şi nici el nu simţi nevoia să le vorbească despre asta. Nu voia să recunoască, dar tăcea pentru că îi făcea plăcere să-şi sporească generozitatea ; fiecare manifestare de răceală din partea Lanuccilor îi dădea o satisfacţie aspră fiindcă, după ce-şi vor da seama cît de nedrept se purtaseră cu el, recunoştinţa lor avea să fie cu atît mai mare. Îi venea să rîdă cînd Lucia, care îl ura fiindcă de două ori îi oferise dragostea ei, îi întorcea spatele ca să-i arate cît îl dispreţuia, cam tot atît cît doamna

Lanucci de cînd nu mai avea, în sfîrşit, nici o speranţă să i-o dea lui pe Lucia. Zîmbi cînd fu nevoit să-şi mărturisească faptul că ţinea atît de mult la recunoştinţa lor încît era în stare să joace toată această comedie ca să o sporească. Pînă şi acum faptele lui mai erau încă în contradicţie cu teoriile. Dorinţa aceea intensă de a primi recunoştinţa cuiva şi de a se simţi admirat nu semăna nici pe departe cu idealul lui de seriozitate şi renunţare. Mai era încă foarte superficial.

Ziua următoare, la prînz, bătrînul Lanucci, grav, aşteptă ca Alfonso să se aşeze jos ; apoi, îi aduse la cunoştinţă că Gralli nu avea să vină în ziua aceea din nişte motive pe care el nu şi le mai amintea. Apoi, întorcîndu-se brusc spre Alfonso, continuă :

— Eu nu ştiam că i se promisese o zestre de şapte mii de lire. M-a întrebat despre asta şi eu i-am spus că nu ştiam nimic. E adevărat că vrei să i le dai dumneata ?

— Da ! răspunse Alfonso, eu nu mai am nevoie.

Urmă un adevărat cor de mulţumiri, nu însă toate la fel de vii. Desigur, doamnei Lanucci nu putea să-i facă prea mare plăcere că trecea, aşa dintr-o dată, de la ură la recunoştinţă. Îi întinse mîna lui Alfonso şi vrînd să-i mulţumească scurt şi călduros ca să repare lipsa de intensitate, îi spuse :

— Mulţumesc ! Îi zîmbi fetei care avea ochii plini de lacrimi şi-i spuse : De ce plîngi ? Proasto ! Aşa cel puţin aveţi şi voi ceva bani !

Lucia îi mulţumi printre sughiţuri de plîns. Îşi făcuse iluzii că Gralli se întorsese la ea numai din dragoste şi durerea ei cînd îşi dădu seama că nu era aşa fu mai vie decît recunoştinţa. Plînse mult şi apoi se retrase în camera ei după ce-l salută pe Alfonso mulţumindu-i de nenumărate ori.

— Ce nu pot eu să pricep, făcu Alfonso, ca să nu se mai simtă atît de încurcat din pricina atîtor mul-

țumiri, este ce legătură poate să aibă asta cu lipsa lui Gralli.

Lanucci spuse că i se părea că Gralli îi spusese ceva ca să se scuze, dar că el nu-și mai aducea aminte.

Seara, cînd ieși de la serviciu, Alfonso înțelese ușor care era scuza pe care o adusese Gralli și pe care Lanucci nu voise să i-o spună. Gralli îl opri pe Corso unde, desigur, îl așteptase special, dar nu voia să-i dea impresia asta. Era foarte prietenos, dar se vedea că gîndurile-i stăteau în altă parte ; căuta cuvinte ca să-i spună ceva foarte greu de exprimat.

— Ce mai faceți ?

Nu aveau de vorbit nimic între ei, în afară de lucrul acela care-i stătea la inimă lui Gralli. După ce-i răspunse scurt la întrebarea pe care i-o pusese și după ce așteptase zadarnic ca Gralli să se hotărască să-i spună cu ce scop îl așteptase, Alfonso, pierzîndu-și răbdarea și plictisit din pricină că trebuia să meargă pe Corso împreună cu el, îl întrebă ce anume dorea de la el, așa încît Gralli nu putu să-și pregătească discursul cum ar fi vrut.

Gralli îl rugă să vină cu el și să iasă din acel dute-vino de trecători ; se îndreptară către fîntînă. Din pricina scirocco-ului, temperatura devenise mai blîndă și aerul acela călduț făcuse multă lume să iasă din casă.

— Am vorbit azi cu bătrînul Lanucci și mi-a spus că el nu știe nimic despre zestrea pe care ați promis-o... Vorbea încet, ca să-i dea timp celuilalt să se obișnuiască cu ideea și să-l ierte că se arăta atît de neîncrezător, dar în acele cîteva cuvinte spusese tot.

— Și ce-are a face că bătrînul Lanucci nu știe ? Dacă eu am promis, am promis ! strigă Alfonso înfuriat, făcîndu-l pe Gralli să creadă că el dorise ca familia Lanucci să nu știe nimic de darul său.

— Dar eu nu m-am îndoit, strigă Gralli.

Trebuie să fi fost adevărat, fiindcă Alfonso știa că Gralli se mulțumise cu promisiunea lui. Îi po-

vesti lui Alfonso, părînd chiar foarte sincer, că maică-sa nu-i dădea voie să se căsătorească dacă nu avea mai întîi zestrea în mînă.

Alfonso începu să rîdă dispreţuitor : se prefăcea că nu crede, deşi îşi dăduse seama că era adevărat :

— Mă credeţi va să zică mincinos ? În orice caz, banii n-o să vi-i dau în mînă fiindcă n-am *eu* încredere în dumneavoastră din motive mult mai serioase.

Gralli se arătă dezolat :

— Dacă aşa stau lucrurile, ce-i de făcut ? Mama e o femeie care dacă spune ceva e bun spus şi nu vrea să ştie de nimic mai înainte de a vedea banii ! Nu-i ajunge nici măcar să promiteţi în faţa notarului.

Faptul acesta, care i se păru lui Gralli că e un obstacol de netrecut, ar fi putut să fie pentru Alfonso un pretext ca să scape de obligaţie. Nu voi însă, şi arătîndu-i el în ce chip se putea ajunge la o înţelegere, simţi cum sentimentul propriei sale generozităţi îi umflă pieptul. Îi propuse să se ducă împreună ziua următoare la un notar şi să depună acolo banii împreună cu o declaraţie că nu-i putea ridica decît Gralli şi numai în ziua căsătoriei lui cu Lucia. Gralli acceptă recunoscător această propunere care îi convenea şi care i se părea că ar putea-o mulţumi şi pe maică-sa. Se duse imediat la Lanucci îndemnat de Alfonso care îi spuse că erau foarte neliniştiţi din pricina absenţei lui. Alfonso îl sfătui să nu pomenească nimic despre cele întîmplate, fiindcă asta nu-l avantaja deloc faţă de Lucia. Acum, cînd ştia că nu mai era nici un pericol ca ei să nu afle nimic despre binefacerea lui, îi făcea plăcere să se poarte ca şi cum ar fi vrut să ascundă acest sacrificiu. Dar egoistul acela, cum îi spunea Alfonso, se arătă mai sincer.

— Puţin îmi pasă de Lucia, făcu el plin de ingenuitate ; ceilalţi, dacă nu vor să facă pe proştii, ar trebui să priceapă că nu fac decît ceea ce trebuie. Fără

dota asta nu mă puteam căsători cu ea ! Spuse chiar că se ducea fără nici o grijă la familia Lanucci fiindcă, de îndată ce-l vedeau intrînd, oricît ar fi fost de supăraţi pe el, toate feţele se luminau.

— Ţin la mine, spuse el cu răutate.

Şi totuşi se părea că nu-l primiseră prea bine în seara aceea fiindcă, atunci cînd sosi Alfonso, el plecase, şi toată familia se culcase în semn de mare indispoziţie.

Alfonso fu oarecum deziluzionat văzînd că nici măcar în ziua aceea Lanucci nu se arătaseră atît de recunoscători faţă de el încît să-l aştepte şi să-l salute.

Lucia îl aşteptase, dar închisă în camera ei, şi nu băgase de seamă cînd se întorsese acasă. Ieşise chiar din sufragerie şi se pregătea să se culce, cînd fata veni la uşa lui.

— Îmi daţi voie ? întrebă ea cu o timiditate care era foarte puţin obişnuită la ea, schiţînd un zîmbet. Am venit să vă mulţumesc. Mama ştie. Trebuie să vă mulţumesc şi în numele ei.

Se opri şi începu să plîngă în hohote. Părea continuarea unui plîns care fusese înăbuşit puţin mai înainte, fiindcă lacrimile începură să-i curgă numaidecît.

Foarte încurcat şi simţindu-se înduioşat, o rugă să se liniştească. Încerca un sentiment foarte neplăcut, aproape de remuşcare, fiindcă o sufocase pe biata fată sub povara recunoştinţei. Îi spuse că nu-şi făcuse decît datoria. Ea plîngea în continuare, cu batista la gură, stînd în prag, fără să se rezeme de nimic.

— Dar nu e nimic nici de mulţumit, nici de plîns. Să fiţi fericiţi, asta-i tot !

Dar Luciei îi veni graiul imediat :

— Fericiţi, nu ! Asta niciodată ! Apoi, întrerupîndu-se din cînd în cînd din pricina lacrimilor, îi spuse că în seara aceea îl implorase pe Gralli să renunţe la

dotă și că el nu voise în nici un chip. Acum într-adevăr nu-l mai iubesc deloc, și izbucni din nou în plîns. Era încă un copil și Alfonso nu mai simțise niciodată un asemenea dezgust gîndindu-se la josnicia lui Gralli. De iubit, de iubit cu adevărat, și Alfonso se gîndi că vorbea încă foarte copilărește, de iubit cu adevărat nu l-am iubit niciodată. Îmi spuneau toți și îmi dădeam seama și singură că trebuie să mă căsătoresc cu el, dar nu mi-aș fi închipuit niciodată că ar putea să fie atît de rău.

Alfonso încercă s-o convingă că Gralli nu era chiar atît de rău cum credea ea, și-i spuse că dacă voia bani, asta o făcea pentru ea. Nu găsi alte argumente. Nu se putea folosi de nici un fel de viclenie ca să îndepărteze de la sine sentimentul acela gingaș înflorit pentru el în inima fetei și să i-l dăruiască lui Gralli.

Ea voia să-i sărute mîna, dar el n-o lăsă. O trase spre sine și o sărută pe frunte, în timp ce fata tremura toată. Încet, cu demnitate, vorbindu-i mereu și rugînd-o să nu plîngă, o duse în sufragerie și o conduse pînă la ușa camerei ei.

Gîndindu-se iar la felul în care se purtase cu Gralli, a cărui admirație nu-i fusese cu totul indiferentă, și la Lucia a cărei recunoștință se străduise s-o sporească cît mai mult, Alfonso se întrebă din nou: „Oare în felul acesta trebuie să se poarte un filozof?“ Și încă o dată îi veni să zîmbească atunci cînd văzu cîtă satisfacție îi produce recunoștința bătrînului Lanucci. Acesta îi făcea plecăciuni ca unei ființe superioare, stătea să-l asculte cu mare atenție și plin de respect atunci cînd vorbea:

— De cînd trăiesc n-am mai văzut așa ceva! exclamase el atunci cînd asistase la depunerea banilor la notar.

— Ești foarte bun! îi spuse Gustavo. Cîți bani îți mai rămîn acum?

Cînd auzi răspunsul nici nu-i veni să creadă că era adevărat. Şi Alfonso avu slăbiciunea să facă tot ce-i stătu-n putinţă ca să-i dovedească.

XX

Bilanţul fusese încheiat de cincisprezece zile şi la bancă nu se ştia încă nimic despre primele care erau împărţite funcţionarilor cu această ocazie :

— Să aibă oare de gînd să le suprime ? întreba Ballina neliniştit. Suma la care se aştepta el i-o înghiţeau numai datoriile şi dacă n-ar mai fi primit-o ar fi însemnat, cum zicea el, un adevărat faliment. Cu ocazia asta spiritul lui deveni şi mai muşcător. Dacă e din vina lui, indianul ăla merită spînzurat.

Sub denumirea de piele roşie se ascundea, pentru el, Maller.

Măscăricul acela de Alchieri, cu toate că suferea şi el aşteptînd de atîta vreme să primească banii pe care şi-i socotise de pe-acum, se distra luîndu-l peste picior pe Ballina şi stimulîndu-i dorinţa. Îl puse pe Santo să vină să-i cheme unul cîte unul pe toţi funcţionarii în afară de Ballina şi aranjă ca fiecare să-i dea de înţeles că primise care o sută, care două, sau trei sute de franci. Ballina turba de furie şi spunea că i se va plînge lui Maller şi număra pe degete serviciile pe care le adusese băncii, orele pe care le lucrase în afara programului. Lui Alfonso, care se lăsase convins să-i spună că primise trei sute de franci, îi aruncă :

— E lucru ştiut, dumneavoastră sînteţi protejat, vă duceţi în casa lor, îi daţi lecţii domnişoarei ! E de nepermis ce se întîmplă la banca asta !

Alfonso se grăbi să dea pe față toată farsa aceea, roșu la față și regretînd amarnic că-l provocase pe Ballina.

Într-o duminică Santo veni să-l cheme pe Bravicci din partea lui Maller. Înainte de a pleca, Bravicci îl înștiință pe Ballina, dar acesta continuă să scrie liniștit.

— Dragul meu, a doua oară nu se mai prinde! Cînd Bravicci, întorcîndu-se, îi arătă două bancnote de cîte o sută de franci, Ballina începu să aibă îndoieli și cînd fu chemat la rîndul său, se duse la Maller în chipul cel mai degajat.

— Dacă faceți farse, cu atît mai rău pentru voi. Ieși aproape satisfăcut: Ce să mai vorbim, mi-ajunge! Asta e soarta mea, să nu scap niciodată de datorii!

Starringer și Alchieri se arătară cei mai fericiți; primiseră mai mult decît ar fi crezut.

Miceni veni să-i felicite pe ceilalți și să le povestească ce i se întîmplase. Nu era nemulțumit; îl lăudaseră, spunîndu-i totuși că de cînd se afla la contabilitate nu i se mai cerea atît de mult și că, prin urmare, nu trebuia nici el să aștepte cine știe ce recompense din partea șefilor.

— Îmi caut acum o slujbă și sper să fac rost de ea zilele astea.

Singurul care nu fusese chemat pînă în acea clipă era Alfonso, și Santo, vestitorul din ziua aceea, în loc să-i strige numele cu voce tare, se apropie de el și-i spuse la ureche niște cuvinte pe care el nici măcar nu le înțelese bine, dar își închipui că era chemat la Maller.

Din clipa în care îl chemaseră pe Bravicci, pe Alfonso îl cuprinsese o mare tulburare. Avea să vorbească din nou cu Maller după atîta vreme și îl irita ideea că Maller trebuia să facă un efort ca să-l trateze cu tonul acela calm pe care îl folosea de obicei la serviciu. Era silit acum să nădăjduiască o mărire

a salariului și o primă mare, în vreme ce, cu cîteva zile înainte, se temuse ca nu cumva să i se dea prea mulți bani, fiindcă n-ar fi vrut să aibă aerul că cere să i se plătească tăcerea. Dar acum, cînd avea atîta nevoie de bani, s-ar fi bucurat oricît i s-ar fi plătit aducîndu-și mereu aminte că lucrase destul ca să merite această răsplată.

Era pe punctul să intre în camera lui Maller, simțindu-se prost de pe-acum, cînd se trezi oprit de Santo, care zîmbea ironic :

— Nu aici ! Domnul Cellani v-a chemat !

Santo credea că pe Alfonso nu-l chemaseră pentru primă. Alfonso se împurpură la față, era mai rău decît s-ar fi putut aștepta. Nici de data aceasta Maller nu voia să-l vadă.

Întră la Cellani care, aplecat ca de obicei asupra mesei, nu-l observă imediat.

— Domnul Maller a fost chemat pe neașteptate de la serviciu și m-a însărcinat să vă dau asta ! și puse cu destulă grosolănie pe masă două bancnote. Alfonso le luă, simțindu-se deprimat, șopti un cuvînt de mulțumire de-abia înțeles și ieși.

Pe coridor se convinse încă o dată cît de mult îl disprețuiau. Maller era acolo ! Scoțînd de după ușă capul lui roșu, îl striga pe Santo cu voce tare. Părea foarte înfuriat, așa încît nu-l văzu pe Alfonso. Neputîndu-se stăpîni, în prima izbucnire de mînie, Alfonso vru să se facă observat. Fără să-l salute sau să se încline măcar, îi spuse :

— Dacă aveți nevoie de Santo, pot să-l chem eu.!

Maller se uită la el oarecum surprins :

— Bine ! îi spuse el sec și-i trînti ușa-n nas.

Alfonso se întoarse în camera sa fără să-și mai bată capul să-l caute pe Santo. Îl întrebară cîți bani primise și ce-i spusese Maller. Alfonso răspunse că i se spuseseră aceleași lucruri ca de obicei și arătă cele două bancnote primite. Toți găsiră că era puțin și Alfonso îi aduse aminte lui Ballina cuvintele pe care i le spusese cu cîteva zile mai înainte :

— Sînt protejat, nu-i așa ?

Ieși cu pas hotărît după ce șovăi o clipă în fața ușii lui Sanneo. După obicei, s-ar fi căzut să-i mulțumească și șefului pentru prima pe care o primise. Dar mai bine nu ! Sanneo nu merita ! Îi făcuse o caracterizare destul de proastă dacă n-avusese alt rezultat. Ieșind afară, își aduse aminte că în timpul liceului, la sfîrșit de an, părinții lui veneau la oraș și îl însoțeau la școală, ca să-și ia diploma. Îl așteptau apoi în grădina din fața liceului și atunci cînd el știa că le merită, alerga triumfător să primească laudele tatălui său și îmbrățișarea emoționată a mamei. Într-un an luase o notă proastă care îi strica toată diploma. Băiatul ezită vreme îndelungată să intre în grădină și, cînd se hotărî totuși, se duse drept la taică-său și-i dădu certificatul fără nici o vorbă. Nu răspundea la cuvintele pline de dragoste pe care i le spunea doamna Carolina ca să-l încurajeze. Tatăl, cît se poate de serios, arăta cu degetul nota aceea proastă și, pe cînd soția lui, ca să-l scuze, se îndoia că i-ar fi fost dată pe drept și spunea că se datora probabil antipatiei cine știe cărui profesor, el răspundea că nu putea să creadă așa ceva și că atunci cînd îți făceai datoria toate răutățile de pe lumea aceasta nu mai aveau nici o putere. Cum se mai înșela tatăl lui ! El, așa tînăr cum era, făcuse deja experiența că nici un fel de efort nu putea să micșoreze ura aceea pe care o deșteptase fără nici o vină.

Tocmai atunci se întîlni pentru prima oară cu Annetta. Într-o mantie grea, neagră, silueta ei părea maiestuoasă ; alături de ea mergea cu pași mărunți Francesca, neînsemnată, ca o sclavă. Lui i se păru că era cu neputință s-o fi posedat pe ființa aceea minunată. I se păru că fusese numai un vis. Pe fața ei albă neprihănită nu rămăsese nici cea mai mică urmă din sărutările lui. Cît era de liniștită și cum putea să păsească cu aerul acela regal de parcă ea n-ar fi

greşit asemenea lui şi n-ar fi fost pe punctul să înşele şi să dezonoreze pe alt bărbat.

Salută smerit şi i se păru că o privise în aşa fel de parcă i-ar fi cerut îndurare. Francesca nu-i răspunse la salut, ca şi cum nici nu l-ar fi observat; Annetta dădu din cap şovăind, amintindu-şi parcă destul de greu că îl cunoscuse.

Se întoarse şi privi în urma lor şi o văzu cum vorbea cu Francesca; i se păru că faţa ei era foarte palidă. Vru să se asigure de asta, nădăjduind că era aşa, fiindcă s-ar fi simţit mult mai alinat dacă ar fi ştiut că şi ea era tulburată. O urmări încet, dar nu-i mai văzu faţa neavînd curaj să grăbească pasul. Distanţa dintre ei se mări şi cînd Annetta se pierdu în mulţimea care invada Corso-ul la amiază, el se simţi şi mai singur şi mai nefericit ca pînă atunci. Îşi dădea seama cît de departe era ea. Nimic nu se mai putea întoarce; el rămînea sărac şi părăsit în vîltoarea vieţii cînd ar fi putut totuşi să fie bogat şi iubit. Poate că din vina lui era aşa.

Seara, intrînd în sufragerie, se auzi strigat de Lucia din camera ei:

— Mama a uitat, îi spuse fata cu o voce care i se păru că tremura de emoţie, vă rog să-mi închideţi dumneavoastră uşa.

Vocea emoţionată a Luciei îl făcu să creadă că uşa aceea fusese lăsată deschisă dinadins. Se uită în cămăruţa cufundată în întuneric şi văzu strălucind cearşaful în razele de lumină care veneau dinspre fereastră. Trebui să se lupte cu sine însuşi ca să nu intre. N-o dorea pe Lucia, dar o singură sărutare de-a ei i se părea c-ar fi fost de ajuns ca să şteargă efectul pe care îl avusese asupra lui purtarea lui Maller şi apoi, aflîndu-se în starea aceea de agitaţie, ce-ar fi putut să facă singur toată noaptea? Şi totuşi nici măcar nu avu nevoie de sărutul acela ca să se liniştească, fiindcă îi fusese de ajuns micul efort făcut ca să iasă învingător din luptă. Încă o mică re-

nunțare ! își spuse el zîmbind și-i veni în minte starea în care se aflase cu cîteva zile mai înainte. Fusese de ajuns atît de puțin ca să-l facă să-și piardă echilibrul sufletesc ! Maller dăduse pe față antipatia pe care, de altfel, i-o dovedise în atîtea rînduri chiar de mai înainte ; nimic altceva nu se întîmplase !

Se culcă foarte mirat că reușise să se liniștească pînă la urmă de la sine, numai cu un simplu raționament rece. Dormi adînc și avu un vis bizar, așa cum nu mai avusese încă din copilărie. Călărea pe niște bucăți de lemn, prin aer, pășea pe ape fără să-și ude tălpile și era stăpînul unui ținut întins.

Dar în ziua următoare i se întîmplă un lucru pentru care nici un argument folosit nu mai fu de ajuns ca să-l consoleze ; cădea într-adevăr în dizgrație și de-abia atunci putu să spună că era persecutat.

Dis-de-dimineață se duse ca întotdeauna la Sanneo să-i ceară instrucțiuni pentru scrisorile care sosiseră cu o zi înainte. Sanneo îl primi cu un surîs cam încurcat, privi fix pachetul de scrisori pe care-l ținea în față, neuitîndu-se la ele, doar ca să aibă timp să se gîndească. Pe un ton foarte amabil îl rugă pe Alfonso ca mai înainte de a primi instrucțiunile să treacă pe la Cellani care voia să-i vorbească.

— Nu știți ce vrea să-mi spună ? întrebă Alfonso dorind să fie pregătit la ceea ce avea să-i spună Cellani, dîndu-și seama că era ceva foarte important.

— Nu știu ! răspunse Sanneo, dar am impresia că ăștia și-au pierdut mințile.

El știa însă foarte bine despre ce era vorba fiindcă, distrat, așa cum se arăta de obicei în toate situațiile care nu priveau serviciul, îl rugă să-i predea lui Bravicci teancul de scrisori pe care le avea în mînă. Era amabil, dar nu pînă într-atît încît să piardă prea mult timp cu asta și Alfonso se așteptă la ceva și mai rău. Îl dădeau afară.

Cellani nu era în camera lui, dar sosi îndată ce auzi că Alfonso intrase. Fu serios, foarte serios, dar

fiindcă îi adresa în sfîrșit fraze întregi, i se păru lui Alfonso că era mai amabil decît de obicei.

— Trebuie să vă comunic ceva care poate că o să vă facă plăcere. De fapt, el se îndoia de asta, și în ciuda înfățișării lui grave, fraza aceasta păru totuși ironică : Au nevoie la contabilitate de un funcționar priceput pentru registrul principal și domnul Maller a hotărît să fiți dumneavoastră acela. Era un ordin, nu o propunere, de vreme ce, de obicei, transferările la contabilitate se făceau numai cu voia funcționarilor cărora li se propuneau.

— Prin urmare trebuie să părăsesc corespondența ? întrebă Alfonso ca să mai prelungească convorbirea. Nu se hotărîse dacă trebuie să protesteze și să nu accepte de bună voie această schimbare în care vedea o jignire și o pedeapsă, sau să se resemneze în liniște la un lucru care nu mai avea nici un fel de soluție. Totuși, mînia învinse. Domnul Cellani își bătea joc de el vrînd să-i prezinte această înjosire drept avansare ? Dar cu ce m-am făcut vinovat ca să fiu dat afară de la corespondență în felul acesta ?

Cellani îl privi mirat. Se întoarse la locul lui dînd din umeri, nerăbdător, nemaiputînd să se prefacă în continuare :

— Întrebați-l pe domnul Maller ; eu nu știu nimic !

Pufni umflîndu-și obrajii și se apucă, nervos, să scrie și să semneze.

— Bine ! făcu Alfonso hotărît, o să mă duc să-l întreb pe domnul Maller !

Ieși, dar în timpul acela scurt socotise la ce pericol se expunea ducîndu-se la Maller. Ca să facă pasul acesta îi mai rămînea destul timp, voia să aibă vreme de gîndit. Se duse direct în camera sa și-i dădu lui Bravicci scrisorile, așa cum îi poruncise Sanneo. Bravicci îi spuse că fusese prevenit cu o zi înainte că munca lui Alfonso trecea pe seama lui. Nu-i spusese însă nimic și Alfonso îi dădu imediat tot res-

tul lucrărilor în curs. Era un om pe care îl ura în clipa aceea.

— Pe dumneavoastră v-au repartizat la contabilitate ? îl întrebă Ballina văzîndu-l cum iese din cameră cu pardesiul, pălăria şi cu un teanc de scrisori în mînă. E al doilea de la noi ! Sanneo ăsta, încet-încet ne goneşte pe toţi la contabilitate !

Alfonso nu încercă să-l dezvinovăţească pe Sanneo, ba chiar remarca lui Ballina îi sugeră răspunsul pe care trebuia să-l dea tuturor celor care l-ar fi întrebat de ce fusese transferat.

În încăperea în care se mută îl găsi pe vechiul lui coleg, Miceni, care-l primi bucuros, felicitîndu-l că scăpase, în sfîrşit, de corespondenţă. Făcea să primeşti o leafă mai mică, spuse el ; la contabilitate era mult mai bine, ba chiar mai mult, aveai fericirea să nu-l mai vezi pe Sanneo.

Marlucci îl primi cu mai puţin entuziasm fiindcă nu-i făcea prea mare plăcere ca în camera aceea, unde fuseseră numai doi pînă atunci, să fie nevoie acum să se împace în trei. Camera nu era prea mare. Era o cămăruţă aşezată pe colţ, nu perfect pătrată, fiindcă într-o parte era rotunjită. Nu fusese adusă o masă pentru Alfonso şi nu exista lampă de gaz.

Miceni îi explică ce anume avea de făcut, şi asta repede, în cîteva cuvinte, aşa încît Alfonso nu înţelese mai nimic. Nu trebuia să se ocupe decît de registrul principal, muncă pe care o făcuse pînă atunci Miceni împreună cu multe altele.

— Eu n-am cerut niciodată un ajutor, făcu el rîzînd, fiindcă întotdeauna nefericirea altuia avea darul să-l dispună, şi dacă te-au trimis aici, asta e fiindcă nu-l mai interesezi pe Sanneo. Îl întrebă pe Alfonso din ce motiv se certaseră, dar acesta nu avu destulă putere să se prefacă şi să inventeze tot felul de poveşti.

— Să nu mai vorbim, făcu el, şi i se urcă sîngele în obraz ca şi cum l-ar fi cuprins furia.

Alfonso socotea că se va putea adapta la această nouă situaţie şi îşi aducea aminte că altădată dorise chiar să treacă în secţia aceea rece şi liniştită. Funcţionarii îi spuneau Siberia fiindcă aici veneau de obicei de la alte secţii cei care erau pedepsiţi, ca Miceni, sau cei care se arătau nepotriviţi cu postul lor, dar şi la contabilitate se putea avansa şi pînă şi Cellani fusese contabil şef înainte de a ajunge procuristul băncii. În liniştea aceea, unde nu pătrundea zvonul afacerilor decît foarte atenuat, ar fi putut să lucreze în tihnă, fericit. Leafa lui şi banii pe care-i mai avea îi ajungeau ca să trăiască un timp şi nu era cazul să se grăbească cu cine ştie ce hotărîri.

Gîndea în felul acesta, dar era totuşi agitat ; fu de ajuns o primă zi de lucru îndelung şi plictisitor şi care nu-i reuşi, ca să-l scoată din fire. I se explicase cum trebuia să scoată datele dintr-un registru şi să le treacă în registrul principal, o muncă de copiere lungă, dar uşoară. În fiecare seară trebuia să facă suma cifrelor înregistrate în ziua aceea şi trebuia să compare totalul încasărilor cu al cheltuielilor. În prima zi însă proba nu-i reuşi şi atît Miceni cît şi Marlucci, după ce-l ajutaseră un timp să-şi găsească greşelile, renunţaseră să mai caute, cum spuneau ei, neconcordanţa, şi plecaseră. Miceni, mai înainte de a pleca, părîndu-i probabil rău că pierduse atîta timp, exclamase :

— Cine ştie ce fel de greşeli ai reuşit să inventezi azi.

Mai căută cîtva timp să confrunte cele două părţi, dar nu descoperi nici măcar una din greşelile care trebuie să fi fost acolo şi-şi dădu seama că munca aceea îl istovise şi că nu-şi mai putea concentra atenţia atît cît ar fi fost nevoie ca să confrunte două cifre. Îşi aduse atunci aminte că-i spusese lui Cellani că se va duce la Maller să se plîngă de nedreptatea care i se făcuse. Nu renunţase la acea răfuială şi îşi spuse că nu se dusese imediat la director ca să nu-l

deranjeze în orele de lucru, dar că nu se gîndise nici o clipă să înghită în tăcere nedreptatea care i se făcuse. Din pricina ei avusese atîtea necazuri în ziua aceea. Decît să se ducă acasă nemulțumit că lucrul nu-i reușise, prefera să se știe agitat din altă pricină. I se urca sîngele la cap la ideea că Maller, la acea oră, se bucura de ceea ce făcuse și intră în biroul lui fără altă dorință decît să-i arate cît era de furios. Cînd se văzu acolo, se temu de un singur lucru: Maller putea să-i răspundă deschis dacă i s-ar fi plîns și să-i arate ce motive avea ca să-l urască! Își învinse totuși tulburarea. Asta nu se putea întîmpla și chiar dacă s-ar fi întîmplat, el ar fi avut și mai puține scrupule decît Maller. I-ar fi vorbit despre Annetta ca și cum nu el ar fi fost tatăl ei, și apoi, după ce l-ar fi jignit și s-ar fi răzbunat astfel, ar fi plecat de la bancă cu fruntea sus. O asemenea satisfacție n-ar fi plătit-o prea scump nici măcar cu viața; în comparație cu asta, pierderea slujbei, mai ales a unei asemenea slujbe, nu însemna nimic.

Maller citea un ziar care îi acoperea pe jumătate fața, tolănit pe un divan. Ca să vorbească cu Alfonso trebui să-și ridice capul și în timpul convorbirii îl lăsă de mai multe ori în jos, după ziar, din oboseală sau ca să-și ascundă expresia feței. În ciuda faptului că Alfonso îl prevenise pe Cellani, Maller nu era pesemne pregătit pentru această convorbire. Părea că nu știe ce să facă; se purtă mai întîi rece și grav ca un superior care își închipuie că răspunzînd la o întrebare acordă o favoare, apoi se arătă neliniștit și nehotărît.

— Domnul Cellani mi-a adus la cunoștință că din ordinul dumneavoastră am fost transferat de la corespondență la contabilitate, începu Alfonso bîlbîindu-se. V-aș ruga să-mi spuneți dacă m-am făcut vinovat de ceva ca să merit această pedeapsă.

— Nu! răspunse Maller, era nevoie de un funcționar la contabilitate și ne putem dispensa de unul la corespondență. Asta-i tot!

Pentru prima oară își retrase capul în spatele ziarului și asta desigur deoarece credea că discuția se și încheiase.

Indiferența lui Maller îl liniști întrucîtva pe Alfonso. Găsea că e foarte departe de tonul acela de sinceritate de care se temuse atît. Toată situația rămînea în limitele serviciului și dacă stătea să judece la rece, i-ar fi convenit mai mult să se poarte în așa fel încît să nu-l silească pe Maller să-l dea afară, dacă asta s-ar fi întîmplat, avea cel puțin să-i spună tot ce-i stătea pe suflet. Se afla în plină luptă, își dăduse imediat seama de asta, și atît de hotărît să se lupte nu se mai aflase niciodată.

Îi spuse că lucrase mult la corespondență și că nu-i convenea să piardă fără nici o vină postul pe care-l cucerise cu prețul atîtor oboseli. La corespondență știa că poate să fie de folos băncii și că, din pricina asta, putea să nădăjduiască la o avansare rapidă, în timp ce la contabilitate devenea un practicant oarecare.

— Dar e numai pentru moment, făcu Maller care se uitase la el mirat, văzîndu-l atît de îndrăzneț, și chiar cu o anumită curiozitate fiindcă nu-și dădea seama unde voia să ajungă Alfonso.

— E pentru totdeauna, făcu Alfonso.

Cuvintele acestea hotărîte îi readuseră calmul pe care din pricina privirii lui Maller fusese gata-gata să-l piardă ; nu mai avea glasul nesigur. Îi spuse că el nu era un om care ar putea trăi în mijlocul cifrelor ; creierul lui avea nevoie să construiască fraze, perioade, fiindcă se ocupase multă vreme cu asta, domnul Maller o știa, desigur. Încercă să zîmbească, fiindcă această ultimă remarcă voia să fie glumeață.

Fața lui Maller era în mod obișnuit roșie, dar acum părea punctată cu un roșu mai deschis ; asta trebuia să fie, desigur, paloarea lui, și lui Alfonso îi îngheță zîmbetul pe buze fiindcă numai această aluzie la acea practică a lui despre care șeful n-ar fi avut cum

să știe dacă n-ar fi făcut-o împreună cu Annetta, fusese de ajuns ca să-l alarmeze pe Maller.

— Ce vreți la urma urmei ?

Maller se liniștise văzîndu-l pe Alfonso atît de înspăimîntat și de îndată ce se liniștise, se grăbise să-l atace.

Întrebarea îl irită pe Alfonso ; să fi fost un refuz ?

— Eu nu vreau nimic, făcu el înfuriat, aș dori numai să vă rog să mă trimiteți înapoi la corespondență. Am nevoie să pot avansa, și-i vorbi cu inocență despre situația sa financiară care era foarte dificilă.

— Bine, dar și la contabilitate, se poate avansa, făcu Maller. Părea că-și pierduse răbdarea.

Avînd intenția fermă să se apere cu toată puterea răspunzînd imediat la fiecare lovitură, Alfonso se afla într-o stare de agitație foarte puternică din pricina efortului de a gîndi intens ca să fie mereu pregătit. În felul acesta era mai mult decît oricînd sub influența primei impresii. De obicei, cînd i se întîmpla ceva neașteptat, șovăia, tăcea, renunța la planurile pe care și le făcuse mai înainte și în cele din urmă îi părea rău că nu se arătase mai hotărît. De data aceasta avea să regrete cu totul altceva. Maller se purtase brutal și el vru să se arate la fel.

Repetă că transferarea la contabilitate trebuia să fie considerată drept o pedeapsă ; funcționarii îi spuneau Siberia băncii.

— Nu înțeleg de ce mi s-a făcut această nedreptate !

Dacă Maller, pierzîndu-și răbdarea, i-ar fi dat în mod sincer explicațiile pe care i le ceruse, atunci lupta era pierdută, altfel era cîștigată și numai fiindcă se purtase în felul acesta.

Maller îi răspunse scurt că nu obișnuia să revină asupra hotărîrilor luate și că, dacă Alfonso se mulțumea cu atît, el ar fi foarte bucuros, altminteri... și își completă fraza cu un gest care arăta destul de limpede că dacă Alfonso ar părăsi banca, Maller s-ar putea consola foarte ușor.

— Bine ! strigă Alfonso, o să-mi dau demisia ! Şi se simţi foarte puternic în clipa aceea amintindu-şi că lucrul cel mai rău care i se putea întîmpla era să rămînă fără serviciu. Continuă, mai calm, dar fierbînd de dorinţa de a acuza şi de a jigni : Căci e firesc să nu pot rămîne într-un serviciu unde sînt persecutat fără nici un motiv... cît de cît evident.

Cu ceea ce adăugase la urmă se simţi uşurat ; se descărcase. Mai rămase încă o clipă acolo, nehotărît, nevoind să plece mai înainte de a se asigura că spusese tot ce avea pe suflet, apoi se înclină şi se îndreptă spre uşă.

Maller schiţase o mişcare foarte uşoară auzind ultimele lui cuvinte şi lui Alfonso nu-i scăpă neobservată. Apoi îşi ridică privirea de după jurnal :

— Nu luaţi hotărîri atît de grave cu una cu două, îi spuse el cu o voce blîndă, aproape rugătoare, care îl surprinse pe Alfonso, căci distona foarte mult cu tonul pe care îi dăduse pînă atunci toate răspunsurile. Fiţi sigur că dacă va fi cu putinţă o să vă chem din nou la corespondenţă.

Era limpede ! Maller era întrucîtva agitat.

Orbit pentru un moment de victoria aceea neaşteptată, Alfonso nu se mulţumi numai cu rezultatul obţinut.

— Şi trebuie să lucrez în continuare la contabilitate ? Se resimţea prea mult de pe urma necazurilor pe care le avusese în ziua aceea ca să nu pună şi acest lucru în discuţie.

— Am să dau ordin să fiţi ajutat la lucru, făcu Maller cedînd imediat.

Alfonso ieşi fără să-i mulţumească şi-l salută înclinîndu-se uşor.

Această discuţie îl adusese într-o stare de agitaţie extraordinară. Ieşi din camera lui Maller nesatisfăcut. După ce obţinuse victoria, îşi dădea foarte bine seama că nu era aceea pe care şi-o dorise, fiindcă în

felul acesta nu reușise să înlăture disprețul pe care îl mai nutreau încă pentru el șefii băncii. Își păstra slujba — asta era tot ! Cellani, care era atît de cinstit, s-ar fi arătat în continuare rece și disprețuitor ! Ah ! Dac-ar fi putut să vorbească slobod, să arate cît de mult contribuise la nenorocirea lui cochetăria Annettei și propriul lui sentiment, un sentiment foarte puțin nobil și nu cu totul neprihănit, dar irezistibil, atunci nu l-ar mai fi considerat drept un individ care s-a strecurat în casa Maller ca să stoarcă de-acolo o zestre cu mijloace prea puțin cinstite.

Se gîndea din nou la fiecare amănunt al acelei discuții și căuta zadarnic un cuvînt de care să-și poată aduce aminte cu plăcere. Toate cuvintele pe care i le adresase Maller vădeau antipatie sau nepăsare, atunci cînd nu trădau teamă, și el fusese singurul vinovat, fiindcă nici cuvintele sale n-avuseseră alt scop decît să-i conserve și să-i îmbunătățească situația și prin nici unul nu încercase să și-l facă pe Maller mai binevoitor. Iar dacă învinsese, și lucrul acesta îl despera, fusese numai datorită acelei aluzii la pricinile ascunse pentru care era persecutat la bancă. Amenințase oare în așa chip încît îl înspăimîntase pe Maller ?

Îl credeau prin urmare capabil de șantaj ! De aceea se temeau de el ! Nu voia să rămînă în nici un caz sub povara acelei acuzații ! Dacă el nu avea nici o inițiativă, nimeni nu s-ar fi ridicat în apărarea lui ! Maller nu-l cunoștea destul de bine ca să nu-l bănuiască deloc și probabil că ura schimbase în asemenea chip amintirea lui în sufletul Annettei, încît nu mai rămăsese din ea decît imaginea unui aventurier oarecare.

Ziua următoare avea să-i ceară o altă întrevedere lui Maller ca să-i expună motivele care îl determinau să-și dea demisia ! Nu dorea să se bucure nici măcar o singură zi de ceea ce obținuse de la un om care se temea de răzbunarea lui. „Dumneavoastră mă urîți, i-ar fi spus, dumneavoastră sînteți patronul, atunci

de ce mă mai țineți aici? Mă jigniți dacă nu mă dați afară!"

Această hotărîre ar fi trebuit să-l liniștească. Se duse acasă și vru să se culce. Pe jumătate îmbrăcat, se trînti pe pat; mai simțea încă nevoia să-și descarce sufletul visînd la toate acestea. Era hotărît! Nu mai avea slujbă; ce va mai face după aceea? Cu studiile pe care le avea, chiar dacă ar fi fost cu mult mai desăvîrșite, n-ar fi putut să trăiască; și îi va fi destul de greu să-și găsească o altă slujbă. Dintre toate relațiile pe care și le făcuse în oraș, care anume l-ar fi putut ajuta? Desigur, numai cele pe care și le făcuse în casa Maller și dintre acestea, pe cea mai importantă nu se mai putea conta. Se și vedea sărac și părăsit, poate chiar flămînd, și el se cunoștea bine, foamea n-ar fi putut-o îndura; ar fi sfîrșit prin a le întinde mîna pînă și Mallerilor, implorîndu-le mila sau poate, în cele din urmă, i-ar fi și amenințat ca să-i determine să-l ajute. În timpul acelui solilocviu îi dădură lacrimile de mai multe ori. Atît cît putea trebuia să încerce să se păstreze pe poziții la firma Maller. Și i se păru deodată că găsise în ce chip ar fi putut să dea explicațiile de care era nevoie, fără să-și mai piardă slujba. Putea să i le dea chiar Annettei! O știa superficială și egoistă, nu însă lipsită de inimă; îl iertase de atîtea ori și asta numai din bunătate, dintr-un fel de compasiune blîndă care-l făcea să uite că de atîtea ori își pusese în gînd să se poarte în așa fel încît să nu se compromită. Ei i se va adresa! La urma urmelor, el nu cerea altceva decît să fie lăsat în pace și cerea lucrul acesta unor oameni care ar fi trebuit să aibă și mai mare interes decît el ca totul să rămînă sub tăcere; Annetta desigur i-ar fi îndeplinit rugămintea.

Avu la început ideea să aștepte un prilej ca să poată vorbi cu ea, s-o oprească, de pildă, pe stradă, dar după aceea își dădu seama că nu putea să mai

trăiască în starea în care se afla şi vru să scape imediat de această obsesie. Mîine avea să-i scrie Annettei, rugînd-o să-i acorde o întrevedere.

Se hotărî s-o facă imediat ; i se păru că se putea linişti numai apucîndu-se de ceva. Sări din pat şi aprinse lumina. De multă vreme nu mai scrisese la masa aceea ; peniţa ruginită aluneca greu şi fu nevoit să dilueze cerneala.

Începu astfel : „Prea stimată domnişoară". I se păru că aşa e mai demn şi în acelaşi timp umil, şi în cîteva cuvinte îi ceru o întrevedere spunîndu-i că avea să-i spună un lucru care era de cea mai mare importanţă pentru el şi poate chiar pentru ea. Nu se îndoia că-i va acorda această întrevedere, o ruga să vină între opt şi nouă seara în ziua următoare pe primul dig, cel mai apropiat de strada Forni. Adăugă apoi cu un accent de mîhnire ingenuă : „Nu mai ştiu cum să mă mai port, fiindcă s-ar putea să mă urăşti, Annetta", şi apoi încă o ironie pe acelaşi ton naiv : „Semnez cu nume şi prenume fiindcă acum, numai după nume, ţi-ar fi greu să mă mai recunoşti."

Nu putu să adoarmă, dar îi trecuse starea aceea îngrozitoare care îi adusese lacrimile-n ochi de atîtea ori. Mai era şi acum tulburat, dar asta din cu totul altă pricină şi îşi dădu imediat seama că totul venea de la cuvintele acelea gingaşe, de îndrăgostit îndurerat pe care le adresase Annettei. Cît de alinător i se părea gîndul că a doua zi avea s-o revadă ! Încă o dată i se ştergeau din minte feţele acelea vrăjmaşe de care era înconjurat pe lîngă chipul ei care se împurpurase şi pălise din dragoste pentru el. Numai pentru el, nu pentru Macario ; asta o ştia chiar din gura lui, fiindcă Macario se îndoise că pasiunea ar putea vreodată să arunce vreo umbră pe faţa ei.

Nici nu-l mai interesa măcar scopul pentru care îi ceruse întrevederea aceea ; dorinţa lui cea mai

arzătoare era să se reabiliteze în ochii ei, s-o facă să-şi dea seama că el nu era un aventurier aşa cum poate credea. Ea n-ar fi renunţat bineînţeles la proiectul de căsătorie cu Macario, dar în inima femeii pe care o iubise ar fi rămas un sentiment cald de recunoştinţă şi prietenie, cu care el s-ar fi mulţumit.

Începu să se gîndească la cuvintele pe care i le va spune. Nu-şi va cere iertare că o sedusese, fiindcă nu acesta ar fi fost lucrul cel mai potrivit. Fusese orbit de pasiune şi nu putea să regrete un gest care-i adusese cea mai mare fericire de care se putuse bucura în viaţă. Ştia bine, fiindcă o şi citise : femeile erau întotdeauna dispuse să ierte omagiile care li se aduceau pentru frumuseţea lor, indiferent cum, chiar dacă ar fi fost într-un chip vinovat. Apoi nu i-ar fi trebuit multe cuvinte ca să o liniştească în privinţa lui şi să o asigure că mai degrabă s-ar fi lăsat omorît decît să sufle un singur cuvînt despre taina aceea care îi unea. Cel puţin atît ar fi putut să înţeleagă şi ea din purtarea lui, fără să mai fie nevoie ca el să se înjosească spunîndu-i-o. Nu-i va adresa nici un cuvînt de dragoste, cu toate că ar fi fost fericit să-i poată spune cît o iubeşte. Atît de nefericit cum era nu mai putea să-i dispreţuiască dragostea. Numai gîndindu-se la ea se simţise doar atît de alinat ! Ar fi fost însă periculos să-i dea ceva de înţeles Annettei, fiindcă niciodată nu poţi avea prea mare încredere într-un îndrăgostit, oricît ar fi de cinstit şi de bine intenţionat, şi trebuia să ascundă cu foarte multă grijă sentimentul acela nou. Trebuia să apară ca un îndrăgostit care nu poartă duşmănie pentru faptul că a fost părăsit şi care mai păstrează, dincolo de dragostea sa, o prietenie blîndă şi frăţească. O va întreba afectuos dacă acum era fericită şi va încerca să se arate foarte bucuros dacă ea l-ar fi asigurat că-l iubeşte pe Macario. S-ar fi putut întîmpla ca

ea să-i spună că nu era fericită și să i se destăinuiască cu toată încrederea. În cazul acesta nu avea de întîmpinat nici o greutate și nu mai era nevoie să se gîndească prea mult la felul în care trebuia să se poarte.

Santo acceptă bucuros să-i ducă biletul.

Pentru prima oară Alfonso putu să se folosească de observațiile pe care le făcuse asupra unui caracter. Își dădu un aer de mare importanță și îl întrebă în mare taină pe Santo dacă domnișoara Annetta îi spusese că trebuia să primească biletul acela. Apoi îi destăinui că era vorba de o surpriză care trebuia făcută unui membru al familiei Maller.

Santo băgă biletul în buzunar, fericit că era amestecat într-o taină care o privea pe domnișoara Annetta. Promise că se va purta cu foarte multă precauție și se supără cînd Alfonso insistă să păstreze secretul. Apoi vru să-și dea și mai multă importanță; se plînse că Alfonso nu mai făcea deloc vizite în casa Maller. Îl jignise cineva? Făcea impresia că dacă cineva l-ar fi jignit pe Alfonso, el l-ar fi răzbunat.

Alfonso răspunse cu multă dezinvoltură:

— Dar am fost la sfîrșitul lunii trecute!

Santo care nu știa nimic se arătă uimit.

— Ah! da! totuși nu mai veniți atît de des ca înainte.

Trimisese biletul. La amiază Alfonso observă bucuros că Santo plecase de la bancă. Fiecare clipă care-l apropia de întrevederea cu Annetta îl făcea și mai fericit. Singura lui teamă era ca nu cumva Maller să ia vreo inițiativă înainte de a avea loc această întrevedere. Nu! În orice caz, dacă avea să accepte unele îmbunătățiri ale situației sale, nu putea să consimtă dacă erau făcute din frică.

Chiar dacă nu mai ținea seamă de visurile prostești pe care și le făcuse seara trecută, convorbirea

aceasta avea să spulbere orice nedumerire. În cel mai rău caz trebuia s-o convingă pe Annetta că dacă ei se iubiseră și acum nu se mai iubeau, acesta nu era un motiv pentru ca acum să se urască.

Nu putu să scrie nici măcar o cifră în catastif și nici să-și găsească greșelile care îi dăduseră atîta bătaie de cap ziua trecută. Spre seară, nerăbdarea lui crescu atît încît îl goni din cameră și-l făcu să umble prin bancă în căutare de oameni cu care să vorbească și cu care să-și petreacă ceasul acela rămas pentru așteptare.

Se duse la Ballina și-l întrebă ce mai era pe la corespondență, de parcă plecase de cîțiva ani de-acolo. Ballina, ca de obicei, mînca seara la bancă și la ora aceea fierbea ouă pe o spirtieră ; apoi le mînca cu pîine cu unt, stropindu-le cu un pahar de vin. Îi explică lui Alfonso cît de puțin îl costase cina aceea consistentă ; doar șaizeci de centime.

Alfonso fu nevoit să-l invidieze. Îl vedea atît de preocupat de sănătatea și de vigoarea lui, și chiar obținînd rezultate strălucite în ciuda împrejurărilor defavorabile. După ce mînca, își făcea mica plimbare cu scopul de a-și ușura digestia și apoi se culca. Dormea, pe cît spunea el, ca un prunc, ostenit de copiatul atîtor nume ; și nu-l mai neliniștea decît uneori amintirea vreunui nume cu prea multe consoane, unguresc sau poate slav. Cînd plecă Ballina, Alfonso se duse la Starringer, la serviciul de expediții, ca să mai piardă încă o jumătate de oră. Acolo munca era în toi. Se întîlni cu bătrînul Antonio căruia i se mai dăduse și sarcina de a duce scrisorile la poștă. Bietul bătrîn se îndrepta într-acolo blestemînd conducerea băncii care semnase atît de tîrziu scrisorile. Era vechiul cîntec care se auzea de obicei la expediții. Pînă și Starringer îl intonă încă o dată și Alfonso se prefăcu că-l ascultă, dar în febra așteptării nu pricepu nici măcar un singur cuvînt.

Nu ieşi imediat din bancă. Îşi curăţă cu multă grijă pantalonii şi pantofii cu periile lui Miceni. Şi asta era în definitiv o ocupaţie.

Cînd ieşi de la bancă era opt fără un sfert şi el începu să alerge, temîndu-se ca nu cumva să ajungă prea tîrziu la întîlnire. Ce-ar mai fi avut de făcut în cazul acesta ? Nu s-ar mai fi putut repara nimic.

Vremea mai păstra încă urme de scirocco, totuşi nu plouase toată ziua. Pînă seara, oraşul fusese acoperit de o pătură de ceaţă, dar şi aceea se împrăştiase şi cerul era senin, presărat cu stele, fără lună. Un norot subţire, dar care se întinsese peste tot, acoperea caldarîmul.

La ora opt şi zece Alfonso începu să creadă că Annetta nu va mai veni. Era foarte probabil. Pînă acum, deşi n-o mărturisise, el se purtase ca şi cum ar fi fost sigur că ea îl mai iubea încă, fiindcă altfel nu era de aşteptat ca o fată logodită să facă una ca asta. Îşi dădu seama că biletul fusese prost alcătuit. Ar fi trebuit să-şi exprime doar dorinţa de a vorbi cu ea şi să aştepte ca Annetta să-i spună unde şi cînd. Dar acum nu se mai putea îndrepta nimic. Avea să aştepte pînă la ora nouă şi se sprijini de una din bornele de pe marginea şoselei, răbdător şi resemnat.

Văzu cum, pentru a doua oară trecea pe dinaintea lui un tinerel care-l fixa cu curiozitate ; mai văzuse undeva figura aceea prelungă, cu mustăţi blonde, cu privirea pătrunzătoare şi silueta slabă şi deşirată. Se uită în urma lui : era Federico Maller. Îl recunoscuse după pantalonii lui fandosiţi. Era numai o întîmplare, sau Annetta îi încredinţase fratelui ei un mesaj pentru el ? Maller nu-i fusese niciodată simpatic şi nu-i făcea prea mare plăcere să aibă de-a face cu el, dar acum voia să-i uşureze sarcina din dragoste pentru sora lui. Se întoarse ca să-l salute simţind că se apropia din nou, dar în momentul acela primi o lovitură care fu cît pe-aci să-l arunce la pămînt.

— Cere-ţi scuze, derbedeule! îi urlă în ureche tînărul Maller şi ridică mîna pe care, în întuneric, Alfonso o crezu înarmată.

Voiau să-l omoare? Se aruncă asupra tînărului acela plăpînd, îi opri mîna pe care el o ridicase ameninţător şi-l apucă de gît. Celălalt, ca să scape din strînsoare, se trăgea înapoi spre mare. Alfonso gîfîia din pricina efortului, depunînd mai multă osteneală decît ar fi fost nevoie.

— Vă arunc în mare! îl ameninţă el şi-i dădu un brînci, dar nu chiar atît de puternic.

— Cît cavalerism mai e şi în oraşul ăsta, făcu Maller disprețuitor, ducîndu-şi mîinile la gît ca să-şi îndrepte gulerul.

— Credeam că vreţi să mă jefuiţi, răspunse Alfonso indignat.

Primi cartea de vizită a lui Maller şi i-o întinse pe a sa. Promise că martorii lui vor fi la Maller a doua zi la amiază. Se mira cum de se putuse purta atît de corect.

Aceasta era prin urmare întîlnirea pe care i-o acordase Annetta. Ea se hotărâ repede şi avea şi mijloace la îndemînă numaidecît. Îşi trimisese fratele cu însărcinarea de a-l ucide. Pînă şi Annetta îl ura, ăsta era lucrul cel mai dureros; şi-l disprețuia, fiindcă nu credea că poate fi sigură de el. Credea că trebuie să-l suprime ca să nu se mai teamă de nimic din partea lui. Nu-l cunoştea; în tot timpul acela în care el o iubise, ea nu-şi putuse da seama ce fire curată şi cinstită avea. Lucrul acesta îl durea cel mai mult, nu faptul că Federico avea probabil să-l omoare!

Se îndrepta din ce în ce mai grăbit spre casă. Pe Corso se opri pentru un moment; i se păruse că trecea Macario. Nu era el, dar Alfonso începu să se întrebe dacă ar mai fi putut simţi vreo satisfacţie răzbunîndu-se, ducîndu-se la Macario să-i povestească toată aventura lui cu Annetta. Nu! Singura satisfac-

ție pe care putea să și-o dea era s-o convingă pe Annetta că se înșela în privința lui. Trebuia să-i scrie o scrisoare de rămas bun, ca din partea unui muribund.

Se afla la masa de scris, cu tocul în mînă, dar nu reușea să aștearnă nici măcar un singur cuvînt. În toată viața lui de visător, niciodată visul nu-l răpise astfel, în întregime. Lăsă tocul jos și își îngropă fața în palme. Ar fi vrut să se gîndească dar, în mod irezistibil, visa. Annetta îi dorea moartea ! El dorea să i se îndeplinească voința pentru ca fata să-l regrete după aceea. Visa că într-o bună zi dragostea pentru el avea să-i renască în inimă fără nici o altă pricină și că ea va veni la mormîntul lui să aducă flori și să verse cîteva lacrimi. Oh ! cîtă liniște odihnitoare în cimitirul acela pe care-l visa înverzit și strălucind în soare.

Cînd deschise din nou ochii, fu uimit că vede dinaintea sa petecul acela de hîrtie.

Trebuia să se bată cu Federico Maller într-o luptă inegală, în care adversarul său avea toate avantajele : și ura și îndemînarea. Ce mai putea să nădăjduiască ? îi mai rămînea o singură cale ca să evite lupta aceea în care avea să joace un rol mizerabil și ridicol : sinuciderea. Sinuciderea i-ar fi redat poate dragostea Annettei. Niciodată n-o iubise mai mult ca în clipa aceea. Nici de calcule nu mai era vorba, nici de simțuri. Cu cît o văzuse îndepărtîndu-se de el, cu atît mai mult o iubise ; acum, cînd trebuia să părăsească definitiv orice speranță că va mai putea recuceri acel zîmbet sau cuvintele ei pline de dragoste, viața i se părea că pierduse orice culoare și că nu mai însemna nimic. Dacă el avea să dispară, Annetta nu se va mai teme din pricina lui, din pricina amintirii lui și asta era tot ce mai putea să nădăjduiască. Nu voia să mai trăiască dacă ei trebuia să-i apară în continuare ca un dușman vrednic de disprețuit pe care avea să-l bănuiască mereu că vrea să-i pricinuiască numai rău și să o facă să plătească scump favorurile pe care i le acordase.

Nu se mai gîndise niciodată la sinucidere decît influențat de ideile altora. Acum o admitea nu numai resemnat ci chiar bucuros. Era o eliberare ! Își aminti că, puțin înainte, gîndise cu totul altfel și vru să se liniștească, să vadă dacă nu cumva sentimentul acesta de bucurie care îl tîra spre moarte nu era fructul acelei febre în puterea căreia se afla. Nu ! Raționa calm ! Își înșira în gînd toate argumentele împotriva sinuciderii, începînd cu cele morale ale predicatorilor, pînă la cele ale filozofilor celor mai moderni : îi venea să zîmbească ! Nu erau argumente ci dorințe, dorința de a trăi. El, în schimb, se simțea inapt pentru viață. Un lucru pe care în repetate rînduri încercase zadarnic să-l înțeleagă o făcea să-i apară dureroasă, de nesuportat. Nu știa să iubească și nici să se bucure ; cele mai fericite împrejurări îl făcuseră să sufere mai mult decît îi făcuseră pe alții întîmplările cele mai dureroase. Părăsea viața fără nici o părere de rău. Aceasta era calea prin care se putea ridica deasupra bănuielilor și a urii. Aceasta era deci renunțarea la care visase. Trebuia să-și distrugă ființa care nu mai cunoștea pacea ; dacă ar fi fost viu ar fi continuat să și-o tîrască în luptă fiindcă pentru asta fusese creat. N-avea să-i mai scrie Annettei. Avea s-o cruțe de neplăcerile și temerile pe care i le putea prilejui o asemenea scrisoare.

N... 23 octombrie 18..

Domnule Luigi Mascotti,

Ca răspuns la scrisoarea dumneavoastră din 21 curent, vă aducem la cunoștință că ne sînt cu totul necunoscute motivele care l-au împins la sinucidere pe funcționarul nostru, domnul Alfonso Nitti. A fost găsit mort în patul său pe data de 16 a lunii curente, la orele patru dimineața, de către domnul Gustavo Lanucci pe care, întorcîndu-se acasă la această oră, l-a izbit mirosul de cărbuni care se răspîndise în toată

locuința. Domnul Nitti a lăsat o scrisoare adresată doamnei Lanucci, prin care o declară moștenitoarea sa. Întrebarea dumneavoastră cu privire la suma care s-a găsit asupra domnului Nitti trebuie s-o adresați prin urmare acestei doamne.

Înmormîntarea a avut loc pe data de 18 a lunii curente, cu participarea colegilor și a direcțiunii.

Cu deosebită stimă,

Maller & Co.

Lector: FLORIN CHIRIȚESCU
Tehnoredactor: AURICA IONESCU

Tiraj 24.660 broșate. Coli tipar 24

Tiparul executat sub comanda
nr. 1/916 la
Intreprinderea Poligrafică
„13 Decembrie 1918",
str. Grigore Alexandrescu nr. 89—97.
București
Republica Socialistă România

...După opinia noastră Svevo prezintă, cu romanele sale, imaginea omului pe care proza modernă o caută și o urmărește; căci și romanele sale, ca și toate romanele vremii noastre, sînt romane interogative...

Romanul interogativ este cel care, și în cazul lui Svevo, abordează și lasă deschisă, în dramatica sa indeciziune, problema de a găsi sensul a ceea ce se vede.

GIACOMO DEBENEDETTI

„Am recitit și cartea mea O VIAȚĂ. James Joyce spunea întotdeauna că în sufletul unui om nu este loc decît pentru un singur roman... și că atunci cînd scriem mai multe, e vorba de același, mascat abil cu alte cuvinte. În acest caz singurul meu roman ar fi O VIAȚĂ...“

ITALO SVEVO

DINTR-O SCRISOARE CĂTRE LARBAUD

Lei 11,50